

Σχολείο και Ζωή

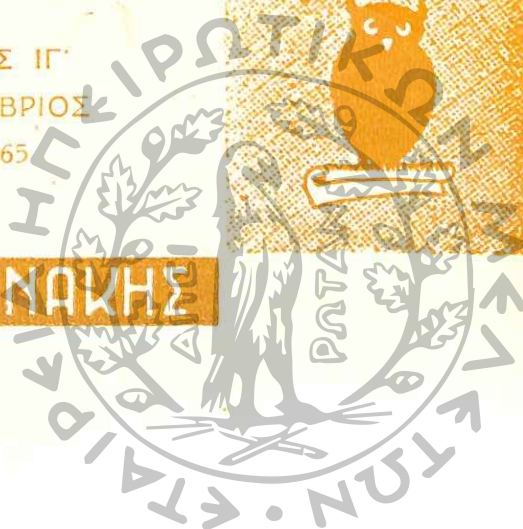
11

ΜΗΝΙΑΙΑ
ΠΑΙΔΑΓΟΓΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΟΡΗΣΙΣ

ΕΤΟΣ ΙΓ'
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

1965

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ



«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ Εκδίδεται τήν 1ην εκάστου μηνός. Διευθυντής: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ Διοικησιολογική: ΑΝΔΡ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ Γραφείο: 'Ακαδημίας 57 — 'Αθήναι			
«L'ECOLE ET LA VIE» REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE Directeur: G. ZOMPANAKIS Gérant: A. ZOMPANAKIS Rue: Acadimias 57 — Athènes Année 13 OCTOBRE 1965			
ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Έσωτερικόν: Για τὰ Σχολεία . . . Δρχ. 100 Για τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς . . . 60 Ὀργανισμοὺς, Γραφεῖα κλπ. . . 250 Τὸ τεύχος . . . 10 Ἐξωτερικόν: Για Ἐκπαιδευτικοὺς: 1,5 λίρα Ἀγγλ. ἢ δολλάρια 4 ('Ετησίαν). Για σχολεῖα: 2 λίραι Ἀγγλίας ἢ δολ- λάρια 5,5. ('Ετησίαν). Ἡ συνδρομὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ἰανουά- ριο ἐκάστου ἔτους καὶ προπληρώνεται Συνεργασία, γράμματα ἐπιταγῆς κλπ. στὴ διεύθυνση: Περιοδικὸ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» ὁδὸς Ἀκαδημίας 57 Ἀθῆ- νας (Κ). Τηλ. 633.461 Τ. Τ. 143.			
ΕΤΟΣ ΙΓ'	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1965	ΤΕΥΧΟΣ	11
Διευθύνσεις κατὰ νόμον: Διευθυντοῦ: Βασ. Σοφίας 8 — Νέα Σμύρνη. Τυπογραφικαὶ Ἔργασίαι: Γερ. Α. Γεωργιάδης Ὁδὸς Βαλτετιοῦ 62 — Ἀθῆναι — Τηλ. 624-692			

Ἐγγράφονται συνδρομηταὶ καὶ πωλοῦνται προηγούμενα τεύ-
 χη τοῦ περιοδικοῦ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» στὰ Γραφεῖα μας
 ὉΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 57 — ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 633.461 Τ. Τ. 143

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. Ζομπανάκης: Ὁ κινηματογράφος καὶ οἱ ἐπιδράσεις του στὴν εξέλιξη τῆς Νεολαίας	σελ. 497
Β. Φθενάκης: Τὸ πρόβλημα τῆς πρωιμότητος καὶ ἡ παιδαγωγικὴ του σημασία	* 509
Ἐμμ. Ζαμπετάκης: Διδασκαλικὴ συμβολὴ καὶ πρῶτα σχολικὰ μαθητικά βήματα	* 520
Εὐρ. Σούρλα: Κάτω ἀπὸ τὴν βελουθένια δεσποτεία τοῦ Φθινοπώρου	* 523
Ἀντ. Π. Μπενέκου: Γιὰ ἓνα πρόγραμμα αἰσθητικῆς ἀγωγῆς	* 527
Ἀντ. Α. Ἰωάννου: Ἡ ἐνιαία συγκεντρωτικὴ διδασκαλία εἰς τὰς Α', Β' τάξεις	* 529
Νίκος Πευκιώτης: Παιδαγωγικὰ ἐγκλήματα Γονέων	* 535
Διεθνὴς Ἐκπαιδευτικὴ Κίνησις:	* 537
Ἑλληνικὴ Ἐκπαιδευτικὴ Κίνησις:	* 539
Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου:	* 543

"ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ



ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Ἔτος ΙΓ'

Νοέμβριος

Τεύχος 11

Ὁ κινηματογράφος καὶ οἱ ἐπιδράσεις του στὴν εξέλιξη τῆς Νεολαίας

Οἱ τεχνικὲς ἐφευρέσεις μποροῦν νὰ ἔχουν ἐπαναστατικὴ σημα-
 σία γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Τέτοιαν ἐπανάσταση ἔφε-
 ρε ἡ ἐφεύρεση τῆς τυπογραφίας. Σὲ παρόμοια στροφή βοισκόμαστε
 ἴσως σήμερα. Τηλέφωνο, ραδιόφωνο καὶ κινηματογράφος, δημιούργη-
 σαν νέες μορφὲς τῆς ἀνταλλαγῆς σκέψεων. Ἡ δυνατότητα νὰ ἐρχόμα-
 στε σὲ πνευματικὴ ἐπικοινωνία ὄχι μόνο μὲ τὸν ἔντυπο λόγο, ἀλλὰ καὶ
 μὲ τὴν ἀκοή καὶ μὲ τὴν ὄραση, βοήθηε στὶς τελευταῖες δεκαετηρίδες εὐ-
 ρύτατη διάδοσις. Ὁ κινηματογράφος καὶ τὸ ραδιόφωνο ἔγιναν, πα-
 ράλληλα μὲ τὸ βιβλίον καὶ τὴν ἐφημερίδα, σπουδαῖοι φορεῖς τῆς πνευ-
 ματικῆς ζωῆς. Ἡ νεολαία μας γεννιέται καὶ ἀναπτύσσεται μέσα στὴν
 εξέλιξη τῆς ἐποχῆς. Ὁ κινηματογράφος εἶναι τώρα καὶ πολλὰ χρόνια
 ἓνα αὐτονόητο καθεστῶς καὶ ἡ νεολαία δὲν συμμερίζεται πιά τὴν ἀρ-
 νητικὴ στάση πολλῶν ἐνηλίκων. Σπουδαῖος σκοπὸς ἀναμφιβόλως τῆς
 νεώτερης παιδαγωγικῆς εἶναι νὰ ἐρευνήσῃ καὶ ὅσο μπορεῖ νὰ γνωρί-
 σῃ τὴν ἐπίδραση τῶν νέων αὐτῶν δυνάμεων καὶ εἰδικὰ τοῦ κινηματο-
 γράφου στὴ νεολαία μας, γιὰ νὰ τὴν χρησιμοποιοῦν ἔπειτα ὅσο μπορεῖ
 καλύτερα γιὰ τὸ καλὸ τῆς νεολαίας.

Ἐδῶ ὁ κινηματογράφος μπορεῖ νὰ τῆς προσφέρει ἄφθονες καὶ
 ὠφέλιμες ἐντυπώσεις, πὺν μποροῦν νὰ πλουτίσουν καὶ ἐξανθρωπίσουν
 τοὺς νέους.

Καὶ ἐρωτοῦμε ἀμέσως: Τί προσελκύει τὴ σημερινὴ νεολαία στὸν
 κινηματογράφο; Τί ἐπιθυμῖες ἔχει καὶ τί περιμένει ἀπὸ τὶς προβαλλό-
 μενες ταινίες;

Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἀπαιτεῖται ἡμερῶν μελετῶν γιὰ τὴν συνηδι-
 σμένες καθημερινὲς ταινίες. Σχετὶ μὲ τὴν σημασίαν τους ὑπάρχει ἤδη

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Κ. Κουλιδης

ΗΜΕΡΟΜ. 20-7-90

ΑΡΙΘ. 44433



πολύτιμη πείρα, αποθησαυρισμένη στα πορίσματα των σχετικών έρευνών, όπως είναι οι έρευνες του κύκλου εργασίας «Νεολαία και φιλμ» του Μονάχου, του εργαστηρίου της ψυχολογίας του παιδιού στο Παρίσι και άλλων χωρών. Ο κύκλος εργασίας αναφέρει επιστημονικά πορίσματα περί του πόσον συχνά τα παιδιά και οι έφηβοι πηγαίνουν στον κινηματογράφο, ποιές ταινίες προτιμούν, για ποιούς λόγους κλπ.

Οργανώνει επίσης ειδικές προβολές για μεγαλύτερα παιδιά και νέους, που επισκέπτονται κατά μέσον όρον πολλές χιλιάδες θεατών την εβδομάδα. Έδω οι νέοι επισκέπτες μπορούν έντελώς άβιαστα να εκδηλώσουν με διάφορους τρόπους την αντίληψή τους για την ταινία, π.χ. με επιφωνήματα, με γέλια, με κραυγές, αναπηδήματα κλπ. Πριν και μετά τις παραστάσεις οι επισκέπτες αυτοί έχουν την ευκαιρία να συνομιλήσουν με τους παρόντες έρευνητές και συνεργάτες του κύκλου εργασίας, τόσο για το ιδιαίτερο πρόγραμμα, όσο και για άλλα φιλμ, που έχουν ιδη. Με τον τρόπον αυτόν είναι δυνατό οι έρευνητές ν' αποκτήσουν άμεσότερη αντίληψη για τη σχέση της νεολαίας προς το φιλμ και τις επιδράσεις του κινηματογράφου στη νεολαία.

Από την αποκτηθείσα πείρα διαπιστώνεται η ασυνήθης έκτυπη δύναμη του φιλμ στα παιδιά και στους νέους. Θα μπορούσαμε να βεβαιώσουμε ότι πολλοί μαθηταί πηγαίνουν στον κινηματογράφο μια φορά τουλάχιστον την εβδομάδα και άλλοι πολύ συχνότερα. Από ένα επαγγελματικό σχολείο άρρένων έσύχναζαν το 54 % στον κινηματογράφο κάθε όχτώ ή κάθε 15 μέρες, από ένα επαγγελματικό σχολείο θηλέων το 43 %, από ένα δημοτικό σχολείο τα 50 %. Για να καταλάβουμε, γιατί ο κινηματογράφος τραβά τόσο ισχυρά τον νέο, πρέπει να φαντασθούμε τί συμβαίνει από ψυχολογική άποψη την ώρα της θέας μιας ταινίας.

Οι σχετικές αναλύσεις και παρατηρήσεις απόδειξαν με πολύ μεγάλη πιθανότητα, ότι η θέα της ταινίας για τον νέο ως την εποχή της ώριμότητας (απολυτήριο Γυμνασίου) σημαίνει ένα πραγματικό βίωμα. Ο αναπτυσσόμενος νέος ποθεί διακαώς να ζήσει κάτι, έχει μια αφάνταστη χαρά, όταν συμβαίνει κάτι, στο όποιο μπορεί να συμμετέχη. Ο τρόπος, με τον όποιον αντιλαμβάνεται μια ταινία ο νέος, είναι πολύ διαφορετικός από τον τρόπο των ενήλικων. Το βίωμα από την ταινία στη νεανική ηλικία είναι καθολικά προσωπικό και στηρίζεται σε πλατειά συναισθηματική βάση, ενώ στον ενήλικα και στο μεγαλύτερο νέο παίζει πολύ μεγαλύτερο ρόλο η λογική επεξεργασία. Ο ενήλικος μπορεί να έχει επιφυλάξεις σε μεγαλύτερο βαθμό για το περιεχόμενο και τα πρόσωπα του φιλμ, ενώ ο νέος συναρπάζεται και απορροφάται ως ολόκληρο πρόσωπο, γιατί σ' αυτόν οι επί μέρους ψυχικές περιοχές δεν έχουν ακόμα διαφοροποιηθῆ, δεν έχουν διαχωρισθῆ και δεν μπορούν να έποπτεύονται και ελέγχονται από την συνείδηση με τον ίδιο τρόπο. Όταν παρακολουθούμε τις παραστάσεις που δίδονται για τη

νεολαία, ζούμε την ολοκληρωτική αυτή απορρόφηση στην όλη συμπεριφορά και στην έκφραση των νεαρών θεατών, στις έπευφημίες των προσώπων της οθόνης, στα επιφωνήματα και στις περιθωριακές τους παρατηρήσεις, στη συμπορεία τους με την κίνηση των ήθοποιων κλπ. Την απορρόφηση αυτή ζούμε ακόμη και στη ζωηρή τους συμμετοχή για το φέρεσιμο του έκλεκτου ήρωα. Η συμμετοχή αυτή φτάνει ως τη φανερό, αν και ασύνειδη μεροληψία χωρίς καμιά κρίση αναγνωρίζει και θαυμάζει όλα όσα ο ήρωας αυτός λέει και πράττει. Ο νέος ταυτίζεται ολόκληρωτικά σχεδόν με τον ήρώα του σ' αυτό επάνω στηρίζεται ή μεγάλη επιρροή, που μπορεί να εξασκή στον νέο ο κινηματογράφος με την καλή και την κακή του έννοια. Η ταινία γίνεται τότε ή πρότυπο ή διαφθορεύς.

Ο ενήλικος μπορεί δύσκολα να κρίνει ορθά, τί πραγματικά βλέπουν τα παιδιά και οι νέοι στην ταινία. Αυτοί ζούν πέρα ως πέρα όχι το «αντικειμενικό» φιλμ, που βλέπει ο ενήλικος, αλλά τη «δική τους ιστορία», όπως την αναπαριστάνει ή φαντασία τους, με την αφαίρεση ή την πλήρη παράλειψη ώρισμένων εικόνων, καταστάσεων και γεγονότων. Χαρακτηριστικό έδω είναι ό,τι δένει τον θεατή με τη δράση και ό,τι αυτός μπορεί να συζητήσει. Από αυτό γεννᾶται ή κυρία αίτία, που επισκιάζει όλα τα άλλα. Έτσι μπορούν λεπτομέρειες, που από την πλευρά του φιλμ είχαν θεωρηθῆ μόνον διακοσμητικές, να αποσπασουν ολόκληρη την προσοχή, παράλληλα με πρόσωπα που παίζουν τον κύριο ρόλο με λίγα λόγια μπορεί να μετατοπισθῆ ολόκληρο το κέντρο του βάρους. Ζωα προ πάντων και βιώματα με ζωα προωθούνται με τον τρόπο αυτόν πολύ συχνά στο προσκήνιο.

Η προσαρμογή του φιλμ.

Έπειδή η επίσκεψη σε ένα φιλμ για τον νέο σημαίνει ολοκληρωτική απορρόφηση και όχι κατ'έξοχην λογική αποδοχή, είναι αναγκαία προϋπόθεση να προσαρμόζεται το φιλμ στο βαθμό της ηλικίας των θεατών του. Ανάλογα με το περιεχόμενο και τον τρόπο της παραστάσεως της ταινίας το ζήσιμο αυτό είναι δυνατό σε πολύ διαφορετική ηλικία. Γνωστό είναι π.χ. το ολοκληρωτικό ζήσιμο προ πάντων των 10-14 ετών στα έπιτυχη και συναρπαστικά φιλμ των νέων. Αν όμως παίζεται προστά στην ηλικία αυτή ένα βιογραφικό φιλμ, όπως «η Madame Κιουρί», ή μεγάλη έκπολιτιστικά φιλμ, όπως το «Nanga Parbat» (άποστολή στο Θιβέτ και Ήμαλάια), τότε τα ίδια παιδιά δείχνουν διαγωγή, που συναντούμε μονάχα σε πολύ νεώτερα. Υπό την έννοια αυτή δεν υπάρχει κανένα απόλυτα καλό φιλμ για όλες τις ηλικίες και αν ακόμη καλλιτεχνικά είναι εξαιρετο, ήθικά άψογο και ύποδειγματικό, παρὰ μόνον ένα φιλμ, που είναι καλό και κατάλληλο γι' αυτήν ή εκείνη την ηλικία. Αυτό φαίνεται αυτόνόητο, στην πράξη όμως πα-

ἀλλὰ καὶ στὰ ἰδανικὰ καὶ στοὺς σκοποὺς της. Ἡ γενικὴ συμπεριφορὰ παραλαμβάνεται ἄκριτη ἕως τὶς συνήθειες τῆς ἡθικῆς σκέψεως καὶ δράσεως.

Ἄς ἐξετάσωμε τώρα τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ κινηματογράφου στοὺς νέους ἀπὸ μιὰν ἄλλη ἀποψη, τὴν ἀποψη τοῦ περιεχομένου τῶν προγραμμάτων· καὶ ἃς ρίψωμε ἓνα βλέμμα στὰ θέματα ποὺ προτιμοῦνται στὰ σημερινὰ φιλμ. Μιλοῦν πρῶτα μερικοὶ ἀριθμοί, οἱ ὁποῖοι ἐν τῷ μεταξὺ ξεπεράστηκαν, εἶναι ὅμως κατάλληλοι νὰ μᾶς δώσουν κάποια παραστατικὴ εἰκόνα γιὰ τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου ποὺ προκαλεῖ ὁ κινηματογράφος. Ἡ χώρα μας σήμερα ἔχει περίπου 1.600 κινηματογραφικὰ αἶθουσες, ποὺ προβάλλουν περίπου σὲ 50 ἑκατομύρια πρόσωπα ταινίες. Κατὰ μίαν στατιστικὴ, οἱ ταινίες ἔδειξαν τὸ ἔτος 1955 περίπου 80 θανάτους καὶ αὐτοκτονίες, 50 κλοπές, 47 διαρρήξεις, 15 διαζύγια, 20 πυρκαϊές, 12 ἔνοπλες διαρρήξεις καὶ 9 δραπετεύσεις ἀπὸ φυλακές. Ὑπὲρ τὰ 30 % τῶν ἐπισκεπτῶν κινηματογράφου, ποὺ προσελκύουν τὰ φιλμ αὐτά, εἶναι 14-20 ἐτῶν.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, γράφει ὁ καθηγητὴς Meyer στὸ περιοδικὸν «Unsere, Schule»: «Ὅταν σκεφθοῦμε πόσον εὐκολὰ ἐπηρεάζεται ἡ νεολαία, μπορούμε νὰ φαντασθοῦμε τὴν ψυχικὴν ἐπίδρασιν ποὺ ἀσχοῦν παρόμοια φιλμ. Γιατί, ἐνῶ ὁ ἐνήλικος παρατηρεῖ τὰ συμβαίνοντα στὴν ὁθόνη πολὺ ἢ λίγο κριτικὰ, ἀνάλογα μὲ τὸν βαθμὸ τῆς μορφώσεώς του ἢ τουλάχιστον τὰ συγκρίνει μὲ τὴν πεῖρα τῆς δικῆς του ζωῆς, λείπουν ἀπὸ τοὺς νέους οἱ προϋποθέσεις γι' αὐτό. Ἄν ἡ ρεκλάμα τῆς ἐπιχειρήσεως ἐξυμνῇ τὸν γκάγκστερ ὡς «εὐγενῆ ἀρχισυμμορίτην», «ἐκδικητὴ τῶν φτωχῶν καὶ καταπιεζομένων», ὁ νεαρὸς ἐπισκέπτης τοῦ κινηματογράφου τὸ πιστεύει. Ὁ νέος ἄνθρωπος ζητεῖ πρότυπα. Δὲν μπορεῖ νὰ τραβήξῃ τὴ διαχωριστικὴ γραμμὴ ποὺ διαχωρίζει τὴν καλὴ ἀπὸ τὴν κακὴ πράξιν.

Ἐρουντες τοῦ προβλήματος αὐτοῦ ἀπόδειξαν, ὅτι ὁ ἔνδοξος ληστής τῶν τραίνων καὶ κατάδικος στὸ φιλμ «Ἐλεύθερο πουλί», ἔμεινε γιὰ τοὺς νεαροὺς θεατὲς ὡς ὁ θαυμαστός («ἥρωας»), ἐνῶ ἡ ἀστυνομία, ποὺ ἐτουφέκισε τὸν ἐγκληματία καὶ τοὺς συνενόχους του, ἦταν στὰ μάτια τους πολὺ «χυδαία». Ἡ ζωνερὴ φαντασία τῶν νεαρῶν θεατῶν τοὺς ὀδηγεῖ συχνὰ ἔτσι, ὥστε νὰ ταυτίζουσιν τοὺς ἑαυτοὺς των μὲ τέτοιους κινηματογραφικοὺς ἥρωες. Ἐνας 17ετὴς ψυχοπαθὴς ἀπὸ τὴ Βιέννη, ποὺ ἔγινε δολοφόνος, ἀπολογούμενος στὸ δικαστήριον, ἔλεγε: «Ἐγὼ ρευστὰ νὰ βρῶ πάντοτε τὶς ἐγκληματικὰς ταινίες. Τὴν ταινίαν «Φάντασμα τῆς Ὁπερας» εἶδα δεκατρεῖς φορές. Κάθε νεκρὸς μοῦ ἦταν μιὰ ἱκανοποίηση. Στὸ τέλος ἔγιναν καὶ ὁ ἴδιος δολοφόνος),

Στὸ σημεῖο τοῦτο ἀξίζει νὰ ἀναφέρωμε ὅσα λέγει ὁ καθηγητὴς M. Keilhacker γιὰ νὰ δώσωμε μεγαλύτερη διασάφηση στὴν κρισιμότητα τῆς κινηματογραφικῆς μανίας τῶν νέων.

«Παιδιά καὶ νεαροί, παρασύρονται ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸν κινηματογράφο. Τὸ ὅτι ῥέπουν πρὸ πάντων σ' αὐτά, ἀπαράλλακτα ὅπως τὰ παιδιὰ στὰ γλυκίσματα, οἱ ἐνήλικοι στὴ νικοτίνη ἢ στὸ ἀλκοόλ, εἶναι εὐνόητο, δὲν πρέπει ὅμως, παρ' ὅλα αὐτά, νὰ τοὺς θεωροῦμε ἐπιπόλοιους.

Πολὺ συχνὰ οἱ συζητήσεις τῶν παιδικῶν δικαστηρίων, οἱ ἔρευ-
νες στὰ γραφεῖα τῆς Νεότητος, στὰ σχολεῖα, μᾶς δείχνουν, ὅτι παιδιὰ
καὶ νεαροὶ παίρνουν ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοὺς χρήματα ἢ διαπράττουν ἄλ-
λες κλοπές, γιὰ νὰ ἀποκτήσουν τὰ μέσα τῶν συχνῶν κινηματογραφι-
κῶν ἐπισκέψεων. Ἕνας δεύτερος κίνδυνος συνίσταται στὴν πλήμμυρα
τοῦ παραστατικοῦ κόσμου τῶν νέων, μὲ περιπετειώδη γκαγκστερικά
ἢ μαστιγωτικά, εἰδικὰ αἱματηρὰ ἢ ἐρωτικά φίλμ, ποὺ κεντοῦν πάντο-
τε ἐκ νέου τὴν φυσικὴ θεαματικὴ ἢ βιωματικὴ δίψα τῶν νέων, τὴν
ἀνεβάζουν σὲ ἐκδηλὴ κινομανία καὶ ἔπειτα, δοθείσης εὐκαιρίας, πα-
ρασύρουν τοὺς νεαροὺς αὐτοὺς σὲ ἐρωτικὰς περιπέτειες ἢ ἐγκληματι-
κὰς ἀπόπειρες, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ταινιῶν. Πότε πότε οἱ ἴδιοι οἱ
νεαροὶ ὁμολογοῦν: Δὲν μπορῶ πιά νὰ περάσω μπροστὰ ἀπὸ κανένα
κινηματογράφον».

Τὰ μέσα τῆς θεραπείας

Τὸ ἄριστο μέσο ἐναντίον τῆς κινομανίας εἶναι νεανικὲς ἀπασχο-
λήσεις ἄλλης φύσεως (σπόρ, παιγνίδι, συνεργασία σὲ συλλόγους νέων
κλπ.) ποικίλη ἐναλλαγὴ ἐργασίας καὶ ἐλεύθερου χρόνου, ἀφύπνιση τῆς
νεολαίας σὲ ἀτομικὴ δράση, ἄσκηση σὲ ἀθλητικὰ γήπεδα. Ἐπ' οὐδενὶ
λόγῳ μπορεῖ ἡ κινομανία τῶν νέων, αὕτῃ καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένη, νὰ
καταδικαστῇ καὶ νὰ καταπολεμηθῇ μὲ μεμονωμένα μέσα, μὲ ἀπλὲς
ἀπαγορεύσεις π.χ. χωρὶς νὰ λάβῃμε ὑπ' ὄψιν τὸ σύνολο.

Ἡ κينوμανία τῆς νεολαίας εἶναι ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸν τωρινὸ κα-
θολικὸν κίνδυνον τῆς νεολαίας. Ὁ κίνδυνος αὐτὸς λόγῳ τῆς ἐκμηδενίσεως
τῶν ἀναγνωρισμένων ἀξιῶν καὶ τῆς τάξεως τῶν πραγμάτων, σήμερα
πρὸ πάντων, εἶναι μεγάλος, καὶ γίνεται ἀκόμη μεγαλύτερος μὲ τὴν μανίαν
γιὰ διασκεδάσεις καὶ τὴν ἀποχαλίνωσιν τῶν ἐνηλίκων καὶ πολλάκις,
τῶν γονέων. Ἀναγκαῖα εἶναι μιὰ αὐξημένη ἀντίστασις ἐναντίον τῶν
δελεασμῶν τῆς βιομηχανίας, τῶν τέρψεων καὶ διασκεδάσεων γενικῶς,
περιφρόνησις τῶν ἀχαλινώτων δομῶν, αὐξημένη αὐτοαγωγή τόσο τῶν
ἐνηλίκων, ὅσο καὶ τῆς νεολαίας καὶ ἀντίστοιχη ἀγωγή τῶν παιδιῶν
ἀπὸ τῆς νηπιακῆς ἀκόμῃ ἡλικίας.

Ἡ ἐπίδραση τοῦ φιλμ στὴν ἐγκληματικότητα τῶν νέων.

Ἔχουν ἀναληφθῇ εἰδικὲς ἔρευνες γιὰ τὴ δυνατὴ καὶ πραγματικὴ ἐπίδραση τοῦ φιλμ ἐπὶ τῆς ἐγκληματικότητος τῶν νέων.

Ἀπὸ τὶς ἔρευνες αὐτὲς ἐξάγεται χωρὶς ἀμφιβολία, ὅτι τὸ φιλμ ἐξασκεῖ μιὰν ὀρισμένην ἐπίδραση ἐπὶ τῆς ἐγκληματικότητος. Ἀλλὰ ἡ

ουσία του προβλήματος δεν έγκειται τόσο στη διαπίστωση της πραγματικότητας αυτής, όσο στην εξεύρεση, σε πόση έκταση απλώνεται μια τέτοια επίδραση.

Το αντικειμενικό συμπέρασμα είναι ότι δεν επιτρέπεται να υιοθετούμε πάντοτε την πολύ συνηθισμένη γνώμη του κοινού, ότι ο κινηματογράφος είναι ο «μοναδικός ένοχος». Από γενική άποψη το φιλμ είναι μια μόνον αιτία της σημερινής εγκληματικότητας των νέων, μία, έννοείται, πολύ υπολογίσιμη. Μια συναιτία του φιλμ πρέπει γενικά τότε μόνο να παραδεχτούμε, όταν υπάρχουν όρισμένες άλλες προϋποθέσεις, κάτω από τις οποίες το φιλμ μπορεί να επηρεάσει και να επιδράσει δυσμενώς. Τότε, εάν η σπιτική αγωγή δεν είναι σε θέση να αντιδράσει, εμφανίζονται οι γνωστές κακές συνέπειες στους νέους, που καθιστούν αναγκαία την επέμβαση των δικαστηρίων των ανηλίκων και την εισαγωγή στα ιδρύματα της αναμορφωτικής αγωγής. Οι δικαστές αποκλίνουν όλοι να παραδεχτούν μια «συνεργούσα αιτιότητα», ή όποια στη γλώσσα των δικαστών διατυπώνεται ως εξής: «Επί τη βάση της γενικής μας πείρας είμεθα έντελώς πεπεισμένοι, ότι σε μεμονωμένες περιπτώσεις οι νεαροί, στους οποίους ή ήθικη και κοινωνική αντίσταση ένεκα των κακών προδιαθέσεων ή των έξωτερικών περιστάσεων δέ εξέλιχθη ποτέ ή εξασθένησε, βλάπτονται με τη θέα ταινιών, όπου μια ανήθικη στροφή της ζωής ή αξιόποινες ενέργειες παριστάνονται σαν κάτι το αυτονόητο ή το πρότυπο. Και ή βλάβη δεν ελαττώνεται καθόλου, έφ' όσον στην πορεία της αναπτύξεώς τους οι νέοι οδηγούνται σε ένα ψεύτικο δρόμο, αταίριαστο με την πραγματικότητα και τις απαιτήσεις της».

Με αυτή τη σαφή απόδειξη της συνεργούσης αιτιότητας πέφτει μια από τις σπουδαιότερες θέσεις που υποστήριξε ως τώρα ή κοινή γνώμη και ή δημόσια συζήτηση· ότι ο κινηματογράφος είναι ή μοναδική αιτία της εγκληματικότητας της νεολαίας.

Ευρύτερη και ενδιαφέρουσα εξήγηση μās παρέχουν άλλες έρευνες, όπου συγκρίνονται οι κύκλοι της κοινωνικά άπροσαρμοστής νεολαίας με την «όμαλη» νεολαία.

Από τη σύγκριση αυτή φαίνεται καθαρά ή επίδραση του δυσμενούς περιβάλλοντος στους νεαρούς εκείνους που παρορμούνται σε εγκληματική συμπεριφορά από τις επισκέψεις του κινηματογράφου. Έχει αποδειχτεί: «Έκεί όπου ο κόσμος των άξιων έξετοπίσθη, έμαράνθη ή δεν άνεπύχθη, εκεί έχουν ελεύθερο στάδιο οι γνωστές επιβλαβείς επιδράσεις του περιβάλλοντος, όπως ο κινηματογράφος, ή φιλολογία, οι κακοί φίλοι κλπ. Με αυτά αποδεικνύεται επίσης ή βαθύτερη αλήθεια της εκθέσεως ενός από τους συµμετασχόντας στη συζήτηση: (Μπορούμε να βλέπουμε τον κινηματογράφο, χωρίς να δοκιμάζουμε την ίδια μέθοδο. Ένας κακός άνθρωπος μένει κακός και ένας αξιο-

πρεπής γνωρίζει τί έχει να κάνει. Σύγχρονα από αυτό αποδεικνύεται ότι ένω το πλήθος των νέων που επισκέπτονται τις σχετικές ταινίες, είναι μεγάλος ο αριθμός των μολυνομένων εγκληματικά από ένα φιλμ είναι ελάχιστος· με αυτό φυσικά δεν πρέπει να λεχθή τίποτε για την αξία ή άπαξία των ταινιών αυτών και την αναγκαιότητά της. Η μοίρα τους, ή αποστολή τους φαίνεται ότι έγκειται εις το, ότι με τη δυναμική τους, με τον πρωτόγονο ήρωισμό τους ή με το «έντατικό» περιεχόμενό τους ανταποκρίνονται έντελώς στην ψυχική κατάσταση των εφήβων. Απέναντι της καταστάσεως αυτής γίνεται φανερόν, ότι έδω με απαγορεύσεις λίγα πράγματα μπορούμε να επιτύχωμε, ιδιαιτέρως όταν οι απαγορεύσεις αυτές γίνονται αυταρχικά και χωρίς καμιά ένσωτερική δικαιολογία.

Γιατί ή φυσική έλκτική δύναμη των δυναμικών φιλμ με μια απαγόρευση ενισχύεται σημαντικά.

Τί μπορεί να κάνει το σχολείο;

Τέλος, προβάλλει το έρώτημα, τί μπορεί να γίνη από την πλευρά του σχολείου και των παιδαγωγών, για να αντιμετώπισουν τις όληθριες επιδράσεις του κινηματογράφου και να κινητοποιήσουν τις μορφωτικές δυνάμεις. Αν οι παιδαγωγικοί κόποι δεν πρέπει να πέσουν στο κενό, επιβάλλεται να στηρίζονται επάνω στην άκριβη γνώση των ποικίλων επικινδύνων επιδράσεων, που είναι εκτεθειμένος ο νεαρός σήμερα.

Είναι πολύ αναγκαίον, επειδή ή κατάσταση με το πέραςμα του χρόνου συνηθώς μεταβάλλεται, να γίνονται έρευνες, π.χ. πόσον συχνά οι νέοι, στους διάφορους τόπους, επισκέπτονται τον κινηματογράφο και ποιά φιλμ προτιμούν· είναι επίσης αναγκαίον, με περιληπτικές επανειλημμένες έρευνες να διαφωτίζουν την ιδιομορφία της νεανικής αντιδράσεως στα φιλμ. Όσοδήποτε δύσκολη κι αν είναι ή απάντηση στο ζήτημα των καταλλήλων μεθόδων τέτοιων έρευνών, το βέβαιον είναι όμως, ότι για την εκπλήρωση των σκοπών αυτών, είναι πολύτιμη ή βοήθεια και συνεργασία των γονέων, των δασκάλων, των άρχηγών των ομάδων των νέων, γιατί μόνο σ' αυτούς που με την άμεση αναστροφή έχουν κερδίσει την έμπιστοσύνη της νεολαίας, θά πρέπει να ανακοινώνονται άμερόληπτες έξωτερικές για τις βαθιές αυτές έντυπώσεις.

«Θεωρούμε ως μόνιμη άποστολή του σχολείου, να οδηγή τους αναπτυσσομένους νέους στο θέατρο, τη μουσική και τη φιλολογία και να έξευγενίσει την καλαισθησία τους στην περιοχή αυτή. Τους φέρομε τα πορίσματα των επιστημών, για να ενισχύσωμε τη δύναμη της κρίσεώς των· άσκοϋμε την παρατήρησή τους στη φύση και τους διδάσκομε να κατανοούν ξένες γλώσσες και πολιτισμούς. Η ίδια νεότης πάει κανο-

νικά στον κινηματογράφο. Βλέπει καλά και κακά, πλουτίζεται ή βλάπτεται και παραδίδεται εις όλα, στην προκοπή και τη διαφθορά, γιατί κανείς δεν της προσφέρει τὰ μέτρα τῆς κρίσεως. Δὲν ἀρκεῖ ἐπίσης νὰ προβάλλωμε στὴ νεολαία καλὰ φιλμ, ὅπως σήμερα... γίνεται.

Πρέπει να προχωρήσουμε ένα βήμα μακρύτερα και να προαγάγουμε την κατανόηση διὰ τοῦτο, διατὶ τέλος πάντων τὸ ἕνα φιλμ εἶναι κακὸ καὶ τὸ ἄλλο ὄχι. (Fritz Stückrath: Der Film als Erziehungsmacht Hamburg, 1953, σελ. 19).

Πέραν τούτου εἶναι φανερόν, ὅτι τὰ μέτρα ποὺ λαμβάνονται μετὰ νόμο πρὸς προστασία τῆς νεολαίας, μποροῦν νὰ ἔχουν μιὰ περιθωριακὴ μόνον ἐπίδραση, ἂν δὲν ὁλοκληρωθοῦν μετὰ τὴν προσπάθεια νὰ ὁδηγοῦμε τοὺς νέους σὲ ἀξιόλογα φίλμ. Ἐδῶ ἐπιβάλλεται, πρὸ πάντων, νὰ ἀφυπνίσουμε καὶ ἐνισχύσουμε τὴν δύναμιν τῆς κρίσεως τῶν νεαρῶν ἐπισκεπτῶν. Ἄν εἶναι χρέος μας νὰ διδάξουμε τὴ νεολαία, νὰ ζῇ ὀρθά, καθήκον μας ἐπίσης εἶναι νὰ τὴν προπαρασκευάσουμε γι' αὐτὴ τὴ μεγάλη δύναμιν. Μιὰ ἀγωγή, ποὺ ἀρνεῖται τὴν προσοχὴν τῆς στὸ φαινόμενο αὐτό, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη τὴν ἀπαίτησιν, ὅτι προσφέρει βοήθειαν στὴ ζωὴ.

Ἐν πρώτοις ἐπιβάλλεται νὰ ἀναπτύξωμε μεθόδους τῆς ἀναλύσεως τῶν φιλμ καὶ νὰ ἐνημερώσωμε μ' αὐτὲς τοὺς μελλοντικοὺς δασκάλους πρέπει ἔπειτα νὰ βροῦμε τρόπους πορείας τῆς διδασκαλίας, μὲ τὴ βοήθεια τῶν ὁποίων μπορεῖ νὰ διασαφηνισθῇ ἡ ἐντύπωση τῶν νέων ἀπὸ τὸ φιλμ· τέλος, εἶναι ἀναγκαῖον, ἀπὸ τὴν ἄπειρη προσφορὰ τῶν φιλμ νὰ ἐκλέξωμε ἐκεῖνα, ποὺ θὰ μπορέσουν νὰ ἔχουν σπουδαιότητα γιὰ τὴ νεολαία καὶ νὰ καταστήσωμε προσεκτικοὺς γι' αὐτὸ τοὺς δασκάλους καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν νέων.

Δεν μπορούμε να μὴ παραδεχτοῦμε, ὅτι αὐτὴ ἡ τεχνικὰ σκηνοθε-
τημένη, ἡ τεχνητὴ πλήμμυρα τῶν εἰκόνων ἀναπτύχθηκε σὲ μιὰ λειτουρ-
γικὴ παιδαγωγικὴ δύναμη πρῶτου μεγέθους, καὶ δὲν πρέπει νὰ καθυ-
στερήσωμε νὰ τὴν ἀντικρῶσωμε μὲ ὑψωμένες παιδαγωγικὰς προσπά-
θειες. Εἶναι ἓνα καθήκον, ἀπὸ τὴν ἐκπλήρωση τοῦ ὁποίου ἡ παιδα-
γωγικὴ ἀπάντηση στὴν ἀπορρόφησι τοῦ κινηματογράφου θὰ κέρδιζε
δύναμη καὶ στερεότητα. Διαφορετικὰ ὑπάρχει πολὺ κοντὰ ὁ κίνδυνος
νὰ ἀποστραφῇ ἀπὸ μᾶς ἡ νεολαία, σὰν ἀπὸ ἀπόκοσμους τρελοὺς, ἀπὸ
τοὺς ὁποίους δὲν περιμενεῖ καμιά βοήθεια. Θὰ παραπονῆται ἐπίσης,
ὅτι τὴν πράξι καὶ τὴ συμπεριφορὰ τῆς ἀναπτυσσόμενης γενεᾶς καθορί-
ζουν μανιές πολλῶν εἰδῶν. Ἔτσι τὰ περιεχόμενα τῆς παραδόσεώς μας
δὲ θὰ βοίσκουν πιά καμιά ἀπήχησι στὴν καρδιά της.

Ἄν τέλος σκεφθοῦμε, ὅτι τὰ πραγματικῶς καλὰ φιλμ εἶναι πολὺ λίγα, τότε εἶναι πολὺ λυπηρόν, ὅτι ὡς τώρα ἡ λογοκρισία τῶν φιλμ δὲν ἐξουσιοδοτήθη ἐπαρκῶς, νὰ ἐφαρμόσῃ αὐστηρότερα μέτρα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ διαθέτει σήμερα. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὰ ἰδιαίτερα διδακτικὰ φιλμ, ἡ ταινία τοῦ κινηματογράφου προσφέρει πολλὰ δυνατότητες νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴ νεολαία. Ἰδιαίτερος τὰ Kulturfilm (πληροφορια-

κά, εξερευνητικά, επιστημονικά), εἶναι καταλληλότατα γιὰ νὰ ἐξασκή-
σουν τὴν ἐλκτικὴ καὶ εὐεργετικὴ τοὺς δύναμη στὴν ὑγιῶς σκεπτομένη
νεολαία καὶ ἰδιαίτερα στοὺς μαθητὰς τῶν ἀνωτέρων ἐκπαιδευτικῶν
ἰδρυμάτων.

Εἶδαμε πῶς οἱ ἐπιστήμονες καὶ οἱ ψυχολόγοι ἐρεῦνησαν τὴν ἰσχυρὴ ὑποβλητικὴ δύναμι τοῦ κινηματογράφου. Κανένας δὲν παραγνῶριζει τὴ σημασία του, πρὸ πάντων στὴν προπαγάνδα. Ἐπιβάλλεται λοιπόν, ἕως ὅτου ἔχομε νέα πορίσματα, σὲ μιὰν ἀγωγή ποὺ ἔχει συνείδηση τῆς ἀποστολῆς της, νὰ περιορίσῃ τὴ συμμετοχὴ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νεαρῶν σὲ κινηματογραφικὰς παραστάσεις καὶ νὰ συμβουλεύσῃ τοὺς γονεῖς νὰ περιορίσουν σὲ ἓνα αὐστηρὸ μίνιμουμ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ κινηματογράφου ἀπὸ τὰ παιδιά. Ἡ στάθμῃ πολλῶν φιλοπαραγωγῶν εἶναι στὴν πραγματικότητά τέτοιᾳ φύσεως, ὥστε οἱ νέοι δύσκολα μποροῦν νὰ ἀποκομίσουν κάτι τὸ θετικὸ ἀπὸ τὸ ψυχαγωγικὸ αὐτὸ μέσον. Πολλὰς κινουπαραστάσεις παραποιοῦν τὴν ὕλικήν πραγματικότητα, καταστρέφουν τὶς ἔννοιες τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου, ἀνατικότητα, κατεύουν τὸ ἀληθινὸ καὶ τὸ ψεύτικον, τὸ λογικὸ μὲ τὸ παράλογον, χωρὶς ὁ ἐνήλικος θεατὴς, πολὺ λιγότερον δὲ ὁ νεαρός, νὰ ἔχουν τὴ δυνατότητα καὶ τὸν χρόνον νὰ ἀντιτάξουν τὶς πνευματικὰς τοὺς ἀντιδράσεις.

Γ. Ζομπανάκης

Γ. Ζομπανάκης

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΠΡΩΙΜΟΤΗΤΟΣ
ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΟΥ ΣΗΜΑΣΙΑ

Ὑπὸ τοῦ κ. Karl Saller, Καθηγητοῦ, Διευθυντοῦ τοῦ
Ἰνστιτούτου τῆς Ἀνθρωπολογίας καὶ Ἀνθρωπογενε-
τικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου.

Ἡ πρωιμότης εἶναι ἔν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἀπέκτησε μεγίστην παιδαγωγικὴν σημασίαν. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον ἐννοοῦμεν τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως, τὴν ὅποian παρουσιάζει ἡ σημερινὴ νεότης ἐν συγκρίσει μὲ τὴν τῶν προηγουμένων γενεῶν, ἐννοοῦμεν μίαν μεταβολήν, ἣτις ἐμφανίζεται συγχρότως καὶ εἰς ἓν πλῆθος ἐπὶ μέρους φαινομένων καὶ ἣτις δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὰ ἔτη τῆς παιδικῆς καὶ νεανικῆς ἡλικίας, ἀλλ' ἐπιδρᾷ καὶ εἰς τὰ μετέπειτα ἔτη ὑπὸ τὸ πνεῦμα δὲ τοῦτο ἐκδηλοῦται καὶ εἰς τὴν κλιμακτικὴν περίοδον τῆς γυναικός.

Ἐν τοῖς ἐπομένοις θέλομεν ἐκθέσει κατ' ὄρχην τὰ συμπτώματα τοῦ φαινομένου τούτου, περαιτέρω θέλομεν ὑπεισελθεῖν εἰς τὴν ἐρμηνείαν καὶ σημασίαν αὐτῶν, τέλος δὲ θὰ ἐξάγωμεν ἐκ τῶν σχετικῶς περιγραφῶν πρακτικὰ συμπεράσματα.

Αἱ ἀνθρωπολογικαὶ ἔρευναι τοῦ παρόντος αἵωνος, αἱ ὁποῖαι ἐπραγ-
ματοποιήθησαν εἰς διαφόρους Εὐρωπαϊκὰς χώρας, κυρίως δὲ ἐπὶ νεοσυλ-

Συμφώνως προς ημετέρας έρευνάς έν Βουαρία (Haimerl 1962) έσημειώθη αύξησις τής κατά μήκος αναπτύξεως, ήτις καί συγκρινομένη προς τό έτος 1880 άνέρχεται εις 15,3 έκατ., προς τό έτος 1921 εις 9,3 έκατ. καί προς τό έτος 1947 εις 4,8 έκατ. τοϋ μέτρου. Ή εις βάρος αύξησις άνέρχει διά τά αύτά άντιστοίχως έτη εις 15,4 χιλιάγραμμα 11,4 χιλ. καί 7,6 χιλ. ήτοι αύτη δέν ύπήρξεν μόνον ύψηλοτέρα τής κατά μήκος σωματικής αναπτύξεως άλλ' έσημείωσε έντός τοϋ αύτοϋ χρόνου καί μεγαλυτέραν προσθήκην. Ύολογίζεται ότι εις περίπτωσιν συνεχίσεως τής παρατηρουμένης αναπτύξεως έν έτει 2 000 θά άνέρχεται τό ύψος τής γυναικός εις U S.A. εις 2 περίπου μέτρα τοϋ δέ άνδρός θά εΐναι τουλάχιστον 15 έκατ. μεγαλύτερον τούτου, μία πρόβλεψις ήτις θά ήτο τρομακτική εάν δέν ήτο άπίθανος. Καί εΐναι άπίθανος καθ' ότι εις τό φαινόμενον τής πρωϊμότητος δέν πρόκειται περί μεταβολής των βασικών κληρονομικών καταβολών, αλλά μόνον περί έξαντλήσεως των ευνοτατήτων τής έξελίξεως αύτων, οί όποιοι καί μέχρι τοϋδε δέν έτυχον έπορκούς έκμεταλλεύσεως.

Διὰ τὴν Παιδαγωγικὴν εἶναι τὸ φαινόμενον τοῦτο μεγίστης σπουδαί-
 ος, καθ' ὅτι ἡ τοιαύτη ἀνάπτυξις ἀποτελεῖ μόνον ἓν σύμπτωμα. Αὕτη
 χαρακτηρίζει μίαν γενικὴν μεταβολὴν τῆς σωματικῆς διαπλάσεως, ἣτις ἀνα-
 φέρεται εἰς τὸν ὅλον ὄργανισμόν καὶ συνεπῶς καὶ εἰς τὰ διάφορα ἐπὶ μέ-
 ρους φαινόμενα αὐτοῦ. Πλὴν τούτου δὲν ἐπιτελεῖται αὕτη μόνον εἰς τὴν
 ἡλικίαν τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως, ἀλλὰ διαπιστοῦται ἤδη καὶ εἰς τὸ νεο-
 γέννητον, χαρακτηρίζει δὲ ἐφεξῆς τὴν πορείαν τῆς σωματικῆς ἐξελίξεως.
 Τοῦτο συνάγεται ἐκ μιᾶς σειρᾶς ἐρευνῶν εἰς παῖδας κυρίως δὲ μαθητὰς
 δημοτικῶν σχολείων. Εἰς συνεχῶς αὐξανομένην ἀνάπτυξιν τῶν νεογεννῆ-
 τῶν καὶ τὴν μετέπειτα κατὰ μήκος καὶ βάρος αὐξήσιν αὐτῶν κατὰ τὰς τε-
 λευταίας δεκαετηρίας ἀναφέρονται πολυάριθμοι ἐκθέσεις γυναικολογικῶν
 κλινικῶν. Εἰς τὴν Γερμανίαν μετὰ τὴν ἥτις τῶν δευτέρου παγκοσμίου πο-
 λέμου ἐσημειώθη μία ὕψις τῆς πορείας τῆς τοιαύτης ἀναπτύξεως: κατὰ
 τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγεννῶντο ὑπὸ γερμανίδων γυναικῶν τέκνα μικρότερα
 ἐκείνων τῶν ἀλλοδαπῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι καὶ ἐκρατοῦντο εἰς γερμα-
 νικὰ στρατόπεδα.

ἔτη τοῦ πληθωρισμοῦ (1923 ἕως 1926) βλέπε Siessler καὶ Bach (1927). Διὰ τῶν ἑρευνῶν αὐτῶν διεπιστῶθη ἀρχικῶς μὲν μία ὕφαισις τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως, ἣτις ἐξαφαιρίζεται βαθμῶν μὲ τὴν βελτίωσιν τῶν βιοτικῶν συνθηκῶν εἰς δὲ τὴν θέσιν τῆς παρατηρεῖται μία συνεχῶς αὐξομένη κατὰ μῆκος καὶ βάρος ἀνάπτυξις. Εἰς τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα κατέληξαν καὶ ὑπὸ τοῦ Ziegelmayer (1948) διεξαχθεῖσαι ἑρευναι μετὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον εἰς διαφόρους γερμανικὰς πόλεις. Εἰ τὰς σήμερον κρατούσας συνθήκας ἀναφέρονται οἱ σχετικαὶ μελέται τοῦ Κύκλου τῶν Hagen Thomae κ.λ.π. (1962), οἱ ὁποῖοι καὶ ἐξετάζουν τὸ φαινόμενον τῆς πρωϊμότητος ὅχι μόνον ὡς τοῦτο ἐξερίχθη ἐν Ἰαπωνίᾳ καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1900 ἕως 1953. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης συγκριτικῆς μελέτης ἐξέπληξαν τοὺς ἀνωτέρω ἑρευνητὰς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ πρωϊμότης παρουσιάζει τόσον ἐν Στουτγκάρδῃ ὅσον καὶ εἰς τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν τῆς Ἰαπωνίας ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος μίαν ποσομίαν πρὸς τὴν γερμανικὴν τάσιν, καθιστομένη διαρκῶς μεγαλυτέρα τόσον εἰς τὴν κατὰ μῆκος ὅσον καὶ εἰς τὴν κατὰ βάρος ἀνάπτυξιν. Ἀμφότεροι οἱ πόλεμοι ἐν Γερμανίᾳ καὶ ὁ δεῦτερος παγκόσμιος πόλεμος ἐν Ἰαπωνίᾳ παρουσιάζουν ἑκδηλῶν μίαν ὕφαισιν τῆς προϊούσης σωματικῆς ἀναπτύξεως, ἀλλὰ — καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρον, τὸ ὅποιον καὶ ἐξάγεται ἐκ τῆς παραστάσεως τῆς ἀναπτύξεως διὰ τὰ διάφορα ἔτη ἐξελίξεως καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ μέσου ὄρου ὄλων τῶν ἐτῶν — ὅτι ἀκολουθεῖ μετὰ τὰ ἔτη τοῦ πολέμου μία φάσις ἀναπληρώσεως μὲ μίαν σύντομον ἐπαναπρόκτισιν τῆς κατὰ τὰ ἔτη τοῦ πολέμου ἀπωλεσθείσης ἀναπτύξεως. Τόσον οἱ ἀπώλειαί τῆς ἀναπτύξεως ὅσον καὶ ἡ φάσις τῆς ἐπανορθώσεως παρουσιάζονται λίαν ἐμφανῶς κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀνάπτυξις εἶναι λίαν εὐαίσθητος εἰς ἐξωγενεῖς ἐπιδράσεις».

Οὕτω ἄξιον σημασίας εἶναι μία μετατόπισις τοῦ χρόνου ἐμφανίσεως τῆς μονίμου ὀδοντοφυΐας. Ἐν Μονάχῳ διεπιστώθη κατόπιν ἡμετέρων ἐρευνῶν (Korbsch 1960) μία ἐκ τοῦ ἔτους 1960 ἀρχομένη προϋδύσα ἐπιτάχυν-

σις της εμφάνισης της δευτέρας οδοντοφυΐας ως επίσης και της σεξουαλικής ωριμότητας. Ούτω ή πρόωρος εμφάνισης της μονίμου οδοντοφυΐας ανέρχεται κατά μέσον όρον εν συγκρίσει προς το έτος 1909 εις εν έτος και πέντε μήνας (Haimler).

Η μεγίστη σχολική και κοινωνική σημασία της πρωϊμότητος αναφέρεται κυρίως εις την έφηβικήν ηλικίαν. Σχετικά φαινόμενα παρατηρήθησαν εν συσχετισμῳ προς την κατά μήκος και βάρος ανάπτυξιν εις όλας τας χώρας εκείνας, αίτινες και έπηρεάσθησαν υπό του φαινομένου της πρωϊμότητος. Ούτως ή πρώτη έμμηνορροια διά το έτος 1906 αναφέρεται περί το 15· 6 έτος της ηλικίας, διά δε το έτος 1934 ήδη περί το 13ον έτος τέλος δε διά το έτος 1960 (Korbsch) περί το 12· 7 έτος. Μεταξύ των έτων 1950 και 1960 μετετοπίσθη εν Βιέννη ή έμμηνορροια επί εν έτος ενωρίτερον ήτοι εκ του 13· 14ου εις το 12· 13ον έτος (Lachner 1963). Το αυτό ισχύει και διά τους άρρενας, των οποίων εν τούτοις οί μετοβολαί δέν δύνανται νά καθορισθοῦν έπακριβῶς ως εις τας θήλεις. Γενικῶς ή εΐσοδος της έφηβίας παρουσιάζεται εις τας θήλεις ενωρίτερον των άρρένων ή σχετική δε διαφορά ύπολογίζεται εις εν έως δύο ένίστε δε και τρία έτη, τελειώνει δε εις τούς άρρενας αργότερον ή εις τας θήλεις (περίπου 4 έτη). ως εις την κατά μήκος και βάρος ανάπτυξιν ούτω και εις τόν χρόνον ενόρξεως της έφηβίας παρουσιάζονται διαφοραί εις τας διαφόρους κοινωνικάς βαθμίδας. Συμφώνως προς έρεύναν του Kinsey εις U.S.A. εμφανίζεται ή έφηβία εις την κατωτάτην κοινωνικήν βαθμίδα περί το 14,14 εις την μέσην περί το 13,67 και εις την ανωτάτην περί το 13,41 έτος της ηλικίας, υπογραμμίζει δε ο Kinsey ότι ή έφηβία εμφανίζεται εις τας κατωτέρας κοινωνικάς τάξεις σήμερον δύο έως τρία έτη ενωρίτερον άπ' ότι εις την παρελθούσαν γενεάν, όχι εν τούτοις και εις τας τάξεις των ανωτέρων κοινωνικών βαθμίδων όπου ή διατροφή έξακολουθεΐ νά εΐναι έξ ίσου ευνοϊκή ως και εις την προγενεστέρον γενεάν. Μία βελτίωσις ταύτης έπήλθεν μόνον εις τα άτομα των κατωτέρων κοινωνικών τάξεων. Διά τας διαφοράς μεταξύ έπαρχίας και πόλεων δεικνύει μία έργασία του Bachman (1948) ότι ή εμφάνισις της πρώτης έμμηνορρῆσεως εμφανίζεται εις τούς άγροτόπαιδους 18 μήνας αργότερον παρ' ότι εις τα τέκνα αστικών οικογενειών.

Διά τας σχέσεις μεταξύ των διαφόρων ιδιομορφιών ως αὐται παρουσιάζονται εις τόν πολυσύνθετον φαινόμενον της πρωϊμότητος κατέδειξαν ήμέτεροι έρευναι ότι με την προϊούσαν κατά μήκος και βάρος σωματικήν ανάπτυξιν συμβαδίζουν επίσης μία πρωϊμότερα σεξουαλική ωριμότης, μία πρώιμος εμφάνισις της βραχύνης φωνής και τρίχωσης της μασχάλης. Διά την απόδοσιν εις την ζωήν των ατόμων άτινα παρουσιάζουν εμφάνη τα συμπτώματα της πρωϊμότητος τονίζει ο Lachner (1963) «ότι τοιοῦτα άτομα διακρίνονται διά τα πλεονεκτήματά των τόσο εν εις την ψυχικήν όσον και την σωματικήν σφαΐραν έναντι εκείνων, άτινα δέν υπόκεινται εις τας επιδράσεις της πρωϊμότητος». Ειδικῶς διά την ψυχικήν άποψιν και τας πνευματικές ικανότητας των πρόωρος ανεπτυγμένων αναφέρει ο Hagen (βλέπε Wurst 1963) βάσει των υπό του Paschlaun εν Stuttgart διεξαχθεισών έρευνών:

«Τά πρόωρος ανεπτυγμένα τέκνα παρουσιάζουν τούς καλύτερους υπό του διδασκάλου των κρίνονται ευνοϊκώτερον όσον άφορᾷ την ενεργητικότητα και τόν βαθμόν εργασίας των. Εις τας ψυχολογικά Tests, τα όποια προσμετροῦνται με σημεία παρουσιάζουν καλύτεραν απόδοσιν των λοιπών. Δέν δυνάμεθα συνεπῶς νά όμιλώμεν περί ψυχικής καθυστερήσεως των πρόωρος ανεπτυγμένων μαθητών. Άλλως έχουν βεβαίως τα πράγμα-

τα εις ότι άφομένων μαθητών. Άλλως έχουν βεβαίως τα πράγματα εις ότι άφορᾷ την άρμονίαν της εξέλιξεως. Εις τοιαῦτα άτομα παρουσιάζεται βεβαίως, μία παροδική χαλάρωσις της Ισορροπίας». Έν συσχετισμῳ με τ' ανωτέρω εΐναι άξιοσημείωτος ή παρατήρησις του Swoboda (βλ. Wurst), καθ' ήν ή Ισχύότης της έφηβίας και ή νόσος του Basedow εΐναι σπανιώτεροι εις την ύπαιθρον άπ' ότι εις την πόλιν.

Όσον άφορᾷ τελικῶς την επίδρασιν της πρωϊμότητος εις τόν σεξουαλικόν τομέα και δη εις τας σχέσεις των δύο φύλων μεταξύ των εΐναι διαφωτιστική ή σχετική έρευνα της Ύπηρεσίας Νέων της Περιφέρειας Βιέννης, καθ' ήν κατά το έτος 1951 εκ των δεκατετραέτιδων κορασίδων ήδη 19,4 τοίς εκατόν εκ των δεκαπενταέτιδων 23, εκ των 16έτιδων 37,4 και εκ των 17έτιδων 52 τοίς εκατόν ήσαν διακεκορευμένοι. Ο Lachner παραδέχεται μίαν αύξησιν του ποσοστού αυτού σήμερον. Ο Kinsey αναφέρει διά το άνδρικό φύλλον της Άμερικής ότι 70,6 τοίς εκατόν των 16ετών έως 20ετών έχουν προγαμιάς σχέσεις υπό την μορφήν των γνωστών «Petting», ήτοι έρωτικών παιγνίων, τα όποια συνίστανται εις σωματικές επαφάς πάσης δυνατής φύσεως και αί όποια άποσκοποῦν την σεξουαλικήν διέγερσιν και την πραγματοποίησιν ενός όργασμοῦ, χωρίς νά εΐναι άπαραιτητος ή συνουσία. Συγχρόνως εΐναι γνωστόν, ότι αί πρώται έκσπερματώσεις των άρρένων δέν περιλαμβάνουν σπερματοζώάρια μόνον περί το τέλος του 15ου έτους (Tonutti και συνεργάται) περιλαμβάνουν αί έκσπερματώσεις τοιαῦτα. Διά τας θήλεις εΐναι εκ του Coopermann γνωστόν ότι 80 έως 90 τοίς εκατόν των κύκλων της έμμήνου ρήσεως λαμβάνουν χώραν άνευ της συγχρόνου ωριμάνσεως ώαρίου τοιούτους κύκλους εῦρεν ο Doerring (1968) εις θήλεις του Μονάχου ηλικίας 20 έτών, το ποσοστόν των οποίων ανήρχετο εις 40 τοίς εκατόν. Αί συνθήκαι αὐται έρμηνεύουν διατί αί πρώται σεξουαλικά έσφαί των δύο φύλων, μετά την έναρξιν της έφηβείας, εΐναι άγονοι. Παρ' όλα ταῦτα ο άριθμός των έγκύων νεαρών κορασίδων αύξάνει συνεχῶς εις τας Ήνωμέναν Πολιτείας της Άμερικής, την Γερμανίαν, την Αυστρίαν και δη εις τοιοῦτον βαθμόν, ώστε εις διαφόρους πόλεις νά ίδρυθοῦν ειδικαί τάξεις εις τα σχολεία διά τας έγκύους μαθητρίδας, με ειδικόν πρόγραμμα διδασκαλίας. Πρό τουτο αναφέρει ο Lachner ότι εις τας έγκύους αὐτάς θα έπρεπε ο νέος όργανισμός νά εῦρίσκειται φυσιολογικῶς εις πλεονεκτικώτεραν θέσιν εν συγκρίσει προς εκείνους συνήθων έγκύων γυναικῶν.

Τέλος, επιθυμοῦμεν νά σημειώσωμεν, ότι το φαινόμενον της πρωϊμότητος δέν εμφανίζεται μόνον εις συμπτώματα των έτων της ωριμάνσεως (παιδική και νεανική ηλικία), άλλ' επιδρᾷ εκ της ηλικίας ταύτης και εις όλα τα λοιπά έτη του βίου. Η πρωϊμότης επιφέρει μίαν νεανικοποίησιν του ατόμου. Τοῦτο καταδεικνύεται λίαν εμφανῶς εις την μετατόπισιν της κλιμακτηρίου περιόδου της γυναικός. Παράλλήλως προς την πρόωρον εμφάνισιν της πρώτης έμμήνου ρύσεως, εν συγκρίσει προς τας προηγουένας δεκαετηρίδας, παρατηρεΐται επίσης και μία καθυστέρησις της παύσεως αὐτής. Η νεανικοποίησις των άνδρων εκδηλοῦται εις το γεγονός ότι ή άπομάκρυνσις των εκ της ύπηρεσίας (λόγω όρίου ηλικίας) τούς εῦρίσκει εν πλήρει ικανότητι προς εργασίαν, εν συγκρίσει προς τούς των προγενεστέρων γενεών. Τοιαῦτα επιδράσεις έχουν έμμεσον μόνον σχέσιν με τόν παιδαγωγικόν προβληματισμόν και δέν ενδιαφέρουν συνεπῶς άναγνώστη.

II

Πρός έρμηνείαν των αίτίων και συνεπειών τῆ πρωϊμότητος



ραϊτήτος μία ακριβής ανάλυσις τῶν κληρονομικῶν καταβολῶν καὶ τῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος. Μὲ τὰς συνθήκας κληρονομικότητος ἐννοοῦμεν τὴν ὑπαρξίν ὀρισμένων κληρονομικῶν παραγόντων εἰς τὰς σχέσεις μεταξύ τῶν ἢ μετὰ τοῦ περιβάλλοντος, ἐνθα διαδραματίζει ἕναν σημαντικὸν ρόλον ἢ πλαστικότης, ἣτις χαρακτηρίζει τοὺς κύκλους τῆς ἐξελιξεως μεταξύ κληρονομικῶν καταβολῶν καὶ χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων. Ἐνταῦθα δέον ὅπως ἐρμηνευθῇ ἐπακριβῶς ἀφ' ἐνός ἢ ἐπιδράσεις τοῦ περιβάλλοντος, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὸ γεγονός κατὰ ποῖον τρόπον μορφοῦται ἐκ τῶν ἐπιδράσεων αὐτῶν τοῦ περιβάλλοντος μία τοιαύτη σωματικὴ διάπλασις, ὡς αὕτη παρουσιάζεται εἰς τὴν πρωϊμότητα. Βεβαίως δέον νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὅψιν ἡ μεταβολὴ τοῦ περιβάλλοντος κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν συνετελέσθη ἡ πρωϊμότης. Ὅσον καὶ ἂν τοῦτο παραμένῃ ἀμετάβλητον εἰς τὰς γενικὰς τοῦ γραμμᾶς, κατὰ τὰς ἀπόψεις πολλῶν, μεταβάλλεται ἐν τούτοις εἰς πολλὰς λεπτομερείας τοῦ. Πάντα τὰ προβλήματα ταῦτα ἐναρμονίζονται καὶ ἀποτελοῦν ἀκριβῶς εἰς τὰ φαινόμενα τῆς πρωϊμότητος μίαν ἐνότητα, ἣτις εἶναι δύσκολον νὰ διευκρινισθῇ διὰ μίαν ἐκάστην περίπτωσιν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀδύνατον ἀναφορικῶς μὲ ὀρισμένους παράγοντας, καθ' ὅτι πλεῖστοι τοιούτων παραγόντων, παρὰ τὴν ἀντίθετον φύσιν αὐτῶν, συντελοῦν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς πρωϊμότητος.

Ἐνα σημαντικὸν ρόλον διαδραματίζουν ἀναμφιβόλως εἰς τὰς διαφορὰς ταύτας τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως αἱ διαφοραὶ τῶν κληρονομικῶν καταβολῶν. Τέκνα ἐκ γονέων, τῶν ὁποίων ἡ σωματικὴ ἀνάπτυξις ὑπερβαίνει τὸν μέσον ὅρον, εἶναι μεγαλυτέρα ἐκείνων, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς παρουσιάζουν μίαν ἀνάπτυξιν κατωτέραν τοῦ μέσου ὁρου. Τέκνα ἐκ γονέων μὲ σημαντικὰς ἀντιθέσεις εἰς τὴν σωματικὴν τῶν ἀνάπτυξιν, δύνανται νὰ ἀκολουθήσουν τοὺς δύο πόλους, κυρίως ὅμως τείνουν πρὸς μίαν μετρίαν σωματικὴν ἀνάπτυξιν. Πάντα ταῦτα συνηγοροῦν διὰ μίαν πολυμερῆ κληρονομικότητα τῆς σωματικῆς διαπλάσεως. Διὰ μίαν ἐρμηνείαν τῆς προϋούσης σωματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ πληθυσμοῦ σήμερον ἐκ τῶν τοιούτων βασικῶν διαφορῶν τῶν κληρονομικῶν προδιαθέσεων, δέον ὅπως ἐξετασθῶν πρὸς τοῦτο μετὰ προσοχῆς — καὶ ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται περὶ μεταβολῶν τῶν τοιούτων προδιαθέσεων ὑπὸ τύπον νέων μορφῶν κληρονομικῶν καταβολῶν ἢ ἀπομάκρυνσιν ἀρνητικῶν παραγόντων ἐξελιξεως — αἱ ἐννοιαὶ τῆς ἐτερώσεως καὶ τῆς πλαστικότητος, πιθανῶς δὲ ἐπίσης καὶ τῆς ἐπιλογῆς ὀρισμένων συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος.

Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς ἐτερώσεως ἐννοοῦμεν, ὅτι ἀμφότεραι αἱ κληρονομικαὶ καταβολαὶ (τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς) εἰς τὸ τέκνον δὲν εἶναι ὁμοζυγωτοὶ ἀλλὰ ἐτεροζυγωτοὶ. Ἡ φαινογενετικὴ ἰσχυρίζεται σήμερον, ὅτι εἰς τὰς ἐτεροζυγωτοὺς αὐτὰς κληρονομικὰς καταβολὰς λαμβάνει χώραν μία πάλῃ ἐπικρατήσεως τῶν εἰς ἕκαστον ἄτομον, ὁ ἀγὼν δὲ οὗτος δὲν σημαίνει οὐδὲν ἕτερον ἢ ἕναν ἐρεθισμόν, τὸν ὁποῖον δέχονται ἀμφότεραι αἱ προδιαθέσεις καὶ διὰ τοῦ ὁποίου δύνανται νὰ φθάσουν εἰς ἕνα τελειότερον βαθμὸν ἐξελιξεως ἐκείνου ὅστις θὰ προήρχετο ἄνευ τοῦ τοιούτου συναγωνισμοῦ. Διὰ τὴν πιθανότητα μιᾶς τοιαύτης ἐπενεργείας τῆς ἐτερώσεως συνηγοροῦν τὰ σχετικὰ πειράματα μὲ ζῶα, τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν ἐξημέρωσίν των «ἐπερίμνησαν» ἀρχικῶς νὰ λάβουν μίαν ὀρισμένην σωματικὴν ἀνάπτυξιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας καὶ παρέμειναν ἀκολούθως. Τοῦτο ἐρμηνεύεται ὡς ἐπενέργεια τῆς ὁμοζυγοποιήσεως εἰς τὴν σύγχρονον ἐκτροφὴν ζῶων. Ἀντιθέτως παρατηρεῖται εἰς ζῶα μὲ ἐτεροζυγωτὰς κληρονομικὰς προδιαθέσεις πάντοτε μία αὐξήσις τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως τῶν, ἣτις καὶ θεωρεῖται ὡς ἐπενέργεια τῆς ἐτερώσεως κατὰ τὴν διασταύρωσιν των. Παρόμοιον δύνανται νὰ συμβαίῃ καὶ εἰς

τὴν διασταύρωσιν τῶν ἀνθρώπων μεταξύ των, τὸ ὁποῖον καὶ ἐκδηλοῦται εἰς τὴν πρωϊμότητα. Πράγματι ἡ ἀνάπτυξις τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν εἰς σημαντικὸν μέτρον αὐξήσιν τοιούτων διασταυρώσεων κατ' ἀρχὴν τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ ἀλλὰ καὶ ἐκείνου τῶν πόλεων. Οὕτω δέον, ὅπως ὁ παράγων οὗτος ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὅψιν κατὰ τὴν διαπραγμάτευσιν τοῦ φαινομένου τῆς πρωϊμότητος μολονότι δὲν εἶναι μέχρι σήμερον ἐπακριβῶς γνωστὴ ἡ σημασία τούτου ἐπὶ τῶν κληρονομικῶν προδιαθέσεων τοῦ ἀνθρώπου ὡς καὶ ποῖοι μεμονωμένοι παράγοντες ἐπιδρῶν ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ταύτην ἐνταῦθα.

Παραλλήλως πρὸς τὰς τοιαύτας δυνατότητας διὰ μίαν πρωϊμότητα, αἱ ὁποῖαι καὶ εὐρίσκονται ἐκ τῶν προτέρων εἰς τὰς κληρονομικὰς προδιαθέσεις, δέον ἐπίσης νὰ ληφθῇ ὑπ' ὅψιν καὶ ἡ μεγίστη σπουδαιότης τῆς πλαστικότητος τῶν τοιούτων κληρονομικῶν μεταβολῶν εἰς τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς τὸ διαρκῶς μεταβαλλόμενον περιβάλλον. Ὑπὸ τὸν ὅρον πλαστικότης ἐννοοῦμεν τὸ γεγονός, ὅτι ὀρισμένοι ἰδιότυποι λαμβάνουν εἰς τὴν πορείαν τῶν ἐξελιξεῶν των ἐκ τοῦ γενοτύπου εἰς τὸν φαινότυπον καὶ ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος, ὅφ' ἃς καὶ παρουσιάζονται ἐκείνην ἢ τὴν ἄλλην μορφήν ἐντὸς τῶν ἐκ τῶν προτέρων φυσικῶς καθωρισμένων πλαισίων τῆς κληρονομικότητος. Διὰ τοῦ ὁρου τῆς ἐτερώσεως ἐδόθη ἡ πρώτη διαφορὰ μεταξύ κληρονομικῶν καταβολῶν καὶ περιβάλλοντος αἱ ὁποῖαι καὶ διαδραματίζουν ἕνα σημαντικὸν ρόλον εἰς τὸ φαινόμενον τῆς πρωϊμότητος. Ἐτεροι ἐν τούτοις διαφοραὶ εὐρίσκονται εἰς χημικὰς καὶ φυσικὰς συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος ἐκάστης ἀτομικῆς ἐξελιξεως καὶ εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν τῆς πρωϊμότητος εἰς τὰς μεταβολὰς, αἱ ὁποῖαι καὶ προήλθον ἐκ τῆς διατροφῆς ὡς ἐκ τῆς ἀλλαγῆς καὶ τῶν κλιματικῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος τῆς τελευταίας γενεᾶς. Ὅλαι αὐταὶ αἱ μεταβολαὶ παρὰ τὰς διαφορὰς αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐπιδράσεις τῶν ἐρεθισμῶν τῶν διαφόρων μεμονωμένων παραγόντων καὶ τὸ φαινόμενον τῆς ἐτερώσεως δύνανται νὰ συγκεφαλαιωθῶν εἰς τὴν πρότασιν: ἅπαντα ἔχουν τὰς αὐτὰς ἐπιδράσεις.

Εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὸ κλίμα, ὑπὸ τὴν συνήθη ἐννοίαν, ὁ KOCH ἦτο ἡδη τὸ 1953 τῆς γνώμης, ὅτι ἡ πρωϊμότης εἶναι κυρίως «ἡλιογενής». Ἡ μεταβολὴ τῆς μόδας καὶ τοῦ ὅλου τρόπου ζωῆς εἰς τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὰς ἐπιδράσεις τοῦ ἡλίου κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας εἶναι λίαν ἐμφανής. Αὕτη ἔχει ὀδηγήσει τὴν παρούσαν γενεάν εἰς μίαν πλουσιοπάροχον ἀπόλαυσιν τοῦ ἀέρος καὶ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν προηγουμένην. Τὰ ἐνδύματα τῶν γυναικῶν μας σήμερον, κυρίως κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας, εἶναι πλέον εὐάερα ἀπ' ὅτι τὰ «μαγιώ» εἰς τοὺς χρόνους τῶν ἀμέσων προγόνων μας, τὸ δὲ ἰδεώδες τῆς καλονῆς δὲν εἶναι πλέον ἔν ὡς «ἀλάβαστρον λευκὸν δέρμα», ὡς τότε, ἀλλ' ἐν κατὰ τὸ δυνατόν περισσότερον «ἡλιοκαυμένον». Ἐν παρόδῳ ἃς σημειωθῇ, ὅτι τὸ κλίμα τῆς πόλεως παρουσιάζει 2 ἕως 3 βαθμοὺς ὑψηλοτέραν ἀτμοσφαιρικὴν θερμοκρασίαν ἐκείνης τῆς υπαίθρου.

Ὅσον καὶ ἂν θεωρῇται σήμερον γενικῶς πεπαλαιωμένη ἡ ἄποψις καθ' ἣν εὐρίσκεται ὁ χρόνος τῆς σεξουαλικῆς ὀριμότητος εἰς ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν προσέγγισιν πρὸς τὸν ἡμερινὸν καὶ ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ταύτην μὲ τὸ τροπικὸν κλίμα, δύνανται ἐν τούτοις ἡ ἄνοδος τῆς θερμοκρασίας εἰς τὴν πόλιν νὰ θεωρηθῇ ὅτι διαδραματίζει ἕνα ρόλον ὡς συνέπεια τῆς πρωϊμότητος τῶν τέκνων τῶν ἀστῶν τῆς λευκῆς φυλῆς. Τὸ ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ἡ μοναδικὴ αἰτία τῆς πρωϊμότητος καταδεικνύει τὸ γεγονός τῆς εἰς μῆκος ἀναπτύξεως τῶν Ἰαπώνων, οἵτινες παρουσιάζουν σήμερον ἐμφανῆ τὰ σημεῖα

του φαινομένου της πρωϊμότητας παρ' όλον ότι τοιοῦτοι έρεθισμοί επενήργησαν έντατικώτερον άπ' ότι εἰς ήμάς. Κατά πόσον όπτικοί έρεθισμοί επενεργούν θετικώς ή άρνητικώς δηλοῦν τά συμπτώματα, άτινα ήδη άνεφέραμεν διά τούς τυφλούς. Ταῦτα έρμηνεύονται έκ της διαπιστώσεως τών άνατόμων, ότι ό όπτικός έρεθισμός μεταφέρεται διά τοῦ όπτικοῦ νεύρου εἰς τόν μεσεγκέφαλον καί τελικώς εἰς τήν υπόφυσιν, ήτις καί έκκρίνει μίαν όρμόνην άναπτύξεως. Ένα σημαντικόν ρόλον φαίνεται συνεπώς νά διαδραματίζη εἰς τās αίτίας της πρωϊμότητας ή διά τοῦ όπτικοῦ έρεθισμοῦ επενεργουμένη αύξησης της έκκρίσεως της όρμόνης της σωματικής άναπτύξεως. Επίσης εἰς πειράματα μέ ζώα (υπό BENOIT τελευταίως δέ υπό Hollwich καί Tilgner 1963) διεπιστώθη έκ της άκτινοβολίας μέ φώς μακροῦ κύματος μία σημαντική αύξησης τοῦ βάρους τοῦ ὄρχεως τοῦ ζώου Erpel ως καί εἰς έρεθισμός τοῦ θυροειδοῦς άδένους.

Εἰς τό κλίμα επίσης άνήκει έκείνο, τό όποῖον οἱ παιδίατροι όνομάζουν Urbanisationstrauma. Πρόκειται περί τοῦ πλήθους τών έρεθισμῶν, οἱ όποιοι σήμεραν έπιδροῦν έπὶ τοῦ ανθρώπου καί τούς όποιους προσφέρει ή πόλις διά τών εἰκόνων, ήχων ως λοιπῶν άπολαύσεων καί αἱ όποῖαι άσκοῦν τήν έπίδρασιν τών καί εἰς τās περιπτώσεις καθ' ὅς έλλείπει ή πρός τοῦτο ήθελημένη ροπή τοῦ ατόμου. Τοιαῦται έπιδράσεις μεταφράζονται διά τοῦ νευρικοῦ συστήματος εἰς αίτίας, τήν ύπαρξιν τών όποίων διαπιστοῦμεν πολλάκις διά τοῦ Ήλεκτροεγκεφαλογράφου προκειμένου κυρίως διά άκουστικούς καί όπτικούς έρεθισμούς. Όμοίως δέον νά ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν καί αἱ έπιδράσεις τών σπόρτ.

Μίαν έξ ἴσου μεγάλην σημασίαν έκείνης τών κλιματικών συνθηκῶν διαδραματίζουν καί οἱ ὅροι διατροφής. Ή μεταβολή τοῦ ὅλου τρόπου ζωής εἰς τās τελευταίας δεκαετηρίδας άνεφέρθη σχεδόν έξ ὁλοκλήρου εἰς τόν τρόπον διατροφής. Αὕτη κατέστη γενικώς πλουσιωτέρα εἰς περιεχόμενον, καί τακτικώτερα. Τοῦτο ίσχύει καθ' άρχήν διά τήν πρό της γεννήσεως περίοδον. Οὕτω διεπιστώθησαν θετικά σχέσεις μεταξύ τοῦ λευκώματος εἰς τήν διατροφήν της μητρός κατά τήν περίοδον της έγκυμοσύνης καί τοῦ μεγέθους τοῦ νεογεννήτου τέκνου. Διά τήν κατάστασιν διατροφής γενικῶς τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου διεπιστώθη μία σαφής σχέση με τήν εἰς βάρος άνάπτυξιν τών τέκνων. Αὕτη ήτο έμφανώς ήλαττωμένη. Με τήν πάροδον τών δεκαετηρίδων ηῤξήθησαν τά βάρη τών νεογεννήτων προσοδευτικώς ως επίσης καί ή εἰς μήκος άνάπτυξις. Ο Ηagen υπογραμμίζει ότι ή άπότομος άνάπτυξις της έφηβείας επέρχεται ήδη κατά τά τελευταία πενήκοντα έτη περίπου 1/2 τοῦ έτους ένωρίτερον. Ένωρίτερον έν τούτοις επέρχεται καί ή παύσις της σωματικής άναπτύξεως.

Ή πρό τοῦ 6ου έτους ήλικία διαδραματίζει ένταῦθα καί πάλιν έναν σημαντικόν ρόλον. Ήδη οἱ έξαστεῖς εἶναι μεγαλύτεροι έκείνων παλαιότερων έτών.

Ή ὅλη διατροφή τών νεογεννήτων κυρίως δέ ή τεχνητή τοιαύτη έβελτιώθη σημαντικώς καί ή επενέργεια αὐτῆς έπὶ της άναπτύξεως συνεχίζεται καί εἰς τά μετ' έπειτα έτη. Ός έρεθισμός δέον νά ληφθῇ άκόμη καί μία σειρά προστατευτικῶν έμβολίων.

Εἰς ιδιαιτέρους παράγοντας άνήκει ή διά της βιταμίνης D προφύλαξις έναντίον της ραχίτιδος μετά τήν γέννησιν, δι' ής καί άποφεύγεται ή κατά τά προγενέστερα έτη ραχίτικη ύπανάπτυξις μέ στενήν λεκάνην. Διά τήν προσχολικήν ήλικίαν άπεδείχθη έμφανής ή έπίδρασις της διατροφής έπὶ της πρωϊμότητος διά της καθυστερήσεως, ήτις επήλθεν συνεπεία τών έτών τοῦ πολέμου καί τοῦ πληθωρισμοῦ, τήν όποίαν διεπίστωσεν ό R. Martin διά

τῶν σχετικῶν έρευνῶν του, αἱ όποῖαι καί άναφέρονται διά τόν μετά τόν πρώτον παγκόσμιον πόλεμον, ως καί ό Ziegelmaier (1948) διά τόν μετά τόν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον χρόνον. Εἰς τοιαύτας διαφορετικές συνθήκας διατροφής δέον, ὅπως άναχθῇ έν μέρος προγενεστέρων κοινωνικῶν διαφορῶν ως καί έκείναι αἱ όποῖαι παρουσιάζοντο μεταξύ της πόλεως καί της ύπαίθρου. Τό γεγονός ότι σήμεραν τοιαῦται διαφοραί εξισώθησαν καί δη έπὶ τοῦ έπιπέδου έκείνου, έπὶ τοῦ όποίου εὑρίσκοντο αἱ άνώτεροι τάξεις τῶν παρελθόντων δεκαετηρίδων, δηλοῖ ότι επλησίασαν ήδη τά ὅρια, τά όποῖα προσφέρει ή πλαστικότητα τῶν σχετικῶν μεταβολῶν έναντι βελτιώσεων συνθηκῶν. Μεταξύ τῶν παραγόντων έκείνων, οἱ όποιοι διαδραματίζουν έναν σημαντικόν ρόλον εἰς τήν πρωϊμότητα δέον ν' άναφερθῇ επίσης τό Ιώδιον, εἰς τήν προφύλαξιν κατά της βρογχοκήλης, εἰς τό όποῖον οἱ Έλβετοι άνάγουν έναν σημαντικόν ρόλον τῶν εἰς τήν χώραν τῶν διαδραματιζομένων γεγονότων της πρωϊμότητος.

Δέον έν τούτοις νά λεχθῇ διά τās συνθήκας διατροφής καί διά τās κλιματικές τοιαύτας, ότι αὗται μόνον δέν άποτελοῦν τήν άποκλειστικήν αίτίαν της πρωϊμότητος. Έκπληκτικόν ήτο τό γεγονός της συντόμου καθυστερήσεως της άναπτύξεως μετά τόν 1ον καί 2ον παγκόσμιον πόλεμον, τήν όποίαν ήκολούθησε μία τάσις πρός πρωϊμότητα καί πῶς ή πρωϊμότης αὕτη έλαβε μορφήν, ήν εἶχεν πρό τοῦ πολέμου ήτοι πρό της καθυστερήσεως.

Όσον άφορᾷ τέλος τά φαινόμενα έπιλογῆς «έν στενωτάτη σχέσει μετὰ τῶν όποίων εὑρίσκεται ή πρωϊμότης, πρόκειται περί της άντιλήψεως ότι έν ὄψει τῶν διαφορετικῶν συνθηκῶν ζωῆς μεταξύ πόλεως καί έπαρχίας οἱ δραστηριότεροι άνθρωποι, οἱ όποιοι καί εἶναι συγχρόνως εὐπαθέστατοι εἰς τό φαινόμενον της πρωϊμότητος έρεθίζονται περισσότερο ὑπό της ζωῆς της πόλεως ὑπό τήν έννοιαν της άστυφιλίας. Πιθανώτατα εἶναι συνδεδεμένη ή δραστηρία αὕτη στάσις εὐθὺς έξ άρχῆς μέ τήν σωματικήν άνάπτυξιν. Έάν τοῦτο εἶναι ὀρθόν, τότε ή προϊούσα εμφάνισις τοῦ φαινομένου της πρωϊμότητος εἰς τās πόλεις πιθανῶς νά έχουν τήν αίτίαν του εἰς μίαν έπιλογήν ὠρισμένων καταβολῶν διά της ζωῆς εἰς αὐτάς. Διά τήν έκτασιν τοῦ φαινομένου επενεργοῦν άπαντες οἱ δευτερογενεῖς παράγοντες έν συνεργασίᾳ μετά τῶν έν λόγω κληρονομικῶν καταβολῶν.

Γενικῶς εἶναι πρακτικώς άδύνατος ό διαχωρισμός της αίτίας ταύτης έκ τῶν λοιπῶν ως εἶναι έκείναι της πρωϊμότητος, της ετερώσεως, τοῦ κλίματος καί της διατροφῆς.

Διά τήν σημασίαν της πρωϊμότητος εἰς τό σημερινόν περιβάλλον δέον νά σημειωθῇ ή μεταβολή τοῦ ὅλου κοινωνικοῦ συστήματος καί τοῦ ὅλου «προσώπου» της κοινωνίας έν συγκρίσει πρός έκείνο τῶν άρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ή πατριαρχική οίκογένεια εἰς τās τάξεις της όποίας οἱ νέοι έπρεπε νά προσαρμόζονται καί νά ὑπακούουν (πολλάκις μέ σοβαράς συγκρούσεις) μετεβλήθη εἰς οίκογένειαν εξισωμένων ατόμων, εάν ὑποτεθῇ ότι σήμεραν ὀφίσταται εἰσέτι εἰς στενός οίκογενειακός δεσμός μεταξύ τῶν μελῶν της. Εἰς τήν νέαν αὐτήν κατάστασιν ό νέος άποτελεῖ τί τό πλέον αὐτόνομον. Οὕτως εἶναι ὑποχρεωμένος ν' αναλαμβάνη τās εὐθύνas του καί ν' άποφαίνεται συχνότερον άπ' ότι πρότερον. Έκείνο τό όποῖον επήλθεν διά τοῦ τρόπου τούτου εἶναι ή άπάλειψις της έξαρτήσεως ὑπό τῶν γονέων του, ήτις καί δέον νά θεωρηθῇ άποτέλεσμα της έξελίξεως ταύτης. Εἰς τόν νέον παρέχεται επίσης σήμεραν ή εὐκαιρία νά κερδίζη περισσότερο χρήμα εἰς τό «οἰκονομικόν θαῦμα». Όσον άφορᾷ τελικώς τό «πρόσωπον» της δημοσίας ζωῆς δέν μετεβλήθη τοῦτο μόνον εἰς τās εἰκόνας καί «ρεκλάμας» μέ άμεσον κατεύθυνσιν πρός τά οἰνοπνευματώδη ποτά καί άλλα πα-

ρόμοια ὡς οἰνόπνευμα, καπνὸς κλπ, ἀλλ' ἐμφανίζεται μετ' αὐξούσης προσόδου καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς σεξουαλικότητος, ἡ ὁποία εἰς τὴν σημερινὴν βιομηχανοποίησιν μὲ τὴν ἔτι περισσότερον χρόνον διαρκοῦσαν μαθητείαν καθίσταται διὰ τὴν νεότητα ἕν δυσκόλον πρόβλημα καὶ διὰ τὴν πρωϊμότητα ἔτι σπουδαιότερον παρὰ ποτε. Οὕτω παρουσιάζονται σήμερον περισσότητες ἀφορμαὶ συγκρούσεων τόσοι ἐκ μέρους τοῦ ἐφήβου, ὅσον καὶ τῆς κοινότητος.

III

Καθίσταται ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀναφερθέντων γεγονότων καὶ σχέσεων τῆς σημερινῆς γενεᾶς μας ἐμφανὲς ὅτι ἐν τῷ πλαιοίῳ τῶν παιδαγωγικῶν σκέψεων καὶ ἀντιλήψεων εἶναι ἀπαραίτητος μία μεταβολὴ τῶν μέχρι σήμερον κρατουσῶν συνθηκῶν. Καὶ αἱ σκέψεις αὐτὰ δέον ν' ἀναφέρονται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν σωματικὴν πλευράν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ μάλιστα εἰς ἐκτενὲς μέτρον εἰς τὰ παιδαγωγικὰ προβλήματα.

Καὶ διὰ τὴν πρώτην ἀποκρίσιν δέον νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτη-
σιν ἂν ἡ πρωϊμότης ἀποτελεῖ τί τὸ εὐχάριστον ἢ δυσάρεστον μὲ ἄλλους
λόγους ἂν θὰ πρέπει νὰ προωθηθῇ ἢ νὰ καταπολεμηθῇ. Πρὸς τοῦτοις δέον
νὰ λεχθῇ ἐξ βιολογικῆς ἀπόψεως, ὅτι ἡ πρωϊμότης εἶναι ἓν καθ' ὅλοκλη-
ρίαν θετικῆς σημασίας φαινόμενον. Μία ἐπισκόπησις τούτου ἐξ ὅλων τῶν
πλευρῶν ὁδηγεῖ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι διὰ τῆς πρωϊμότητος προέρχονται
ἐλεύθεραι δυνάμεις εἰς τὸν ἄνθρωπον, αἱ ὁποῖαι μέχρι τοῦδε ἐξ ἀφορμῆς
μὴ εὐνοϊκῶν συνθηκῶν εἴτε δὲν ἀφέθησαν ἐλεύθεραι εἴτε ἀκόμη καὶ κατε-
πιέσθησαν καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς πρωϊμότητος ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἀνα-
πτύξεως του παρουσιάζει μίαν αὐξησιν τῶν ἱκανότητων καὶ δεξιοτήτων του.
Τόσον αἱ σωματικαὶ ὅσον καὶ αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις ἀνυψοῦνται διὰ τῆς
πρωϊμότητος. Τὰ ἐξαγόμενα συμπεράσματα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περιο-
ρισθοῦν ἐπὶ τῶν μεμονωμένων παραγόντων ἐκείνων τῆς πρωϊμότητος. Ἀναγ-
καῖον εἶναι, ὅπως ἀναγνωρισθῇ αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονός. Οὐδεμίαν δὲ ἔν-
νοιαν ἔχει πᾶσα προσπάθεια παρεμποδίσεως ἢ καταπολεμήσεώς της. Ἀλλὰ
μία τοιαύτη ἄποψις καθιστᾷ ἐμφανῶς ἀναγκαίαν ὠρισμένας οἰκονομικὰς
καὶ παιδαγωγικὰς συνεπείας αἱ ὁποῖαι καὶ πρέπει νὰ πραγματοποιηθοῦν,
ἂν δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἔχωμεν βλαβεράς συνεπείας ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ νέου
καὶ δι' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κοινωνίας ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς δυσαρμονικῆς σχέσεως με-
ταξὺ πρωϊμότητος καὶ συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος. Τὸ φαινόμενον τῆς
πρωϊμότητος καὶ τὰ δεδομένα τοῦ περιβάλλοντος ὀφείλουν νὰ ἑνσρμονι-
σθοῦν ἀμοιβαίως. Τὰς οἰκονομικὰς συνεπείας ἐπιθυμοῦμεν νὰ καταδείξω-
μεν εἰς ἓν τῶν προβλημάτων τοῦ σχολείου. Ἐνταῦθα δέον ν' ἀναφερθοῦν
τὰ σχολικὰ ἔπιπλα ἰδίως δὲ τὰ θρανία. Ταῦτα δέον, ὅπως προσαρμοσθοῦν
εἰς τὰς σωματικὰς ἀναλογίας τῶν ἐκάστοτε μαθητῶν. Τὰ θρανία, τὰ ὁποῖα
συχνάκις εὐρίσκονται ἀπὸ δεκαετηρίδων εἰς τὴν οὕτῃν τάξιν, δὲν ἀνταπο-
κρίνονται σήμερον πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ὦν καὶ χρησιμοποιοῦνται. Ταῦτα
εἶναι μικροὶ μεγέθους καὶ προκαλοῦν σημαντικὰς βλάβας τῆς στάσεως τοῦ
σώματος. Ἐν παρόδῳ ἄς λεχθῇ ἐνταῦθα, ὅτι αἱ κλῖναι τῶν ξενοδοχείων, αἱ
θύραι τῶν οἰκῶν κλπ. δὲν ἀνταποκρίνονται πλέον πρὸς τὰς σημερινὰς σω-
ματικὰς ἀναλογίας.

'Από παιδαγωγικής πλευρᾶς δεόν νά ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ δυσαρμονία, ἣτις προκύπτει ἐκ τῆς ἐπιταχυνομένης σωματικῆς ἀναπτύξεως τῶν παιδῶν καί ἡ ὁποία λαμβάνει ἐν μέρει ἀνησυχητικὰς διαστάσεις. Κατὰ τὸν προγραμματισμὸν τῆς διὰ τοῦ παιγνίου ἀγωγῆς, τοῦ μαθήματος τῆς γυμναστικῆς καὶ τῶν σπόρ, ὥς ἐπίσης καὶ κατὰ τὸν προγραμματισμὸν τῆς ἐνάσχου.

λήσεως κατὰ τὸν ἐλεύθερον χρόνον ὀφείλει νὰ ληφθῇ μέριμνα διὰ τὴν πρό-
ληψιν καὶ θεραπείαν τῶν παρουσιαζομένων βλαβῶν, νὰ εἰσαχθοῦν δὲ εἰς
τὸ σχολικὸν προγραμματισμὸν σχετικὰ προστατευτικαὶ διατάξεις. Σπου-
δαιότερα ἐν τούτοις τῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια προκύπτουν ἐκ τῶν γυμ-
ναστικῶν ἀσκήσεων εἶναι ἐκεῖνα τὰ ψυχικὰ προβλήματα, τὰ ὅποια ἀναφέ-
ρονται εἰς τὴν πρόωρον ἐμφάνισιν τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας. Εἶναι φανερόν ὅτι
ἡ πρόωρος ἐμφάνισις τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας ἐπιφέρει μίαν πρόωρον μετοβο-
λὴν τῶν ἀπόψεων ἐκείνων, ἐξ ὧν ὁ νέος παρατηρεῖ τὸν κόσμον. Τούτου
ἕνεκεν πρέπει ἡ διδασκτεὰ ὕλη ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἡ κατὰ τάξεις τῶν μαθητῶν
εἰς τάξεις ὡς καὶ ἡ σύνθεσις τῶν τάξεων νὰ μεταβληθῇ ἀναλόγως. Ὁ νέος
πρέπει νὰ διαφωτισθῇ καὶ διαπαιδαγωγηθῇ σεξουαλικῶς τὸν χρόνον ἐκεῖ-
νον καθ' ὃν ἀναφύονται εἰς τὸν ἴδιον τοιαῦτα προβλήματα κατ' οὐδένα δὲ
τρόπον ἐνωρίτερον ἢ ἀργότερον πρὸς ἀποφυγὴν δυσαρέστον συνεπειῶν.
Πρὸς τοῦτο δέον νὰ λεχθῇ ἐνταῦθα ὅτι πρὸ τῶν φυσικῶν δεδομένων ἡ κα-
λύτερη ἀγωγή εἶναι ἡ ἀλήθεια, Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια πρέπει ἐνταῦθα καὶ κυρίως
ἐνταῦθα νὰ ἐπικρατήσῃ. Ὑπεράνω τῆς διευκρινίσεως τῶν φαινομένων τῆς
ἐφηβείας, εἰς τὸ σχολεῖον ἀρμόζει καὶ μία ἀγωγή διὰ τὰ καθήκοντα τῆς μη-
τρὸς καὶ τοῦ πατρὸς, διὰ τὰ ὅποια οἱ μαθηταὶ καθίστανται ὄριμοι κατὰ
τὸν χρόνον τῆς σχολικῆς τῶν ζωῆς. Ἐν συντομίᾳ δέον ν' ἀναφερθῇ ὅτι
πλὴν τῶν ἀνωτέρω εἰς τὸ ὅλον πρόγραμμα ἀνήκει μία σχετικὴ διαφώτισις
μαζὶ ὅτι ἀφορᾷ μία ἐνδεδειγμένην διαιτητικὴν καὶ μίαν ἀποφυγὴν οἰνοπνευ-
ματωδῶν κλπ.

Τελικῶς φαίνεται εἰς ἡμᾶς νὰ προκύπτῃ ἀναγκαῖον ἐκ τῶν γεγόνο-
των τῆς πρωϊμότητος ἡ ὑποβολὴ σχετικῶν προτάσεων μεταβολῆς τῆς ἡλι-
κίας ἐνηλικιώσεως. Συμφώνως πρὸς τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ νόμου πε-
ρατοῦται σήμερον ἡ παιδικὴ ἡλικία περὶ τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος.

[illegible]

κλοπαί και πράξεις βίας). 'Ο Καγκελάριος της Δυτικής Γερμανίας Καθηγητής κ. Erhard (1963) ανέφερε εις σχετικήν του όμιλίαν εις την βουλὴν της Βαυαρίας ἐπὶ τῆς ἐγκληματικότητος τῶν νέων καὶ ἐδήλωσεν ὅτι αὕτη ἐσημείωσεν ἐκ νέου αὐξησιν μετὰ μίαν σχετικὴν πτώσιν κατὰ τὸ ἔτος 1960 τῆς ὁποίας καὶ προηγέτο μία σημαντικὴ αὐξήσις κατὰ τὰ ἔτη 1954 - 1959. 'Ιδίως παραπτώματα ἠθικῆς τάξεως καὶ ἐγκλήματα ὡς εἶναι ἐκεῖνα τῆς κλοπῆς καὶ ληστείας αὐτοκινήτων, τῆς βίας καὶ λοιπά, ὡς καὶ ἡ αὐξήσις τῶν σεξουαλικῶν ἐγκλημάτων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐρμηνευθοῦν ὡς συνέπειαι τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου. Μία τοιαύτη αὐξήσις παρατηρεῖται καὶ εἰς χώρας αἱ ὁποῖαι δὲν συμμετείχον εἰς τὸν πόλεμον ὡς εἰς τὴν 'Ελβετίαν καὶ Σουηδίαν. Συνεπεία τῆς πρωϊμότητος ἐρχεται ἐνταυθα ἡ σεξουαλικὴ ὁρμὴ τῶν νέων εἰς πρόωρον σύγκρουσιν μετὰ τὴν κοινωνικὴν τάξιν. Σήμερον καθίσταται ἀπαραίτητος μία μεταβολὴ τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ Νόμου ἡ ὁποία δέον νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὰς σχετικὰς προτάσεις τῶν ἀρμοδίων, οἵτινες καὶ γνωρίζουν τὰ συμπτώματα, τὸ μέτρον καὶ τὰς συνεπείας τῆς πρωϊμότητος.

'Απόδοσις εἰς τὴν 'Ελληνικὴν: Β. Φθενάκης.
8 München 23 Biedersteinerstr. 26 Germany.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΣΥΜΒΟΛΗ ΚΑΙ ΠΡΩΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΒΗΜΑΤΑ

Σε προηγούμενη μελέτη μας παρουσιάσαμε μιὰ ἰδιαίτερη περίοδο ζωῆς τοῦ παιδιοῦ 1, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐτοιμάζεται τοῦτο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν οἰκογένειά του καὶ τίς μέχρι τότε ἀπασχολήσεις του καὶ νὰ ἀρχίσῃ μιὰ ἄλλή ζωὴ, τὴ σχολικὴ.

Στὴν σημερινὴ ἐργασία μας θὰ δείξωμε πῶς ὁ νέος μαθητὴς παρουσιάζεται εἰς τὸ σχολεῖο, ἰδιαίτερα τίς πρώτες ἡμέρες, τοὺς πρώτους μῆνες, τίς παρουσιαζόμενες ἀντιδράσεις στὸ σχολικὸ περιβάλλον, ζωντανὸ ἢ ἄψυχο, τὰ διαφέροντά του ὅπως ἐμφανίζονται εἰς τὴν τάξιν του, τὴν ἀνάληψιν τῶν νέων καθηκόντων του καὶ γενικὰ πῶς τὸ μικρὸ παιδί μετὰ τὴ συμβολὴ τῆς δικῆς του καὶ τίς προσπάθειες τῶν διδασκάλων του ἐτοιμάζεται νὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα τῆς προσχολικῆς καὶ πρώτης σχολικῆς ζωῆς καὶ νὰ ἀποβῇ πραγματικὸς μαθητὴς.

'Ας παρακολουθήσωμε τίς πρώτες μέρες τοῦ ἐρχομοῦ τῶν παιδιῶν εἰς τὸ σχολεῖο. Σ' αὐτὴ τὴν περίοδον μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ὅλες οἱ πρώτες τάξεις μοιάζουν, γιατί δὲν ἔχουν ἀκόμη δική τους χροιά, δική τους φυσιογνωμία, ἀφοῦ δὲν διαφέρουν μεταξύ των, οὔτε ὅσον ἀφορὰ τὴν ἐργα-

1. Ξηροτύρη 'Ι.: τὰ παιδιὰ ποὺ πρωτοπηγαίνουν στὸ Δημ. Σχολεῖο, «Χρονικὰ Π. Σ. Π. Θεσ/κης» Χρ. ΙΖ', τεύχ. 67/1963.
Ζαμπετάκη 'Εμ.: 'Απὸ τὴν προσχολικὴν εἰς τὴν σχολικὴν ζωὴν. «Σχολεῖο καὶ Ζωὴ» 'Ετος ΙΖ', 138/1964.
Γεωργίου Εὐ. Ψυχικὸ προετοιμασία τοῦ παιδιοῦ γιὰ τὸ σχολεῖο. «Σχολεῖο καὶ Ζωὴ» Τόμ. 10ος, σελ. 328/1962.
Κρέτση 'Αντ.: 'Η μαθητοποίησις τοῦ παιδιοῦ. «Παιδ. καὶ Ψυχολ. 'Επιθεώρησις» 'Ετος Α', τεύχ. 1/1963.

σία, οὔτε ὡς πρὸς τὰς σχέσεις των μετὰ τὸ σχολεῖο, πολὺ δὲ περισσότερον ὡς πρὸς τὴν συμπεριφορὰ τῶν παιδιῶν.

Κίνητρο τὰ παιδιὰ στὶς πρώτες σχολικὰς μέρες ἔχουν τὸ παιδικὸ διαφέρον γιὰ νὰ ἐκτελέσουν τὴ σχολικὴ ἐργασία τους ποὺ δίδεται ἀπὸ τὸ δάσκαλον καὶ ποὺ ἔχει ἐπικακτικὸ χαρακτήρα φανερό ἢ ἀφανῆ, ἀφοῦ τὰ παιδιὰ τὴν ἐκτελοῦν μετὰ ἐπιμέλεια καὶ μεγάλη εὐχαρίστησιν². Πῶς ὅμως δρᾷ τὸ παιδί, τί μέσα χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ στὴν ἐργασία του, εἶναι θέμα ἰδιαίτερας ἐργασίας. 'Εμεῖς ἐδῶ ἀρκούμεθα νὰ τονίσωμε ὅτι τὸ παιδί, ψυχολογημένα, ζητᾷ νὰ ἀποτελειώσῃ τὴ δουλειά του, γιατί ἔχει ἀνάγκη τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ἐνὸς ἰσχυροῦ βοηθοῦ, ἐνὸς προστάτου καὶ καθοδηγητοῦ, τοῦ διδασκάλου, καὶ γι' αὐτὸ ἐργάζεται, γιὰ νὰ τύχῃ τῆς ἐπιδοκιμασίας του.

'Αποτέλεσμα τῆς προσπάθειας αὐτῆς τοῦ παιδιοῦ εἶναι νὰ μὴ διδῇ ἀκόμη σημασία στὴν ἐννοία τῆς δραστηριότητός του, νὰ μὴ σκέπτεται τὴν ἀξία καὶ τὸ σκοπὸ τῆς ἐπιτασσομένης ἐργασίας, ἀλλὰ τὴν ἀπόσπασιν τοῦ ἐπαίνου ἀπὸ τὸν διδάσκαλον. Δεῖγμα φανερό αὐτῆς τῆς τάσεως του, εἶναι μόλις τελειώσῃ ἡ ἐργασία, νὰ σηκώνεται ὁ μικρὸς μαθητὴς νὰ πηγαίῃ ἀπρόσκλητος στὸ διδάσκαλό του, νὰ ἐπιδεικνύῃ εὐχαρίστως τὸ ἔργο του, τὸ ὁποῖον ἱκανοποιεῖ τὸν ἑαυτὸ του, καὶ νὰ ζητῇ ἐπιδοκιμασίαν ἀπὸ τὸν διδάσκαλον.

'Ολες αὐτὲς οἱ ἀναφερθεῖσες ἐνέργειες τοῦ μικροῦ μαθητοῦ. προϋποθέτουν ἐνεργητικότητα ζωντανή τοῦ παιδιοῦ, ἐργασίες ἀρκετὰς καὶ ἡλεγμένες μέχρι τώρα ἀπὸ τὸν διδάσκαλον, χωρὶς ἀκόμη νὰ ἐννοῇ τὰ κοινὰ γνωρίσματα ἐπιτυχίας ἢ μὴ τῆς ἐργασίας του, οὔτε ὑπολογίζῃ ἀκριβῶς τὸ τί ἐπιτελοῦν οἱ ἄλλοι συμμαθηταί του. Γράψιμο. ἰχνογράφημα, ἀντιγραφή τῶν στοιχείων τῶν γραμμάτων, φέρουν πάντοτε τὸ γνώρισμα τῆς προσωπικῆς συμβολῆς, ὁ καθένας ἐνδιαφέρεται ἀποκλειστικὰ μετὰ τὴν κυρία του ἐργασία καὶ περιμένει τὴν ἀνταμοιβή.

Εἶναι ἀνάγκη ὁ διδάσκαλος νὰ γνωρίσῃ τίς ψυχολογικὰς καταστάσεις τοῦ παιδιοῦ τῆς ἡλικίας αὐτῆς, μὰ ποῦ θὰ πρέπει νὰ τίς συμπληρώσῃ μετὰ τίς σχολικὰς συνήθειες ποὺ πρέπει νὰ ἀποκτᾷ ὁ μαθητὴς, συνήθειες ποὺ τὸς ἔχουν σχέσιν μετὰ τὸ πρόβλημα τῆς μαθήσεως³. Τοῦτο τὸ ἐρώτημα τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς συνηθείας εἶναι πολὺ δύσκολον γιὰ τὸν διδάσκαλον καὶ ἀποτελεῖ σπουδαῖο κλάδον τῆς ὅλης ἀγωγῆς καὶ μορφώσεως στὸ δημοτικὸ σχολεῖο.

Οἱ πρώτες μέρες τῆς ζωῆς τοῦ μικροῦ παιδιοῦ περνοῦν γρήγορα. Οἱ προασκήσεις γιὰ τὴ γραφὴν. τὰ μπαστουνάκια εἰς τὸ τετράδιον ἀντικαθίστανται μετὰ φθόγγους καὶ οἱ φθόγγοι ἐνώνονται σιγὰ - σιγὰ καὶ ἀποτελοῦν στανταὶ μετὰ φθόγγους καὶ οἱ φθόγγοι ἀρχίζουσι μιὰ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ μαθητὴς προετοιμάζεται σιγὰ - σιγὰ εἰς τὴν σχολικὴν ζωὴ καὶ διεισδύει μετὰ

2. Περουλάκη Ν.: Ψυχολογία τῆς Προσαρμογῆς. 'Αθήναι 1961, σελ. 33κ. ἐ., ὅπου ἀναπτύσσεται τὸ θέμα περὶ κινήτρων.
Παπακωνσταντίνου 'Αθ. Σημειώσεις Ε. Πρ. εἰς Διδ. Μέσης 'Εκπαιδεύσεως (ὅπου πρῶτος ἐν 'Ελλάδι μᾶς παρουσιάζει τὸ θέμα τῶν κινήτρων ἐν σχέσει μετὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνθρώπου).

3. Μαραγκουδόκη Γ.: Παρώθησις καὶ μάθησις εἰς τὸ σχολεῖον. «Δελτίον Ὑπηρεσίας Μελετῶν καὶ συντονισμοῦ». Τόμ. Ε'. τεύχ. VIII, 1962.

Περουλάκη Ν.: Πηγαὶ καὶ μορφαὶ τῆς μαθήσεως. «Παιδαγ. καὶ Ψυχολ. 'Επιθεώρησις». 'Ετος Α', τεύχ. 5/1963.

Μελανίτου Ν.: α) Τὸ φαινόμενο τῆς κατανοήσεως καὶ οἱ ἀρνητικῶς ἐπιδρῶντες παράγοντες. «Προμηθεύς». 'Ετος ΣΤ', τεύχ. 2/1956.

β) Ψυχολογία τῆς μαθήσεως. 'Αθήναι 1957.

βήμα σημειωτών εις την έννοια της λέξεως που έδιδάχθη ή κατάφερε να σχηματίση ο ίδιος.

Βέβαια δέν παύει ακόμη ή τάσι του να παρουσιάση άρκετά του έγώ του, να προκαλέση την έπιδοκιμασία του δασκάλου του, όμως συγχρόνως ή έννοια της έργασίας, ο ύπολογισμός και ή δραστηριότης του έδραιώνονται και συνθέτουν ώρισμένο αποτέλεσμα.

Είναι ή κατάστασις αυτή ένα νέο στάδιο, με νέες κατευθύνσεις για το παιδί, με νέες έπιδιώξεις, με καινούργιες ικανοποιήσεις και με πληρέστερη προσαρμογή στο σχολικό περιβάλλον.

Γεγονός είναι ότι και εις την περίπτωσι αυτή που το παιδί βαδίζει προς την έπίτευξι του αποτελέσματος της έργασίας, δέν μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι σκοπός της παιδικής ένεργείας είναι ή έπίτευξι αποτελέσματος από την άποψι του πλήρους περιεχομένου. Το έπιζητούμενον κύριον αποτέλεσμα, όπως νοείται από τους ένήλικες, είναι έπίτευγμα που βρίσκεται ακόμη μακριά. Ός τώρα, το αποτέλεσμα λογίζεται αποκλειστικά από το γεγονός που έπετεύχθη. Έτσι, ο μαθητής έφθασε στο σημείο να πετύχη από τα γράμματα μιά λέξι. Τουτό είναι το νέο το ένδιαφέρον της σχολικής σότης περιόδου, που δέν είναι δυνατόν να τεθη άπόλυτα μέσα σε χρονικά όρια, μιά και έξαρτάται από πολλούς παράγοντας.

Με αυτόν λοιπόν το τρόπον αρχίζει ή περίοδος της σχετικής έγκαταλείψεως της έννοιας του αποτελέσματος από μέρους του μαθητού και το παιδί έναρμονίζεται με την νέα κατάστασί του. Ένδιαφέρεται πιά για την έργασία των άλλων συμμαθητών του και για τα ύπ' έκείνων έπιτευχθέντα αποτελέσματα.

Είναι ή περίοδος τούτη που πολλά προσφέρει στον ίκανό διδάσκαλο που θα σπεύση να την έκμεταλλευθί.

Τότε ο διδάσκαλος δύναται να έξελξη στους μαθητές του την έπιμέλεια, τότε δύναται να έναρμονίση την έργασία του μαθητού έν σχέσει με το πρόβλημα της ευθύνης του, να κεντίση το διαφέρον του μαθητού⁴, να ένισχύση την ευγενή άμιλλα των παιδιών, να παρσκήνηση κατάλληλα την κοινή δραστηριότητα της τάξεως.

Πώς όμως ο διδάσκαλος θα έπιτύχη αυτά ως προς τους μαθητάς του; Είναι δύσκολο έργο να προεξοφλήσωμε μιά τελεία έπιτυχία του διδάσκοντος εις σότη την περίοδο για πολλούς λόγους και ειδικά λόγω της ψυχοσυνθέσεως πολλών παιδιών, της δομής, του φύλου και μάλιστα της πνευματικής των στάθμης⁵. Πάντως εάν ο διδάσκαλος μοθαίνη συστηματικά εις τα παιδιά πως πρέπει να εργάζονται, πως να οίκονομούν τον χρόνον των έν σχέσει προς την έργασίαν των, πως να έπιτυγχάνουν καλύτερα αποτελέσματα, εάν θα δίδη θέματα προς έργασίαν κατανοητά, με καθωρισμένο σκοπό που να χρειάζεται μιά προσπάθεια σκέψεως ανάλογη με τις δυνατόεις του παιδιού, τότε και σοβαρά αποτελέσματα σχολικής έργασίας θα παρουσιασθούν και ο ίδιος θα ικανοποιηθί από το έργο του, και το σπουδαιότερο ή τάξις θα φέρη τη σφραγίδα της ιδιαιτέρας προσπάθειας του διδασκάλου που θα είναι το αποτέλεσμα της διδακτικής γνώσεώς του, της ψυχολογικής καταρτίσεώς του, του ζήλου του προς έργασίαν, με άλλες λέξεις της προσωπικότητός του.

4. Κυριαζοπούλου Γ.: α) Το άμεσο διαφέρον και ή ψυχική μάθησι. «Έπιστημονικόν Βήμα του διδασκάλου». Έτος Α', τεύχ. 5/1984.

β) Παιδικά διαφέροντα. «Έπιστ. Βήμα του Διδ.». Έτος Β', τεύχ. 7—8/1955.

5. Μελανίτου Ν.: Έ. ά., σελ. 265 κέ. (Παράγοντες συντελοούντες εις την έπιτυχή διδασκαλίαν και μάθησιν).

Η χρονική περίοδος μέχρις αυτού του σημείου ίσως να καταλαμβάνη, τον πρώτο μήνα της σχολικής ζωής του παιδιού, ίσως και λίγο άργότερα. Πόσες άπορίες, πόσα θαυμαστικά και πόσα έρωτηματικά στίς τριάντα περίπου αυτές μέρες! Νέα ζωή, νέα πρόσωπα, νέο περιβάλλον, νέα μάθησι, νέα ένεργεια εις το μικρό παιδόκοσμο που αρχίζει την σχολική του ζωή.

Τα τόσα έμπόδια στα πρώτα του αυτά σχολικά βήματα αντιμετώπιζονται από τον ίκανό δάσκαλο, τον ψυχολόγο, τον ειδικευμένο, που δίδει νόημα στη νέα ζωή του παιδιού και οδηγεί το νέο μαθητή για κατάκτησι γνώσεων, για έξέλιξι δεξιοτήτων, για διαμόρφωσι διαφερόντων μέσα σε χαρωπό, έργατικό και έξελισσόμενο σε σοβαρό σχολικό περιβάλλον.

Έμμ. Ζαμπετάκης

Κουβέντες με ένα φθινοπωριάτικο φύλλο

ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΒΕΛΟΥΔΕΝΙΑ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑ ΤΟΥ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ

Φθινοπωριάζει!..
Είναι ή έποχή της όμίχλης,
της μελαγχολίας και
των ώριμων καρπών.

John Keats

I. Με την εισβολή του φθινοπώρου, το όνειροπόλο καράβι της φαντασίας της μαθητρίας μας του Δ' Γυμνασίου Θηλέων (Άθηνών) άρμένισε και λικνίστηκε σε άλλους κόσμους.

Η έφηβική όνειροπόλησις με τα βελουδένια φτερά της, πέταξε σε κόσμους φθινοπωριάτικων έπιζηήσεων, και συνήψε διάλογον με ένα φθινοπωριάτικο φύλλο.

«Άς της δώσωμε τον λόγο και άς συναγάγωμε έν κατακλειδι συμπεράσματα γύρω από τες ψυχολογικο-καλλιτεχνικές έκδηλώσεις της έφηβικής ήλικίας.

II. Α'. «Με ξύπνησε το τίκ-τάκ της βροχής. Έτσι, καθώς προσπαθούσα να άποφύγω τον ένοχλητικό θόρυβό της κλείνοντας σφιχτότερα τα μάτια μου, για να μη ξυλωθώ άπ' τον ύπνο μου.

Σηκώθηκα δύσθυμη και με άργές βαρυστημένες κινήσεις πήγα κι άνοιξα το παράθυρο.

Ένας σπουργίτης τίναξε δυό τρεις φορές τις βρεγμένες φτερούγες του κι ύστερα πέταξε τρομαγμένος πάνω από το καχεκτικό δενδράκι, που κάποιο φιλοπρόδος δήμαρχος είχε φυτέψει μπροστά άπ' το παράθυρο του σπιτιού μας και που δέν έλεγε να κάμει προκοπή έδω και τόσα χρόνια.

Έκλεισα γρήγορα το τζάμι, γιατί ή βροχή με πιτοίλισε άδιάκριτα στο πρόσωπο και στο ψυχρό φίλημά της ένιωσα κάποιο ρίγος να διατρέχει το κορμί μου.

Β'. Η ματιά μου έκανε το γύρο του έρημου δρόμου και ή μελαγχολία ήρθε και τύλιξε αούθαίρετα με τα γκριζα πέπλα της την ψυχή μου, ένώ ταυτόχρονα μιά πλήξη άνεξήγητη μάζεψε σύννεφα στα μάτια μου, έτοιμα να άναλυθούν σε μιά θερμή μπόρα.

“Ηθελα τή στιγμή εκείνη νάχα τή δύναμη νά σκίσω μ’ ένα μαχαίρι τὸ γκρίζο ἀτλάζι πού σκέπαζε τὸν οὐρανό.

Ναί, δὲν μποροῦσα .. Παρ’ ὅλο πού νόμιζα πὼς ἡ καταχνιά ἦτανε χαμηλά σχεδὸν καθισμένη στὸ κεφάλι μου, ὅσο κι ἂν πάσχιζα νὰ τὴ φτάσω δὲν μποροῦσα κι ἔμενα ἐκεῖ. Πίσω ἀπὸ τὸ τζάμι, μὲ τὴ συννεφιά μόνιμα ἐγκατεστημένη μέσα μου καὶ μὲ τὰ μάτια μου γεμάτα βρόχινά προμηνύματα.

Μιά ἀστραπή βία κι ἀναπάντεχα ξέσχιζε ξαφνικά τὸ γκρίζο στερέωμα, κι ἐνῶ ἡ καρδιά μου χτύπησε γρηγορότερα ἀπ’ τὸ φόβο τῆς καὶ τὰ μάτια μου ἔμειναν καθλωμένα κοιτάζοντας μὲ δέος τὴ δύναμή της, ἕνας λυγμὸς ξέσχιζε καὶ τὰ δικά μου στήθη καὶ τὸ κλάμα μου ἄρχισε νὰ σιγοντάρει τὸ θρήνο τῆς βροχῆς, πού εἶχε ἀρχίσει τώρα νὰ γίνεται πιὸ θλιβερός, πιὸ λυπημένος.

“Εκλαιγα... ἐκλαιγα... ναί... καὶ τὰ δάκρυά μου χωρίζονταν ἀπὸ τὰ δάκρυα τ’ οὐρανοῦ μονάχα ἀπ’ αὐτὸ τὸ τζάμι τοῦ παραθυριοῦ, πού ἀδιάφορο ἔπαιρνε τὸ λουτρό του μέσα στὰ δάκρυα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ οὐράνιου πόνου.

Γ’. Καὶ ξάφνου ἀναρωτήθηκα...

Μὰ γιατί ἐκλαιγε ὁ οὐρανός; “Εκλαιγε ὥρες γιὰ ὥρες καὶ τὸ κλάμα του ἄλλοτε γινόντανε τὸ σιωπηλὸ παράπονο τοῦ ξεμοναχιασμένου ἐκείνου ἀνθρώπου πού κλαίει σιγὰ, γιατί ξεύρει πὼς κι ἂν κλάψει δυνατὰ, κανεὶς δὲν θὰ τὸν ἀκούσει, κι ἄλλοτε γινόντανε δυνατὸ καὶ ἀπαιτητικὸ κλάμα, πού ἔμοιαζε τῇ συμπεριφορᾷ κάποιου χαϊδεμένου παιδιοῦ, πού θέλει ὅλο τὸν κόσμον δικό του.

Τὴ στιγμή αὐτὴ πού ἤμουνα παραδομένη σ’ αὐτοὺς τοὺς στοχασμούς, ἕνα ἀνάλαφρο φύλλο, πού ὁ Πλάστης τῷχε βάψει χρυσοκίτρινο καὶ φάνταζε σὰ Βενέτικο χρυσάφι, ἦρθε καὶ κόλλησε, σπρωγμένο ἀπ’ τὸν βίαιο νοτιά πάνω στὸ τζάμι, κι ἔτσι—ὅπως εἶχε γαντζωθεῖ—μοῦ φάνηκε πὼς μὲ ἰκέτευε νὰ τὸ ἀφήσω νὰ μπεῖ μέσα.

Σκέφτηκα πὼς δὲν θὰ ἦτανε ἄσκημο ἂν τόβαζα ἀνάμεσα στὰ φύλλα κάποιου βιβλίου μου καὶ παίρνοντάς το γρήγορα τὸ σκούπισα ἀπαλὰ καὶ τὸ κλείσα μὲ στοργὴ μέσα στὴ χούφτα μου.

Δ’. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμή ὅλα λές καὶ ἡσύχασαν τριγύρω μου.

Ὁ οὐρανὸς σταμάτησε τὸ ἐπίμονο κλάμα του κι ἕνας λυγμὸς μονάχα ἐξέφευγε ἀργὰ ἀργὰ καὶ ρυτίδωνε τὴν γκρίζα ὄψη του.

Κοίταξα γιὰ λίγα λεπτά τὸ φύλλο καὶ κοιτώντας τὸ ἔνοιωπα πὼς δὲν ἤμουνα τόσο μόνη, ἀλλὰ πὼς εἶχα μιὰ συντροφιά καὶ μάλιστα φλύαρη.

“ὦ, ναί... μὴ σὰς φανῇ παράξενο!

Σὲ λίγη ὥρα εἶχαμε ἀνταμώσει τὴ μελαγχολία μας καὶ συζητούσαμε σὰν παλιοὶ γνώριμοι.

Στὴν ἀρχὴ φαινότανε λίγο διστακτικὸ, ἀλλ’ ὁ πάγος ἔσπασε ἀνάμεσά μας, ὅταν εἶδε μὲ πόσην ἀβρότητα τὸ κρατοῦσα στὰ χέρια μου καὶ πόσο διακριτικὰ τὸ ρωτοῦσαν τὰ μάτια μου γιὰ τὴ ζωὴ του καὶ γιὰ τὲς πέτετές του.

Ε’. «Μὴν περιμένεις πολλὰ πράγματα», μοῦ εἶπε στὴν ἀρχὴ τῆς συνομιλίας μας.

“Εμεῖς τὰ φύλλα, πού ὁ Θεὸς μᾶς καταδίκασε νὰ ζοῦμε σ’ ὅλη μας τὴ ζωὴ καρφωμένα ἀπὸ ἕνα κοτσάνι πάντα στὸ ἴδιο δένδρο, πάντα πάνω στὸ ἴδιο χῶμα καὶ κάτω ἀπ’ τὸν ἴδιο ὀρίζοντα, δὲν ἔχομε νὰ διηγηθοῦμε καὶ πολλὰ πράγματα.

Μὰ... ἀφοῦ ἔχεις τόση ὄρεξη γιὰ κουβέντα, ἄκουσε τὴ σύντομη ἱστοριούλα μου.

Γεννήθηκα μιὰ ἡλιόλουστη ἡμέρα, μιὰ μέρα πού λές κι ὁ Θεὸς εἶχε φιλτράρει τὸν ἀέρα καὶ γι’ αὐτὸ μοσχοβολοῦσε τόσο λεπτὰ, γι’ αὐτὸ ἦτανε τόσο ἀνάλαφρος σὰ νὰ μὴν ὑπῆρχε καθόλου.

“Ὅλα ἦτανε χαρούμενα, γαλανὰ, ἀνοιξιάτικα. Μὲ κόπο ἔσκυβα τὸ μικρὸ κεφαλάκι μου γιὰ νὰ κοιτάξω τὰ μπουμπούκια τῆς ἀντικρινῆς αὐλῆς κι ἤμουνα εὐτυχισμένο ὅταν ἕνα ἀπὸ δαῦτα κουνιόταν ἀνάλαφρα σὰ νὰ μὲ χαιρετοῦσε.

Τότε τὸν περισσότερό μου καιρὸ τὸν περνοῦσα κοιτάζοντας τὸν ἥλιο πού γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἔβλεπα καὶ πού τὸν λάτρευα σὰν Θεό, γιατί μὲ ζέσταινε καὶ μοῦδινε ζωὴ μὲ τὴ γλυκεῖα θαλπωρὴ του.

Τὰ βράδια κρύωνα πολὺ, κι ὅταν κάποια μέρα ὁ ἥλιος ἄργησε νὰ ἀνατείλει, ἀρρώστησα καὶ κόντεψα νὰ πεθάνω.

Μὰ... βγήκε ἀργότερα πιὸ ζεστός καὶ μὲ τὰ παρήγορα χάρδια του μὲ ἔφερε ξανά στὴ ζωὴ.

Σιγὰ σιγὰ μεγάλωσα καὶ μσζι μὲ τ’ ἄλλα ἀδελφία μου κάναμε μιὰ ὁμπρέλα πού σκίαζε τὸ καλοκαίρι τὰ παιγνίδια τῶν παιδιῶν καὶ φιλοξενοῦσε τὸ βράδυ τὰ ἄστεγα σπουργίτια.

Πολλὲς φορὲς ἡ βραδυνὴ σκιά μας φιλοξένησε καὶ τὸ φοβισμένο ντουέτο τοῦ ἔρωτα, πού κάτω ἀπ’ τὸ εὐεργετικὸ σκοτάδι μας, ἐκεῖνος καὶ ἐκείνη, ἄλλαξαν φιλιὰ καὶ ὄρκους αἰώνιας ἀγάπης.

Τὸ φεγγάρι—φιλτραρισμένο ἀπ’ τὰ στενὰ περάσματα πού ἀφίναμε ἑμεῖς τὰ φύλλα μεταξύ μας—τοὺς φωτίζε ἀπαλότερα καὶ ἔτσι κάτω ἀπὸ τὸ λιγοστό, μὰ μοναδικὸ αὐτὸ φῶς, ἀγαπιόντουσαν τέλεια, κι εἶναι ἀπίθανο ἂν θὰ ἔνοιωθαν τόσο ζωερὴ καὶ ἀληθινὴ τὴν ἀγάπη τοὺς τὴν ἄλλη μέρα, κάτω ἀπὸ τὸ μαρτυρικὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τὴ ρουτίνα τῆς ζωῆς.

“Υστερα μπήκε τὸ φθινόπωρο. Μάταια προσπάθησα νὰ διατηρήσω τὸ πράσινο χρῶμα μου, πού ἀπ’ τὸ καλοκαίρι εἶχε ἀρχίσει νὰ χάνει τὴν λαμπρότητά του.

“Ενοιωθα νὰ σβύνει ἡ ζωὴ μου, νὰ χάνεται ἡ ὁμορφιά μου, καὶ τὸ συναίσθημα αὐτὸ μὲ γέμιζε ἀπόγνωση.

“Ὅταν ἀρχίσουν νὰ γίνονται γκρίζα τὰ μαλλιά σου, τότε θὰ μὲ καταλάβεις.

Αἱ μέρες περνοῦσαν πάντα αἱ ἴδιες, μελαγχολικές, γκρίζες, ἀπειλητικές.

Φύγανε τὰ πουλιά, πού τὸ καλοκαίρι μᾶς διασκεδάζανε μὲ τὰ τραγούδια τοὺς καὶ πολλοὶ σύντροφοί μου ἔγειραν ἀποθαρρυσμένοι τὸ κεφάλι τοὺς κι ἔπεσαν χάμου στὴ Γῆ.

“Εγὼ κρατιώμουν! Δὲν ἤθελα νὰ πεθάνω τόσο γρήγορα.

Τί νὰ τὸ κάμεις ὁμῶς:

Μπορεῖς νὰ τὰ βάλεις μ’ αὐτὸν τὸν ἄγριο νοτιά;

Τὸ καλοκαίρι μᾶς ἔκανε τὸν φίλο καὶ περνώντας ἀνάμεσά μας, μᾶς ψιθύριζε τραγούδια καὶ ἐρωτόλογα.

Τώρα... πού μᾶς βαρέθηκε, ἔδειξε πόσο ἄξεστος καὶ ἀγενὴς εἶναι.

Μ’ ἔσπρωξε, μ’ ἔσπρωξε, μὰ... ἐγὼ κρατιώμουν, δὲν τόβαζα κάτω.

Στὸ τέλος πείσμωνε, καὶ μ’ ἕνα δυνατό του φύσημα μὲ πέταξε πάνω σ’ αὐτὸ τὸ τζάμι ὁ “Οθέλλος!

“ὦ! κουράστηκα!

Τώρα θέλω νὰ ἡσυχάσω, νὰ μὴ θυμᾶμαι τὸ τόσο ἄδοξο τέλος μου.

ΣΤ’. Σώπασε...

Κι ἐγὼ δὲν τοῦ ξαναμίλησα, μονάχα τ' ἄφισα νὰ βουλιάζει μέσα στὴν εὐεργετικὴ λήθη.

Ἐνα βιβλίο φιλοξένησε τὴ θλίψη του καὶ ἔμεινε ἐκεῖ μονάχος του νὰ ἀναλογίζεται παλιές ἀνοιξες, καλοκαίρια, χινόπωρα.

Ἐρριξα μιὰ ματιὰ ἀπὸ τὸ τζάμι ἔξω στὸν οὐρανὸ κι ἀνακάλυψα ἐκεῖ πρὸ τὴν ἀνατολὴ μιὰ γαλάζια λουρίδα ποὺ ὄλο καὶ μεγάλωνε, κι ἀπ' τὸν νοτισμένο δρόμο ἕνας ἀχνὸς ἀνέβαινε ἀργὰ σὰν θυμίαμα πρὸς τὸν Δημιουργὸ τοῦ Σύμπαντος μέσα στὰ πρῶτα φιλιὰ τοῦ ἡλίου, ποὺ ἔβγαине ροδιζοντας τὰ σύννεφα».

Φωφώ Ρουσάκη
(Ἀπόφοιτος Δ' Γυμνασίου Θηλέων Ἀθηνῶν)

III. Καὶ τώρα... γύρω ἀπὸ τὴν συναγωγὴ ἐπιβεβλημένων συμπερασμάτων, σὰν κάποιου ἐπιβεβλημένου παιδαγωγικοῦ ἀντιλόγου.

Ἐν πρώτοις :

Ἐπειδὴ ἡ ὥς ἄνω ἔκθεσις δὲν παρεδόθη εἰς τὴν ταπεινότητά μας μετὰ τὴν προοπτικὴν τοῦ παιδαγωγικοῦ ἀπορρήτου, ἀλλ' ἦταν ἀπὸ τὲς ἐπιλεγμένες ἀπὸ σειρὰν ἐκθέσεων ποὺ εἶχανε δοθῇ εἰς τὸ μάθημα τῆς Ψυχολογίας μετὰ τὴν εὐκαιρίαν τῆς διαπραγματεύσεως τοῦ κεφαλαίου τῆς ψυχολογίας «περὶ αὐτοπαρατηρησίας καὶ ἑτεροπαρατηρησίας», γι' αὐτὸ ἀνεγράψαμε πλήρες τὸ ὄνομα τῆς παλαιᾶς ἀποφοίτου τοῦ Γυμνασίου.

Αὐτὰ ἀπὸ ἐντυπωσιακῆς ἀπόψεως.

Ἀπὸ διδακτικῆς ἀπόψεως, συνεδύαζα πάντοτε τὴ διδασκαλίαν ἐκαστοῦ κεφαλαίου τῆς ψυχολογίας καὶ μετὰ σειρὰν ἐκθέσεων, πρὸς διάγνωσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπιζήσεως τοῦ περιεχομένου καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀτομικοῦ ψυχογραφικοῦ δελτίου, τὸ ὁποῖον τηροῦσα γιὰ ὅλα τὰ μέλη τῆς τάξεως.

Αὐτὸ ἦταν ἡ καινούργια ἀπὸ διδακτικῆς ἀπόψεως προοπτικὴ.

Καὶ ὅμως...

Κάποιος συνάδελφος παραξενεύτηκε τόσον πολὺ γιὰ τὴ διδακτικὴν αὐτὴ καινοτομία ποὺ ἐφήρμοζα εἰς τὴν ψυχολογίαν, ὥστε παρατήρησε κάποια μέρα μετὰ συνοφρυωμένον ὕφος τὰ ἀκόλουθα :

«Οὐφ! καί μένε συνάδελφε. Ἐκθέσεις θὰ ἐφαρμόζομεν τώρα καὶ στὸ μάθημα τῆς ψυχολογίας; Ποῦ ἀκούστηκε αὐτό; Αἱ ἐκθέσεις εἶναι, σύμφωνα μετὰ τὸ ἐπίσημο Πρόγραμμα, μονάχα γιὰ τὸ μάθημα τῶν Νέων Ἑλληνικῶν».

Συνεφώνησα μαζί του διαφωνώντας!

Ἐν τέλει :

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς λογοτεχνικῆς, ἡ ὥς ἄνω ἔκθεσις τῆς μαθητρίας θὰ μπορούσε ἀφ' ἑνὸς νὰ διεκδικήσει τὴν προβαθμίδα εἰδους ψυχολογικῶν ἐκθέσεων Baccalauréat ἐν μικρογραφίᾳ, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι προέρχεται ἀπὸ μαθήτρια τῆς προτελευταίας γυμνασιακῆς τάξεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ μπορούσε νὰ καταλάβει θέσι σὲ σελίδες Νεοελληνικοῦ κειμένου μετὰ τὸν τίτλον : «Κουβέντες μ' ἕνα φθινοπωρινὸ φύλλον».

Εὐριπίδης Σούρλας

ΓΙΑ ἘΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑἶΣΘΗΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Ἡ ΧΡΕΩΚΟΠΙΑ

Στὴν περιοχὴ τῆς Αἰσθητικῆς Ἀγωγῆς τὸ σχολεῖο στάθηκε μιὰ καταδίκη τῆς Τέχνης. Μιὰ ἀνακίνηση τοῦ θέματος αὐτοῦ μετὰ τέτοια κατηγορηματικὴ ἀπόφραξη γιὰ ἕνα τόσο μενάλιο θέμα, ὅπως εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς Τέχνης σὰν στοιχεῖο ἀγωγῆς, ἐγείρει σοβαρὰ ἐρωτήματα πού, φοβόμενοι, θὰ μείνουν ἀναπάντητα. Γύρω ἀπὸ τὴν «ψυχαγωγικὴ» (ἀγωγή τῆς ψυχῆς) ἀποστολὴ τῆς Τέχνης ἔχουν διατυπωθῇ οἱ πιὸ ἀντιτιθέμενες ἀπόψεις καὶ θεωρίαι μετὰ ἐπικεντρὸν τὸν πλατωνικὸ πάντα ἀντίλογο. Ὁ «ἱερὸς φόβος» τοῦ Πλάτωνος γιὰ τὴν ἀνεξέλεγκτες ἐπεκτάσεις τῆς «θείας μανίας» πέρασε στὶς κατοπινὰς γενεὰς τῶν διανοητῶν καὶ παιδαγωγῶν μετὰ ἀπρόβλεπτη γιὰ τὸν ἴδιο, ἴσως τὸν Πλάτωνα (ἀνασταλτικὴ πολλὰς φορὲς) κυριαρχικὴ δύναμις, ποὺ καθώριζε συχνὰ τὴν αἰσθητικὴν τοῦ φιλοσοφία. Συναφεῖς καὶ ἀπὸ ἄλλες αἰτίαι ἀντιδράσεις γύρω ἀπὸ τὴν παιδευτικὴ καθόλου ἀξία τῆς Τέχνης διατυπώνονται ἀκόμη σήμερον ποὺ καθαγιαζονται ἀπὸ τὴν πλατωνικὴ αὐθεντία καὶ τὸν σύγχρονον ἐρμητισμὸν (καὶ παραλογισμὸν; τῆς Τέχνης. Ὑπάρχουν ἐκεῖνοι πού, πάντα περίφοβοι γιὰ τὴν κατάλυση τῶν ἀξιών, φοβοῦνται τὸν πρωτοποριακὸν χαρακτήρα τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας. Πολλοὶ εἶναι ἔτοιμοι νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὴν Τέχνην γιὰ τὴν διατήρησιν τοῦ Status Quo, ἐνῶ ἄλλοι δὲν θὰ δίσταζαν νὰ ἐκμεταλλευτοῦν τὴν μαγείαν τῆς γιὰ προπαγάνδα. Τέλος, οἱ ἠθικολόγοι θεωροῦν τὴν Τέχνην μιὰ καθαρὴ διαφθορά.

Πιστεύω πὺς οἱ φόβοι εἶναι ὑπερβολικοί, ὅπως ὑπερβολικὸς ὑπῆρξε καὶ ὁ Πλάτων τόσο στὴν διατύπωση τῶν θεωριῶν του ὅσο καὶ στὴν περιέργη νομοθετικὴν του προσπάθειαν γύρω ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς διδασκαλίας τῆς στοὺς ἰδεατοὺς πολῖτες τῆς «Πολιτείας» του. Ὁ Πλάτων, βέβαια, ἐγνώριζε τὴν βαθύτερην παιδευτικὴν ἀξίαν τῆς Τέχνης καὶ μὰς ἄφησε μιὰν ἀνεκτίμητην κληρονομίαν ἰδεῶν γύρω ἀπὸ τὴν οὐσίαν τῆς καὶ τὴν σχέσιν τῆς μετὰ τὴν Ἀγωγὴν καὶ ἀκόμη, εἶχε τοὺς λόγους του νὰ νομοθετήσῃ ὅπως ἐνομοθέτησε. Ἡ μεγάλη ἰδέα τοῦ Πλάτωνος βρίσκεται στὴν προσπάθειαν νὰ συμβιβάσῃ τὸν καλλιτέχνην μετὰ τὸν παιδαγωγὸν καὶ, ἀκόμη, νὰ κάμῃ τὸν καλλιτέχνην παιδαγωγὸν καὶ σ' αὐτὸ τὸ δεύτερον σημεῖον ὑπῆρξε ὑπερβολικὸς καὶ, ἴσως, ἀτυγχοῦν καὶ σ' αὐτὸ τὸ δεύτερον σημεῖον ὑπῆρξε ὑπερβολικὸς καὶ, ἴσως, ἀτυγχοῦν. Ἡ ἀνάμιξις τοῦ διδακτισμοῦ στὴν καλλιτεχνικὴν προσπάθειαν θεωρήθηκε (καὶ θεωρεῖται) βεβήλωση τῆς Τέχνης. Πιστεύω πὺς ἡ Τέχνη εἶναι ἀφ' ἑαυτῆς παιδαγωγία, ἀφοῦ τὸ καλλιτεχνικὸν δημιούργημα δὲν ἀποτελεῖ παρὰ τὴ συμβολικὴν ἔκφρασιν τῶν ἐμπειριῶν καὶ βιωμάτων καὶ ἰδεῶν τοῦ καλλιτέχνη. Ὁ ἐνσυνείδητος καὶ προγραμματισμένος διδακτισμὸς ἐκβαρβαρίζει τὴν Τέχνην στὸ ἐπίπεδον τῆς φτηνῆς ἠθικολογίας—ἀπὸ παράδειγμα ἡ κακόγουστη στιχοῦργημένη ἠθικολογία καὶ πατριωτικὴ πολιτικὴ προπαγάνδα. Δὲν πιστεύω ὅμως, ἐδῶ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ δικαιώσῃ τὸν Πλάτωνα ὅτι ἕνα ἔργον Τέχνης καταξιώνεται μετὰ ὅ,τι συνήθως καλοῦμε «καθαρὴν αἰσθητικὴν ἀπόλαυσιν» καὶ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀφυπνίσῃ μέσα μας κάτι ἀπὸ τὴν κοινὴν μας μοῖραν, ἀπὸ τὸν κοινὸν μας ἀνθρωπισμὸν μ' ἄλλα λόγια ὅτι ἡ αἰσθητικὴ ἀπόλαυσις—εἴτε προέρχεται ἀπὸ ἕνα κινεζικὸν ἀριστούργημα εἴτε ἀπὸ μιὰν σαιξπηρεῖαν τραγωδίαν—δὲν μὰς κάνει οὔτε καλυτέρους οὔτε χειρότερους, ὅτι ἕνα ἱαπωνικὸν βάζον δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐγείρῃ μιὰν αἴσθησιν ἀνθρωπιάς τὸ ἴδιον στὸν ἐπιστήμονα ποὺ σχεδιάζει καὶ στὸν Πρόεδρον ποὺ διατάζει καὶ ρίχνει τὴν ἀτομικὴν βόμβαν!

Υπάρχει όμως και ένα άλλο πρόβλημα που κάνει δύσκολο το θέμα μας. Είναι η θέση της Τέχνης στον αιώνα μας. Και εδώ μας ακολουθεί η καταθλιπτική προφητεία μιας άλλης αϋθεντίας, του Hegel. Στον αιώνα της 'Επιστήμης είχε πη ό Hegel, η Τέχνη θα πάψει να έχει σύνδεσμο με τις ζωτικές δραστηριότητες του ανθρώπου και θα άπωθηθή σ' ένα περιθώριο όπου θ' αναπτυχθή σέ πλατείες όρίζοντες και ποικιλόμορφες έπιτεύξεις. Τό κέντρο της ζωής θα καταλάβη ή 'Επιστήμη. Οι άνθρωποι θα έξακολουθούν να ζωγραφίζουν και να κάνουν άγάλματα και να γράφουν ποίηση, αλλά μ' όλη την λαμπρότητά της, μ' όλην την άξιοπρέπεια και την τελειότητα των αρχαίων θεών της και των ιερών προσώπων του Χριστού και της Παρθένου ή Τέχνη δέν θα έχει τη δύναμη να μάς υποβάλλη σέ εύλαβείς γονυκλισίες.¹

Καθώς παρακολουθούμε σήμερα τη φρενίτιδα με την όποια ή 'Επιστήμη προάγεται, τό ρόλο που παίζει στη ζωή μας, τις πολλαπλές έπιπτώσεις που έχει σ' όλα τά πεδία της καλλιτεχνικής δημιουργίας αντίλαμβανόμεθα ότι ή άνησυχία του Hegel δέν ήταν τελείως άδικαιολόγητη. Παρά τά μέσα που ή ίδια ή τεχνική πρόοδος έθεσε στην διάθεσή μας για τη διάδοση (όπως και για την παραγωγή) των καλλιτεχνικών άριστουργημάτων των αίωνων, ή Τέχνη μπαίνει στό περιθώριο της δραστηριότητας του ανθρώπου και συχνά θεωρείται σάν μια ιδιομορφία έλάχιστα κολακευτική. Ποτέ οί άνθρωποι σέ καμιά έποχή δέν είχαν την εύκαιρία να άπολαύσουν τόση Τέχνη όσο οί άνθρωποι της δικής μας γενιάς με τά έκλαϊκευμένα θέατρα, τά φτηνά βιβλία, τά εύπρόσιτα αντίγραφα των ζωγραφικών πινάκων, τις 'Εκθέσεις, την Τηλεόραση κλπ. 'Αλλά και ποτέ άλλοτε δέν είχε κατηγορηθή τόσο ή Τέχνη για «πεισιθανατισμό»... για διαστροφή, για φθοροποιό έπίδραση, για άδυναμία να ώθήση στα μεγάλα και ύψηλά. Είναι τάχα μόνον ό άναμφισβήτητος έρμητισμός της υπεύθυνος ή και αϋτός ό ρυθμός, αϋτή ή ίδια άτμόσφαιρα της έποχής που έχει μετακινήσει τά κέντρα ένδιαφέροντος του ανθρώπου στην άμεσότητα της ζωής και της ύπάρξεως κατά τρόπο που μια σοβαρή καλλιτεχνική έκδήλωση να μην έχει για τόν μέσο άνθρωπο διαφορετική σημασία και σοβαρότερη άξία από μια ποδοσφαιρική συνάντηση ή μια (βασιλική) γαμήλια πομπή;

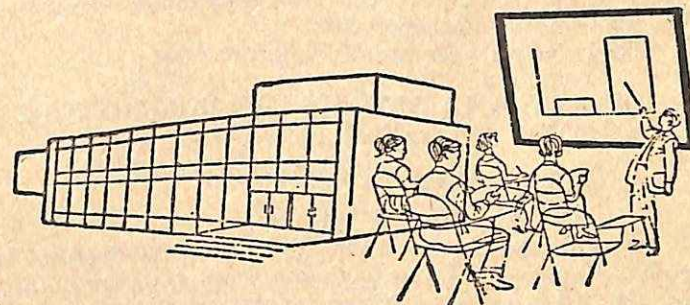
¹Αντ. Π. Μπενέκου Β. ΕΔ.
του Παν/μίου του 'Εδιμβούργου

ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ

Όσοι έκ των κ.κ. συνδρομητών καθυστεροϋν τās συνδρομάς των παρακαλούνται θερμώς, όπως φροντίσουν διά την άποστολήν των. Η έκδοσις του περιοδικού μας στηρίζεται κυρίως εις τās συνδρομάς των άναγνωστών του.

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ



Η ΕΝΙΑΙΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑΣ Α', Β' ΤΑΞΕΙΣ

Μελετήσας ίκανόν άριθμόν βιβλίων και περιοδικών περί την Ε.Σ.Δ., ήθέλησα όπως διδάξω εις τās συνδιδασκομένας Α' Β' τάξεις του 3/θςείου δημοτικού σχολείου Κατοχής Μεσολογγίου με τό σύστημα τοϋτο (Ε.Σ.Δ.).

Σκοπός μου δέ ήτο να πειραματισθώ έπί του έν λόγω διδακτικού συστήματος, έπ' άγαθώ των νεαρών βλαστών της οίκογενείας μας, της κοινωνίας μας, της φιλότατης ήμών Πατρίδος και του Έθνους γενικώτερον.

Πρίν άρχίσει τό νέον σχολικόν έτος, είχαν προγραμματίσει τās διδακτικές εκείνας ένότητας, αΐτινες έν πολλοίς θα έδιδάσκοντο εις τās άνωτέρω μνημονευόμενες τάξεις. Διά την κατάρτισιν των πιθανών τούτων διδακτικών ένότητων, έλήφθη σοβαρώς υπ' όψιν ή οίκογένεια. τό σχολείον και τό χωρίον εις τά πλαίσια του Ε.Α.Π.

Κατωτέρω θα παραθέσω τās έν λόγω διδακτικές ένότητες· πρίν όμως παραθέσω ταύτας, ως και την καταγραφήν των γενικών παρατηρήσεών μου και συμπερασμάτων έκ της έφαρμογής της Ε.Σ.Δ., έπιτραπήτω μοι, ίνα έκθέσω ένταϋθα περιληπτικήν θεωρητικήν άποψιν της Ε.Σ.Δ. εις τās Α' Β' τάξεις.

Α' Περιληπτική θεωρητική άποψις της Ε.Σ.Δ. εις τās Α' Β' τάξεις.

Τό μικρό παιδί βλέπει τόν κόσμον υπό τό πρίσμα της ολότητας και ουχι κεχωρισμένως. Με την Ε.Σ.Δ. τό παιδί δέχεται τά μορφωτικά άγαθά του πολιτισμού φυσικώς και άβιάστως. «Μή βία ω άριστε, αλλά παίζων τρέφε τούς παίδας» (Πλάτων).

Η Ε.Σ.Δ. δίδει στό παιδί χαρά, γέλιο, παιχνίδι. Η Ε.Σ.Δ. είναι ή διδασκαλία εκείνη, που συνδέει σπίτι και σχολείο περισσότερο από πās άλλην διδασκαλίαν, αϋτη δέ προϋποθέτει διδάσκαλον με βαθείαν παιδαγωγικήν και ψυχολογικήν μόρφωσιν. Να έχει άρτιον έπιστημονικόν κατάρτισμόν και πολυμέρειαν γνώσεων.

Β'. Πρακτική άποψις της Ε.Σ.Δ.

Συνετάχθη έτήσιον πρόγραμμα πιθανών διδακτικών ένότητων με βάσιν τόν χώρο (σπίτι· σχολείον· χωρίο), τόν χρόνον (έποχαί έτους...), την

πορείαν ζωής (τροφή · ένδυμασία · ασφάλεια · κατοικία · εργασία κλπ.) και τέλος τὰ εὐκαιριακά γεγονότα.

Τὸ ἐν λόγῳ πρόγραμμα ἔχει ὡς ἑξῆς :

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ Ε.Σ.Δ. Α' Β' ΤΑΞΕΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΚΑΤΟΧΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ.

1. Προκαταρκτικαὶ ἐργασίαι.

(Ἐπὶ 21—30 Σεπτεμβρίου)

Ἀγασμός εἰς τὸ σχολεῖον. Ἀνακοινώσεις. Τοποθέτησις ἐπιπλῶν. Θέσις μαθητῶν. Ἡ πρώτη γνωριμία μετὰ τοὺς μικροὺς μαθητάς. Τὸ σχολεῖον μας. Ἡ αἴθουσα τῆς τάξεως καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἐπιπλά. Αἱ ἄλλαι αἴθουσαι τοῦ σχολείου. Ἡ αὐλὴ τοῦ σχολείου. Τὸ πρῶτον ξεκίνημα τοῦ μαθητοῦ ἀπὸ τὸ σπίτι εἰς τὸ σχολεῖον. Συμπεριφορὰ τοῦ μαθητοῦ ἐντὸς τοῦ σχολικοῦ περιβάλλοντος καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ. Τὸ ὑπόστεγον τοῦ σχολείου. Προσανατολισμός σχολείου ἀπὸ τὸ χωριό. Τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος. Ἡ ὕδρευσις τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου. Τὰ περιεχόμενα τῆς σάκκας μου. Ἀνακεφαλαίωσις.

2. Τὸ σπίτι μας καὶ ἡ οἰκογένεια.

(Ἐπὶ 1—20 Ὀκτωβρίου)

Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὰς θερινὰς διακοπὰς. Ὁ καυτερός ἥλιος τοῦ καλοκαιριοῦ. Παραθερισμός τῶν μαθητῶν. Θαλάσσια λουτρά εἰς τὸ «Βιόνι» καὶ εἰς τὴν «πλάζ τοῦ Αἰτωλικοῦ». Ἡ ἡλιοθεραπεία σπουδαῖος παράγων ὑγείας. Ἡ γυμναστική. Ἡ οἰκογένεια τοῦ μαθητοῦ. Ὄνομα τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Οἱ ἄλλοι συγγενεῖς. Ἐργασίαι γονέων καὶ λοιπῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Τὸ σπίτι: Ἀνέγερσις οἰκίας. Ἀπαιτούμενα ὑλικά. Ὁ ξυλουργὸς καὶ ἐργασία αὐτοῦ. Ἄλλοι χειροτέχναι κατὰ τὴν οἰκοδόμησιν καὶ ἐργασίαι αὐτῶν. Διακόσμησις καὶ διαίρεσις τῆς οἰκίας. Καθαριότης καὶ ἐπιπλώσεις αὐτῆς. Εἶδη οἰκῶν (μονώροφοι · διώροφοι κλπ.), Αἱ κατοικίαι τῶν ἀνθρώπων εἰς παλαιὰν ἐποχὴν. Σύγκρισις ἐκείνων μετὰ τὰς σημερινὰς. Χρησιμότης τῆς οἰκίας, Δωμάτια οἰκίας. Κρεββατοκάμαρα — Τραπεζαρία — Σαλόνι — Ἀποθήκη — Κουζίνα. Ἡ μητέρα στὴν ἀγορὰ.

Ὁ μπακάλης, ὁ κρεοπώλης, ὁ μανάβης, ὁ ψωμάς. Ζῶα τοῦ σπιτιοῦ. Σκύλος — γάτα — ποντικός. Διάφορα ἔντομα. Μύγα, κουνούπι κλπ. Αὐλὴ — κήπος.

Ἀνακεφαλαίωσις

3. Ἐθνικοθρησκευτικαὶ ἐορταί.

(Ἐπὶ 21—31 Ὀκτωβρίου)

Ὁ Ἅγιος Δημήτριος (Πολιοῦχος τοῦ χωριοῦ). Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἁγ. Δημητρίου. Σχολικαὶ προσευχαί. Ἡ ἐορτὴ τῆς Σημαίας. Σημαιοστολισμός τοῦ σχολείου — ποιήματα — ᾠδαί. Ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου. Προετοιμασία εἰς τὸ σχολεῖον. Ποιήματα — ᾠδαί. Σημαιοστολισμός τοῦ σχολείου καὶ τῶν οἰκῶν. Ἡ ἔννοια τῆς ἐορτῆς διὰ τοὺς Ἕλληνας. Στέψις τοῦ ἥρωος τοῦ χωριοῦ. Παρέλασις τοῦ σχολείου.

Ἀνακεφαλαίωσις

4. Περιβάλλον καὶ ἐποχὴ.

(Ἐπὶ 1—20 Νοεμβρίου)

Τὸ φθινόπωρον.

Ἐκδρομὴ εἰς τοὺς ἀγρούς. Εἰκὼν τῆς φύσεως κατὰ τὸ φθινόπωρον.

Τὰ ἀποδημητικὰ πουλιά. Τὸ ὄργωμα τῶν ἀγρῶν. Ὁ γεωργὸς καὶ τὰ ἐργαλεῖα τοῦ. Φθινοπωρινὰ ἐργαζαί. Ἐπίσκεψις ἐλαιῶνος. Τὰ δῶρα τοῦ Φθινοπώρου. Προετοιμασίαι εἰς τὸ σπίτι διὰ τὸν ἐπερχόμενον χειμῶνα. Ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύχτα κατὰ τὸ φθινόπωρον. Οἱ μῆνες τοῦ φθινοπώρου. Αἱ ἡμέραι ἐκάστου καὶ ὁλῶν μαζί. Ὁ ἄνεμος (χαρταετοί). Ἡ βροχὴ. Ὠφέλεια κλπ.

Ἀνακεφαλαίωσις

5. Ὁ σχολικὸς κήπος.

(Ἐπὶ 20—30 Νοεμβρίου)

Κηπουρικαὶ ἐργασίαι. Εἶδη σχολικῶν κήπων, χρησιμότης αὐτοῦ. Χρησιμότης αὐτοῦ. Χρησιμοποιούμενα ἐργαλεῖα διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ σχολικοῦ κήπου.

Ἀνακεφαλαίωσις

6. Ὁ Χειμῶν.

(Ἐπὶ 1—10 Δεκεμβρίου)

Γενικὴ εἰκὼν τῆς φύσεως. Ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύχτα κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἐργασίαι κατὰ τὸν χειμῶνα. Σύγκρισις χειμῶνος καὶ φθινοπώρου. Τὸ ψῆχος κατὰ τὸν χειμῶνα. Διάρκεια τοῦ χειμῶνος. Οἱ μῆνες τοῦ χειμῶνος. Μέσα θερμάνσεως. Ἐνδυμασίαι (ὕλαι ἐξ ὧν κατασκευάζονται). Ὁ φωτισμός καὶ ἡ φωτιά. Πτωχοὶ καὶ πλούσιοι κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἡ ζωὴ στὸ σπίτι. Βροχὴ — χιόνι — χαλάζι. Οἱ δρόμοι τοῦ χωριοῦ κατὰ τὸν χειμῶνα.

Ἀνακεφαλαίωσις

7. Θρησκευτικὴ ζωὴ.

(Ἐπὶ 11—23 Δεκεμβρίου)

Τὰ Χριστούγεννα. Προετοιμασίαι εἰς τὸ σπίτι καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν. Προετοιμασίαι εἰς τὸ σχολεῖον διὰ τὴν Χριστουγεννιάτικην ἐορτὴν. Τὰ Χριστουγεννιάτικα ἔθιμα (Χριστόψωμα · Χριστοκούλουρα · γλυκίσματα κλπ.). Χριστουγεννιάτικαι διηγῆσεις. Τὰ Χριστούγεννα τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν. Ἐπισκέψεις κατὰ τὰ Χριστούγεννα. Τὰ Χριστουγεννιάτικα κάλαντα. Ἡ Πρωτοχρονιά. Ὁ Ἅγιος Βασίλης. Τὰ πρωτοχρονιάτικα ἔθιμα (δῶρα — παιχνίδια — κάλαντα — βασιλόπιττα — εὐχαὶ διὰ τὸ νέον ἔτος).

Ἀνακεφαλαίωσις

8. Τὸ ἡμερολόγιον.

(Ἐπὶ 8—20 Ἰανουαρίου)

Ἀνακοινώσεις ἀπὸ τὰς διακοπὰς τῶν Χριστουγέννων. Τὸ ἡμερολόγιον. Εἶδη ἡμερολογίου. Διαίρεσις τοῦ χρόνου. Οἱ δώδεκα μῆνες τοῦ χρόνου. Αἱ ἑπτὰ ἡμέρες τῆς ἑβδομάδος. Τὸ ὥρολόγιον. Τὸ ταχυδρομεῖον — ὁ ταχυδρόμος — γράμματα — γραμματόσημα.

Ἀνακεφαλαίωσις

9. Τὸ χωριὸ μας.

(Ἐπὶ 21 Ἰανουαρίου ἕως 20 Φεβρουαρίου)

Ἡ Ἐκκλησία, Ἡ πλατεῖα. Ἡ ἀγορὰ. Οἱ δρόμοι τοῦ χωριοῦ. Ὁ ποταμός Ἀχελῷος (τὰ ὕδατα, τὰ περὶ τὸ χωριὸν ἔλη. Ἐπίσκεψις τούτων. Τὰ

εις τὰ ἔλη ὑπάρχοντα φυτὰ καὶ ζῶα). Ἱστορικοὶ τόποι. Ἀσφάλεια. Τάξεις. Αἱ ἀρχαὶ τοῦ χωρίου (Πρόεδρος — Συμβούλιον). Κοινοτικὸν κατάστημα, διαγωγή τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὰς κοινοτικὰς ἀρχάς (ἀγάπη, συμπάθεια — βοήθεια καὶ συνεργασία τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος ὡς συνεκτικὸς δεσμὸς αὐτῆς). Τὸ Α' δημοτικὸν σχολεῖον. Τὸ Κοινοτικὸν Ἰατρεῖον (Μικρόβια — Ἀσθένειαι. Τὰ μέρη τοῦ ἀνθρώπινου σώματος καὶ ἡ ὑγεία αὐτῶν). Ἰατροὶ — ἀδελφαί — φαρμακεῖον. Καθαριότης. Καθαρὸς ἀήρ. Ἐξοχή. Τὰ γύρω βουνά. Τὰ μέρη τοῦ ὄρους. Ὁ λόφος καὶ τὰ ἄλλα ὑψώματα. Ἡ πεδιάς τοῦ χωρίου. Προϊόντα. Τὰ ἐρημοκλήσια τοῦ χωρίου. Ἐπίσκεψις τούτων. Τὰ ἄλλα χωρία τοῦ Δήμου. Ἡ πέριξ τούτων φύσις καὶ αἱ ἀσχολίαι τῶν κατοίκων.

Ἀνακεφαλαίωσις

10. Αἱ ἑορταὶ τῶν Ἀπόκρεω.

(Ἀπὸ 21 — 28 Φεβρουαρίου)

Διάφοροι ἐνδυμασίαι. Ἡθῆ καὶ ἔθιμα. Προσωπίδες, χαρτοπόλεμος, κομφετί. Ἑλληνικοὶ χοροὶ τραγούδια. Ἡ Καθαρὰ Δευτέρα (Κούλουμα). Ἀφίξεις ἐπισκεπτῶν εἰς τὸ χωρίον.

Ἀνακεφαλαίωσις

11. Ἡ Ἀνοιξις.

(Ἀπὸ 1 — 19 Μαρτίου)

Ἐκδρομαὶ εἰς τὴν ἐξοχὴν. Εἰκὼν τῆς φύσεως κατὰ τὴν ἀνοιξιν. Ζῶα — φυτὰ — ἄνθη — φρούτα. Τὰ χελιδόνια. Ἔργασαι ἐποχῆς. Ὁ σχολικὸς κήπος κατὰ τὴν ἀνοιξιν. Διάρκεια τῆς ἀνοίξεως. Οἱ μῆνες τῆς ἀνοίξεως. Αἱ ἡμέραι ἐκάστου. Σύγκρισις μετὰ τὰς ἄλλας ἐποχάς (χειμῶν — φθινόπωρον). Λαΐκαὶ παροιμίαι διὰ τὴν ἀνοιξιν.

Ἀνακεφαλαίωσις

12. Ἑθνικὴ καὶ θρησκευτικὴ ζωὴ.

(Ἀπὸ 15 — 24 Μαρτίου)

Ἡ Ἑθνικὴ μας ἑορτή.

Προετοιμασίαι εἰς τὸ σχολεῖον διὰ τὴν πραγματοποιηθησομένην ἑορτήν. Σημαιοστολισμὸς τοῦ σχολείου. Ποιήματα — ᾠδαί. Σημασία τῆς ἑορτῆς. Τὸ κρυφὸν σχολεῖον. Στέψις ἡρώου τοῦ χωρίου. Παρέλασις μαθητῶν. Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Παναγίας.

Ἀνακεφαλαίωσις

13. Τὸ Πάσχα.

(Ἀπὸ 26 Μαρτίου — 26 Ἀπριλίου)

Προετοιμασίαι εἰς τὸ σπῖτι καὶ εἰς τὴν ἀγοράν. Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ. Τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ Ἀνάστασις. Ἡθῆ καὶ ἔθιμα κατὰ τὸ Πάσχα.

Ἀνακεφαλαίωσις

14. Ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου.

(Ἀπὸ 22 — 30 Ἀπριλίου)

Ἀνακοινώσεις ἀπὸ τὰς διακοπὰς τοῦ Πάσχα. Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Σχολικαὶ προσευχαί.

Ἀνακεφαλαίωσις

15. Ἡ Πρωτομαγιά — Μάϊος.

(Ἀπὸ 2 — 31 Μαΐου)

Ἀνακοινώσεις ἀπὸ τὴν Πρωτομαγιά. Ἀνθη — στεφάνια. Ἡθῆ καὶ ἔθιμα. Ἀφίξεις ἐπισκεπτῶν εἰς τὸ χωρίον. Ἡ εἰκὼν τῆς φύσεως κατὰ τὸν Μάϊον. Τὰ ἔντομα. Αἱ μέλισσαι, αἱ πεταλοῦδες κλπ. Ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου.

Ἀνακεφαλαίωσις

16. Τὸ καλοκαίρι.

(Ἀπὸ 1 — 15 Ἰουνίου)

Γενικὴ εἰκὼν τῆς φύσεως. Διάρκεια τοῦ θέρους. Οἱ μῆνες τούτου. Αἱ ἡμέραι ἐκάστου. Ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα κατὰ τὸ θέρος. Ἡ θερμότης τοῦ θέρους. Τὰ δῶρα τοῦ θέρους. Ἐνδυμασίαι καὶ ὑπόδησις τοῦ θέρους. Ὁ ὑποδηματοποιός. Ἐκδρομὴ εἰς τοὺς ἀγρούς. Ὁ θερισμός. Ὁ τζίτζικας. Ὁ οὐρανός (ὁ ἥλιος — φεγγάρι — ἄστρα). Ἔργασαι κατὰ τὸ θέρος. Σύγκρισις τούτου μετὰ τὰς ἄλλας ἐποχάς. Ἡ Πεντηκοστή.

Ἀνακεφαλαίωσις

17. Ἡ ἑορτὴ ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων.

(Ἀπὸ 15 — 23 Ἰουνίου)

Προετοιμασίαι εἰς τὸ σχολεῖον διὰ τὴν δοθησομένην σχολικὴν ἑορτήν. Ἡ σχολικὴ ἑορτή.

Σημείωσις: Εἰς τὸ ἐκτεθὲν πρόγραμμα δὲν περιλαμβάνονται αἱ ἐπεξεργασίαι τῶν ἐκάστοτε ἐκδρομῶν καὶ πολλὰ εὐκαιριακὰ θέματα.

Γ'. Παρατηρήσεις — Συμπεράσματα:

1) Διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ πιθανοῦ προγράμματος διδακτικῶν ἐνοτήτων, ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν κατὰ τὸ δυνατόν καὶ τὸ μορφωτικὸν ὕλικόν, τὸ ὁποῖον προσφέρεται ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐπισήμου ἀναγνωστικοῦ βιβλίου. Τοῦτο δὲ ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀπὸ ὀφειλόμενον πρὸς τὸν Νόμον σεβασμὸν καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τὴν ὅσον τὸ δυνατόν πληρεστέραν ἐναρμόνισιν πατριδογνωστικοῦ ὕλικου καὶ ἐπισήμου ἀναγνωστικοῦ βιβλίου. Παρὰ ταῦτα ὁμῶς ὑπῆρξαν περιπτώσεις, καὶ δὴ πολλαί, καθ' ἃς δὲν ἠδυνήθη ἐνύφανσις διδασκαλίας ἀναγνώσεως ἐκ τοῦ ἐπισήμου ἀναγνωστικοῦ βιβλίου, εἰς τὴν Ε.Σ.Δ. Παρόμοιον τι συνέβη καὶ μετὰ τὸ μάθημα τῆς ἀριθμητικῆς.

Εἴμεθα ὁμῶς ὑποχρεωμένοι νὰ σεβασθῶμεν τὸ Ε.Α.Π. ποὺ προβλέπει καθ' ἐκάστην ἡμέραν, διδασκαλίαν ἀναγνώσεως εἰς τὰς ὡς εἴρηται τάξεις. Διό, ἐφήρμοσα ἐν προκειμένῳ χαλαράν — μερικὴν Ε.Σ.Δ. καὶ οὐχὶ ὀλικὴν — ἀμιγῆ τοιαύτην.

Ἐδῶ εὐλόγως γεννᾶται τὸ ἐρώτημα. Διὰ τί κατὰ τὰς ἡμέρας, καθ' ἃς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνυφανθῇ διδασκαλία ἀναγνώσεως ἐκ τοῦ ἐπισήμου ἀναγνωστικοῦ βιβλίου, εἰς τὴν Ε.Σ.Δ. δὲν ἐγένετο χρῆσις ἐλευθέρων ἀναγνωστικῶν βιβλίων τῆς σχολικῆς — μαθητικῆς βιβλιοθήκης, διὰ νὰ ἔχωμεν ἐφαρμογὴν ὀλικῆς — ἀμιγυῶς Ε.Σ.Δ. εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως; Ἡ ἀπάντησις μου εἶναι ἡ ἐξῆς:

Ἐὰν ἐπραττον οὕτω, θὰ ἠρχόμην εἰς ἀντίθεσιν μετὰ τὸ ἐπίσημον Κράτος, τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλει διδασκαλίαν ἀναγνώσεως ἐξ ἐπισήμου ἀναγνω-

στικοῦ βιβλίου ἐγκεκριμένου ὑπ' αὐτοῦ καὶ οὐχὶ ἐξ ἐλευθέρων τοιούτων.

Συμπέρασμα: Ἐφαρμογὴ Ε.Σ.Δ. ὑπὸ μορφήν ἀμιγῆ—ὀλικὴν καὶ οὐχὶ χαλαρὰν—μερικὴν τοιαύτην, εἶναι ἀνέφικτος, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ Ε.Α.Π.

2) Ἡ ἐφαρμογὴ ὀλικῆς—ἀμιγοῦς Ε.Σ.Δ. εἰς συνδιδασκομένας τάξεις Α' Β' εἶναι μᾶλλον δύσκολος ἐὰν ὄχι ἀκατόρθωτος. Διότι τὸ ἀντικείμενον τῆς Πατριδογνωστικῆς ἐνότητος δυνατόν νὰ συνυφαίνεται μὲ κεφάλαιον περιεχόμενον ἐν τῷ ἀναγνωστικῷ Γ' τάξεως, ἐνδέχεται ὅμως νὰ μὴν ὑφίσταται οὐδὲως σχετικὸν κεφάλαιον ἐν τῷ ἀναγνωστικῷ Α' τάξεως καὶ τὰνάπαλιν.

Κατὰ ταῦτα ἐμπίπτομεν πάλιν εἰς τὴν χλιαρὰν—μερικὴν Ε.Σ.Δ. Ἐπίσης ἡ ἐφαρμογὴ ὀλικῆς—ἀμιγοῦς Ε.Σ.Δ. εἰς τὰς συνδιδασκομένας Α' Β' τάξεις καθίσταται ἔτι δύσκολος, ἐὰν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἐν τῇ Α' τάξει (α' ἐξάμηνον) εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ τηρῶμεν αὐστηρῶς τὴν σειρὰν τοῦ ἀναγνωσματορίου διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῶν φθόγγων.

Συμπέρασμα: Ἐφαρμογὴ ἀμιγοῦς Ε.Σ.Δ. εἰς τὰς συνδιδασκόμενας Α', Β' τάξεις εἶναι μᾶλλον ἀνέφικτος.

3) Αἱ πιθαναὶ διδακτικαὶ ἐνότητες ποὺ ἐπρογραμματίσθησαν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ σχολικοῦ ἔτους, ἐδιδάχθησαν ἅπασαι, ἐκτὸς ἀνεπαισθήτων μεταβολῶν, ποὺ λόγῳ παρεμβολῆς εὐκαιριακῶν τινῶν θεμάτων, συνέβαινε ὥστε νὰ ἐξετασθῶσιν αὐταὶ ἐντὸς τῶν χρονικῶν ὁρίων ποὺ ἐπρογραμματίσθησαν π.χ. «τὸ σπῖτι μας καὶ ἡ οἰκογένεια», ἐνῶ ἐπρογραμματίσθη δι' ἐξέτασιν κατὰ τὸ ἀπὸ 1—10 Ὀκτωβρίου χρονικὸν διάστημα, ἐνεκα παρεμβολῆς εὐκαιριακῶν θεμάτων, ἐξεταζομένη διεκόπη αὕτη καὶ ἐσυνεχίσθη βραδύτερον.

4) Ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Ε.Α.Π. προβλεπομένης ὕλης ἐδιδάχθη καὶ ἐτέτερα τοιαύτη, γεγονὸς τὸ ὁποῖον εἶχε ὡς ἀπόρροίαν τὴν διεύρυνσιν τοῦ παραστατικοῦ κύκλου τῶν μικρῶν μαθητῶν.

5) Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνακεφαλαιώσεως ἐκάστης διδακτικῆς ἐνότητος ἐγένετο προσφυγὴ τῶν μαθητῶν καὶ εἰς ἐλεύθερα ἀναγνώσματα τῆς σχολικῆς—μαθητικῆς βιβλιοθήκης. Ἐν πολλοῖς ἐγένετο χρῆσις τῆς ἀνθολογίας τοῦ κ. Θ. Γιαννοπούλου, τοῦ ἐλευθέρου ἀναγνωστικοῦ Β' τάξεως ὑπὸ Χ. Πάτση, τοῦ τοιοῦτου Α. Κουρτίδου καὶ ἄλλων πολλῶν.

6) Ἀπαιτεῖται πλουσία σχολικὴ—μαθητικὴ βιβλιοθήκη.

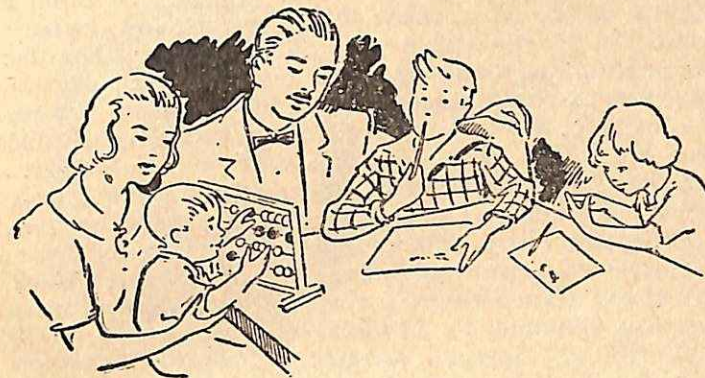
7) Τὸ περιεχόμενον τῆς Ε.Σ.Δ. εἶναι βιώματα καὶ ἐποπεῖται.

8) Ἡ τήρησις ἡμερολογίου ἐργασίας κρίνεται ἀπαραίτητος ἀπὸ τὸν διδάσκαλον τὸν ἐφαρμόζοντα Ε.Σ.Δ.

9) Ἀπαιτεῖται ἐντατικὴ προπαρασκευὴ τοῦ διδασκάλου, ὅστις δέον νὰ ἔχη ἀρτίαν ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν, βαθεῖαν παιδαγωγικὴν καὶ ψυχολογικὴν μόρφωσιν. Ἀπὸ τὴν προηγουμένην ἡμέραν δέον νὰ προγραμματίζῃ τὰ μαθήματα ἐκεῖνα, ἅτινα θὰ ἐνυφανθῶσιν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς διδακτικῆς πατριδογνωστικῆς ἐνότητος τῆς ἐπομένης ἡμέρας.

10) Ἡ Ε.Σ.Δ. εἶναι μέθοδος, ἥτις καλλιεργεῖ τὴν αὐτενέργειαν ἐν ὅλῃ τῇ ἐκτάσει. Εἶναι ἡ μέθοδος ποὺ δημιουργεῖ μίαν ἀτμόσφαιραν χαρᾶς, γέλιου καὶ παιχνιδιοῦ, στοιχείων ἀπαραιτήτων διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν νεαρῶν βλαστῶν τῆς οἰκογενείας μας.

Εἶναι ἡ μέθοδος ποὺ δημιουργεῖ λίαν εὐχάριστα συναισθήματα εἰς δικάσκοντα καὶ διδασκόμενους. Εἶναι ἡ μέθοδος ποὺ ὁδηγεῖ εἰς ζωηράν, εὐχάριστον καὶ ἐπιμελημένην ἐργασίαν. Εἶναι ἡ μέθοδος ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν φυσικὴν καὶ ἀβίαστον μετάβασιν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μαθήματος εἰς τὸ ἄλλο.



ΣΧΟΛΕΙΟ & ΟΙΚΟ- ΓΕΝΕΙΑ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΓΟΝΕΩΝ

(Ὅταν πιστεύουν στὰ ψεύδη τοῦ παιδιοῦ τους καὶ μπροστὰ τοῦ κακοχαρακτηρίζουν τὸ Δάσκαλο).

Ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη, ἡ ὠραιότερη καὶ ἀνώτερη τῆς ἀνθρώπινης διάνοιας (δὲν ἀσχολεῖται μὲ σίδερα καὶ ἀτομικὰ ὄπλα, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ κἀνὴ τὸ «χαριτωμένο πιθηκάκι» πραγματικὸν ἄνθρωπον) ἔχει ὑψωθῇ ἀρκετά, ὥστε νὰ μπορῇ νὰ κατευθύνῃ τὴν ἀνθρωπότητα στὸ ἀκέραιο. Κι ὅμως, σήμερα, ὑπάρχουν γονεῖς—δυστυχῶς καὶ ἐγγράμματοι ἀκόμη!—ποὺ ἐγκληματοῦν ἐναντι τῶν παιδιῶν τους, τῶν δασκάλων των καί, γενικώτερα, τῆς παιδαγωγικῆς.

Τὰ ἐγκλήματα—ἐκούσια ἢ ἀκούσια ἄσχετον, διότι τὰ ἴδια ὀλέθρια ἀποτελέσματα φέρουν—εἶναι πολλὰ κι ἐγὼ θὰ περιορισθῶ σὲ ἓνα, ποὺ χωρίζεται σὲ τρία ἐπὶ μέρους ἐγκλήματα.

Ὅταν ἐπισκέφθηκα ἓνα φίλο μου σπουδαστὴ τῆς Παιδ. Ἀκαδημίας Λαρίσης, ἔτυχε ἡ μητέρα τοῦ σπιτιοῦ ἐκεῖνου νὰ θέλῃ νὰ κἀνὴ τὴν... δασκάλα στοὺς δασκάλους. Τὸ κοριτσάκι τῆς ἦταν μαθήτρια τῆς ΣΤ' ἐνὸς Δημοτικοῦ Σχολείου τῆς Λαρίσης. Ἡ ὥρα ἦταν 12 καὶ 10' καὶ ἡ μαθήτρια

Τέλος εἶναι ἡ μέθοδος ἐκεῖνη, ὡς καὶ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ παρόντος ἄρθρου μνημονεύω, ἥτις συνδέει σπῖτι καὶ σχολεῖο περισσότερο ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην διδασκαλίαν.

Δ'. Γενικὸν συμπέρασμα:

Ἐφήρμοσα τὴν χαλαρὰν—μερικὴν ἐνιαίαν συγκετρωτικὴν διδασκαλίαν (Ε.Σ.Δ.). Φρονῶ δὲ ὅτι ὀλικὴ—ἀμιγῆς Ε.Σ.Δ. εἰς τὰς ἐν λόγῳ τάξεις, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ Ε.Α.Π., εἶναι ἀδύνατος. Πιστεύω ὅτι ἡ προσπάθειά μου (πείραμα) ἀπέβη λίαν ἐπωφελὴς διὰ τοὺς μικροὺς μου μαθητάς, οἵτινες πολλὰ καὶ ποικίλλα ἀπεκόμισαν.

Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο, ὅπου εἶναι δυνατὴ αὕτη, νὰ διεξάγῃται ἐπ' ἀγαθῷ τῶν νεαρῶν βλαστῶν τῆς οἰκογενείας μας, τῆς Κοινωνίας μας, τῆς φιλότατης ἡμῶν Πατρίδος καὶ τοῦ Ἑθνικοῦ γενικώτερον.

Ἀντώνιος Α. Ἰωάννου
Δημῶς 22ου σχολείου Πατρῶν

δὲν ἦρθε. Πῆγε 12 καὶ 30' καὶ ἀκόμη νὰ φανῇ. 1 μ.μ. τίποτε. Ἡ μητέρα νευρίαζε, φώναζε, πηδοῦσε, ἀλλά... τί μ' αὐτό; Μόλις στίς 2 μ.μ. ἔφτασε καταλερωμένη ἢ μαθήτρια καὶ σὰ «βρεγμένη γάτα». Καὶ ἡ μητέρα ἄρχισε: «Πάλι σήμερα μέχρι τὸ ἡλιοβασίλεμα σὰς κράτησε ὁ δάσκαλος; Δάσκαλος εἶναι αὐτός ἡ... Νύχτα πῆρε τὸ δίπλωμα (μᾶλλον θὰ ἐννοοῦσε ὄχι κἀνα δίπλωμα ὁδηγοῦ ἐλκυστήρος, ἀλλὰ τὸ πτυχίο τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ). Θὰ τοῦ μάθω ἐγὼ γράμματα. Θά... Θά... Θά... Τὸν τέτοιο, τὸν πάντοιο, τόν... τόν...» κλπ. Ἡ κορούλα της, βρεγμένη γάτα ὡς τὴ στιγμή, τώρα πῆρε θάρρος: νάι, μαμά, τέτοιος εἶναι ὁ κύριός μας· αὐτὸ κάνει, ἐκεῖνο δὲν κάνει, τοῦτο, τ' ἄλλο· ὁ δάσκαλός μας εἶναι... Κοκκίνισα, ἀγαπητὴ ἀναγνώστη, ὅταν ἄκουσα τὴ μαθητρίούλα νὰ χαρακτηρίζῃ ἔτσι τὸ δάσκαλό της καὶ μάλιστα αὐτὸν τὸν δάσκαλο ποὺ εἶναι ἐπαγγελματικὰ καὶ κοινωνικὰ ἄριστα καταρτισμένος (τὸν γνωρίζω προσωπικά). Δὲν ἔφτασε μόνο αὐτό. Ἦλθε στὸ δωμάτιο τοῦ Σπουδαστοῦ καὶ ἄρχισε... θεωρίες καί, τὸ σπουδαιότερο, σὲ τόνο Χίτλερ ποὺ μιλοῦσε σὲ Γερμανοὺς ὑποδεκανεῖς. Καὶ ἡ μαθητρίούλα, προβιβασθεῖσα σὲ ἐκπαιδευτικὸ σύμβουλο, δικαίῳ τῆς... θεωρίες τῆς «μαμάς» καὶ τίς... ἐνέκρινε.

Τὸ γεγονός αὐτὸ δὲ γράφτηκε μὲ σκοπὸ νὰ κουρασθῇ ὁ ἀναγνώστης· γράφτηκε γιὰτὶ συμβαίνει τακτικά, πολὺ τακτικά, καὶ γιὰτὶ θὰ μᾶς βοηθήσῃ σὲ ὀρισμένα συμπεράσματά μας, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ γίνωνται γνωστά.

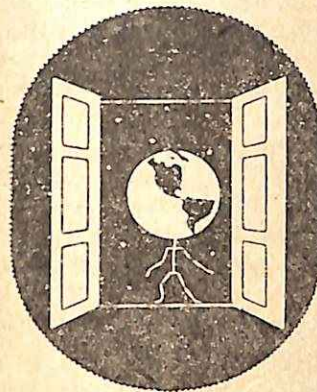
1. Ἡ «μαμά» ἔχασε—κι ἂν ὄχι, ὅπωςδὴποτε θὰ χάσῃ ὕστερα ἀπὸ δυὸ-τρία παρόμοια—τὴν ἀληθινὴ της ὑπόσταση μπροστὰ στὰ μάτια τῆς «γάτούλας» ποὺ δὲ λέει ψέμματα. Ἡ κοπελίτσα θὰ σκεφθῇ περίπου ἔτσι: μαμάκα μου, ἀφοῦ εὐκολοπιστεῖς τόσο τὰ ψέμματα, καλὴ, πολὺ καλὴ εἶσαι... Ὅταν θὰ κάνω ἀναποδιές—καὶ καταλαβαίνει τίς ἀναποδιές μὲ τὴ βοήθεια τῆς, ἔστω καὶ ὑποτυπώδους, κρίσεώς της καὶ τοῦ συνειρμοῦ τῶν παραστάσεων—θὰ λέω ψέμματα στοὺς γονεῖς καὶ δὲ θὰ δέχομαι παρατηρήσεις. «Περνοῦν» τὰ ψέμματα στὴ μαμά. Τὸ κοριτσάκι, δηλαδή, δὲ θὰ βλέπῃ τὴ μητέρα του ἔξυπνη, ὅπως πρωτότερα.

2. Τὸ κοριτσάκι (ἢ τὸ ἀγοράκι) θὰ ἀποκτήσῃ τὴν τάση νὰ λὲψ ψέμματα. Ἀφοῦ ἡ ἐπανάληψι γίνεται καὶ στοὺς μεγάλους συνήθεια, ποὺ δύσκολα νικιέται, πόσο μᾶλλον στὰ μικρά, ποὺ οὔτε κἂν ἔχουν ἐπίγνωση τῶν ἐπιπτώσεων ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν πέρα ἀπ' τὴ σωματικὴ τιμωρία τῶν γονέων τῶν, τὴν ὁποία περιμένουν λόγω τοῦ συνειρμοῦ τῶν παραστάσεων*. Ἀλλὰ ὁ φόβος γιὰ σωματικὴ τιμωρία ἐξαφανίζεται, ἀφοῦ ὁ μικρὸς ξέρει πὼς θὰ «πιᾶσῃ» τὸ ψέμμα στὸ «μπαμπά» ἢ στὴ «μαμά». Ἡ τάση αὕτῃ θὰ ριζωθῇ πρὸ βαθιὰ ἀργότερα, ὅταν θὰ ἔρχεται πρὸ συχνὰ σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ πεζοδρόμιο.

3. Ἡ μαθητρίούλα, πού, ὡς τότε, λάτρευε κυριολεκτικὰ τὸ δάσκαλο καὶ τὸν θεωροῦσε ὡς τὸν πρῶτο σοφὸ μετὰ τὸ Θεό, τώρα, μὲ τὸ χαρακτηρισμὸ τῆς «μαμάς» καὶ μὲ τὴν ἐπανάληψι τέτοιων χαρακτηρισμῶν, θὰ βλέπῃ τὸ δάσκαλο διαφορετικότερο. Θὰ τὸν λέγῃ «καλόν», ὄχι γιὰτὶ θὰ τὸν θεωρῇ πραγματικὰ καλόν, ἀλλὰ γιὰτὶ δὲν ἐπιτρέπεται—εἶναι ἀναγκασμένο—νὰ τὸν λέγῃ, ὅπως στὴν πραγματικότητα θὰ τὸν βλέπῃ. Ἀμφιβολία, ἀνασφάλεια, ἀταξία, ἀσέβεια, ἴσως καὶ ἀδιαφορία θὰ βασιλεύουν τώρα μέσα της. «Ὁ «μπαμπᾶς» ξέρει πρὸ πολλὰ ἀπ' τὸ δάσκαλό μας· νά, κρατᾷ ἐλόκληρο κατὰστημα ποὺ ἔχει χίλιους δυὸ λογαριασμοὺς ἀριθμῶν μὲ πολλὰ ψηφία».

Ἀλλωστε, εἶναι σχεδὸν σ' ὅλους μας γνωστὸ, ὅτι ὁ μικρὸς εἶναι ἐγω-

* «Παιδαγωγικὴ Ψυχολογία», Σ. Παγατάκη.



ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΡΩΣΙΑ

(Ἀπὸ μιὰ συνέντευξη τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως).

Ὁ ὑπουργὸς τοῦ Πολιτισμοῦ τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας (ΡΣΟΣΔ) Ἀλεξέϊ Ποπόφ ἔδωσε τὴν παρακάτω συνέντευξη σὲ ἀνταποκριτὴ:

Ἑρώτηση: Σήμερα εἶδα μεγάλο πλῆθος ἀνθρώπων ποὺ περιμένουν νὰ ἀνοίξῃ τὸ βιβλιοπωλεῖο. Θὰ καταφέρει ἡ χώρα μας νὰ ἔχει ἀφθονία βιβλίων;

Ἀπάντηση: Μοῦ φαίνεται πὼς καὶ ὕστερα ἀπὸ χρόνια δὲ θὰ εἶναι εὐκόλο νὰ βρεῖς κάθε βιβλίο. Τὸ ζήτημα εἶναι ὅτι μαζὶ μὲ τὴν αὔξησι τῆς ἐκδοτικῆς δουλειᾶς μὲ γιγάντιους ρυθμοὺς ἀνεβαίνει καὶ τὸ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ καὶ μεγαλώνει ἡ εὐημερία του. Μιὰ βιβλιοθήκη σπιτιοῦ μὲ δεκάδες καὶ ἑκατοντάδες τόμους, εἶναι τώρα συνηθισμένο φαινόμενο σὲ ὁποιαδήποτε σοβιετικὴ οἰκογένεια, εἴτε ἐργάτῃ εἶναι εἴτε ἀγρότῃ. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς διανοοῦμενους, δὲν γίνεται συζήτηση.

Ἐδῶ ἀξίζει νὰ κάνουμε μιὰ μικρὴ ἀναδρομὴ στὴν ἱστορία. Στὰ 1713 ἡ μέση κυκλοφορία ἑνὸς βιβλίου στὴ Ρωσία ἦταν 3 χιλ. ἀντίτυπα. Περισσότερα βιβλία ἢ Ρωσία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν μποροῦσε νὰ καταναλώσει. Στὰ 1956 ἡ κυκλοφορία ἑνὸς βιβλίου ἔφθασε τὰ 18,6 ἑκατομ. ἀντίτυπα. Τὸ 1958 ἐκδόθηκαν 1.100.000.000 ἀντίτυπα! Μὰ καὶ αὐτὰ εἶναι λίγα.

Ἦταν ἐποχὴ ποὺ ἡ κυκλοφορία ἑνὸς βιβλίου σὲ 3000 ἀντίτυπα θεω-

οῦσε. Ὅταν τοῦ δώσουν «μάτια» μερικοὶ ἐπιτήδριοι, προσπαθεῖ νὰ «ξεφτελίσῃ» ἐκεῖνον ποὺς ὡς τὴ στιγμή θαύμαζε γιὰ τίς γνώσεις του καὶ νὰ γίνῃ αὐτός... ἀνώτερος ἐκεῖνου μπροστὰ στὰ μάτια τῶν ἄλλων. Τώρα, ἂν τὸ πετυχαῖν στὴν πραγματικότητα, εἶναι ἄλλο ζήτημα. Πάντως εἶναι κακὸ γιὰ τὸ παιδί τὸ νὰ πιστέψῃ αὐτὸ τὸ ἴδιο, ὅτι τὸ πέτυχε. Καὶ ἂς ἐκπαιδεύσῃ ἕνας παιδαγωγὸς ἀποτελεσματικὰ ἓνα παιδί μὲ τέτοια πίστη. Θὰ μποροῦσε ἄρα γε νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν κρίσι τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ;

Ἐγκληματοῦν λοιπὸν οἱ τέτοιοι γονεῖς ἐναντίον τῶν ἑαυτῶν τῶν, τῶν παιδιῶν τῶν, τῶν δασκάλων τῶν καὶ ἐναντίον τοῦ ἔθνους. Τὸ παιδί τους ἀποτελεῖ μιὰ μονάδα, βέβαια· ἀλλὰ οἱ πολλὲς μονάδες συναποτελοῦν τὸ σύνολον τοῦ ΕΘΝΟΥΣ.

Νίκος Πεουκώτης

ροῦνταν ὄχι ἄσχημη, σὲ 10.000 πολὺ καλὴ καὶ σὲ 30.000 ἐξαιρετικὴ. Σήμε-
ρα κυκλοφορεῖ σὲ 300.000 ἀντίτυπα εἶναι συνηθισμένο γεγονός. Καὶ μὲ
τέτοιο τεράστιο τιμῆς, σὲ λίγες μέρες κυριολεκτικὰ μοῦ ἀναφέρουν ὅτι το
βιβλίο πωλεῖται ὅλο καὶ ἡ ζήτησις ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τεράστια. Σὰν
ἄνθρωπος χαίρομαι γιὰ τέτοιες ἀναφορές, γιατί σ' αὐτές, ὅπως στὴ στα-
γὸνα τοῦ νεροῦ, φαίνεται ἡ ὀρμητικὴ ἀνοδος τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου
τοῦ λαοῦ μας. Σὰν ὑπουργὸς ὅμως, νὰ σὰς πῶ τὴν ἀλήθεια, δὲν μοῦ
εἶναι εὐχάριστο ν' ἀκούω παράπονα ὅτι ἡ ἐκδοτικὴ ἐργασία δὲν εἶναι σὲ
θέση νὰ ἱκανοποιήσει πλέρια τὴ ζήτησις τῶν ἀναγνωστῶν.

Ἑρώτηση: Τί μέτρα παίρνετε, γιὰ νὰ φθάσει κάθε βιβλίο σὲ ὅλους
τοὺς ἀναγνώστες;

Ἀπάντηση: Σὲ βοήθεια τῶν ἐκδοτικῶν οἰκῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ζη-
τοῦν ὅλο καὶ πιὸ πολλὰ βιβλία, καὶ τῶν ἀναγνωστῶν πού περιμένουν τὸ
βιβλίο, ἔρχονται οἱ βιβλιοθήκες. Σὲ ὅλες τὶς 400.000 μαζικὲς, ἐπιστημο-
νικὲς καὶ τεχνικὲς βιβλιοθήκες τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, πού διαθέτουν
1.500.000.000 τόμους, οἱ ἀναγνώστες διαβάζουν βιβλία δωρεάν. Οἱ βιβλιο-
θήκες εἶναι σκορπισμένες σὲ ὅλη τὴ χώρα, στὶς πόλεις καὶ τὰ χωριά, στὸ
Νότο καὶ στὶς πιὸ βορεινὲς ἐπαρχίες. Ὑπάρχουν βιβλιοθήκες πολὺ μικρές,
μὲ μερικὲς χιλιάδες τόμους. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ τεράστιες, ὅπως ἡ Κρα-
τικὴ βιβλιοθήκη «Λένιν», πού ἔχει 20 ἑκατομ. τόμους βιβλία. Ἡ βιβλιοθήκη
«Σαλτυκόφ-Στσεντρίν», πού διαθέτει πάνω ἀπὸ 12 ἑκατομ. τόμους, ἢ οἱ
ἐπιστημονικὲς βιβλιοθήκες τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ, ὅπου
ὕπάρχουν πάνω ἀπὸ 20 ἑκατομ. βιβλία.

Ἑρώτηση: Πόσοι ἄνθρωποι στὴν ΕΣΣΔ ἐξυπηρετοῦνται ἀπὸ τὶς
βιβλιοθήκες;

Ἀπάντηση: 70.000.000. Μὰ ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς εἶναι τοῦ 1958, πού στὴ
διάρκεια τῆς ἐπταετίας θὰ μεγαλώσει σημαντικά. Σημαντικὰ ἐπίσης θὰ με-
γαλώσει καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν βιβλιοθηκῶν, καὶ ἰδιαίτερα στὶς καινούργιες
πόλεις καὶ στοὺς ἐργατικὸς συνοικισμοὺς, στὰ νέα ἔργα τῆς Σιβηρίας καὶ
τῆς Ἀπὼ Ἀνατολῆς καὶ στὶς ἐθνικὲς αὐτόνομες δημοκρατίες.

Ἑρώτηση: Ἐφ' ὅσον γίνηκε λόγος γιὰ τὶς ἐθνικὲς αὐτόνομες δημο-
κρατίες τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας, δὲν θὰ μπορούσατε νὰ μᾶς περιγρά-
ψατε τὴν κατάστασι τῆς ἐκδοτικῆς ἐργασίας σ' αὐτές;

Ἀπάντηση: Στὰ χρόνια τῆς σοβιετικῆς ἐξουσίας ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς
ΕΣΣΔ ἀπόκτησαν τὴ δυνατότητα νὰ ἀναπτύξουν τὸ δικὸ τους ἀνεξάρτητο
πολιτισμὸ. Μονάχα στὸ ἔδαφος τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας ἀπόκτησαν γρα-
φὴ 36 λαοὶ πού δὲν εἶχαν μέχρι τότε, καὶ μέσα σ' αὐτοὺς οἱ Μπουινάτοι,
οἱ Τσουβάσοι καὶ οἱ Μάροι κλπ. Τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἐκδοτικοῦ ἔργου στὶς αὐ-
τόνομες Δημοκρατίες μπορεῖ νὰ δείξουν οἱ ἀριθμοί: στὸ ἔδαφος τῆς ση-
μερινῆς Μπουριατικῆς Αὐτονομῆς Δημοκρατίας στὰ 1913 ἐκδόθηκαν συν-
ολικὰ 100 ἀντίτυπα βιβλίων, ἐνῶ στὰ 1958 γύρω στὶς 500.000, στὴν Οὐντ-
μουρτία στὰ 1913 βγήκαν 300 ἀντίτυπα, ἐνῶ στὰ 1958 γύρω στὰ 1.000.000,
στὴν Τσουβασία στὰ 1913, βγήκαν 200 ἀντίτυπα καὶ στὰ 1958 πάνω ἀπὸ
1.000.000. Μέσα στὸ καινούργιο ἐφτάχρονο τὸ ποσὸν τῶν βιβλίων θὰ αὐ-
ξηθεῖ ἐδῶ γύρω στὸ διπλάσιο.

Ἐδῶ θέλω νὰ τονίσω τὴ στενὴ ἐπικοινωνία ἀνάμεσα στὴ λογοτε-
χνία τῶν λαῶν τῆς ΕΣΣΔ. Γιὰ παράδειγμα, τὰ ἔργα τοῦ Οὐρανοῦ Τα-
ρὰς Σιεφτσιένκο ἐκδόθηκαν σὲ 40 γλώσσες τῶν λαῶν τῆς ΕΣΣΔ, τοῦ Οὐζ-
μπέκου συγγραφέα Ἀλσιερ Νοβόι σὲ 17 γλώσσες, τοῦ Γεωργιανοῦ Ἀκα-
κίου Τσερέλι σὲ 7 γλώσσες καὶ τοῦ Ὁσεινίου Κώστα Χεταγκούροφ σὲ 14.
Στὴν ἐπταετία πού ἄρχισε, οἱ ἐκδοτικοὶ οἴκοι μας θὰ ἀναπτύξουν σὲ πιὸ
μεγάλου βαθμοῦ τὸ ἔργο τους σ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνση.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ

ΚΙΝΗΣΗ



Σύντομος ὁμιλία πρὸς τοὺς ἐποφίτους τῆς Ἀνωτέρας Ἐκκλησιαστι-
κῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Προτύπου κ. Δημ.
Παππᾶ.

Τὴν 30ὴν Ἰουνίου ἐ.ε.

Εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσα τοῦ βιβλιοθηκοῦ Προτύπου Σχολείου Ἀνωτέρας
Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης, ἐτελέσθη ἐνώπιον τοῦ Παναγιώ-
τάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, τοῦ Διευθυντοῦ, τῶν Καθηγητῶν, τοῦ
διδασκτικοῦ Προσωπικοῦ τοῦ Προτύπου, τῶν σπουδαστῶν τῆς Σχολῆς καὶ
τῶν μελῶν τῆς Σχολικῆς Ἐφορείας, ἀποχαιρετιστήριος συγκινητικὴ τελετὴ,
πρὸς τιμὴν τῶν ἀποφίτων Σπουδαστῶν τῆς Σχολῆς.

Ἐν ἀρχῇ ὁ Παναγιώτατος ὁμιλήσας πρὸς τοὺς ἀποφίτους καὶ κα-
τόπιν ὁ Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς. Ἀκολούθως ὁ Διευθυντὴς τοῦ Προτύπου κ.
Δημ. Παππᾶς ἀποχαιρέτησεν τοὺς ἀποφίτους Σπουδαστάς.

Εἶπεν ὁ κ. Παππᾶς

«Στὴ δύσκολη καὶ ἀπαιτητικὴ ἐποχὴ μας, ὑποστηρίζεται ὅτι ἐκεῖνος,
πού ἀσκεῖ πρωτεύοντα ρόλο καὶ ἔχει ἀποφασιστικὴ ἐπίδραση στὴν ἀνθρώ-
πιν κοινωνία μας, εἶναι ὁ παπὰς καὶ ὁ δάσκαλος. Καὶ πράγματι, ὁ ἱερεὺς,
ὁ ἄγιος τῆς ἀποστολῆς τοῦ λειτουργοῦ τοῦ Ὑψίστου, εἶναι ὁ ἀναντικατά-
στατος πνευματικὸς ἡγέτης καὶ ὁδηγός, γιὰ μικροὺς καὶ μεγάλους. Καὶ ὁ
δάσκαλος, εἶναι ὁ σοβαρότερος καὶ ὁ πιὸ ἀποφασιστικὸς παράγοντας, γιὰ
τὴν διάπλασι τοῦ ἔθνους, εἶναι χωρὶς ὑπερβολή, ἡ ψυχὴ τοῦ ἔθνους.

Μὲ αὐτὴ, τὴν ἰδιότυπη, διπλὴ ἀποστολή, ἀγαπητοὶ μου συνάδελφοι,
ὑστερα ἀπὸ τριετὴ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἐκπαίδευσιν, ἀποχωρίζεσθε σή-
μερα ἀπὸ τὴν Σχολὴν σας.

Καὶ ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἱκανοποίησις ὅλων μας, αὐτὴ τὴ στιγμὴ, εἶναι με-
γάλη.

Πρῶτον, τῆς Σχολῆς. Γιατί σὰς ἔδωκε στὰ τρία χρόνια τῆς φοιτή-

σεώς σας, τὰ οὐσιαστικά καὶ τὰ τυπικά δικαιώματα, γὰ νὰ ὀρθώσετε τὸ ἐπιστημονικὸ σας ἀνάστημα, καθ' ὅσον ἡ διπλὴ ἀποστολὴ σας, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἱεραποστολικὸ ζῆλο, τὴν ὀργανωτικὴ ἱκανότητα καὶ τὴν κοινωνικότητα, χρειάζεται καὶ μιὰ μεγάλη πνευματικὴ συγκρότηση.

Δεύτερο, τοῦ Προτύπου μας. Γιατί, μὲ τὴν παρακολούθηση τῆς ἐργασίας του καὶ τῆς ζωῆς του, ἐπετεύχθη βιωματικῶς ἡ πνευματικὴ σας ἐμπέδωση, ἡ διδακτικὴ καὶ παιδευτικὴ σας κατατόπιση. Στὸ Πρότυπό μας, παρακολουθήσατε τὴν ἐπιδίωξη πρὸς παροχὴ γνώσεων καὶ ἀνάπτυξη δεξιοτήτων, ἡ ὁποία ἐπιδίωξη ἦταν οὐνοφασμένη μὲ τίς δυνάμεις, κλίσεις καὶ ἐνδιαφέροντα τῶν μικρῶν μαθητῶν μας. Δὲν περιοριστήκαμε στὴ στερεότυπο ἐκτέλεση τοῦ ἀναλυτικοῦ καὶ ὠρολογίου προγράμματος καὶ στὴν ἐφαρμογὴ πενιχρῶν μέσων ἀγωγῆς, γὰ νὰ σὰς δοθῇ ἔτσι ἡ εὐκαιρία νὰ παρατηρήσετε, νὰ διαπιστώσετε, νὰ κρίνῃτε καὶ νὰ κρίνῃτε μὲ σαφεῖς καὶ ἀκριβεῖς ἐντυπώσεις, ὥστε νὰ καταλήξετε σὲ θετικὰ συμπεράσματα, γὰ τὴν ἐπαγγελματικὴ σας κατάρτιση καὶ σταδιοδρομία, ὡς δάσκαλοι.

Καὶ φυσικά, ἀπὸ ἓνα τέτοιο ὀργανωμένο θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς παιδευτικὸ περιβάλλον καὶ ἐδραζόμενο στὴν ὄρεξη καὶ στὸ ζῆλο σας, δὲν ἔμπορεῖ παρὰ νὰ ἀναπηδήσῃ ὁ τέλειος τύπος τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ δασκάλου.

Τώρα ὁμως, ὀρθώνεται σὰν γεγονός, ὅτι σὲ λίγο καιρὸ ἀπὸ σήμερα, θὰ κρατᾶτε στὰ χέρια σας τὸ ἀναμενόμενο χαρτί, ὡς δάσκαλοι τοῦ ἀκριτικοῦ χωριοῦ τῆς Πατρίδος μας. Ἐδῶ, νομίζω, ὅτι ἔχει θέση κι ὁ λόγος μου, καταξιωμένος ἀπὸ τὴν 20χρονη διδασκαλική μου ὑπηρεσία καὶ ἀπὸ τὸν πολὺχρονο μόχθο μου στὸ ὀρεινὸ ἀγροτικὸ σχολεῖο τῆς χώρας μας.

Ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι τὸ ἀκριτικὸ χωριό μας, ἔχει τὴ δική του ἰδιουρμία, τὴ δική του σύνθεση. Γι' αὐτό, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ζωντανούς καὶ καλοὺς δασκάλους. Ἐπιβάλλει στὸ δάσκαλο, τὸ ἀκριτικὸ χωριό, ὑποχρεώσεις, ποὺ πρέπει ἀπόλυτα νὰ ἐκπληρώσῃ στὴν ἀνήσυχη ἐποχὴ μας. Ἐκεῖ ὁμως, ὁ ἄνθρωπος γίνεται «ὠριμότερος καὶ χρησιμότερος ἔθνικα, κοινωνικά καὶ ἐπαγγελματικά». Κατὰ συνέπεια, βρῦτατο θὰ εἶναι, ἀγαπητοί μου, τὸ χρέος σας καὶ μάλιστα στοὺς καιροὺς μας, ποὺ ἡ ἐποχὴ μας καὶ ἡ χώρα μας θέλει τὸ δάσκαλο προσωπικότητα δημιουργικὴ, πλουτισμένη μὲ ἔντονες πνευματικὲς ἀνησυχίες, μὲ ἠθικὴ ἀκτινοβολία, μὲ συναίσθηση τῆς εὐθύνης του, ἀκεραιωμένο ὡς ἄνθρωπο, γνήσιο Ἕλληνα, θετικὸ πορατηρήτῃ καὶ ἐρμηνευτῇ τῶν γεγονότων καὶ οὐσιαστικὸ καὶ ἀπροκάλυπτο μορφωτῇ.

Ἀλλά, ἀπὸ προσωπικὴ μου πείρα, τούτῃ τῇ στιγμῇ, θεωρῶ σὰν χρησιμο νὰ σὰς τονίσω, ὅτι γὰ τὸ δάσκαλο ποὺ ἀφιερώνει καὶ ἀναλίσκει τὴ ζωὴ του στὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ μας, ὁ πνευματικὸς μαρασμὸς τῆς στενῆς καὶ περιορισμένης ζωῆς τοῦ χωριοῦ, μπορεῖ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ στὴν πλήρη ἀφομοίωσή του ἀπὸ τὸ περιβάλλον, ποὺ ἔχει παθητικὸ χαρακτηριστὴ καὶ ἐκμηδενίζει τὴν προσωπικότητά του, ὥστε νὰ μὴν μπορῇ νὰ ἐπιδράσῃ εὐεργετικά κι ὠφέλιμα στοὺς ἀνηλίκους ποὺ ἀποτελεῖ τὸν ἠθικὸ ἐμπνευστή τους καὶ στοὺς ὠρίμους ποὺ εἶναι ὁ φυσικὸς τους σύμβουλος καὶ ἡγέτης.

Γι' αὐτό, ἐπιβάλλεται, ὅταν θὰ διορισθῇτε ὡς δάσκαλοι τοῦ χωριοῦ μας, ν' ἀντισταθῇτε στὴ μεγάλη ἀφομοιωτικὴ ἐπίδραση τοῦ περιβάλλοντός του καὶ ν' ἀγωνισθῇτε ὡς πνευματικοὶ ἄνθρωποι μέσα σ' ἓνα κλῖμα ποὺ δὲν ἔλκει τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔχει ἔφεση γὰρ αὐτομόρφωση νὰ εὐρύνητε τοὺς πνευματικούς σας ὀρίζοντες, γὰ νὰ φανῇτε χρήσιμοι στὸ Ἀκριτικὸ χωριό μας.

Ἐπὶ πλέον, θὰ πρέπει, νὰ μὴν ἀντιμετωπίσετε, τὸ ἔργο τοῦ δασκά-

λου, ἀποκλειστικά ἀπὸ τὴ στενὴ διδακτικὴ του πλευρά, γιατί δὲν εἶναι μιὰ «στατικὴ φόρμουλα, ἀλλὰ ἓνας ἀέναντος προβληματισμὸς ἐπάνω στὴ διαφοροποιημένη πάντοτε πραγματικότητα τοῦ σχολείου καὶ τῆς ζωῆς». Νὰ μὴ σὰς διακρίνει μονόπλευρη προσκόλληση, ἀλλὰ μιὰ ἀδιάκοπη προσπάθεια, καὶ νὰ φωτίζῃ τὴ σχολικὴ σας πράξη τὸ φῶς τῆς ἐπιστημονικῆς θεωρίας. Νὰ σὰς διακρίνῃ τὸ δαιμόνιο τῆς μάθησης καὶ τῆς δράσης καὶ νὰ καταπνίξετε τὸ αἶσθημα τῆς ἡττοπαθείας ποὺ μοιραῖα θὰ σὰς καλλιεργοῦν οἱ ἐξωτερικὲς συνθήκες τῆς ζωῆς σας.

Νὰ σὰς διακρίνῃ πολυμέρεια, ποὺ νὰ πηγάζῃ ἀπὸ τὴν ζωτικὴν ἀνάγκη τοῦ πνεύματός σας. Ἡ ὁποία ν' ἀγκαλιάσῃ, νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ ζήσῃ ὅλη τὴν ἔκταση τῶν προβλημάτων τοῦ ἀποστολικοῦ καὶ κοινωνικοῦ σας ἔργου.

Νὰ μεταβάλητε τὸ Σχολεῖο σας σὲ συγχρονισμένο, δημιουργικὸ καὶ ἀληθινὸ ἐργαστήριό τῆς Παιδικῆς ψυχῆς, γὰ νὰ προβάλῃ στὴν βίαιστικὴ καὶ δύσκολη ἐποχὴ μας, ὁ νέος καὶ ζωντανός, ὁ ὁμορφος καὶ ἠθικός κόσμος, τοῦ τόπου μας.

Πίστη μου καὶ αἰσιοδοξία μου εἶναι, ὅτι μὲ τὴν τριετὴ ἐκπαίδευση ποὺ ἔχετε, θὰ κατορθώσετε ν' ἀνταποκριθῇτε στὸν ὑψηλὸ προορισμὸ τῆς Σχολῆς σας καὶ στὸ πολὺπλοκο, πολύμορφο καὶ ἰδιότυπο ἔργο σας, ὥστε μέσα στὴ μεγάλη μας διδκὴ οἰκογένεια, ὡς ἄτομα μὲ αὐτοσυνείδηση, ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλο, στοὺς δύσκολους καιροὺς μας, ν' ἀγωνισθοῦμε γὰ τὸ καλὸ τοῦ τόπου μας...»

Σπουδαστής

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΥΛΙΑΣ ΜΕ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗ ΤΟΝ κ. ΔΟΥΚΑ ΘΕΟΔΩΡΟΝ

Ἀπὸ διετίας συντελεῖται εἰς τὴν περιφέρειάν μας ἀθορύβως μιὰ γόνιμος καὶ πλουσία ἀπὸ παιδαγωγικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἔθνικης πλευρᾶς ἐκπαιδευτικὴ ἐργασία.

Ἡ νέα αὐτὴ κατάστασις εἶναι δημιούργημα τοῦ ἀφοσιωμένου εἰς τὸ ἔργον του Ἐπιθεωρητοῦ μας κ. Θ. Δούκα, ὁ ὁποῖος μὲ τὰ ἀναμφισβήτητα ἐπιστημονικά καὶ ἐπαγγελματικά του προσόντα καὶ ὑπεράνω ὅλων τὴν τιμὴν, ἀνιδιοτελεῖ καὶ ἀμερόληπτον διοίκησιν, ἐδημιούργησε θεμελιακὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς πνευματικῆς στάθμης τῆς περιφέρειας Πυλίας, ἀπολαμβάνων οὕτω τῆς γενικῆς ἐκτιμήσεως.

Ἀποτελεῖ εὐτύχημα διὰ τὴν περιφέρειαν καὶ ἐξαιρετικὴ τιμὴ διὰ τὸν ἴδιον, διότι τὸ κυριαρχοῦν συναίσθημα μεταξὺ τῶν συνεργατῶν του καὶ αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀγάπη.

Ἐνα σχολικὸν ἔτος ἐχρειάσθη ὁ συνेतὸς καὶ καθ' ὅλα νοικοκυρεμένος Ἐπιθεωρητὴς κ. Δούκας Θεόδωρος, διὰ νὰ σφυγμομετρήσῃ τοὺς συνεργάτας του, νὰ διαγνώσῃ τὰς δυσκολίας καὶ γενικώτερον τὴν ἐκπαιδευτικὴν πραγματικότητα τῆς περιφέρειας.

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ λήγοντος σχολικοῦ ἔτους ἐπρογραμματίσθησαν τρία τοπικά Παιδαγωγικά Συνέδρια, μὲ βασικά θέματα, ἡ θεραπεία τῶν ὁποίων παρέχει ἀξιόλογα στηρίγματα διὰ τὴν ὅλην στρατηριότητα καὶ εὐεργετικὴν ἐπιρροή τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ λειτουργοῦ, κατὰ σειράν ὡς κάτωθι:

Τὸ πρῶτον συνέδριον ἐπραγματοποιήθη εἰς τὸ 6]θέσιον Δημοτικὸν Σχολεῖον Πύλου με θέμα: «Ὁ Διδάσκαλος ὡς Διευθυντὴς Δημοτικοῦ Σχολείου. Καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις αὐτοῦ».

Τὸ δεύτερον ἐπραγματοποιήθη εἰς τὸ 1ον 6]σιον Χώρας με θέμα: «Ἡ προσωπικότης τοῦ Διδασκάλου. Φυσικὰ καὶ ἐπικτήτα προσόντα αὐτοῦ. Ἐπιστημονικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ κατάρτις αὐτοῦ. ἦθος καὶ συμπεριφορὰ αὐτοῦ ἐν τε τῷ σχολεῖν καὶ τῇ κοινωνίᾳ. Σημασία αὐτῆς διὰ τὴν ὀρθίαν διαπαιδαγώγησιν τῶν τροφίμων τῶν σχολείων καὶ τὴν πολιτιστικὴν βελτίωσιν τῆς κοινωνίας τοῦ Χωρίου».

Τὸ τρίτον συνέδριον ἐπραγματοποιήθη εἰς τὸ 5]θέσιον Λογγᾶς με θέμα: «Τὸ 1]θέσιον Δημοτικὸν Σχολεῖον. Τρόπος ὀργανώσεως καὶ ἀποδοτικῆς λειτουργίας αὐτοῦ».

Ἐκαστον τῶν συνεδρίων τούτων παρηκολούθησαν πλέον τῶν 60 Διδασκάλων. Εἰσηγήθησαν εἰς τὰ θέματα διὰ κλήρου τὴν ἡμέραν τοῦ συνεδρίου οἱ κάτωθι συνάδελφοι:

Εἰς τὸ πρῶτον συνέδριον:

- 1) Καλδῆς βασιλείος τοῦ 2]θεσίου Κυνηγοῦ - Πυλίας καὶ
- 2) Στρόλογγας Εὐάγγελος τοῦ 3]θεσίου Καλλιθέας - Πυλίας.

Εἰς τὸ δεύτερον συνέδριον:

- 1) Πετράτου Μαρίας τοῦ 1ου 6]θεσίου Χώρας καὶ
- 2) Μπάρκας Περικλῆς τοῦ 1ου 6]θεσίου Χώρας.

Εἰς τὸ τρίτον συνέδριον:

- 1) Παυλῆ Ἀναστασία τοῦ 2]θεσίου Βουναρίων καὶ
- 2) Μάραντος Χαράλαμος τοῦ 5]θεσίου Κορώνης.

Ἐκαστος τῶν εἰσηγητῶν ἀνέπτυξεν ἐξονυχιστικῶς τὰ θέματα τοῦ μέχρι καὶ τῆς τελευταίας λεπτομερείας.

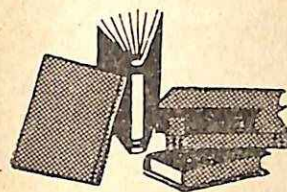
Κατὰ τὴν ἐπακολούθησάν φροντιστηριακὴν ἐργασία ἔλαβον μέρος ἅπαντες οἱ κ.κ. σύεδροι, ἠκούσθησαν προτάσεις καὶ γνώμαι πολῦτιμοι καὶ εἰς τὸ τέλος ἐκάστου συνεδρίου ἐξήχθησαν ὑπὸ τοῦ προδρεόντος τοῦ συνεδρίου Ἐπιθεωρητοῦ κ. Δούκα Θεοδώρου πρακτικὰ καὶ χρήσιμα πορίσματα.

Ἡ προετοιμασία διὰ τὰ ὡς ἄνω Παιδαγωγικὰ συνέδρια καὶ πραγματοποιήσεις τούτων ἀπετέλεσε σταθμὸν διὰ τὴν Περιφέρειαν Πυλίας. Ἡ φιλοτιμία καὶ εὐγενὴς ἄμιλλα ἀπάντων τῶν συναδέλφων ὥθησεν αὐτοὺς νὰ ἀνατρέξουν εἰς βιβλιοθήκας, νὰ ζητήσουν σχετικὴν βιβλιογραφίαν καὶ ν' ἀνταλλάξουν βιβλία, νὰ πλουτίσουν τὴν ἀτομικὴν τῶν βιβλιοθήκην καὶ δι' ὧν αὐτῶν νὰ προβοῦν εἰς ἓνα πλούσιον πνευματικὸν ἀνεφοδιασμόν.

Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω κινήσεως ἐνθαρρύνεται οἰαδήποτε πρωτοβουλία ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἀτομικὴν ἢ γενικὴν βελτίωσιν τοῦ Διδασκάλου.

Παιδαγωγικαὶ συγκεντρώσεις συλλόγων εἰς τὰ πολυθέσια σχολεῖα, συγκεντρώσεις γονέων κατὰ τάξεις καὶ γενικά, διαλέξεις μετὰ Παιδαγωγικόν, Κοινωνικόν καὶ Ἐθνικὸν περιεχόμενον, ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν καὶ τὴν ἀνέγερσιν διδασκηρίων, δένδροφυτεύσεις καὶ πλῆθος ἄλλων ἐξωσχολικῶν δραστηριοτήτων, συμπληροῦν τὴν Ἐκπαιδευτικὴν κίνησιν τῆς Περιφέρειας Πυλίας.

Αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τῆς συνεργατικότητος καὶ ἐργατικότητος, ἔχουν καλλιεργηθῆ εἰς πολὺ μεγάλον βαθμόν. Ἐλπίζομεν κατὰ τὸ ἐρχόμενον σχολικὸν ἔτος τὰ Ἐκπαιδευτικά μας ἐπιτεύγματα νὰ εἶναι περισσότερα καὶ



ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

Ἀπὸ τὸ βραβευθὲν ἔργον τοῦ διδασκάλου Ἰωάννου Τσιώκου «Ἡ κακοδαιμονία στὰ ἀγροτικά μας σχολεῖα».

Πράγματι, ὅπως γράφει καὶ ἡ ἀγαπητὴ «Π. Πορεία» σὲ σχετικὸ μετὰ τοῦ διαγωνισμοῦ ἄρθρο τῆς τῆς θέμα αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ βγῇ ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς καὶ νὰ γραφτῇ ἀπὸ ἀγρότη δάσκαλο.

Ὁ σεβαστὸς μας κ. Ζομπανάκης μάλιστα στὸ ὑπέροχο βιβλίον τοῦ «Προβλήματα τῶν ἀγροτικῶν μας σχολείων» τὸ ἀφιερώνει «Στὸν Ἀποστολικὸ Ἑλληνα δάσκαλο». Μεγάλῃ μας ἡ τιμὴ, μεγάλο καὶ τὸ χρέος.

Ναί, αὐτοὶ ποὺ γεννήθηκαν καὶ ἔζησαν στὰ χωριά, ἔχουν δικαίωμα νὰ τὸ γράφουν. Αὐτοὶ ποὺ γεύονται τὰ φάρμακα καὶ τίς πίκρες τῶν ἀγροτῶν μας.

Αὐτοὶ ποὺ νοιώθουν καὶ πονοῦν τὴ βασανισμένη ζωὴ τοῦ ζευγολάτη.

Αὐτοὶ ποὺ φτύνουν αἶμα καὶ ραγίζει ἡ καρδιά τους γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα τὰ δυστυχισμένα καὶ ἄξια καλυτέρας τύχης Ἑλληνόπουλα, τὴ χρυσὴ ἐλπίδα τοῦ Ἑθνικοῦ ὅπως συνηθίσαιμε νὰ λέμε.

Αὐτοὶ ποὺ τηγανίζονται σ' ἓνα τηγάνι μετὰ τοὺς χωρικοὺς μας. Αὐτοὶ ποὺ μετὰ τὴν ψυχὴν στὰ δόντια «ἀφήνουν τὸ σακουλάκι μετὰ τὰ φάρμακα ἔξω στὸ κατώφλι τοῦ σχολείου», καὶ εἰσέρχονται μέσα στὸ Ναὸ τῆς Παιδείας... νὰ ἱεουργήσουν...

Αὐτοὶ, ποὺ ὅπως ἄκουσα πρὸ ὀλίγου στὸ ραδιόφωνο (στὴν ἄσκηση «Γόρδιος Δεσμός») μέσ' τὸ φτωχὸ τοῦς ἐργαστήρι, πλάθουν χρηστοὺς καὶ ὠφέλιμους πολίτες καὶ τοὺς καλλίτερους στρατιώτες τοῦ κόσμου. Ἀχ, νὰ ἔξερε τὸ κράτος τί ἀξίζουν αὐτοὶ οἱ δημοδιδάσκαλοι! Δὲν τὸ ξέρεи τὸ κράτος. Κι ἂν τὸ ξέρει, κάνει πὼς δὲν τὸ ξέρει. Κι ἂν τ' ἀκούη, κάνει πὼς δὲν τ' ἀκούει. Κι ἂν τὸ βλέπη, κάνει πὼς δὲν τὸ βλέπει. Κι ὅμως, ὁ δάσκαλος τὰ βλέπει μετὰ πίκρα τὰ καμώματα αὐτὰ τοῦ κράτους. Βλέπει μετὰ λύπη τοῦ ὁ ἐθναπόστολος αὐτὸς πὼς ἄχθος ἀρούρης, τὸ κλωτσοσκούφι, τὸ ἀποπαίδι τῆς Κοινωνίας, τῆς Πολιτείας, τῶν ἰσχυρῶν καὶ τῶν προυχόντων τῶν χωριῶν μας.

Τὰ γνωρίζει ὅλα αὐτὰ ὁ σημερινὸς ἔμπειρος καὶ μεγάλος στὴν ψυχὴ καὶ στὸ ἦθος Ἑλληνας δάσκαλος. Καὶ γιὰ χάρι τοῦ λαοῦ ποὺ ξεύρει ὅτι τὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἐκτιμᾷ, ὁ ἀγρότης δάσκαλος γίνεται ἥρωας. Θυσιάζεται. Γίνεται στρατιώτης, ἀγωνιστής. Γίνεται ἀρχηγός. Γίνεται ἡγέτης τοῦ λαοῦ. Παραμερίζει τίς ἀντιθέσεις, ὑπερπηδᾷ τὰ ἐμπόδια καὶ τίς ἀντιδράσεις καὶ μετὰ τὴν σκαπάνη τῆς προόδου στὸ χέρι κάνει θαύματα. Ἐνώνει τοὺς κατοίκους, ντόπιους καὶ ξενιτεμένους. Προσελκύει τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ σχολείου τοῦς καὶ τοῦ χωριοῦ τοῦς. Φτιάχνει διδασκήρια, σχολικοὺς κήπους, βιβλιοθήκες, ὀργανώνει ἐκπολιτιστικοὺς συλλόγους καὶ σχο-

νὰ δακιμάσωμεν μεγαλύτεραν χαρὰν ἀπὸ τὸν Ἐπιθεωρητὴν μας κ. Δούκα Θεόδωρον, ὁ ὁποῖος προσφέρων τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς Περιφέρειας κερδίζει, ἂν μὴ τι ἄλλο, τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν συνεργατῶν τοῦ καὶ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς συνειδήσεως ὅτι εὐόρκως ἐκτελεῖ τὸ καθήκον τοῦ.

Περικλῆς Μπάρκας

λικές γιορτές, χορωδίες μαθητών, ομάδες έρυθροσταυριτών, χειροτεχνικές εκθέσεις. Πρωτοστατεί σε κάθε εκπολιτιστικό και κοινωνικό έργο. Φροντίζει για την επιμόρφωση τη δική του και των κατοίκων και φροντίζει για την καλλίτερη ζωή του αγρότη. Ίδρύει νυκτερινές σχολές αναλφαβητών. Φτιάχνει δρόμους, ύδραγωγεία. Κι όλα αυτά τα κατορθώνει ο δάσκαλος, γιατί έχει βοηθό του το λαό μας. Κι ως πένεται αυτός ο λαός. Κι ως είναι «πάντα προδωμένος» κατά τον ποιητή. Κι ως μοχθή. Κι ως ιδρώνει από το πρωί ως βράδυ με το ξεροβόρι του χε μώνα και το λιοπύρι του καλοκαιριού, κι ως σπέρνει κι ως μη θερίζει, Κι ως είναι νηστικός. Κι ως έχει για προσφάϊ μια έληά, ένα κρεμύδι. Αυτός είναι ο δάσκαλος του αγροτικού χωριού. Τόν γνωρίζετε ;

Παράδειγμα κακοδαιμονίας

Σημ. Είχα την ύψιστη τιμή να το κάνη χρονογράφημα ο κ. Π. Παλαιολόγος στο «ΒΗΜΑ». Το παραθέτω. «ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΕΙΔΥΛΛΙΑ» Έξ άφορμής... "Ετσι αρχίζουν, «Έξ άφορμής των δσων κατά καιρούς γράφετε διά την κατάστασιν του χωριού...» Χρειάζεται άφορμή για το ξέσπασμα. Πλούσια έκθεση περιστατικών. που μās παρουσιάλου άνθρωποι, οι όποιοι ζουν κοντά στον κόσμο της υπαίθρου. Δεν πρόκειται πια για ψυχαγωγία, για άνέσεις, για φωτισμό, για επάρκεια. Πρόκειται για ζωή και θάνατο. Περιγραφή από δάσκαλο. Καλά που είναι κι αυτοί. Ούτε οι πόλεις κινούνται προς το χωριό για να δοñνε τί γίνεται, ούτε το χωριό έχει την ευχέρεια και τη διάθεση να έκφρασθῇ. Μένει ο δάσκαλος για να χτυπά κάπου κάπου το καμπανάκι του. Δάσκαλος στο Παλοῦμπα της Γορτυνίας ο κ. Ίω. Τσώκος στέλνει μια εικόνα. που την έζησε ο ίδιος, τόσο παραστατικά... "Ενας γεωργοκνηνοτρόφος στο χωριό τον καλεί τη νύχτα στο σπίτι του. Με έπιλόχιο πυρετό ή γυναίκα του. "Η πενικιλίνη θα της σώση τη ζωή. Ποιός να κάνη την ένεση ; "Απάνω της, δάσκαλε. «... Μπαίνω σε μια τρώγη μ' ένα μόνο βορεινό δωμάτιο. Πυκνό σκοτάδι. Προσπαθώ ν' ανάψω το λυχνάρι. Προσπαθώ να βρω τη λεχώ. Τί βλέπω! Σώματα άνακατωμένα. Κεφάλια, χέρια, πόδια, μαλλιά, ράκη, γυμνά μέλη. "Ακούω άναπνοές, άναστεταγμούς. ροχαλητά, βογγητά. Καπνός, μαυρίλα, βαρειές άναθυμιάσεις. "Ηταν κόλαση του Δάντη ; Κάτι χειρότερο. Μια κότα βγήκε από το ντουλάπι και απόθεσε τ' αυγό της. Αυγό για τη λεχώ, σκέπτομαι. Λάθος. "Ηταν αυγό για την αγορά φωτιστικού πετρελαίου... Και ο ευτυχής αυτός θνητός στέλνει τέσσερα παιδιά στο σχολείο κι έχει δυο κορίτσια του υπηρέτριες...»... Π. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Και για την άντιγραφῇ Ί. Τσώκος



**Τὰ γραφεία του περιοδικού μας
«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»
μεταφέρθηκαν από την οδό Περικλέους
21, στην οδό 'Ακαδημίας 57
Πρώτος Όροφος
Γραφείο 107-108 Τ. Τ. 143
Τηλέφωνο 633.461**

Νέες εκδόσεις του περιοδικού ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ 'Ακαδημίας 57 'Αθήναι 143

Μόλις έκυκλοφόρησε το έλεύθερο άνάγνωσμα ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ ΚΑΙ BENZINEΣ. Είναι ένα πρωτότυπο βιβλιαράκι, που ένθουσιάζει μικρούς και μεγάλους με το απλό και ψυχαγωγικό του περιεχόμενο.

Ο άναγνώστης εισάγεται άβίαστα και ευχάριστα στα μυστικά της έξαγωγής και μεταφοράς των πετρελαίων, που μαζί με τήν ήλεκτρισμό άποτελούν την τεράστια κινητήρια και έκπολιτιστική δύναμη της σημερινής έποχῃς στον πλανήτη μας.

Στήν άξια του άναγνώσματος προσθέτει ιδιαίτερο θέλγητρο ή πλούσια καλαίσθητη και πολύχρωμη εικονογράφηση.

Τὰ παιδιά της Δ' - Ε' και ΣΤ' τάξεως των δημοτικών μας σχολείων, για το όποια προορίζεται, θα δοκιμάσουν έξαιρετική χαρά κι ένθουσιασμό, όταν το διαβάσουν.

Πωλείται εις όλα τα βιβλιοπωλεία δρχ. 15. - και εις τα γραφεία του περιοδικού μας ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ 'Ακαδημίας 57 Α' όροφος τηλ. 633.461.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΔ. ΒΙΒΛΙΩΝ
ΤΜΗΜΑ Σχολ. Βιβλίων
Πληροφορίαι Δημ. Τοίχων
Ἀριθ. Πρωτ. 127789

Ἐν Ἀθήναις τῇ 21-11-1963

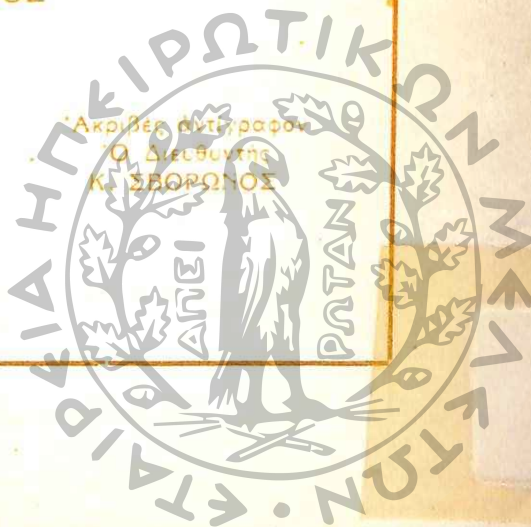
Πρὸς
τοὺς κ. κ. Γενικοὺς Ἐπιθεωρητὰς Μ.Ε.
καὶ Ἐπιθῆτάς Στοιχειώδους

Θέμα: Περί συστάσεως βιβλίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀγωγή
τοῦ Πολίτου» τοῦ Γεωργίου Ζομπανάκη.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς κειμένας διατάξεις περί διδακτικῶν βιβλίων κλπ. τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 15 τοῦ Ν. 6911/1933 καὶ τὴν πρότασιν τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου Ἐκπαιδευτικοῦ Προγράμματος τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 42/5-11-1963 πράξιν αὐτοῦ, ἣν ἀποδεχόμεθα. Συνιστῶμεν τὴν προαιρετικὴν προμήθειαν τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀγωγή τοῦ Πολίτου» βιβλίου τοῦ Γεωργίου Ζομπανάκη ὑπὸ τῶν Σχολικῶν Βιβλιοθηκῶν καὶ τῶν διδασκόντων εἰς τὰ σχολεῖα Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ὡς καὶ ὑπὸ τῶν μαθητῶν Ε' καὶ ΣΤ' τάξεων Δημοτικῶν Σχολείων, συμφώνως πρὸς τὴν ὡς ἄνω πράξιν τοῦ Α.Σ.Ε.Π.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Ε. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ

Κοινοποιήσας:
Δ/σιν Διδ. Βιβλίων
Γραφεῖον κ. Γεν. Γραμματέως
κ. Γεωργ. Ζομπανάκη
Βασ. Σοφίας 8 — Ν. Σμύρνην



Σχολείο και Ζωή

11

ΜΗΝΙΑΙΑ
ΠΑΙΔΑΓΟΓΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΟΡΗΣΙΣ

ΕΤΟΣ ΙΓ'
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ
1965

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ



«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ Εκδίδεται τήν 1ην εκάστου μηνός. Διευθυντής: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ Διαχειριστής: ΑΝΔΡ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ Γραφεία: 'Ακαδημίας 57 — 'Αθήναι	ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ 'Εσωτερικαί: Για τὰ Σχολεία Δρχ. 100 Για τὰς εκπαιδευτικάς . . . 60 'Οργανισμοί, Γραφεία κλπ. . . 250 Το τεύχος 10 'Εξωτερικαί: Για 'Εκπαιδευτικούς: 1.5 λίρα 'Αγγλ. ή δολλάρια 4 ('Ετησίαι). Για σχολεία: 2 λίραι 'Αγγλίας ή δολ- λάρια 5 ('Ετησίαι). 'Η συνδρομή αρχίζει από τὸν 'Ιανουά- ριο εκάστου ἔτους και προπληρώνεται Συνεργασια γράμματα (πιταγές κλπ. στή διεύθυνση: Περιοδικό «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» δδός 'Ακαδημίας 57 'Αθή- νας (Κ). Τηλ. 623.461 Τ. Τ. 143.
«L'ECOLE ET LA VIE» REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE Directeur: G. ZOMPANAKIS Gérant: A. ZOMPANAKIS Rue: Académias 57 — Athènes Année 13 OCTOBRE 1965	
ΕΤΟΣ ΙΓ'	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1965 ΤΕΥΧΟΣ 11

Εγγράφονται συνδρομηταί και παλoύνται προηγούμενα τεύ-
 χη του περιοδικού «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» στο Γραφείο μας
 ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 57 — ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 623.461 Τ. Τ. 143

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. Ζομπανάκης: 'Ο κινηματογράφος και οι επιδράσεις του στην εξέλιξη της Νεολαίας	σελ. 497
Β. Φθενάκης: Τὸ πρόβλημα τῆς πρωιμότητας και ἡ παιδαγωγική του σημασία	• 509
'Εμμ. Ζαμπετάκης: Διδασκαλική συμβολή και πρώτα σχολικά μαθητικά βήματα	• 520
Εύρ. Σούρλας: Κάτω από τὸν βελουδένα δασοποιία τοῦ Φθινοπώρου	• 523
'Αντ. Π. Μπενέκου: Για ἓνα πρόγραμμα αισθητικῆς ἀγωγῆς	• 527
'Αντ. Α. 'Ιωάννου: 'Η ἐνιαία συγκεντρωτική διδασκαλία εἰς τὰς Α', Β' τάξεις	• 529
Νίκος Πενκιώτης: Παιδαγωγικά ἐγκλήματα Γονέων	• 535
Διεθνὴς 'Εκπαιδευτικὴ Κίνησις:	• 537
'Ελληνικὴ 'Εκπαιδευτικὴ Κίνησις:	• 539
Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου:	• 543

"ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ



ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ : Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

'Ετος ΙΓ'

Νοέμβριος

Τεύχος 11

'Ο κινηματογράφος και οι επιδράσεις του στην εξέλιξη τῆς Νεολαίας

Οί τεχνικὲς ἐφευρέσεις μποροῦν νὰ ἔχουν ἐπαναστατικὴ σημα-
 σία γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Τέτοιαν ἐπανάσταση ἐφε-
 ρε ἡ ἐφεύρεση τῆς τυπογραφίας. Σὲ παρόμοια στροφή βοισκόμαστε
 ἴσως σήμερα. Τηλέφωνο, ραδιόφωνο και κινηματογράφος, δημιούργη-
 σαν νέες μορφές τῆς ἀνταλλαγῆς σκέψεων. 'Η δυνατότητα νὰ ἐρχόμα-
 στε σὲ πνευματικὴ ἐπικοινωνία ὄχι μόνο με τὸν ἔντυπο λόγο, ἀλλὰ και
 με τὴν ἀκοή και με τὴν ὄραση, βοήθη στις τελευταῖες δεκαετηρίδες εὐ-
 ρύτατη διάδοση. 'Ο κινηματογράφος και τὸ ραδιόφωνο ἔγιναν, πα-
 ράλληλα με τὸ βιβλίο και τὴν ἐφημερίδα, σπουδαῖοι φορεῖς τῆς πνευ-
 ματικῆς ζωῆς. 'Η νεολαία μας γεννιέται και ἀναπτύσσεται μέσα στὴν
 εξέλιξη τῆς ἐποχῆς. 'Ο κινηματογράφος εἶναι τώρα και πολλὰ χρόνια
 ἓνα αὐτονόητο καθεστῶς και ἡ νεολαία δὲν συμμερίζεται πιά τὴν ἀρ-
 νητικὴ στάση πολλῶν ἐνηλίκων. Σπουδαῖος σκοπὸς ἀναμφιβόλως τῆς
 νεώτερης παιδαγωγικῆς εἶναι νὰ ἐρευνήσῃ και ὅσο μπορεῖ νὰ γνωρί-
 σῃ τὴν ἐπίδραση τῶν νέων αὐτῶν ὀργάνων και εἰδικὰ τοῦ κινηματο-
 γράφου στὴ νεολαία μας, γιὰ νὰ τὴν χρησιμοποιοῦν ἔπειτα ὅσο μπορεῖ
 καλύτερα γιὰ τὸ καλὸ τῆς νεολαίας.

'Εδῶ ὁ κινηματογράφος μπορεῖ νὰ τῆς προσφέρει ἀφθονες και
 ὠφέλιμες ἐντυπώσεις, ποὺ μποροῦν νὰ πλουτίσουν και ἐξυγιανοποιήσουν
 τοὺς νέους.

Και ἐρωτοῦμε ἀμέσως: Τί προσελκύει τὴ σημερινὴ νεολαία στὸν
 κινηματογράφο; Τί ἐπιθυμῖες ἔχει και τί περιμένει ἀπὸ τὴς προβολο-
 μένες ταινίες;

Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὰς ἐπικρατέστερας τῶν συνηθι-
 σμένες καθημερινῶν ταινιών. Σχετικὰ μετὰ τὴν σημασία τους ὑπάρχει ἤδη

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Κ. Κονιδί

ΗΜΕΡΟΜ. 20-7-90

ΑΡΙΘ. 44433



πολύτιμη πείρα, αποθησαυρισμένη στα πορίσματα των σχετικών έρευνών, όπως είναι οι έρευνες του κύκλου εργασίας «Νεολαία και φιλμ» του Μονάχου, του εργαστηρίου της ψυχολογίας του παιδιού στο Παρίσι και άλλων χωρών. Ο κύκλος εργασίας αναφέρει επιστημονικά πορίσματα περί του πόσον συχνά τα παιδιά και οι έφηβοι πηγαίνουν στον κινηματογράφο, ποιές ταινίες προτιμούν, για ποιούς λόγους κλπ.

Οργανώνει επίσης ειδικές προβολές για μεγαλύτερα παιδιά και νέους, που επισκέπτονται κατά μέσον όρον πολλές χιλιάδες θεατών την εβδομάδα. Έδω οι νέοι επισκέπτες μπορούν έντελως άβιαστα να εκδηλώσουν με διάφορους τρόπους την αντίληψή τους για την ταινία, π.χ. με επιφωνήματα, με γέλια, με κραυγές, αναπηδήματα κλπ. Πριν και μετά τις παραστάσεις οι επισκέπτες αυτοί έχουν την ευκαιρία να συνομιλήσουν με τους παρόντες έρευνητές και συνεργάτες του κύκλου εργασίας, τόσο για το ιδιαίτερο πρόγραμμα, όσο και για άλλα φιλμ, που έχουν ιδιή. Με τον τρόπον αυτόν είναι δυνατό οι έρευνητές ν' αποκτήσουν άμεσότερη αντίληψη για τη σχέση της νεολαίας προς το φιλμ και τις επιδράσεις του κινηματογράφου στη νεολαία.

Από την αποκτηθείσα πείρα διαπιστώνεται η άσυνήθης έκτυπική δύναμη του φιλμ στα παιδιά και στους νέους. Θα μπορούσαμε να βεβαιώσουμε ότι πολλοί μαθηταί πηγαίνουν στον κινηματογράφο μια φορά τουλάχιστον την εβδομάδα και άλλοι πολύ συχνότερα. Από ένα επαγγελματικό σχολείο άρρένων έσύχναζαν το 54 % στον κινηματογράφο κάθε όχτώ ή κάθε 15 μέρες, από ένα επαγγελματικό σχολείο θηλέων το 43 %, από ένα δημοτικό σχολείο τα 50 %. Για να καταλάβουμε, γιατί ο κινηματογράφος τραβά τόσο ισχυρά τον νέο, πρέπει να φαντασθούμε τί συμβαίνει από ψυχολογική άποψη την ώρα της θέας μιας ταινίας.

Οι σχετικές αναλύσεις και παρατηρήσεις απόδειξαν με πολύ μεγάλη πιθανότητα, ότι η θέα της ταινίας για τον νέο ως την εποχή της ώριμότητας (απολυτήριο Γυμνασίου) σημαίνει ένα πραγματικό βίωμα. Ο αναπτυσσόμενος νέος ποθεί διακαώς να ζήσει κάτι, έχει μια αφάνταστη χαρά, όταν συμβαίνει κάτι, στο όποιο μπορεί να συμμετέχει. Ο τρόπος, με τον όποιον αντιλαμβάνεται μια ταινία ο νέος, είναι πολύ διαφορετικός από τον τρόπο των ενηλίκων. Το βίωμα από την ταινία στη νεανική ηλικία είναι καθολικά προσωπικό και στηρίζεται σε πλατειά συναισθηματική βάση, ενώ στον ένήλικο και στο μεγαλύτερο νέο παίζει πολύ μεγαλύτερο ρόλο η λογική επεξεργασία. Ο ένήλικος μπορεί να έχει επιφυλάξεις σε μεγαλύτερο βαθμό για το περιεχόμενο και τα πρόσωπα του φιλμ, ενώ ο νέος συναρπάζεται και απορροφάται ως όλόκληρο πρόσωπο, γιατί σ' αυτόν οι επί μέρους ψυχικές περιοχές δεν έχουν ακόμα διαφοροποιηθί, δεν έχουν διαχωρισθί και δεν μπορούν να έποπτεύονται και έλέγχονται από την συνείδηση με τον ίδιο τρόπο. Όταν παρακολουθούμε τις παραστάσεις που δίδονται για τη

νεολαία, ζούμε την ολοκληρωτική αυτή απορρόφηση στην όλη συμπεριφορά και στην έκφραση των νεαρών θεατών, στις έπευφημίες των προσώπων της όθνης, στα έπιφωνήματα και στις περιθωριακές τους παρατηρήσεις, στη συμπορεία τους με την κίνηση των ήθοποιών κλπ. Την απορρόφηση αυτή ζούμε ακόμη και στη ζωηρή τους συμμετοχή για το φέρεσιμο του έκλεκτου ήρωα. Η συμμετοχή αυτή φτάνει ως τη φανερή, αν και άσυνείδη μεροληψία χωρίς καμιά κρίση αναγνωρίζει και θαυμάζει όλα όσα ο ήρωας αυτός λέει και πράττει. Ο νέος ταυτίζεται όλόκληρωτικά σχεδόν με τον ήρωά του σ' αυτό επάνω στηρίζεται ή μεγάλη έπιρροή, που μπορεί να εξασκή στον νέο ο κινηματογράφος με την καλή και την κακή του έννοια. Η ταινία γίνεται τότε ή πρότυπο ή διαφθορεύς.

Ο ένήλικος μπορεί δύσκολα να κρίνει όρθά, τί πραγματικά βλέπουν τα παιδιά και οι νέοι στην ταινία. Αυτοί ζούν πέρα ως πέρα όχι το «άντικειμενικό» φιλμ, που βλέπει ο ένήλικος, αλλά τη «δική τους ιστορία», όπως την αναπαριστάνει ή φαντασία τους, με την άφαιρέση ή την πλήρη παράλειψη ώρισμένων εικόνων, καταστάσεων και γεγονότων. Χαρακτηριστικό έδω είναι ό,τι δένει τον θεατή με τη δράση και ό,τι αυτός μπορεί να συζήση. Από αυτό γεννάται ή κυρία αίτία, που έπισκιάζει όλα τα άλλα. Έτσι μπορούν λεπτομέρειες, που από την πλευρά του φιλμ είχαν θεωρηθί μόνον διακοσμητικές, να αποσπάσουν όλόκληρη την προσοχή, παράλληλα με πρόσωπα που παίζουν τον κύριο ρόλο με λίγα λόγια μπορεί να μετατοπισθί όλόκληρο το κέντρο του βάρους. Ζωα πρό πάντων και βιώματα με ζωα προωθούνται με τον τρόπο αυτόν πολύ συχνά στο προσκήνιο.

Η προσαρμογή του φιλμ.

Έπειδή ή έπίσκεψη σε ένα φιλμ για τον νέο σημαίνει όλόκληρωτική απορρόφηση και όχι κατ'έξοχήν λογική αποδοχή, είναι αναγκαία προϋπόθεση να προσαρμόζεται το φιλμ στο βαθμό της ηλικίας των θεατών του. Ανάλογα με το περιεχόμενο και τον τρόπο της παραστάσεως της ταινίας το ζήσιμο αυτό είναι δυνατό σε πολύ διαφορετικήν ηλικία. Γνωστό είναι π.χ. το όλόκληρωτικό ζήσιμο πρό πάντων των 10-14 έτών στα έπιτυχή και συναρπαστικά φιλμ των νέων. Αν όμως παίζεται προστά στην ηλικία αυτή ένα βιογραφικό φιλμ, όπως «ή Madame Κιουρί», ή μεγάλη έκπολιτιστικά φιλμ, όπως το «Nanga Parbat» (άποστολή στο Θιβέτ και Ήμαλάια), τότε τα ίδια παιδιά δείχνουν διαγωγή, που συναντούμε μονάχα σε πολύ νεώτερα. Υπό την έννοια αυτή δεν υπάρχει κανένα απόλυτα καλό φιλμ για όλες τις ηλικίες και αν ακόμη καλλιτεχνικά είναι έξαιρετο, ήθικά άψογο και ύποδειγματικό, παρ'όσον ένα φιλμ, που είναι καλό και κατάλληλο γι' αυτήν ή εκείνη την ηλικία. Αυτό φαίνεται αυτόνοήτο, στην πράξη όμως πα-

ραβλέπεται εύκολα. Μὲ τὴν πρώιμη προσφορὰ πολυτιμωτέρων φιλμ διατρέχουμε τὸν κίνδυνον, νὰ προδιαθέσωμε τὰ παιδιὰ ἀπὸ πρὶν ἑναντίον τοῦ εἶδους αὐτοῦ τοῦ φιλμ. Ἡ νομοθεσία ποὺ προβλέπει γιὰ τὴν προστασία τῆς νεότητος λαμβάνει ὑπόψη τὸ γεγονὸς τοῦτο καὶ προκαθορίζει μιὰν ἰδιαίτερη ὁμάδα φιλμ καταλλήλων γιὰ παιδιὰ κάτω τῶν 10 ἐτῶν καὶ γιὰ παιδιὰ 10-16 ἐτῶν. Εἶναι τὰ λεγόμενα κατάλληλα ἢ ἀκατάλληλα γι' ἀνηλίκους.

Ἐπειδὴ τὰ παιδιὰ καὶ οἱ νεώτεροι ἔφηβοι γιὰ νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἀντίληψη τοῦ περιβάλλοντός τους, εἶναι δεμένοι σχεδὸν ἐντελῶς μὲ τὴν ἐποπτεία, τοὺς ταιριάζει πολὺ καὶ σὲ μεγάλο βαθμὸ ὁ τυπικὸς κινηματογραφικὸς τρόπος ἐκφράσεως. Ζοῦν τὸ περιεχόμενο τοῦ φιλμ, πρὸ πάντων ἀπὸ τὴν παραστατικὴ δράση καὶ τὴν ἐκφραση, τὴ μιμικίαν, τὴ χειρονομία κλπ. τῶν ἡθοποιῶν· μόλις προσέχουν τὸ διάλογο καὶ τίς μακρότερες διαλογικὲς θέσεις, καὶ ὅταν ἀκόμη αὐτὲς ἔχουν ἀποφασιστικὴ σημασία γιὰ τὴ δράση καὶ τὴν τύχη τοῦ ἥρωα· τοὺς προξενοῦν ὀλοφάνερη ἀνία.

Καὶ αὐτὸ προχωρεῖ τόσο πολὺ, ὥστε μπορούμε νὰ προβάλουμε σὲ παιδιὰ καὶ νέους, χωρὶς ἑκτακτὴν ἐπιβάρυνση τοῦ λογικοῦ, φιλμ σὲ ξένη γλῶσσα, δηλαδὴ φιλμ μὴ συγχρονισμένα ἀκόμη, ἐνῶ οἱ ἐνήλικοι αἰσθάνονται ὅτι αὐτὰ τοὺς εἶναι πολὺ ἐνοχλητικά, ὅταν δὲν μπορούν νὰ παρακολουθήσουν τὸν διάλογο. Ἡ γλῶσσα τῶν εἰκόνων τοῦ φιλμ ἐρμηνεύεται ἤδη ἀπὸ τοὺς πολὺ νεορὺς θεατὲς ὀρθά. Καὶ σ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν τόσο ἀγαπητὴ στὸ φιλμ ἀναπαράσταση μιᾶς σκέψεως, μιᾶς ἀναμνήσεως ἢ ἐνὸς ὄνειρου ψιθυρίζουν οἱ σχετικὰ μικροὶ ἀνθρώποι: «Τὸ ὄνειρεύεται μόνο». Πῶς νὰ ἐξηγήσωμε τὸ φαινόμενο αὐτό; Στέκονται μήπως μπροστά τους οἱ δικές τους σκέψεις μὲ παρόμοιο εἰκονογραφικὸ τρόπο καὶ γι' αὐτὸ ἡ παραστατικὴ αὐτὴ πλευρὰ τοὺς εἶναι τόσο κατανοητὴ; ἢ οἱ νεαροὶ ἐπισκέπτες τοῦ κινηματογράφου μὲ τὴ συχνὴν χρῆση τέτοιων μέσων στὶς ταινίες ἔχουν πιά τόση πείρα, ὥστε ἡ ἐρμηνεία τῶν συνηθισμένων αὐτῶν θέσεων νὰ μὴ τοὺς παρουσιάξῃ μεγάλες καὶ πολλὰς δυσκολίες; Ἐδῶ δὲν μπορούμε εύκολα νὰ ἀποφανθοῦμε.

Ἡ διαφορὰ ἐπίσης στὴν ἀντίληψη τῆς μιμικίης καὶ χειρονομίας τῶν ἡθοποιῶν, ποὺ ἀναφέραμε πρὸ πάντων, πρέπει πάντοτε νὰ μᾶς καταπλήσῃ. ἡ ἐλαφρότατη ἀκόμη ἀπόχρωση μιᾶς ἀλλαγῆς πρὸς τὸ κωμικόν, μιᾶς μεταστάσεως πρὸς τὸ φαιδρὸν, πρὸς μιὰ σοβαρότερη στροφὴ τῆς θέσεως, γίνεται ἀμέσως ἀντιληπτὴ καὶ ἐκφράζεται μὲ τὴν ἀνάλογη διάθεση. Τὰ παιδιὰ καὶ οἱ νέοι προσαρμόζονται πολὺ εύκολώτερα ἀπὸ τοὺς ἐνηλίκους στὴν ἀμεση παρατήρηση καὶ ἐποπτεία· ἡ ἱκανότης αὐτὴ ὅμως ἔχει διαμορφωθῇ διαφορετικὰ στὸν ἐνήλικον. Ἐχει διαμορφωθῇ πέρα ὡς πέρα ὑπὲρ τοῦ λόγου καὶ τῆς λογικῆς ἐπεξεργασίας.

Ἐθέσαμε τὸ ἐρώτημα, τί τέλος πάντων τραβᾷ τὸ νέο στὸν κινηματογράφο; ἓνα ἐρώτημα, ποὺ εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἴδιο μὲ τὸ ἄλλο:

Ποιά φιλμ εἶναι ἰδιαίτερα προσφιλῆ στοὺς νεαροὺς; ποιό εἶναι, σύμφωνα μὲ τὸ γούστο τους, «καλὸ» φιλμ; Ἀν' ἐρωτήσουμε τοὺς ἰδίους τοὺς νεαροὺς ἐπισκέπτες, γνωρίζουν νὰ μᾶς ποῦν ὅτι τὸ καλὸ φιλμ πρέπει νὰ εἶναι πρὸ πάντων συναρπαστικόν, ἐντονον καὶ ἀστεῖον. Ἀπὸ τὴ σκέψη «ἐντονον» ὠρμήθηκε ἡ κινηματογραφικὴ παραγωγή κατὰ πρῶτον λόγον γιὰ τὴν κατασκευὴ τῶν ταινιῶν ποὺ προσφέρει: σειρὲς ὀλόκληρες ταινιῶν μὲ ζουγκλες, περιπέτειες, ἐγκλήματα κλπ. ποὺ τραβοῦν κυριολεκτικὰ καὶ πλημμυρίζουν τοὺς κινηματογράφους μὲ πληθὺν νεαρῶν. Διψοῦν ὅλοι γιὰ βιώματα καὶ ἐντυπώσεις. Ἡ προκλητικὴ περιπέτεια, ποὺ γεμίζει τὰ κεφάλια μὲ φανταστικὰ καὶ ἐπιθυμητὰ εἰκόνες, ἔχει γιὰ τὴ νεολαία καὶ στὸ βιβλίον καὶ στὴν ταινία τεράστια ἐλκυστικὴ δύναμη. Μεγάλῃ σημασίᾳ ἔχει ἐδῶ τὸ πλῆθος τῶν κινουμένων γεγονότων: Σημασία ἔχει ὅτι γίνεται μάχη, ὅτι ὑπάρχει δολοφονία, ὅτι προκαλοῦνται τουφεκισμοί, ὅτι παρουσιάζεται κάποιος ἥρωας, ποὺ νικᾷ ὅλους τοὺς ἄλλους μὲ θαυμαστὴ γενναιότητα καὶ δραστηριότητα. Αὐτὸ πρὸ πάντων ἔχει σημασία. Τέτοιες ἐπιθυμίες καὶ εὐχὲς εἶναι στὴν ἡλικία αὐτὴ πολὺ φυσικὲς καὶ ὀχι κακές. Δὲν ἔχομε τὴν ἐντύπωση, ὅτι τὰ ἄγρια παραγεμίσματα τῶν ταινιῶν αὐτῶν, οἱ αἱματηρὲς σκηνές, τὰ ἄγρια λακτίσματα, οἱ ἀνόητοι πυροβολισμοί, οἱ ἐκσφενδονίσεις ἀντικειμένων κλπ. προσελκύουν ὅλους τοὺς νεαροὺς. Φανατικοὶ ἐπισκέπτες τοῦ κινηματογράφου ἔχουν συνηθίσει σ' αὐτά, ἀλλὰ μετὰ τῶν νεαρῶν ὑπάρχουν πολλοί, ποὺ σὲ ὀρισμένες βαρεῖες θέσεις ἀποστρέφουν τὸ πρόσωπον καὶ διηγοῦνται ἀργότερα, ὅτι κάτι τέτοια δὲν μπορούν νὰ τὰ βλέπουν.

Οἱ ἐρευνες ἀπόδειξαν ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ περιπετειώδη φιλμ, χωρὶς τίς περιττὰ καὶ ἐνοχλητικὰς αὐτὰς προσθήκας, βρίσκουν πολὺ μεγάλη ἐπιδοκιμασία ἀπὸ τοὺς νεαροὺς. Τὰ κορίτσια γενικὰ ἀγαποῦν λιγότερο τὰ ἄγρια περιπετειώδη φιλμ καὶ ἡ ἀποστροφή τοῦ προσώπου ἀπὸ τίς ὑπερερεθιστικὰς σκηνὰς εἶναι ἡ ἐπικρατοῦσα συμπεριφορὰ τῶν κοριτσιῶν. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ ἀκριβῶς, τὸ γούστο τῆς νεολαίας, ποὺ εἶναι ἐνιαῖον καὶ στὰ δύο φύλα, σχεδὸν ὡς τὴν ἐφηβείαν, ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 12ο ἔτος νὰ παρουσιάξῃ ὀρισμένες τυπικὰς διαφορὰς. Τὰ κορίτσια προτιμοῦν φιλμ μὲ κάποιο συναισθηματικώτερον χρῶμα, συγκινοῦνται εύκολα ἀπὸ τὴ μοῖρα ἐνὸς φτωχοῦ ὀρφανοῦ καὶ ὁ ἥρωας τῶν δὲν πρέ-
πει ἀπαραίτητα νὰ εἶναι γενναῖος μαχητὴς· καλλιτεχνικὰς ἐπίσης ἐπι-
τυχίες, ὅπως τοῦ μικροῦ διεθυντῆ τῆς ὀρχήστρας στὴν ταινία «Τὸ
θαῦμα τοῦ Ἁγίου Μαρίνου», κἀνοῦν μεγάλη αἰσθήση καὶ ἐντυπωσιάζουν τὰ κορίτσια, ὅπως μὲ τὴ σιωπηλὴ παρουσία τῆς ζωῆς τῶν στὴν
ταινία «Barry», οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου τοὺς προξενοῦν
βαθεῖαν ἐντύπωση. Τὸ περιπετειώδες φιλμ, ἀντίθετα, ὅταν πρόκειται
γιὰ ὀρειβάσεις, προσελκύει ἐξίσου καὶ ἄγρια καὶ κορίτσια. Τὰ ὀρει-
βατικὰ φιλμ ἀνέκουν γενικὰ στὰ πρὸ ἐπιθυμητὰ καὶ θὰ μπορούσαν νὰ

συναγωνισθούν όλα τα γκαγκστερικά φιλμ, αν γυρίζονταν εξίσου πολλά, όπως εκείνα.

Από τον «κύκλον εργασίας» που αναφέραμε, διαπιστώνεται επίσης, ότι οι περισσότεροι νεαροί δεν εκτιμούν πολύ τα φιλμ των ενηλίκων, όπως παίζονται σήμερα στους κινηματογράφους. Τα επισκέπτονται ποτέ ποτέ, μόνον γιατί λείπουν άλλα, που ταιριάζουν πιο πολύ με την ηλικία τους. Από τους νεαρούς των 12-16 ετών αποκρούονται σφοδρά και με χλευασμούς και γιουχαίσματα προ πάντων οι ερωτικές και ηθικολογικές ταινίες. Καμιά φορά και τα νεαρά κορίτσια κρίνουν το ίδιο, αν και το γενικά ανθρώπινο και μαζί μ' αυτό η αγάπη εγείρει το διαφέρον των κοριτσιών ενωρίτερα από τα αγόρια, όχι όμως με τον ίδιο τρόπο που την παρουσιάζουν πολλά φιλμ των ενηλίκων. Τα κορίτσια θέλουν να ιδούν την αγαπημένη, την θριαμβεύουσα, την θαυμαζόμενη γυναίκα, όχι τριγωνικές σχέσεις στον γάμο, όχι πορνικό και εγκληματικό περιβάλλον.

Για τους νεαρούς όμως δεν είναι συναρπαστικό και ενδιαφέρον μόνο το περιπετειώδες φιλμ, το ήρωικό και το ασυνήθιστο. Στους νεαρούς άρεσουν επίσης, παράλληλα με τα θέματα του φανταστικού τους κόσμου, και παραστάσεις από τον κόσμο των δικών τους εμπειριών και βιωμάτων. Το γνωστό και οικείο ενδιαφέρει τη νεολαία εξίσου ισχυρά, όπως το ξένο και το φανταστικό. Είναι εκπληκτικό, να ακούουμε, ότι στις παραστάσεις που δίνουν για τους νέους πολύ συχνά και πάντοτε χαρούμενοι οι επισκέπτες προσπαθούν να δημιουργήσουν κάποιο σύνδεσμο μεταξύ της οθόνης και των ιδικών τους βιωμάτων και αναμνήσεων. Έδω, η επίσκεψη των νεαρών δεν σημαίνει φυγή από την πραγματικότητα. Απεναντίας, αυτοί είναι πάντοτε έτοιμοι και πρόθυμοι να δώσουν εξηγήσεις από τη δική τους πείρα και να προσφέρουν κάτι από τις γνώσεις τους, είτε συμβουλές για αναρρίχησης ή χιονοδρομίες, ή αθλοπαιδιές, για τη χρήση μηχανών ή αυτοκινήτων, είτε διότι γνωρίζουν μια πόλη ή ένα τοπίο και θέλουν να προσφέρουν πρόθυμα τα βιώματα που έχουν από εκεί. Με τη συμπεριφορά τους αυτή μας δείχνουν ότι είναι πολύ λιγότερο «παθητικοί» επισκέπτες από τον μέσον όρο των ενηλίκων.

Όσον αφορά την άλλη επιθυμία των νεαρών, ότι δηλαδή ένα φιλμ πρέπει να είναι άστειο, μπορούμε να πούμε, ότι οι νεαροί στις καθαρώς άστειες και κωμικές σκηνές των φιλμ, αποτελούν ένα πολύ ευγνώμον κοινό, στη χαρά του οποίου και ο ενήλικος μπορεί να συμμετέχει και όταν ακόμη ο ίδιος δεν είναι σε θέση να κάνει τουμπες από τον ένθουσιασμό του. Κωμικές στάσεις, όπως το πέσιμο, το κυνηγητό, το σπάσιμο των πιάτων, χαστούκια κλπ., δεν κουράζονται να βλέπουν οι νέοι. Μέσα στην Κωμικότητα δείχνουν πάλι τη βαθιά τους κατανόηση για τη Μιμική και Παντομιμική, για κάθε έποπτική παράσταση γενικά.

Έτσι π.χ. οι απροσδόκητες και στην γλώσσα των εικόνων έκφρα-

σμένες αντιθέσεις επιδρούν πολύ διασκεδαστικά στο κοινό των νεαρών:

Πάρεργες κωμικές και εξεζητημένες σκηνές, όπως ένα παράξενα κουρεμένο σκυλάκι, που οδηγείται μέσα από την αυλή του ξενοδοχείου κατά τη διάρκεια μιας πρώτης συνομιλίας, αποσπούν εξωφρενικές επευφημίες, ενώ ο ενήλικος καταλαβαίνει πολύ αργά, τί προκαλεί τον γέλωτα έδω. Μια λογομαχία, αντίθετα, πρέπει να είναι πολύ σύντομη και επιτυχής, ή να συνοδεύεται από κωμικές χειρονομίες, για να ανάψη, αλλιώς χάνονται χωρίς άλλο τα κύρια σημεία. Οι νεαροί επισκέπτες αγαπούν ιδιαίτερα τις κωμικές ταινίες, τα άμοιβαία πειράγματα, όπως τα κάνουν οι ίδιοι ευχαρίστως, και για να πειράξουν τον άλλο και τον πάρουν στο μεξέ, του σκαρώνουν μια φάρσα.

Και τώρα μπορούμε να πούμε: Το φιλμ αυτό καθ' εαυτό δεν γίνεται επικίνδυνο ή καταστρεπτικό, αλλά το είδος και ο τρόπος της σκηνοθετήσεως, το είδος και ο τρόπος του τεχνικού παιξίματος, οι συνδυαστικές ιδιορρυθμίες και λεπτομέρειες ενός φιλμ, καμωμένου για να διεγείρει και να συναρπάσει. Η Camera έχει αφάνταστη δυνατότητα της αποδόσεως από την παθητική αποφωτογράφιση ως τη δραματοποιούμενη αναπαράσταση ενός γεγονότος.

Χάρη στη φωτογραφική του ιδιοτυπία, μπορεί το φιλμ να αλλάξει και να μεταβάλει ως δια μαγείας την πραγματικότητα, να εξουδετερώσει ή διαλύσει ή επιτύχει νήν ενότητα τόπου και χρόνου. Άς σκεφθούμε μόνο τα διάφορα Tricks και τα Montage, τα τεχνάσματα και τις προσαρμογές που μπορούν να μας μεταφέρουν στην περιοχή του όνειρου και της φαντασίας: Άς σκεφθούμε τη δύναμη της οπτικής υποβολής της μεγάλης φωτογραφίας, την τεχνική των χρονικών επιβραδύνσεων, το άπλωμα των χρονικών και τοπικών μας όριων με το φιλμ, θά έπρεπε να είμαστε βέβαιοι, ότι η άμεση επίδραση ενός φιλμ στον παιδικό και νεανικό χαρακτήρα και θετικά και αρνητικά είναι πολύ άσθε-
δικό και νεανικό χαρακτηριστικό οι ευρείς κύκλοι της κοινής γνώμης και νεότερη από ό,τι παραδέχονται είναι η άμεση επίδραση του πολλοί παιδαγωγοί. Πιο πολύ αξιοπρόσεκτη είναι η άμεση επίδραση του φιλμ, που δεν προκαλεί το νέο σε μίαν ωρισμένη μεμονωμένη ενέργεια, αλλά του καθορίζει ολόκληρο τον τρόπο των σκέψεων του, των επιθυμιών του, των κρίσεών του. Όχι τόσο πολύ η απομίμηση των ενεργειών, όσον η ιδιοποίηση των συνηθειών και συναισθημάτων, του τρόπου της συμπεριφοράς και του όλου στίλ, από τα οποία κάθε ένα εξασκεί κάποια επίδραση στην κοινωνική διαγωγή. Ο τρόπος της έκφρασης, οι λέξεις και οι φράσεις, οι μορφές της ευγένειας, το στίλ ομιλίας, οι συνήθειες στις ερωτικές σχέσεις, της ένδυμασίας και της κινήσεως, οι συνήθειες στις ερωτικές σχέσεις, τα κριτήρια στην επιχειρηματική ζωή, όλα αυτά επηρεάζονται χωρίς άλλο από την οθόνη και με τη ρεζλάμα και την σκηνοθεσία του κινηματογραφικού άστερα. Όλα αυτά τα πράγματα είναι καμωμένα επίτηδες να επηρεάζουν τη νεολαία, όχι μόνον στη συμπεριφορά της,

ἀλλὰ καὶ στὰ ἰδανικά καὶ στοὺς σκοποὺς της. Ἡ γενικὴ συμπεριφορὰ παραλαμβάνεται ἄκριτη ἕως τὶς συνήθειες τῆς ἠθικῆς σκέψεως καὶ δράσεως.

Ἄς ἐξετάσωμε τώρα τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ κινηματογράφου στοὺς νέους ἀπὸ μίαν ἄλλη ἀποψη, τὴν ἀποψη τοῦ περιεχομένου τῶν προγραμμάτων· καὶ ἃς ρίψωμε ἓνα βλέμμα στὰ θέματα ποὺ προτιμοῦνται στὰ σημερινὰ φιλμ. Μιλοῦν πρῶτα μερικοὶ ἀριθμοί, οἱ ὁποῖοι ἐν τῷ μεταξὺ ξεπεράστηκαν, εἶναι ὅμως κατάλληλοι νὰ μᾶς δώσουν κάποια παραστατικὴ εἰκόνα γιὰ τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου ποὺ προκαλεῖ ὁ κινηματογράφος. Ἡ χώρα μας σήμερα ἔχει περίπου 1.600 κινηματογραφικὰ αἶθουσες, ποὺ προβάλλουν περίπου σὲ 50 ἑκατομύρια πρόσωπα ταινίες. Κατὰ μίαν στατιστικὴ, οἱ ταινίες ἔδειξαν τὸ ἔτος 1955 περίπου 80 θανάτους καὶ αὐτοκτονίες, 50 κλοπές, 47 διαρρήξεις, 15 διαζύγια, 20 πυρκαϊές, 12 ἐνοπλες διαρρήξεις καὶ 9 δραπετεύσεις ἀπὸ φυλακές. Ὑπὲρ τὰ 30 % τῶν ἐπισκεπτῶν κινηματογράφου, ποὺ προσελκύουν τὰ φιλμ αὐτά, εἶναι 14-20 ἐτῶν.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, γράφει ὁ καθηγητὴς Meyer στὸ περιοδικὸ «Unsere Schule»: «Ὅταν σκεφθοῦμε πόσον εὐκολὰ ἐπηρεάζεται ἡ νεολαία, μπορούμε νὰ φαντασθοῦμε τὴν ψυχικὴν ἐπίδρασιν ποὺ ἀσχοῦν παρόμοια φιλμ. Γιατί, ἐνῶ ὁ ἐνήλικος παρατηρεῖ τὰ συμβαίνοντα στὴν ὁθόνη πολὺ ἢ λίγο κριτικὰ, ἀνάλογα μὲ τὸν βαθμὸ τῆς μορφώσεώς του ἢ τουλάχιστον τὰ συγκρίνει μὲ τὴν πείρα τῆς δικτῆς του ζωῆς, λείπουν ἀπὸ τοὺς νέους οἱ προϋποθέσεις γι' αὐτό. Ἄν ἡ ρεκλάμα τῆς ἐπιχειρήσεως ἐξυμνῇ τὸν γκάγκστερ ὡς «εὐγενῆ ἀρχισυμμορτίτη», «ἐκδικητὴ τῶν φτωχῶν καὶ καταπιεζομένων», ὁ νεαρὸς ἐπισκέπτης τοῦ κινηματογράφου τὸ πιστεύει. Ὁ νέος ἄνθρωπος ζητεῖ πρότυπα. Δὲν μπορεῖ νὰ τραβήξῃ τὴ διαχωριστικὴ γραμμὴ ποὺ διαχωρίζει τὴν καλὴ ἀπὸ τὴν κακὴ πράξιν.

Έρευνες του προβλήματος αυτού απόδειξαν, ότι ο ένδοξος ληστής των τραίνων και κατάδικος στο φίλμ «Έλεύθερο πουλί», έμεινε για τους νεαρούς θεατές ως ο θαυμαστός (ήρωας), ενώ η αστυνομία, που έτουφέκισε τον έγκληματία και τους συνενόχους του, ήταν στα μάτια τους πολύ «χυδαία». Η ζωντανή φαντασία των νεαρών θεατών τους οδηγεί συχνά έτσι, ώστε να ταυτίζονται τους εαυτούς των με τέτοιους κινηματογραφικούς ήρωες. Ένας 17ετής ψυχοπαθής από τη Βιέννη, που έγινε δολοφόνος, απολογούμενος στο δικαστήριο, έλεγε: «Έγινε να βρω πάντοτε τις έγκληματικές ταινίες. Την ταινία «Φάντασμα της Όπερας» είδα δεκατρείς φορές. Κάθε νεκρός μου ήταν μια ίκανοποίηση. Στο τέλος έγινα κι ο ίδιος δολοφόνος».

Στὸ σημεῖο τοῦτο ἀξίζει νὰ ἀναφέρωμε ὅσα λέγει ὁ καθηγητὴς M. Keilhacker γιὰ νὰ δώσωμε μεγαλύτερη διασάφηση στὴν κρισιμότητα τῆς κινηματογραφικῆς μανίας τῶν νέων.

«Παιδιά καὶ νεαροί, παρασύρονται ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸν κινηματογράφο. Τὸ ὅτι ῥέπουν πρὸ πάντων σ' αὐτά, ἀπαράλλακτα ὅπως τὰ παιδιά στὰ γλυκίσματα, οἱ ἐνήλικοι στὴ νικοτίνη ἢ στὸ ἀλκοόλ, εἶναι εὐνόητο, δὲν πρέπει ὅμως, παρ' ὅλα αὐτά, νὰ τοὺς θεωροῦμε ἐπιπόλαιους.

Πολὺ συχνὰ οἱ συζητήσεις τῶν παιδικῶν δικαστηρίων, οἱ ἔρευ-
νες στὰ γραφεῖα τῆς Νεότητος, στὰ σχολεῖα, μᾶς δείχνουν, ὅτι παιδιὰ
καὶ νεαροὶ παίρνουν ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοὺς χρήματα ἢ διαπράττουν ἄλ-
λες κλοπές, γιὰ νὰ ἀποκτήσουν τὰ μέσα τῶν συχνῶν κινηματογραφι-
κῶν ἐπισκέψεων. Ἕνας δεύτερος κίνδυνος συνίσταται στὴν πλήμμυρα
τοῦ παραστατικοῦ κόσμου τῶν νέων, μὲ περιπετειώδη γκαγκστερικά
ἢ μαστιγωτικά, εἰδικὰ αἱματηρὰ ἢ ἐρωτικά φιλμ, ποὺ κεντοῦν πάντο-
τε ἐκ νέου τὴν φυσικὴ θεαματικὴ ἢ βιωματικὴ δίψα τῶν νέων, τὴν
ἀνεβάζουν σὲ ἐκδηλὴ κινομανία καὶ ἔπειτα, δοθείσης εὐκαιρίας, πα-
ρασύρουν τοὺς νεαροὺς αὐτοὺς σὲ ἐρωτικὰς περιπέτειες ἢ ἐγκληματι-
κὰς ἀπόπειρες, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ταινιῶν. Πότε πότε οἱ ἴδιοι οἱ
νεαροὶ ὁμολογοῦν: Ἀν μπορῶ πιά νὰ περάσω μπροστὰ ἀπὸ κανένα
κινηματογράφον».

Τὰ μέσα τῆς θεραπείας

Τὸ ἄριστο μέσο ἐναντίον τῆς κινομανίας εἶναι νεανικὲς ἀπασχολήσεις ἄλλης φύσεως (σπόρ, παιγνίδι, συνεργασία σὲ συλλόγους νέων κλπ.) ποικίλη ἐναλλαγὴ ἐργασίας καὶ ἐλεύθερου χρόνου, ἀφύπνιση τῆς νεολαίας σὲ ἀτομικὴ δράση, ἄσκηση σὲ ἀθλητικὰ γήπεδα. Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ μπορεῖ ἡ κινομανία τῶν νέων, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένη, νὰ καταδικαστῇ καὶ νὰ καταπολεμηθῇ μὲ μεμονωμένα μέσα, μὲ ἅπλως ἀπαγορεύσεις π.χ. χωρὶς νὰ λάβωμε ὑπ' ὄψιν τὸ σύνολο.

Ἡ κινομανία τῆς νεολαίας εἶναι ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸν τωρινὸν καθολικὸν κίνδυνον τῆς νεολαίας. Ὁ κίνδυνος αὐτὸς λόγῳ τῆς ἐκμηδενίσεως τῶν ἀναγνωρισμένων ἀξιῶν καὶ τῆς τάξεως τῶν πραγμάτων, σήμερα πρὸ πάντων, εἶναι μεγάλος, καὶ γίνεται ἀκόμη μεγαλύτερος μετὰ τὴν μανίαν γιὰ διασκεδάσεις καὶ τὴν ἀποχαλίνωσιν τῶν ἐνηλίκων καὶ πολλάκις, τῶν γονέων. Ἀναγκαῖα εἶναι μὲν αὐξημένη ἀντίστασις ἐναντίον τῶν δελεασμῶν τῆς βιομηχανίας, τῶν τέρψεων καὶ διασκεδάσεων γενικῶς, περιφρόνησις τῶν ἀχαλινώτων ὁρμῶν, αὐξημένη αὐτοαγωγή τόσο τῶν ἐνηλίκων, ὅσο καὶ τῆς νεολαίας καὶ ἀντίστοιχη ἀγωγή τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὴν νηπιακὴ ἀκόμῃ ἡλικίᾳ.

Ἡ ἐπίδραση τοῦ φιλμ στὴν ἐγκληματικότητα τῶν νέων.

Ἔχουν ἀναληφθῇ εἰδικὲς ἐρευνες γιὰ τὴ δυνατὴ καὶ πραγματικὴ ἐπίδραση τοῦ φιλμ ἐπὶ τῆς ἐγκληματικότητος τῶν νέων.

Ἀπὸ τὴς ἔρευνας αὐτῆς ἐξάγεται χωρὶς ἀμφιβολία, ὅτι τὸ φιλμ
ἐξασκεῖ μὴν ὁρισμένην ἐπίδρασην ἐπὶ τῆς ἐγκληματικότητος. Ἀλλὰ ἡ

ουσία του προβλήματος δεν έγκειται τόσο στη διαπίστωση της πραγματικότητας αυτής, όσο στην εξέγερση, σε πόση έκταση απλώνεται μια τέτοια επίδραση.

Το αντικειμενικό συμπέρασμα είναι ότι δεν επιτρέπεται να υιοθετούμε πάντοτε την πολύ συνηθισμένη γνώμη του κοινού. ότι ο κινηματογράφος είναι ο «μοναδικός ένοχος». Από γενική άποψη το φιλμ είναι μια μόνον αιτία της σημερινής εγκληματικότητας των νέων, μιά, έννοείται, πολύ υπολογίσιμη. Μιά συναιτία του φιλμ πρέπει γενικά τότε μόνο να παραδεχτούμε, όταν υπάρχουν ώρισμένες άλλες προϋποθέσεις, κάτω από τις οποίες το φιλμ μπορεί να επηρεάσει και να επιδράσει δυσμενώς. Τότε, εάν η σπιτική αγωγή δεν είναι σε θέση να αντιδράσει, εμφανίζονται οι γνωστές κακές συνέπειες στους νέους, που καθιστούν αναγκαία την επέμβαση των δικαστηρίων των ανηλίκων και την εισαγωγή στα ιδρύματα της αναμορφωτικής αγωγής. Οι δικαστές αποκλίνουν όλοι να παραδεχτούν μια «συνεργούσα αιτιότητα», ή όποια στη γλώσσα των δικαστών διατυπώνεται ως εξής: «Επί τη βάση της γενικής μας πείρας είμεθα έντελώς πεπεισμένοι, ότι σε μεμονωμένες περιπτώσεις οι νεαροί, στους οποίους ή ήθικη και κοινωνική αντίσταση ένεκα των κακών προδιαθέσεων ή των εξωτερικών περιστάσεων δε εξέλιχθη ποτέ ή εξασθένησε, βλάπτονται με τη θέα ταινιών, όπου μια ανήθικη στροφή της ζωής ή αξιοποινες ενέργειες παριστάνονται σαν κάτι το αυτονόητο ή το πρότυπο. Και ή βλάβη δεν ελαττώνεται καθόλου, έφ' όσον στην πορεία της αναπτύξεώς τους οι νέοι οδηγούνται σε ένα ψεύτικο δρόμο, αταίριαστο με την πραγματικότητα και τις απαιτήσεις της».

Με αυτή τη σαφή απόδειξη της συνεργούσης αιτιότητας πέφτει μια από τις σπουδαιότερες θέσεις που υποστήριξε ως τώρα ή κοινή γνώμη και ή δημόσια συζήτηση· ότι ο κινηματογράφος είναι ή μοναδική αιτία της εγκληματικότητας της νεολαίας.

Ευρύτερη και ένδιαφέρουσα εξήγηση μās παρέχουν άλλες έρευνες, όπου συγκρίνονται οι κύκλοι της κοινωνικά άπροσαρμοστής νεολαίας με την «όμαλή» νεολαία.

Από τη σύγκριση αυτή φαίνεται καθαρά ή επίδραση του δυσμενούς περιβάλλοντος στους νεαρούς εκείνους που παρορμούνται σε εγκληματική συμπεριφορά από τις επισκέψεις του κινηματογράφου. Έχει αποδειχτεί: «Έκεί όπου ο κόσμος των άξιων εξετοπίσθη, έμαράνθη ή δεν ανεπτύχθη, εκεί έχουν ελεύθερο στάδιο οι γνωστές επιβλαβείς επιδράσεις του περιβάλλοντος, όπως ο κινηματογράφος, ή φιλολογία, οι κακοί φίλοι κλπ. Με αυτά αποδεικνύεται επίσης ή βαθύτερη αλήθεια της εκθέσεως ενός από τους συµμετασχόντας στη συζήτηση: «Μπορούμε να βλέπουμε τον κινηματογράφο, χωρίς να δοκιμάζουμε την ίδια μέθοδο. Ένας κακός άνθρωπος μένει κακός και ένας αξιο-

πρεπής γνωρίζει τί έχει να κάνει. Σύγχρονα από αυτό αποδεικνύεται ότι ένω το πλήθος των νέων που επισκέπτονται τις σχετικές ταινίες, είναι μεγάλος ο αριθμός των μολυνομένων εγκληματικά από ένα φιλμ είναι ελάχιστος· με αυτό φυσικά δεν πρέπει να ληφθή τίποτε για την αξία ή άπαξία των ταινιών αυτών και την αναγκαιότητά της. Η μοίρα τους, ή αποστολή τους φαίνεται ότι έγκειται εις το, ότι με τη δυναμική τους, με τον πρωτόγονο ήρωισμό τους ή με το «έντατικό» περιεχόμενό τους ανταποκρίνονται έντελώς στην ψυχική κατάσταση των εφήβων. Απέναντι της καταστάσεως αυτής γίνεται φανερόν, ότι έδω με απαγορεύσεις λίγα πράγματα μπορούμε να επιτύχωμε, ιδιαιτέρως όταν οι απαγορεύσεις αυτές γίνονται αυταρχικά και χωρίς καμιά ένσωτερική δικαιολογία.

Γιατί ή φυσική έλκτική δύναμη των δυναμικών φιλμ με μια απαγόρευση ενισχύεται σημαντικά.

Τί μπορεί να κάμη το σχολείο;

Τέλος, προβάλλει το έρώτημα, τί μπορεί να γίνη από την πλευρά του σχολείου και των παιδαγωγών, για να αντιμετώπισουν τις ύλεθρες επιδράσεις του κινηματογράφου και να κινητοποιήσουν τις μορφωτικές δυνάμεις. Αν οι παιδαγωγικοί κόποι δεν πρέπει να πέσουν στο κενό, επιβάλλεται να στηρίζονται επάνω στην άκριβη γνώση των ποικίλων επικινδύνων επιδράσεων, που είναι έκτεθειμένος ο νεαρός σήμερα.

Είναι πολύ αναγκαίον, έπειδή ή κατάσταση με το πέραςμα του χρόνου συνηθώς μεταβάλλεται, να γίνονται έρευνες, π.χ. πόσον συχνά οι νέοι, στους διάφορους τόπους, επισκέπτονται τον κινηματογράφο και ποιά φιλμ προτιμούν· είναι επίσης αναγκαίον, με περιληπτικές έπανελλημμένες έρευνες να διαφωτίσουν την ιδιομορφία της νεανικής αντιδράσεως στα φιλμ. Όσοδήποτε δύσκολη κι αν είναι ή απάντηση στο ζήτημα των καταλλήλων μεθόδων τέτοιων έρευνών, το βέβαιον είναι όμως, ότι για την εκπλήρωση των σκοπών αυτών, είναι πολύτιμη ή βοήθεια και συνεργασία των γονέων, των δασκάλων, των άρχηγών των ομάδων των νέων, γιατί μόνο σ' αυτούς που με την άμεση άναστροφή έχουν κερδίσει την εμπιστοσύνη της νεολαίας, θα πρέπει να ανακοινώνονται άμερόληπτες έξωτερικές για τις βαθιές αυτές έντυώσεις.

«Θεωρούμε ως μόνιμη άποστολή του σχολείου, να οδηγή τους αναπτυσσόμενους νέους στο θέατρο, τη μουσική και τη φιλολογία και να εξευγενίξη την καλαισθησία τους στην περιοχή αυτή. Τους φέρουμε τα πορίσματα των επιστημών, για να ενισχύσωμε τη δύναμη της κρίσεώς των· άσκοϋμε την παρατήρησή τους στη φύση και τους διδάσκομε να κατανοούν ξένες γλώσσες και πολιτισμούς. Η ίδια νεότης πάει κανό-

νικά στον κινηματογράφο. Βλέπει καλά και κακά, πλουτίζεται ή βλάπτεται και παραδίδεται εις όλα, στην προκοπή και τη διαφθορά, γιατί κανείς δεν της προσφέρει τα μέτρα της κρίσεως. Δεν αρκεί επίσης να προβάλουμε στη νεολαία καλά φιλμ, όπως σήμερα... γίνεται.

Πρέπει να προχωρήσουμε ένα βήμα μακρύτερα και να προαγάγουμε την κατανόηση διὰ τοῦτο, διατὶ τέλος πάντων τὸ ἕνα φιλμ εἶναι κακὸ καὶ τὸ ἄλλο ὄχι. (Fritz Stückrath: Der Film als Erziehungsmacht Hamburg, 1953, σελ. 19).

Πέραν τούτου είναι φανερόν, ὅτι τὰ μέτρα ποὺ λαμβάνονται μετὰ τὸ νόμο πρὸς προστασία τῆς νεολαίας, μποροῦν νὰ ἔχουν μὰ περιθωριακὴ μόνον ἐπίδραση, ἂν δὲν ολοκληρωθοῦν μετὰ τὴν προσπάθεια νὰ ὁδηγοῦμε τοὺς νέους σὲ ἀξιόλογα φίλμ. Ἐδῶ ἐπιβάλλεται, πρὸ πάντων, νὰ ἀφυπνίσωμε καὶ ἐνισχύσωμε τὴν δύναμιν τῆς κρίσεως τῶν νεαρῶν ἐπισκεπτῶν. Ἄν εἶναι χρέος μας νὰ διδάξωμε τὴ νεολαίαν, νὰ ζῇ ὀρθά, καθήκον μας ἐπίσης εἶναι νὰ τὴν προπαρασκευάσωμε γι' αὐτὴ τὴ μεγάλη δύναμιν. Μιὰ ἀγωγή, ποὺ ἀρνεῖται τὴν προσοχὴν τῆς στὸ φαινόμενο αὐτό, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη τὴν ἀπαίτησιν, ὅτι προσφέρει βοήθειαν στὴ ζωὴ.

Ἐν πρώτοις ἐπιβάλλεται νὰ ἀναπτύξωμε μεθόδους τῆς ἀναλύσεως τῶν φιλμ καὶ νὰ ἐνημερώσωμε μ' αὐτὰς τοὺς μελλοντικοὺς δασκάλους πρέπει ἔπειτα νὰ βροῦμε τρόπους πορείας τῆς διδασκαλίας, μὲ τὴ βοήθεια τῶν ὁποίων μπορεῖ νὰ διασαφηνισθῇ ἡ ἐντύπωση τῶν νέων ἀπὸ τὸ φιλμ· τέλος, εἶναι ἀναγκαῖον, ἀπὸ τὴν ἄπειρη προσφορὰ τῶν φιλμ νὰ ἐκλέξωμε ἐκεῖνα, ποὺ θὰ μπορέσουν νὰ ἔχουν σπουδαιότητα γιὰ τὴ νεολαία καὶ νὰ καταστήσωμε προσεκτικοὺς γι' αὐτὸ τοὺς δασκάλους καὶ τοὺς ἀογηγοὺς τῶν νέων.

Δεν μπορούμε νὰ μὴ παραδεχοῦμε, ὅτι αὐτὴ ἡ τεχνικὰ σκηνοθε-
τημένη, ἡ τεχνητὴ πλήμμυρα τῶν εἰκόνων ἀναπτύχθηκε σὲ μιὰ λειτουρ-
γικὴ παιδαγωγικὴ δύναμις πρώτου μεγέθους, καὶ δὲν πρέπει νὰ καθυ-
στερήσωμε νὰ τὴν ἀντικρύσωμε μὲ ὑψωμένες παιδαγωγικὰς προσπά-
θειες. Εἶναι ἕνα καθήκον, ἀπὸ τὴν ἐκπλήρωση τοῦ ὁποίου ἡ παιδα-
γωγικὴ ἀπάντησις στὴν ἀπορρόφησι τοῦ κινηματογράφου θὰ κέρδιζε
δύναμις καὶ στερεότητα. Διαφορετικὰ ὑπάρχει πολὺ κοντὰ ὁ κίνδυνος
νὰ ἀποστραφῇ ἀπὸ μᾶς ἡ νεολαία, σὰν ἀπὸ ἀπόκοσμους τρελοὺς, ἀπὸ
τοὺς ὁποίους δὲν περιμένει καμιά βοήθεια. Θὰ παραπονῆται ἐπίσης,
ὅτι τὴν πράξι καὶ τὴ συμπεριφορὰ τῆς ἀναπτυσσόμενης γενεᾶς καθορί-
ζουν μανίαις πολλῶν εἰδῶν. Ἔτσι τὰ περιεχόμενα τῆς παραδόσεώς μας
δὲ θὰ βοίσκουν πιά καμιά ἀπήχησι στὴν καρδιά της.

"Αν τέλος σκεφθοῦμε, ὅτι τὰ πραγματικῶς καλὰ φιλμ εἶναι πολὺ λίγα, τότε εἶναι πολὺ λυπηρόν, ὅτι ὡς τώρα ἡ λογοκρισία τῶν φιλμ δὲν ἐξουσιοδοτήθη ἐπαρκῶς, νὰ ἐφαρμοσθῇ αὐστηρότερα μέτρα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ διαθέτει σήμερα. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὰ ἰδιαίτερα διδακτικὰ φιλμ, ἡ ταινία τοῦ κινηματογράφου προσφέρει πολλὰς δυνατότητες νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴ νεολαία. Ἰδιαίτερος τὰ Kulturfilm (πληροφορια-

κά, εξερευνητικά, επιστημονικά), είναι καταλληλότετα για να εξασκήσουν την έλκτική και ευεργετική τους δύναμη στην υγιώς σκεπτομένη νεολαία και ιδιαίτερα στους μαθητάς τῶν ἀνωτέρων εκπαιδευτικῶν ιδρυμάτων.

Εἶδαμε πῶς οἱ ἐπιστήμονες καὶ οἱ ψυχολόγοι ἐρευνήσαν τὴν ἰσχυρὴ ὑποβλητικὴ δύναμι τοῦ κινηματογράφου. Κανένας δὲν παραγνωρίζει τὴ σημασίαν του, πρὸ πάντων στὴν προπαγάνδα. Ἐπιβάλλεται λοιπόν, ἕως ὅτου ἔχομε νέα πορίσματα, σὲ μιὰν ἀγωγὴ ποὺ ἔχει συνείδηση τῆς ἀποστολῆς της, νὰ περιορίσῃ τὴ συμμετοχὴ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νεαρῶν σὲ κινηματογραφικὰ παραστάσεις καὶ νὰ συμβουλευθῇ τοὺς γονεῖς νὰ περιορίσουν σὲ ἓνα αὐστηρὸ μίνimuμ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ κινηματογράφου ἀπὸ τὰ παιδιά. Ἡ στάθμη πολλῶν φιλομαγειῶν εἶναι στὴν πραγματικότητα τέτοιος φύσεως, ὥστε οἱ νέοι δύσκολα μποροῦν νὰ ἀποκομίσουν κάτι τὸ θετικὸ ἀπὸ τὸ ψυχαγωγικὸ αὐτὸ μέσον. Πολλὰς κινωπαραστάσεις παραποιοῦν τὴν ὕλικήν πραγματικότητα, καταστρέφουν τίς ἐννοίαις τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου, ἀνατιθέτωσι τὸ ἀληθινὸ καὶ τὸ ψεύτικον, τὸ λογικὸ μὲ τὸ παράλογον, χωρὶς ὁ ἐνήλικος θεατής, πολὺ λιγότερον δὲ ὁ νεαρός, νὰ ἔχουν τὴ δυνατότητα καὶ τὸν χρόνο νὰ ἀντιτάξουν τίς πνευματικὰς τοὺς ἀντιδράσεις.

Γ. Ζομπανάκης

Γ. Ζομπανάκης

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΠΡΩΙΜΟΤΗΤΟΣ
ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΟΥ ΣΗΜΑΣΙΑ

Υπό τοῦ κ. Karl Saller, Καθηγητοῦ, Διευθυντοῦ τοῦ
Ἰνστιτούτου τῆς Ἀνθρωπολογίας καὶ Ἀνθρωπογενε-
τικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου.

Ἡ πρωιμότης εἶναι ἓν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἀπέκτησε μεγίστην παιδαγωγικὴν σημασίαν. Ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦτον ἐννοοῦμεν τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως, τὴν ὁποῖαν παρουσιάζει ἡ σημερινὴ νεότης ἐν συγκρίσει μὲ τὴν τῶν προηγουμένων γενεῶν, ἐννοοῦμεν μίαν μεταβολήν, ἥτις ἐμφανίζεται συγχρόως καὶ εἰς ἓν πλῆθος ἐπὶ μέρους φαινομένων καὶ ἥτις δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὰ ἔτη τῆς παιδικῆς καὶ νεανικῆς ἡλικίας, ἀλλ' ἐπιδρᾷ καὶ εἰς τὰ μετέπειτα ἔτη ὑπὸ τὸ πνεῦμα δὲ τοῦτο ἐκδηλοῦται καὶ εἰς τὴν κλιμακτικὴν περίουον τῆς γυναικός.

Ἐν τοῖς ἐπομένοις θέλομεν ἐκθέσει κατ' ὄρχην τὰ συμπτώματα τοῦ φαινομένου τούτου, περαιτέρω θέλομεν ὑπαισθῆναι εἰς τὴν ἐρμηνείαν καὶ σημασίαν αὐτῶν, τέλος δὲ θὰ ἐξάγωμεν ἐκ τῶν σχετικῶς περιγραφῶν πρᾶκτικὰ συμπράσματα.

ΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΑΙΩΝΟΣ, ΑΙ ΟΠΟΙΑΙ ΕΠΡΑΓ-
ΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗΣΑΝ ΕΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΥΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑΣ ΧΩΡΑΣ, ΤΥΡΙΩΣ ΔΕ ΕΠΙ ΝΕΟΤΑΤΩ

λέκτων σφραγιωτών, είχαν ως αποτέλεσμα την διαπιστώσιν μιᾶς προσθήκης εἰς τὴν κατὰ μήκος ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπινου σώματος μετὰ τὴν γένεσιν, Βεβαίως ἡ τοιοῦτη προέκτασις οὕτως τῆς κατὰ μήκος σωματικῆς ἀναπτύξεως ἐμφανίζεται ἐν Εὐρώπῃ κυρίως δὲ εἰς τὰς βορείους εὐρωπαϊκὰς χώρας, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀποικισμοῦ τῶν ὑπὸ τοῦ πεπολιτισμένου ἀνθρώπου (Homo Recens) εἶναι μία προϊούσα οὕτως τῆς κατὰ μήκος σωματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις ὁμοίως καὶ παρέμεινεν εἰς περιωρισμένον βαθμὸν μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ἐκτοτε ἔλαβε αὕτη τοιαύτας σημαντικὰς διαστάσεις, ὥστε ὁ δείκτης, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζει τὴν ἀνάπτυξιν ἀμφοτέρων τῶν γειῶν νὰ ἀνέρχεται κατὰ τὰ ἐβδομήκοντα τελευταῖα ἔτη εἰς 0,15 ἑκατ. ἑτησίως (Freydenberg).

Συμφώνως πρὸς ἡμετέρας ἐρεῦνας ἐν Βρυσελίᾳ (Haimeri 1952) ἐσημειώθη οὕτως τῆς κατὰ μήκος ἀναπτύξεως, ἥτις καὶ συγκρινομένη πρὸς τὸ ἔτος 1880 ἀνέρχεται εἰς 15,3 ἑκατ., πρὸς τὸ ἔτος 1921 εἰς 9,3 ἑκατ. καὶ πρὸς τὸ ἔτος 1947 εἰς 4,8 ἑκατ. τοῦ μέτρου. Ἡ εἰς βάρους οὕτως ἀνέρχεται διὰ τὰ αὐτὰ ἀντιστοιχῶς ἔτη εἰς 15,4 χιλιογράμματα 11,4 χιλ. καὶ 7,6 χιλ. ἢτοι αὕτη δὲν ὑπῆρξεν μόνον ὑψηλότερα τῆς κατὰ μήκος σωματικῆς ἀναπτύξεως ἀλλ' ἐσημείωσε ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρόνου καὶ μεγαλύτεραν προοσθήκην. Ὑπολογίζεται ὅτι εἰς περίπτωσιν συνεχίσεως τῆς παρατηρουμένης ἀναπτύξεως ἐν ἔτει 2000 θὰ ἀνέρχεται τὸ ὕψος τῆς γυναικὸς εἰς U.S.A. εἰς 2 περίπου μέτρα τοῦ δὲ ἀνδρὸς θὰ εἶναι τουλάχιστον 15 ἑκατ. μεγαλύτερον τούτου, μία πρόβλεψις ἥτις θὰ ἦτο τρομακτικὴ ἐὰν δὲν ἦτο ἀπίθανος. Καὶ εἶναι ἀπίθανος καθ' ὅτι εἰς τὸ φαινόμενον τῆς πρωιμότητος δὲν πρόκειται περὶ μεταβολῆς τῶν βασικῶν κληρονομικῶν κατοβολῶν, ἀλλὰ μόνον περὶ ἐξαντλήσεως τῶν ἐξονοτατήτων τῆς ἐξελίξεως αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι καὶ μέχρι τοῦδε δὲν ἔτυχον ἐπορκοῦς ἐκμεταλλεύσεως.

Εἰς ἄλλας χώρας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ δὲν εἶναι ἡ σωματικὴ οὕτως εἰς τοιοῦτον βαθμὸν σημαντικὴ ὡς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἐπεκτείνεται τὸ φαινόμενον τοῦτο καὶ εἰς ἄλλας χώρας. Σχετικὸς μετρήσεις ἔχομεν σήμερον ἐξ Αὐστραλίας, Ἰάβας, ἰδιαιτέρως δὲ ἐξ Ἰαπωνίας ὡς καὶ λοιπῶν χωρῶν.

Διὰ τὴν Παιδαγωγικὴν εἶναι τὸ φαινόμενον τοῦτο μεγίστης σπουδαιότητος, καθ' ὅτι ἡ τοιαύτη ἀνάπτυξις ἀποτελεῖ μόνον ἓν σύμπτωμα. Αὕτη χαρακτηρίζει μίαν γενικὴν μεταβολὴν τῆς σωματικῆς διαπλάσεως, ἥτις ἀναφέρεται εἰς τὸν ὅλον ὁργανισμόν καὶ συνεπῶς καὶ εἰς τὰ διάφορα ἐπὶ μέρους φαινόμενα αὐτοῦ. Πλὴν τούτου δὲν ἐπιτελεῖται αὕτη μόνον εἰς τὴν ἡλικίαν τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως, ἀλλὰ διαπιστοῦται ἤδη καὶ εἰς τὸ νεογέννητον, χαρακτηρίζει δὲ ἐφεξῆς τὴν πορείαν τῆς σωματικῆς ἐξελίξεως. Τοῦτο συνάγεται ἐκ μιᾶς σειρᾶς ἐρευνῶν εἰς παῖδας κυρίως δὲ μαθητὰς δημοτικῶν σχολείων. Εἰς συνεχῶς ἀξιοσημειώμενην ἀνάπτυξιν τῶν νεογενῶν τῶν καὶ τὴν μετέπειτα κατὰ μήκος καὶ βάρους οὕτως αὐτῶν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἀναφέρονται πολυάριθμοι ἐκθέσεις γυναικολογικῶν κλινικῶν. Εἰς τὴν Γερμανίαν μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἐσημειώθη μία ὑφεσις τῆς πορείας τῆς τοιαύτης ἀναπτύξεως: κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγεννῶντο ὑπὸ γερμανίδων γυναικῶν τέκνα μικρότερα ἐκείνων τῶν ἀλλοδαπῶν γυναικῶν, οἱ ὁποῖοι καὶ ἐκρατοῦντο εἰς γερμανικὰ στρατόπεδα.

Διὰ τὴν σωματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μεγαλύτερων παιδίων παρουσιάζουν οἱ ἐρευνῶν τοῦ R. Martin μεγάλον ἐνδιαφέρον, οἱ ὁποῖοι καὶ διεξήχθησαν ἐν Μονάχῳ μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον καὶ διὰ τὰ

ἔτη τοῦ πληθωρισμοῦ (1923 ἕως 1926) βλέπε Siesseler καὶ Bach 1927). Διὰ τῶν ἐρευνῶν αὐτῶν διεπιστώθη ἀρχικῶς μὲν μία ὑφεσις τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως, ἥτις ἐξαφανίζεται βαθμὴν μετὰ τὴν βελτίωσιν τῶν βιοτικῶν συνθηκῶν εἰς δὲ τὴν θέσιν τῆς παρατηρεῖται μία συνεχῶς ἀξιοσημειώμενη κατὰ μήκος καὶ βάρους ἀνάπτυξις. Εἰς τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα κατέληξαν καὶ ὑπὸ τοῦ Ziegelmayer (1948) διεξαχθεῖσαι ἐρεῦναι μετὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον εἰς διαφόρους γερμανικὰς πόλεις. Εἰ τὰς σήμερον κρατούσας συνθήκας ἀναφέρονται οἱ σχετικαὶ μελέται τοῦ Κύκλου τῶν Hagen Thomae κ.λ.π. (1962), οἱ ὁποῖοι καὶ ἐξετάζουν τὸ φαινόμενον τῆς πρωιμότητος ὅχι μόνον ὡς τοῦτο ἐξετρίχθη ἐν Ἰαπωνίᾳ καὶ διὰ τὸ τοῦ ἔτους 1900 ἕως 1953. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης συγκριτικῆς μελέτης ἐξέπληξαν τοὺς ἀνωτέρω ἐρευνητὰς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ πρωιμότης παρουσιάζει τόσον ἐν Στουτγκάρδῃ ὅσον καὶ εἰς τὸν ἀγροτικόν πληθυσμὸν τῆς Ἰαπωνίας ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος μίαν παρομοίαν πρὸς τὴν γερμανικὴν τάσιν, καθιστομένη διαρκῶς μεγαλυτέρα τόσον εἰς τὴν κατὰ μήκος ὅσον καὶ εἰς τὴν κατὰ βάρους ἀνάπτυξιν. Ἀμφότεροι οἱ πόλεμοι ἐν Γερμανίᾳ καὶ ὁ δεῦτερος παγκόσμιος πόλεμος ἐν Ἰαπωνίᾳ παρουσιάζουν ἐκδηλοῦν μίαν ὑφεσιν τῆς προϊούσης σωματικῆς ἀναπτύξεως, ἀλλὰ — καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον καὶ ἐξάγεται ἐκ τῆς παραστάσεως τῆς ἀναπτύξεως διὰ τὰ διάφορα ἔτη ἐξελίξεως καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ μέσου ὁρίου ὧν τῶν ἐτῶν — ὅτι ἀκολουθεῖ μετὰ τὰ ἔτη τοῦ πολέμου μία φάσις ἀναπληρώσεως μετὰ μίαν σύντομον ἐπαναπόκτησιν τῆς κατὰ τὰ ἔτη τοῦ πολέμου ἀπωλεσθείσης ἀναπτύξεως. Τόσον οἱ ἀπώλειαι τῆς ἀναπτύξεως ὅσον καὶ ἡ φάσις τῆς ἐπανορθώσεως παρουσιάζονται λίαν ἐμφανῶς κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀνάπτυξις εἶναι λίαν εὐαίσθητος εἰς ἐξωγενεῖς ἐπιδράσεις.

Μία σειρά ἐιδικῶν ἐρευνῶν εἰς μικρότερους κύκλους συμπληρῶνουν τὰς τοιαύτας γενικὰς παρατηρήσεις διὰ τὴν πρωιμότητα καὶ τυγχάνουν διὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν σχετικῶν συμπτωμάτων μεγίστης σημασίας. Οὕτω διεπιστώθησαν τόσον ἀρχικῶς ὅσον καὶ τὰ λοιπὰ ἔτη τῆς πρωιμότητος διαφοραὶ εἰς τὴν σωματικὴν ἀνάπτυξιν τέκνων διαφορετικῶν κοινωνικῶν βαθμίδων. Αὗται ἦσαν μεγαλύτεροι διὰ τὰ τέκνα εὐπρόρων οἰκονομικῶν καὶ εἰς τὸν ὅλον μαθητῶν τῶν γυμνασίων ἐκείνων, τῶν πτωχῶν οἰκονομικῶν καὶ τῶν μαθητῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων· οἱ ἐν λόγω διαφοραὶ εἶναι σήμερον ἐτι περιωρισμέναι καὶ εἰς τὴν ἐξισωθὲν μετὰ ἐκείνας τῶν σχολείων μέσης ἐκπαιδεύσεως. Διὰ τοὺς ἀγροτοὺς παιδὶς διεπίστωσεν τελευταίως ὁ Wurst (1963) ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῶν εἶναι μικρότερα τῶν τέκνων τῶν ἀστῶν καὶ ὅτι οὗτοι ὠριμάζονται σεξουαλικῶς ἀργότερον. Τέλος διεπιστώθη ὅτι οἱ ἐκ μίᾶς ἐρεῦνης εἰς τὴν Σχολὴν Τυφλῶν τοῦ Μονάχου (Saller 1961) ὅτι οἱ τυφλοὶ παρουσιάζουν ὀλιγώτερα συμπτώματα πρωιμότητος ἐναντι τῶν λοιπῶν ἀτόμων· ὁ ὀπτικὸς ἐρεθισμὸς, ὅστις διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ διαβιβάζεται εἰς τὸν μεσεγκέφαλον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν ὑπόφυσιν, δὲν ἀντιδρᾷ εἰς αὐτοὺς. Ἡ εἰς ὕψος καὶ βάρους ἀνάπτυξις ἀποτελοῦν τὰ πλέον ἐντυπωσιακὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς πρωιμότητος ἀκόμη καὶ διὰ τὸν ἀνειδίκευτον πρὸ πάντων ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς οἰκογενεῖς παρουσιάζουν τὰ τέκνα μεγαλυτέραν σωματικὴν ἀνάπτυξιν ἐκείνης τῶν γονέων. Διὰ τὰ σχολεῖα καὶ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν εἶναι σημαντικώτερα ἕτερα φαινόμενα τῆς πρωιμότητος.

Οὕτω ὅσον σημασίας εἶναι μία μετατόπισις τοῦ χρόνου ἐμφανίσεως τῆς μονίμου ὀδοντοφυΐας. Ἐν Μονάχῳ διεπιστώθη κατόπιν ἡμετέρων ἐρευνῶν (Korbsch 1960) μία ἐκ τοῦ ἔτους 1960 ἀρχομένη προϊούσα ἐπιτάχυν-

σις της εμφάνισης της δευτέρας οδοντοφυΐας ως επίσης και της σεξουαλικής ωριμότητας. Ούτω ή πρόωρος εμφάνισης της μονίμου οδοντοφυΐας ανέρχεται κατά μέσον όρον εν συγκρίσει προς το έτος 1909 εις έν έτος και πέντε μήνας (Haimler).

Η μεγίστη σχολική και κοινωνική σημασία της πρωϊμότητος αναφέρεται κυρίως εις την έφηβικήν ηλικίαν. Σχετικά φοινόμενα παρατηρήθησαν έν συσχετισμῷ προς την κατά μήκος και βάρος ανάπτυξιν εις όλας τας χώρας εκείνας, αΐτινες και έπηρεάσθησαν υπό τοῦ φαινομένου της πρωϊμότητος. Ούτως η πρώτη έμμηνορροία διά το έτος 1906 αναφέρεται περί το 15·6 έτος της ηλικίας, διά δέ το έτος 1934 ήδη περί το 13ον έτος τέλος δέ διά το έτος 1960 (Korbsch) περί το 12·7 έτος. Μεταξύ των έτων 1950 και 1960 μετετοπίσθη έν Βιέννη η έμμηνορροία επί έν έτος ένωρίτερον ήτοι έκ τοῦ 13·14ου εις το 12·13ον έτος (Lachner 1963). Το αὐτό Ισχύει και διά τούς ἄρρενας, των οποίων έν τούτοις οί μεταβολαί δέν δύνανται νά καθορισθοῦν έπακριβῶς ως εις τās θήλεις. Γενικῶς η εἴσοδος της έφηβίας παρουσιάζεται εις τās θήλεις ένωρίτερον των ἄρρένων η σχετική δέ διαφορά ὑπολογίζεται εις έν έως δύο ένιοτε δέ και τρία έτη, τελειώνει δέ εις τούς ἄρρενας ἄργότερον η εις τās θήλεις (περίπου 4 έτη), ως εις την κατά μήκος και βάρος ανάπτυξιν οὔτω και εις τόν χρόνον ένόρξεως της έφηβίας παρουσιάζονται διαφοραί εις τās διαφόρους κοινωνικάς βαθμίδας. Συμφώνως προς έρεῦνας τοῦ Kinsey εις U.S.A. εμφανίζεται η έφηβία εις την κατωτάτην κοινωνικήν βαθμίδα περί το 14,14 εις την μέσην περί το 13,67 και εις την ανωτάτην περί το 13,41 έτος της ηλικίας, υπογραμμίζει δέ ο Kinsey ότι η έφηβία εμφανίζεται εις τās κατωτέρας κοινωνικάς τάξεις σήμερον δύο έως τρία έτη ένωρίτερον ἀπ' ότι εις την παρελθούσαν γενεάν, ὅχι έν τούτοις και εις τās τάξεις των ανωτέρων κοινωνικῶν βαθμίδων ὅπου η διατροφή εξακολουθεῖ νά εἶναι ἐξ ἴσου εὐνοϊκή ως και εις την προγενεστέρον γενεάν. Μία βελτίωσις ταύτης ἐπῆλθεν μόνον εις τὰ άτομα των κατωτέρων κοινωνικῶν τάξεων. Διά τās διαφοράς μεταξύ επαρχίας και πόλεων δεικνύει μία έργασία τοῦ Bachman (1948) ότι η εμφάνισις της πρώτης έμμηνοῦ ρήσεως εμφανίζεται εις τούς ἀγροτόπαιδους 18 μήνας ἄργότερον παρ' ότι εις τὰ τέκνα αστικῶν οικογενειῶν.

Διά τās σχέσεις μεταξύ των διαφόρων ιδιομορφιῶν ως αὐταί παρουσιάζονται εις τόν πολυσύνθετον φαινόμενον της πρωϊμότητος κατέδειξαν ἡμέτεροι έρευναι ότι μέ την προϋούσαν κατά μήκος και βάρος σωματικήν ανάπτυξιν συμβαδίζουν επίσης μία πρωϊμότερα σεξουαλική ωριμότης, μία πρώιμος εμφάνισις της βραχύνης φωνῆς και τρίχωσις της μασχάλης. Διά την ἀπόδοσιν εις την ζωὴν των ατόμων ἅτινα παρουσιάζουν εμφάνη τὰ συμπτώματα της πρωϊμότητος τονίζει ο Lachner (1963) «ὅτι τοιοῦτα άτομα διακρίνονται διά τὰ πλεονεκτήματά των τόσοις εις την ψυχικήν ὅσον και την σωματικήν οφάϊραν ἔναντι ἐκείνων, ἅτινα δέν ὑπόκεινται εις τās ἐπιδράσεις της πρωϊμότητος». Εἰδικῶς διά την ψυχικήν ἀποψιν και τās πνευματικὰς Ικανότητας των πρόωρος ἀνεπτυγμένων ἀναφέρει ο Hagen (βλέπε Wurst 1963) βάσει των ὑπό τοῦ Paschla εν Stuttgart διεξαχθεισῶν έρευνῶν:

«Τὰ πρόωρος ἀνεπτυγμένα τέκνα παρουσιάζουν τούς καλύτερους ὑπό τοῦ διδασκάλου των κρίνονται εὐνοϊκώτερον ὅσον ἀφορᾷ την ἐνεργητικότητα και τόν βαθμόν ἐργασίας των. Εἰς τὰ ψυχολογικά Tests, τὰ ὅποια προσμετροῦνται μέ σημεία παρουσιάζουν καλύτεραν ἀπόδοσιν των λοιπῶν. Δέν δυνάμεθα συνεπῶς νά ὁμιλῶμεν περί ψυχικῆς καθυστερήσεως των πρόωρος ἀνεπτυγμένων μαθητῶν. Ἄλλως ἔχουν βεβαίως τὰ πράγμα-

τα εις ὅτι ἀφομένων μαθητῶν. Ἄλλως ἔχουν βεβαίως τὰ πράγματα εις ὅτι ἀφορᾷ την ἁρμονίαν της εξέλιξεως. Εἰς τοιαῦτα άτομα παρουσιάζεται βεβαίως, μία παροδική χαλάρωσις της Ισορροπίας». Ἐν συσχετισμῷ μέ τ' ἀνωτέρω εἶναι ἀξιοσημείωτος η παρατήρησις τοῦ Swoboda (βλ. Wurst), καθ' ἣν η Ισχύότης της έφηβίας και η νόσος τοῦ Basedow εἶναι σπανιώτεροι εις την ὑπαιθρον ἀπ' ότι εις την πόλιν.

Ὅσον ἀφορᾷ τελικῶς την επίδρασιν της πρωϊμότητος εις τόν σεξουαλικόν τομέα και ἡ εις τās σχέσεις των δύο φύλων μεταξύ των εἶναι διαφωτιστική η σχετική έρευνα της Ὑπηρεσίας Νέων της Περιφερείας Βιέννης, καθ' ἣν κατά τὸ έτος 1951 έκ των δεκατετραέτιδων κορασίδων ἤδη 19,4 τοῖς ἑκατόν έκ των δεκαπενταέτιδων 23, έκ των 16έτιδων 37,4 και έκ των 17έτιδων 52 τοῖς ἑκατόν ἦσαν διακεκορευμένοι. Ὁ Lachner παραδέχεται μίαν αὐξήσιν τοῦ ποσοστοῦ αὐτοῦ σήμερον. Ὁ Kinsey ἀναφέρει διά τὸ ἀνδρικόν φύλλον της Ἀμερικῆς ότι 70,6 τοῖς ἑκατόν των 16ετων ἕως 20ετων ἔχουν προγαμίας σχέσεις ὑπό την μορφήν των γνωστῶν «Petting», ἥτοι ἐρωτικῶν παιγνίων, τὰ ὅποια συνίστανται εις σωματικάς ἐπαφάς πάσης δυνατῆς φύσεως και αἱ ὁποῖαι ἀποσκοποῦν την σεξουαλικήν διέγερσιν και την πραγματοποίησιν ἐνός ὄργασμοῦ, χωρίς νά εἶναι ἀπαράιτητος η συνουσία. Συγχρόνως εἶναι γνωστόν, ότι αἱ πρώται ἐκσπερματώσεις των ἄρρένων δέν περιλαμβάνουν σπερματοζῶαρια μόνον περί τὸ τέλος τοῦ 15ου έτους (Tonutti και συνεργάται) περιλαμβάνουν αἱ ἐκσπερματώσεις τοιαῦτα. Διά τās θήλεις εἶναι έκ τοῦ Cooretmann γνωστόν ότι 80 ἕως 90 τοῖς ἑκατόν των κύκλων της ἐμμήνου ρήσεως λαμβάνουν χώραν ἄνευ της σύγχρονου ὀριμάνσεως ὠαρίου τοιοῦτους κύκλους εὑρεν ο Doerring (1968) εις θήλεις τοῦ Μονάχου ηλικίας 20 έτων, τὸ ποσοστόν των ὁποίων ἀνήρχετο εις 40 τοῖς ἑκατόν. Αἱ συνθηκαὶ αὐταὶ ἐρμηνεύουν διατί αἱ πρώται σεξουαλικά ἐπσφαί των δύο φύλων, μετά την ἐναρξιν της έφηβείας, εἶναι ἄγονοι. Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ ἀριθμός των ἐγκύων νεαρῶν κορασίδων αὐξάνει συνεχῶς εις τās Ἡνωμένας Πολιτείας της Ἀμερικῆς, την Γερμανίαν, την Αὐστρίαν και ἡ εις τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε εις διαφόρους πόλεις νά Ιδρυθοῦν εἰδικαὶ τάξεις εις τὰ σχολεῖα διά τās ἐγκύους μαθητρίδας, μέ εἰδικόν πρόγραμμα διδασκαλίας. Πρό τοῦτο ἀναφέρει ο Lachner ότι εις τās ἐγκύους αὐτάς θά ἔπρεπε ὁ νέος ὀργανισμός νά εὑρίσκειται φυσιολογικῶς εις πλεονεκτικώτεραν θέσιν έν συγκρίσει προς ἐκείνους συνήθων ἐγκύων γυναικῶν.

Τέλος, ἐπιθυμοῦμεν νά σημειώσωμεν, ότι τὸ φαινόμενον της πρωϊμότητος δέν εμφανίζεται μόνον εις συμπτώματα των έτων της ὀριμάνσεως (παιδική και νεανική ηλικία), ἀλλ' ἐπιδρᾷ έκ της ηλικίας ταύτης και εις ὅλα τὰ λοιπὰ έτη τοῦ βίου. Ἡ πρωϊμότης ἐπιφέρει μίαν νεανικοποίησιν τοῦ ατόμου. Τοῦτο καταδεικνύεται λίαν ἐμφανῶς εις την μετατόπισιν της κλιμακτηρίου περιόδου της γυναικός. Παράλληλως προς την πρόωρον εμφάνισιν της πρώτης ἐμμήνου ρύσεως, έν συγκρίσει προς τās προηγουμένης δεκαετηρίδας, παρατηρεῖται επίσης και μία καθυστέρησις της παύσεως αὐτῆς. Ἡ νεανικοποίησις των ἀνδρῶν ἐκδηλοῦται εις τὸ γεγονός ότι η ἀπομάκρυνσις των έκ της ὕπηρεσίας (λόγω ὀρίου ηλικίας) τοῦς εὑρίσκει έν πλήρει Ικανότητι προς ἐργασίαν, έν συγκρίσει προς τούς των προγενεστέρων γενεῶν. Τοιαῦτα ἐπιδράσεις ἔχουν ἔμμεσον μόνον σχέσιν μέ τόν παιδαγωγικόν προβληματισμόν και δέν ἐνδιαφέρουν συνεπῶς ἡμᾶς.

II

Πρός ἐρμηνείαν των αἰτίων και συνεπειῶν τῆς πρωϊμότητος

ραϊτήτος μία ακριβής ανάλυσις τῶν κληρονομικῶν καταβολῶν καὶ τῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος. Μὲ τὰς συνθήκας κληρονομικότητος ἐννοοῦμεν τὴν ὑπαρξίν ὀρισμένων κληρονομικῶν παραγόντων εἰς τὰς σχέσεις μεταξύ τῶν ἢ μετὰ τοῦ περιβάλλοντος, ἐνθα διαδραματίζει ἕναν σημαντικὸν ρόλον ἢ πλαστικότης, ἣτις χαρακτηρίζει τοὺς κύκλους τῆς ἐξελίξεως μεταξύ κληρονομικῶν καταβολῶν καὶ χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων. Ἐνταῦθα δέον ὅπως ἐρμηνευθῇ ἐπακριβῶς ἀφ' ἐνός ἢ ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὸ γεγονός κατὰ ποῖον τρόπον μορφοῦται ἐκ τῶν ἐπιδράσεων αὐτῶν τοῦ περιβάλλοντος μία τοιαύτη σωματικὴ διάπλασις, ὡς αὕτη παρουσιάζεται εἰς τὴν πρωϊμότητα. Βεβαίως δέον νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ἡ μεταβολὴ τοῦ περιβάλλοντος κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν συνετελέσθη ἡ πρωϊμότης. Ὅσον καὶ ἂν τοῦτο παραμένῃ ἀμετάβλητον εἰς τὰς γενικὰς του γραμμάς, κατὰ τὰς ἀπόψεις πολλῶν, μεταβάλλεται ἐν τούτοις εἰς πολλὰς λεπτομερείας του. Πάντα τὰ προβλήματα ταῦτα ἐναρμονίζονται καὶ ἀποτελοῦν ἀκριβῶς εἰς τὰ φαινόμενα τῆς πρωϊμότητος μίαν ἐνότητα, ἣτις εἶναι δύσκολον νὰ διευκρινισθῇ διὰ μίαν ἐκάστην περίπτωσιν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀδύνατον ἀναφορικῶς μὲ ὀρισμένους παράγοντας, καθ' ὅτι πλεῖστοι τοιούτων παραγόντων, παρὰ τὴν ἀντίθετον φύσιν αὐτῶν, συντελοῦν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς πρωϊμότητος.

Ἐνα σημαντικὸν ρόλον διαδραματίζουν ἀναμφιβόλως εἰς τὰς διαφορὰς ταύτας τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως αἱ διαφοραὶ τῶν κληρονομικῶν καταβολῶν. Τέκνα ἐκ γονέων, τῶν ὁποίων ἡ σωματικὴ ἀνάπτυξις ὑπερβαίνει τὸν μέσον ὅρον, εἶναι μεγαλύτερα ἐκείνων, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς παρουσιάζουν μίαν ἀνάπτυξιν κατωτέραν τοῦ μέσου ὁρου. Τέκνα ἐκ γονέων μὲ σημαντικὰς ἀντιθέσεις εἰς τὴν σωματικὴν τῶν ἀνάπτυξιν, δύνανται νὰ ἀκολουθήσουν τοὺς ὅσο πόλους, κυρίως ὁμοῦς τείνουν πρὸς μίαν μετρίαν σωματικὴν ἀνάπτυξιν. Πάντα ταῦτα συνηγοροῦν διὰ μίαν πολυμερῆ κληρονομικότητα τῆς σωματικῆς διαπλάσεως. Διὰ μίαν ἐρμηνείαν τῆς προτοῦσης σωματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ πληθυσμοῦ σήμερον ἐκ τῶν τοιούτων βασικῶν διαφορῶν τῶν κληρονομικῶν προδιαθέσεων, δέον ὅπως ἐξετασθῶν πρὸς τοῦτο μετὰ προσοχῆς — καὶ ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται περὶ μεταβολῶν τῶν τοιούτων προδιαθέσεων ὑπὸ τύπον νέων μορφῶν κληρονομικῶν καταβολῶν ἢ ἀπομάκρυνσιν ἀρνητικῶν παραγόντων ἐξελίξεως — αἱ ἐννοιαὶ τῆς ἐτερώσεως καὶ τῆς πλαστικότητος, πιθανῶς δὲ ἐπίσης καὶ τῆς ἐπιλογῆς ὀρισμένων συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος.

Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς ἐτερώσεως ἐννοοῦμεν, ὅτι ἀμφότεραι αἱ κληρονομικαὶ καταβολαὶ (τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς) εἰς τὸ τέκνον δὲν εἶναι ὁμοζυγωτοὶ ἀλλὰ ἐτεροζυγωτοὶ. Ἡ φαινογενετικὴ ἰσχυρίζεται σήμερον, ὅτι εἰς τὰς ἐτεροζυγωτοὺς αὐτὰς κληρονομικὰς καταβολὰς λαμβάνει χώραν μία πάλῃ ἐπικρατήσεως τῶν εἰς ἕκαστον ἄτομον, ὁ ἀγὼν δὲ οὗτος δὲν σημαίνει οὐδὲν ἕτερον ἢ ἕναν ἐρεθισμὸν, τὸν ὁποῖον δέχονται ἀμφότεραι αἱ προδιαθέσεις καὶ διὰ τοῦ ὁποίου δύνανται νὰ φθάσουν εἰς ἕνα τελειότερον βαθμὸν ἐξελίξεως ἐκείνου ὅστις θὰ προήρχετο ἄνευ τοῦ τοιούτου συναγωνισμοῦ. Διὰ τὴν πιθανότητα μιᾶς τοιαύτης ἐπενεργείας τῆς ἐτερώσεως συνηγοροῦν τὰ σχετικὰ πειράματα μὲ ζῶα, τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν ἐξημέρωσιν τῶν «ἐμερίμνησαν» ἀρχικῶς νὰ λάβουν μίαν ὀρισμένην σωματικὴν ἀνάπτυξιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας καὶ παρέμειναν ἀκολουθῶν. Τοῦτο ἐρμηνεύεται ὡς ἐπενέργεια τῆς ὁμοζυγοποιήσεως εἰς τὴν σύγχρονον ἐκτροφὴν ζῶων. Ἀντιθέτως παρατηρεῖται εἰς ζῶα μὲ ἐτεροζυγωτάς κληρονομικὰς προδιαθέσεις πάντοτε μία αὐξήσις τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως τῶν, ἣτις καὶ θεωρεῖται ὡς ἐπενέργεια τῆς ἐτερώσεως κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν. Παρόμοιον δύναται νὰ συμβαίνει καὶ εἰς

τὴν διασταύρωσιν τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τῶν, τὸ ὁποῖον καὶ ἐκδηλοῦται εἰς τὴν πρωϊμότητα. Πράγματι ἡ ἀνάπτυξις τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν εἰς σημαντικὸν μέτρον αὐξήσιν τοιούτων διασταυρώσεων κατ' ἀρχὴν τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ ἀλλὰ καὶ ἐκείνου τῶν πόλεων. Οὕτω δέον, ὅπως ὁ παράγων οὗτος ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν διαπραγμάτευσιν τοῦ φαινομένου τῆς πρωϊμότητος μολονὶ δὲν εἶναι μέχρι σήμερον ἐπακριβῶς γνωστὴ ἡ σημασία τούτου ἐπὶ τῶν κληρονομικῶν προδιαθέσεων τοῦ ἀνθρώπου ὡς καὶ ποῖοι μεμονωμένοι παράγοντες ἐπιδροῦν ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ταύτην ἐνταῦθα.

Παραλλήλως πρὸς τὰς τοιαύτας δυνατότητας διὰ μίαν πρωϊμότητα, αἱ ὁποῖαι καὶ εὐρίσκονται ἐκ τῶν προτέρων εἰς τὰς κληρονομικὰς προδιαθέσεις, δέον ἐπίσης νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ μεγίστη σπουδαιότης τῆς πλαστικότητος τῶν τοιούτων κληρονομικῶν μεταβολῶν εἰς τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς τὸ διαρκῶς μεταβαλλόμενον περιβάλλον. Ὑπὸ τὸν ὅρον πλαστικότης ἐννοοῦμεν τὸ γεγονός, ὅτι ὀρισμένοι ἰδιοτυπία λαμβάνουν εἰς τὴν πορείαν τῶν ἐξελίξεων τῶν ἐκ τοῦ γενοτύπου εἰς τὸν φαινότυπον καὶ ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος, ὅφ' ἃς καὶ παρουσιάζονται ἐκείνην ἢ τὴν ἄλλην μορφήν ἐντὸς τῶν ἐκ τῶν προτέρων φυσικῶς καθωρισμένων πλαισίων τῆς κληρονομικότητος. Διὰ τοῦ ὁρου τῆς ἐτερώσεως ἐδόθη ἡ πρώτη διαφορὰ μεταξύ κληρονομικῶν καταβολῶν καὶ περιβάλλοντος αἱ ὁποῖαι καὶ διαδραματίζουν ἕνα σημαντικὸν ρόλον εἰς τὰ φαινόμενα τῆς πρωϊμότητος. Ἐτεραι ἐν τούτοις διαφοραὶ εὐρίσκονται εἰς χημικὰς καὶ φυσικὰς συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος ἐκάστης ἀτομικῆς ἐξελίξεως καὶ εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν τῆς πρωϊμότητος εἰς τὰς μεταβολὰς, αἱ ὁποῖαι καὶ προήλθον ἐκ τῆς διατροφῆς ὡς ἐκ τῆς ἀλλαγῆς καὶ τῶν κλιματικῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος τῆς τελευταίας γενεᾶς. Ὅλαι αὐταὶ αἱ μεταβολαὶ παρὰ τὰς διαφορὰς αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐπιδράσεις τῶν ἐρεθισμῶν τῶν διαφόρων μεμονωμένων παραγόντων καὶ τὸ φαινόμενον τῆς ἐτερώσεως δύνανται νὰ συγκεφαλαιωθῶν εἰς τὴν πρότασιν: ἅπαντα ἔχουν τὰς αὐτὰς ἐπιδράσεις.

Εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὸ κλίμα, ὑπὸ τὴν συνήθη ἐννοίαν, ὁ KOCH ἦτο ἡδη τὸ 1953 τῆς γνώμης, ὅτι ἡ πρωϊμότης εἶναι κυρίως «ἡλιογενής». Ἡ μεταβολὴ τῆς μόδας καὶ τοῦ ὁλου τρόπου ζωῆς εἰς τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὰς ἐπιδράσεις τοῦ ἡλίου κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας εἶναι λίαν ἐμφανής. Αὕτη ἔχει ὀδηγήσει τὴν παρούσαν γενεάν εἰς μίαν πλουσιοπάροχον ἀπόλαυσιν τοῦ ἀέρος καὶ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν προηγουμένην. Τὰ ἐνδύματα τῶν γυναικῶν μας σήμερον, κυρίως κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας, εἶναι πλέον εὐάερα ἀπ' ὅτι τὰ «μαγιώ» εἰς τοὺς χρόνους τῶν ἀμέσων προγόνων μας, τὸ δὲ ἰδεώδες τῆς καλονῆς δὲν εἶναι πλέον ἢ ὡς «ἀλάσαστρον λευκὸν δέρμα», ὡς τότε, ἀλλ' ἐν κατὰ τὸ δυνατόν περισσότερον «ἡλιοκαυμένον». Ἐν παρόδῳ ἃς σημειωθῇ, ὅτι τὸ κλίμα τῆς πόλεως παρουσιάζει 2 ἕως 3 βαθμοὺς ὑψηλότεραν ἀτμοσφαιρικὴν θερμοκρασίαν ἐκείνης τῆς υπαίθρου.

Ὅσον καὶ ἂν θεωρητῇ σήμερον γενικῶς πεπαλαιωμένη ἡ ἀποψις καθ' ἣν εὐρίσκεται ὁ χρόνος τῆς σεξουαλικῆς ὀριμότητος εἰς ἀμέσον σχέσιν μὲ τὴν προσέγγισιν πρὸς τὸν ἡμερινὸν καὶ ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ταύτην μὲ τὸ τροπικὸν κλίμα, δύνανται ἐν τούτοις ἡ ἀνοδος τῆς θερμοκρασίας εἰς τὴν πόλιν νὰ θεωρηθῇ ὅτι διαδραματίζει ἕνα ρόλον ὡς συνέπεια τῆς πρωϊμότητος τῶν τέκνων τῶν ἀστῶν τῆς λευκῆς φυλῆς. Τὸ ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ἡ μοναδικὴ αἰτία τῆς πρωϊμότητος καταδεικνύει τὸ γεγονός τῆς εἰς μῆκος ἀναπτύξεως τῶν Ἰαπώνων, οἵτινες παρουσιάζουν σήμερον ἐμφανῆ τὰ σημεῖα

του φαινομένου της πρωϊμότητας παρ' όλον ότι τοιοῦτοι έρεθισμοί επενήργησαν έντατικώτερον άπ' ότι εις ήμās. Κατά πόσον όπτικοί έρεθισμοί επενεργοῦν θετικώς ή άρνητικώς δηλοῦν τά συμπτώματα, άτινα ήδη άνεφέραμεν διά τούς τυφλούς. Ταῦτα έρμηνεύονται εκ της διαπιστώσεως τών άνατόμων, ότι ό όπτικός έρεθισμός μεταφέρεται διά τοῦ όπτικοῦ νεύρου εις τόν μεσεγκεφάλον καί τελικώς εις τήν υπόφυσιν, ήτις καί εκκρίνει μίαν όρμόνην άναπτύξεως. Ένα σημαντικόν ρόλον φαίνεται συνεπώς νά διαδραματίζη εις τās αίτίας της πρωϊμότητας ή διά τοῦ όπτικοῦ έρεθισμοῦ επενεργουμένη αύξησις της εκκρίσεως της όρμόνης της σωματικής άναπτύξεως. Επίσης εις πειράματα με ζώα (υπό BENOIT τελευταίως δέ υπό Hollwich καί Tilsner 1963) διεπιστώθη εκ της άκτινοβολίας με φώς μακροῦ κύματος μία σημαντική αύξησις τοῦ βάρους τοῦ όρχεως τοῦ ζώου Engel ως καί εις έρεθισμός τοῦ θυροειδοῦς άδένους.

Εις τό κλίμα επίσης ανήκει εκείνο, τό όποϊον οί παιδίατροι όνομάζουν Urbanisationstrauma. Πρόκειται περί τοῦ πληθους τών έρεθισμῶν, οί όποιοι σήμεραν έπιδρουν έπί τοῦ ανθρώπου καί τούς όποιους προσφέρει ή πόλις διά τών εικόνων, ήχων ως λοιπών άπολαύσεων καί αί όποιαί άσκοῦν τήν έπίδρασιν των καί εις τās περιπτώσεις καθ' ας έλλείπει ή πρός τοῦτο ήθελημένη ροπή τοῦ άτομου. Τοιαῦτα έπιδράσεις μεταφράζονται διά τοῦ νευρικοῦ συστήματος εις αίτίας, τήν ύπαρξιν τών όποίων διαπιστοῦμεν πολλάκις διά τοῦ Ήλεκτροεγκεφαλογράφου προκειμένου κυρίως διά άκουστικούς καί όπτικούς έρεθισμούς. Όμοίως δέον νά ληφθοῦν ύπ' όψιν καί αί έπιδράσεις τών σπόρτ.

Μίαν έξ ίσου μεγάλην σημασίαν εκείνης τών κλιματικών συνθηκῶν διαδραματίζουν καί οί όροι διατροφής. Ή μεταβολή τοῦ όλου τρόπου ζωής εις τās τελευταίας δεκαετηρίδας άνεφέρθη σχεδόν έξ ολοκλήρου εις τόν τρόπον διατροφής. Αὔτη κατέστη γενικώς πλουσιωτέρα εις περιεχόμενον, καί τακτικώτερα. Τοῦτο ίσχύει κατ' άρχήν διά τήν πρό της γεννήσεως περίοδον. Οὔτω διεπιστώθησαν θετικά σχέσεις μεταξύ τοῦ λευκώματος εις τήν διατροφήν της μητρός κατά τήν περίοδον της έγκυμοσύνης καί τοῦ μεγέθους τοῦ νεογεννήτου τέκνου. Διά τήν κατάστασιν διατροφής γενικώς τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου διεπιστώθη μία σαφής σχέση με τήν εις βάρος ανάπτυξιν τών τέκνων. Αὔτη ήτο έμφανώς ήλαττωμένη. Με τήν πάροδον τών δεκαετηρίδων ηδύθησαν τά βάρη τών νεογεννήτων προσδευτικώς ως επίσης καί ή εις μήκος ανάπτυξις. Ό Hagen υπογραμμίζει ότι ή άπότομος ανάπτυξις της έφηβείας επέρχεται ήδη κατά τά τελευταία πενήκοντα έτη περίπου 1/2 τοῦ έτους ένωρίτερον. Ένωρίτερον έν τούτοις επέρχεται καί ή παύσις της σωματικής άναπτύξεως.

Ή πρό τοῦ 6ου έτους ήλικία διαδραματίζει έντοῦθα καί πάλιν έναν σημαντικόν ρόλον. Ήδη οί έξαετείς εἶναι μεγαλύτεροι εκείνων παλαιότερων έτών.

Ή ὅλη διατροφή τών νεογεννήτων κυρίως δέ ή τεχνητή τοιαύτη έβελτιώθη σημαντικώς καί ή επένεργεια αὔτης επί της άναπτύξεως συνεχίζεται καί εις τά μετ' έπειτα έτη. Ως έρεθισμός δέον νά ληφθῇ άκόμη καί μία σειρά προστατευτικῶν έμβολίων.

Εις ιδιαιτέρους παράγοντας ανήκει ή διά της βιταμίνης D προφύλαξις έναντίον της ραχίτιδος μετά τήν γέννησιν, δι' ής καί άποφεύγεται ή κατ' άπόγενη έπιδημία της ραχίτιδος ή άναπτύξις με στενήν λεκάνην. Διά τήν προσχολικήν ήλικίαν άπεδείχθη έμφανής ή έπίδρασις της διατροφής επί της πρωϊμότητας διά της καθυστέρησεως, ήτις επήλθεν συνεπεία τών έτών τοῦ πολέμου καί τοῦ πληθωρισμοῦ, τήν όποιαν διεπίστωσεν ό R. Martin διά

τῶν σχετικῶν έρευνῶν του, αί όποιαί καί αναφέρονται διά τόν μετά τόν πρώτον παγκόσμιον πόλεμον, ως καί ό Ziegelmaier (1948) διά τόν μετά τόν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον χρόνον. Εις τοιαύτας διαφορετικές συνθήκας διατροφής δέον, όπως άναχθῇ έν μέρος προγενεστέρων κοινωνικῶν διαφορῶν ως καί εκείναι αί όποιαί παρουσιάζοντο μεταξύ της πόλεως καί της υπαίθρου. Τό γεγονός ότι σήμεραν τοιαῦται διαφοραί εξισώθησαν καί δι' έπί τοῦ επιπέδου εκείνου, έπί τοῦ όποίου εύρίσκοντο αἱ άνώτεροι τάξεις τών παρελθόντων δεκαετηρίδων, δηλοῖ ότι επλησίασαν ήδη τά όρια, τά όποια προσφέρει ή πλαστικότητα τών σχετικῶν μεταβολῶν έναντι βελτιώσεων συνθηκῶν. Μεταξύ τών παραγόντων εκείνων, οί όποιοι διαδραματίζουν έναν σημαντικόν ρόλον εις τήν πρωϊμότητα δέον ν' αναφερθῇ επίσης τό Ιώδιον, εις τήν προφύλαξιν κατά της βρογχοκήλης, εις τό όποϊον οί Έλβετοί άνάγουν έναν σημαντικόν ρόλον τών εις τήν χώραν των διαδραματιζομένων γεγονότων της πρωϊμότητας.

Δέον έν τούτοις νά λεχθῇ διά τās συνθήκας διατροφής καί διά τās κλιματικές τοιαύτας, ότι αὔται μόνον δέν άποτελοῦν τήν άποκλειστικήν αίτίαν της πρωϊμότητας. Εκπληκτικόν ήτο τό γεγονός της συντόμου καθυστέρησεως της άναπτύξεως μετά τόν 1ον καί 2ον παγκόσμιον πόλεμον, τήν όποιαν ήκολούθησε μία τάσις πρός πρωϊμότητα καί πῶς ή πρωϊμότης αὔτη έλαβε μορφήν, ήν εἶχεν πρό τοῦ πολέμου ήτοι πρό της καθυστέρησεως.

Όσον άφορᾷ τέλος τά φαινόμενα έπιλογής «έν στενωτάτη σχέσει μετ' αὔτων όποιων εύρίσκεται ή πρωϊμότης, πρόκειται περί της αντιλήψεως ότι έν ὅψει τών διαφορετικῶν συνθηκῶν ζωής μεταξύ πόλεως καί έπαρχίας οί δραστηριότεροι άνθρωποι, οί όποιοι καί εἶναι συγχρόνως εύπαθέστατοι εις τό φαινόμενον της πρωϊμότητας έρεθίζονται περισσότερο υπό της ζωής της πόλεως υπό τήν έννοιαν της άστυφιλίας. Πιθανώτατα εἶναι συνδεδεμένη ή δραστηρία αὔτη στάσις εύθους έξ άρχης με τήν σωματικήν ανάπτυξιν. Έάν τοῦτο εἶναι ὀρθόν, τότε ή προϊούσα εμφάνισις τοῦ φαινομένου της πρωϊμότητας εις τās πόλεις πιθανώς νά έχουν τήν αίτίαν του εις μίαν έπιλογήν ὀρισμένων καταβολῶν διά της ζωής εις αὔτας. Διά τήν έκτασιν τοῦ φαινομένου επενεργοῦν άπαντες οί δευτερογενεῖς παράγοντες έν συνεργασίᾳ μετά τών έν λόγω κληρονομικῶν καταβολῶν.

Γενικώς εἶναι πρακτικώς άδύνατος ό διαχωρισμός της αίτίας ταύτης εκ τῶν λοιπῶν ως εἶναι εκείναι της πρωϊμότητας, της έτερώσεως, τοῦ κλίματος καί της διατροφής.

Διά τήν σημασίαν της πρωϊμότητας εις τό σημερινόν περιβάλλον δέον νά σημειωθῇ ή μεταβολή τοῦ όλου κοινωνικοῦ συστήματος καί τοῦ όλου «προσώπου» της κοινωνίας έν συγκρίσει πρός εκείνο τών άρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ή πατριαρχική οίκογένεια εις τās τάξεις της όποιας οί νέοι έπρεπε νά προσαρμόζονται καί νά υπακούουν (πολλάκις με σοβάρως συγκρούσεις) μετεβλήθη εις οίκογένειαν εξισωμένων ατόμων, εάν ύποτεθῇ ότι σήμεραν ὀφίσταται εἰσέτι εις στενός οίκογενειακός δεσμός μεταξύ τών μελῶν της. Εις τήν νέαν αὔτην κατάστασην ό νέος άποτελεῖ τί τό πλέον μέλῶν της. Οὔτος εἶναι ὀποχρεωμένος ν' αναλαμβάνη τās εύθυνας του αὐτόνομον. Οὔτος εἶναι συχνότερον άπ' ότι πρότερον. Εκείνο τό όποϊον επήλθεν διά τοῦ τρόπου τούτου εἶναι ή άπάλειψις της εξάρτησεως υπό τῶν γονέων του, ήτις καί δέον νά θεωρηθῇ άποτέλεσμα της εξέλιξεως ταύτης. Εις τόν νέον παρέχεται επίσης σήμεραν ή εύκαιρία νά κερδίζη περισσότερο χρήμα εις τό «οίκονομικόν θαῦμα». Όσον άφορᾷ τελικώς τό «πρόσωπον» της δημοσίας ζωής δέν μετεβλήθη τοῦτο μόνον εις τās εἰκόνας καί «ρεκλάμας» με άμεσον κατεύθυνσιν πρός τά οίκοπνευματώδη ποτά καί άλλα πα-

ρόμοια ὡς οἰνόπνευμα, καπνὸς κλπ, ἀλλ' ἐμφανίζεται μετ' αὐξοῦσης προσ-
δου καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς σεξουαλικότητος, ἡ ὁποία εἰς τὴν σημερινὴν
βιομηχανοποίησιν μὲ τὴν ἔτι περισσότερον χρόνον διαρκοῦσαν μαθητείαν
καθίσταται διὰ τὴν νεότητα ἕν δυσκόλον πρόβλημα καὶ διὰ τὴν πρωϊμότη-
τα ἔτι σπουδαιότερον παρά ποτε. Οὕτω παρουσιάζονται σήμερον περισ-
σότεραι ἀφορμαὶ συγκρούσεων τόσοι ἐκ μέρους τοῦ ἐφήβου, ὅσον καὶ τῆς
κοινωνίας.

III

Καθίσταται ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀναφερθέντων γεγονότων καὶ σχέσεων τῆς σημερινῆς γενεᾶς μας ἐμφανὲς ὅτι ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν παιδαγωγικῶν σκέψεων καὶ ἀντιλήψεων εἶναι ἀπαραίτητος μία μεταβολὴ τῶν μέχρι σήμερον κρατουσῶν συνθηκῶν. Καὶ αἱ σκέψεις αὐτὰι δεόν ν' ἀναφέρονται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν σωματικὴν πλευράν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ μάλιστα εἰς ἐκτενὲς μέτρον εἰς τὰ παιδαγωγικὰ προβλήματα.

Καὶ διὰ τὴν πρώτην ἀποφάν δέον νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτη-
σιν ἔάν ἡ πρωϊμότης ἀποτελεῖ τι τὸ εὐχάριστον ἢ δυσάρεστον μὲ ἄλλους
λόγους ἔάν θὰ πρέπη νὰ προωθηθῇ ἢ νὰ καταπολεμηθῇ. Πρὸς τοὺτοις δέον
νὰ λεχθῇ ἐξ βιολογικῆς ἀπόψεως, ὅτι ἡ πρωϊμότης εἶναι ἕν καθ' ὅλοκλη-
ρίαν θετικῆς σημασίας φαινόμενον. Μία ἐπισκόπησις τούτου ἐξ ὧν τῶν
πλευρῶν ὁδηγεῖ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι διὰ τῆς πρωϊμότητος προέρχονται
ἐλευθεραὶ δυνάμεις εἰς τὸν ἄνθρωπον, αἱ ὁποῖαι μέχρι τοῦδε ἐξ ἀφορμῆς
μὴ εὐνοϊκῶν συνθηκῶν εἴτε δὲν ἀφέθησαν ἐλευθεραὶ εἴτε ἀκόμη καὶ κατε-
πιέσθησαν καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς πρωϊμότητος ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἀνα-
πτύξεως του παρουσιάζει μίαν αὐξησιν τῶν ἱκανότητων καὶ δεξιότητων του.
Τόσον αἱ σωματικαὶ ὥσιν καὶ αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις ἀνυψοῦνται διὰ τῆς
πρωϊμότητος. Τὰ ἐξαγόμενα συμπεράσματα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περιο-
ρισθοῦν ἐπὶ τῶν μεμονωμένων παραγόντων ἐκείνων τῆς πρωϊμότητος. Ἀναγ-
καῖον εἶναι, ὅπως ἀναγνωρισθῇ αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονός. Οὐδεμίαν δὲ ἔν-
νοιαν ἔχει πᾶσα προσπάθεια παρεμποδίσεως ἢ καταπολεμήσεώς της. Ἀλλὰ
μία τοιαύτη ἄποψις καθιστᾷ ἐμφανῶς ἀναγκαίαν ὥρισμένας οἰκονομικὰς
καὶ παιδαγωγικὰς συνεπεῖας αἱ ὁποῖαι καὶ πρέπει νὰ πραγματοποιηθοῦν,
ἐάν δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἔχωμεν βλαβερὰς συνεπεῖας ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ νέου
καὶ δι' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κοινωνίας ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς δυσαρμονικῆς σχέσεως με-
ταξὺ πρωϊμότητος καὶ συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος. Τὸ φαινόμενον τῆς
πρωϊμότητος καὶ τὰ δεδομένα τοῦ περιβάλλοντος ὀφείλουεν νὰ ἐνσφρμι-
σθοῦν ἀμοιβαίως. Τὰς οἰκονομικὰς συνεπεῖας ἐπιθυμοῦμεν νὰ καταδείξω-
μεν εἰς ἕν τῶν προβλημάτων τοῦ σχολείου. Ἐνταῦθα δέον ν' ἀναφερθοῦν
τὰ σχολικὰ ἔπιπλα ἰδίως δὲ τὰ θρανία. Ταῦτα δέον, ὅπως προσαρμοσθοῦν
εἰς τὰς σωματικὰς ἀναλογίας τῶν ἐκάστοτε μαθητῶν. Τὰ θρανία, τὰ ὁποῖα
συχνάκις εὐρίσκονται ἀπὸ δεκαετηρίδων εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν, δὲν ἀνταπο-
κρίνονται σήμερον πρὸς τοὺς νέους, ὅφ' ὧν καὶ χρησιμοποιοῦνται. Ταῦτα
εἶναι μικροὶ μεγέθους καὶ προκαλοῦν σημαντικὰς βλάβας τῆς στάσεως τοῦ
σώματος. Ἐν παρῶδῳ ἄς λεχθῇ ἐνταῦθα, ὅτι αἱ κλίναι τῶν ξενοδοχείων, αἱ
θῦραι τῶν οἰκῶν κλπ. δὲν ἀνταποκρίνονται πλέον πρὸς τὰς σημερινὰς σω-
ματικὰς ἀναλογίας.

Ἐκ τῆς ἀπορίας ταύτης ἀναβαίνει εἰς τὴν ἐρώτησιν ὅτι ἂν ἡ ἀπορία αὕτη ἀποδοῦναι ἴσχυται ἢ οὐκ ἴσχυται. Ἐάν τις ἀποδοῦναι ἴσχυται, τότε ἡ ἀπορία αὕτη ἀποδοῦναι ἴσχυται. Ἐάν τις ἀποδοῦναι οὐκ ἴσχυται, τότε ἡ ἀπορία αὕτη ἀποδοῦναι οὐκ ἴσχυται. Ἐάν τις ἀποδοῦναι ἴσχυται, τότε ἡ ἀπορία αὕτη ἀποδοῦναι ἴσχυται. Ἐάν τις ἀποδοῦναι οὐκ ἴσχυται, τότε ἡ ἀπορία αὕτη ἀποδοῦναι οὐκ ἴσχυται.

λήσεως κατὰ τὸν ἐλεύθερον χρόνον ὀφείλει νὰ ληφθῇ μέριμνα διὰ τὴν πρό-
ληψιν καὶ θεραπείαν τῶν παρουσιαζομένων βλαβῶν, νὰ εἰσαχθοῦν δὲ εἰς
τὸ σχολικὸν προγραμματισμὸν σχετικαὶ προστατευτικαὶ διατάξεις. Σπου-
δαιότερα ἐν τούτοις τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἐκ τῶν γυμ-
ναστικῶν ἀσκήσεων εἶναι ἐκεῖνα τὰ ψυχικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀναφέ-
ρονται εἰς τὴν πρόωρον ἐμφάνισιν τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας. Εἶναι φανερόν ὅτι
ἡ πρόωρος ἐμφάνισις τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας ἐπιφέρει μίαν πρόωρον μεταβο-
λὴν τῶν ἀπόψεων ἐκείνων, ἐξ ὧν ὁ νέος παρατηρεῖ τὸν κόσμον. Τούτου
ἕνεκεν πρέπει ἡ διδασκτεὰ ὕλη ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἡ κατὰσξις τῶν μαθητῶν
εἰς τάξεις ὥς καὶ ἡ σύνθεσις τῶν τάξεων νὰ μεταβληθῇ ἀναλόγως. Ὁ νέος
πρέπει νὰ διαφωτισθῇ καὶ διαπαιδαγωγηθῇ σεξουαλικῶς τὸν χρόνον ἐκεῖ-
νον καθ' ὃν ἀναφύονται εἰς τὸν ἴδιον τοιαῦτα προβλήματα κατ' οὐδένα δὲ
τρόπον ἐνωρίτερον ἢ ἀργότερον πρὸς ἀποφυγὴν δυσαρέστον συνεπειῶν.
Πρὸς τοῦτο δέον νὰ ληθῇ ἐνταῦθα ὅτι πρὸ τῶν φυσικῶν δεδομένων ἡ κα-
λύτερη ἀγωγή εἶναι ἡ ἀλήθεια. Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια πρέπει ἐνταῦθα καὶ κυρίως
ἐνταῦθα νὰ ἐπικρατήσῃ. Ὑπεράνω τῆς διευκρινίσεως τῶν φαινομένων τῆς
ἐφηβείας, εἰς τὸ σχολεῖον ἀρμόζει καὶ μία ἀγωγή διὰ τὰ καθήκοντα τῆς μη-
τρός καὶ τοῦ πατρὸς, διὰ τὰ ὁποῖα οἱ μαθηταὶ καθίστανται ὄριμοι κατὰ
τὸν χρόνον τῆς σχολικῆς τῶν ζωῆς. Ἐν συντομίᾳ δέον ν' ἀναφερθῇ ὅτι
πλὴν τῶν ἀνωτέρω εἰς τὸ ὅλον πρόγραμμα ἀνήκει μία σχετικὴ διαφώτισις
εἰς ὅτι ἀφορᾷ μία ἐνδεδειγμένην διαιτητικὴν καὶ μίαν ἀποφυγὴν οἰνοπνευ-
ματωδῶν κλπ.

Τελικῶς φαίνεται εἰς ἡμᾶς νὰ προκύπτῃ ἀναγκαῖον ἐκ τῶν γεγονό-
των τῆς πρωϊμότητος ἡ ὑποβολὴ σχετικῶν προτάσεων μεταβολῆς τῆς ἡλι-
κίας ἐνδηλικιώσεως. Συμφώνως πρὸς τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ νόμου πε-
ρατοῦται σήμερον ἡ παιδικὴ ἡλικία περὶ τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος.

Οι μεταξύ των 14 και 18 ετών ονομαζονται νεανίαι. Είς την πραγματικότητα όμως δεν είναι σήμερα έξ αφορμής της ήδη έπελθούσης σεξουαλικής ωριμότητας οι δεκατετραπετείς «παιδιά», αλλά κατά τό πλείστον ώριμοι σεξουαλικά. Ή δυσαρμονία αύτη και οι συνθήκαι τοῦ περιβάλλοντος είς ἅς αύτη έπιτελεΐται, έκφράζεται είς τό ηὔξημένον ποσοστόν της έγκλη- ματικότητος. Οὕτω τό έτος 1957 τά 11,8 τοίς εκατόν τοῦ πληθυσμοῦ της Μαυρικίου. Οὕτω τό έτος 1957 τά 11,8 τοίς εκατόν τοῦ πληθυσμοῦ της Μαυρικίου. Οὕτω τό έτος 1957 τά 11,8 τοίς εκατόν τοῦ πληθυσμοῦ της Μαυρικίου.

Μεταξύ των 14 και 18 ετών ονομαζονται νεανίαι. Είς την πραγματικότητα όμως δεν είναι σήμερα έξ αφορμής της ήδη έπελθούσης σεξουαλικής ωριμότητας οι δεκατετραπετείς «παιδιά», αλλά κατά τό πλείστον ώριμοι σεξουαλικά. Ή δυσαρμονία αύτη και οι συνθήκαι τοῦ περιβάλλοντος είς ἅς αύτη έπιτελεΐται, έκφράζεται είς τό ηὔξημένον ποσοστόν της έγκλη- ματικότητος. Οὕτω τό έτος 1957 τά 11,8 τοίς εκατόν τοῦ πληθυσμοῦ της Μαυρικίου. Οὕτω τό έτος 1957 τά 11,8 τοίς εκατόν τοῦ πληθυσμοῦ της Μαυρικίου. Οὕτω τό έτος 1957 τά 11,8 τοίς εκατόν τοῦ πληθυσμοῦ της Μαυρικίου.

κλοπαί και πράξεις βίας). 'Ο Καγκελάριος της Δυτικής Γερμανίας Καθηγητής κ. Erhard (1963) ανέφερε εις σχετικήν του ομιλίαν εις την βουλὴν τῆς Βαυαρίας ἐπὶ τῆς ἐγκληματικότητος τῶν νέων καὶ ἐδήλωσεν ὅτι αὕτη ἐσημείωσεν ἐκ νέου αὐξησιν μετὰ μίαν σχετικὴν πτώσιν κατὰ τὸ ἔτος 1960 τῆς ὁποίας καὶ προηγέτο μία σημαντικὴ αὐξήσις κατὰ τὰ ἔτη 1954 - 1959. 'Ιδίως παραπτώματα ἠθικῆς τάξεως καὶ ἐγκλήματα ὡς εἶναι ἐκεῖνα τῆς κλοπῆς καὶ ληστείας αὐτοκινήτων, τῆς βίας καὶ λοιπά, ὡς καὶ ἡ αὐξήσις τῶν σεξουαλικῶν ἐγκλημάτων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐρμηνευθοῦν ὡς συνέπειαι τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου. Μία τοιαύτη αὐξήσις παρατηρεῖται καὶ εἰς χώρας αἱ ὁποῖαι δὲν συμμετείχον εἰς τὸν πόλεμον ὡς εἰς τὴν 'Ελβετίαν καὶ Σουηδίαν. Συνεπεία τῆς πρωϊμότητος ἐρχεται ἐνταῦθα ἡ σεξουαλικὴ ὁρμὴ τῶν νέων εἰς πρόωρον σύγκρουσιν μὲ τὴν κοινωνικὴν τάξιν. Σήμερον καθίσταται ἀπαραίτητος μία μεταβολὴ τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ Νόμου ἡ ὁποία δέον νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὰς σχετικὰς προτάσεις τῶν ἀρμοδίων, οἵτινες καὶ γνωρίζουν τὰ συμπτώματα, τὸ μέτρον καὶ τὰς συνεπείας τῆς πρωϊμότητος.

'Απόδοσις εἰς τὴν 'Ελληνικὴν: Β. Φθενάκης.
8 München 23 Biedersteinerstr. 26 Germany.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΣΥΜΒΟΛΗ ΚΑΙ ΠΡΩΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΒΗΜΑΤΑ

Σὲ προηγούμενη μελέτη μας παρουσιάσαμε μιά ἰδιαίτερη περίοδο ζωῆς τοῦ παιδιοῦ 1, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐτοιμάζεται τοῦτο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν οἰκογένειά του καὶ τίς μέχρι τότε ἀπασχολήσεις του καὶ νὰ ἀρχίσῃ μιά ἄλλή ζωή, τὴ σχολικὴ.

Στὴν σημερινὴ ἐργασία μας θὰ δείξωμε πῶς ὁ νέος μαθητὴς παρουσιάζεται εἰς τὸ σχολεῖο, ἰδιαίτερα τίς πρώτες ἡμέρας, τοὺς πρώτους μῆνες, τίς παρουσιαζόμενες ἀντιδράσεις στὸ σχολικὸ περιβάλλον, ζωντανὸ ἢ ἄψυχο, τὰ διαφέροντά του ὅπως ἐμφανίζονται εἰς τὴν τάξιν του, τὴν ἀνάβλησιν τῶν νέων καθηκόντων του καὶ γενικὰ πῶς τὸ μικρὸ παιδί μὲ τὴ συμβολὴ τῆς δικῆς του καὶ τίς προσπάθειες τῶν διδασκάλων του ἐτοιμάζεται νὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα τῆς προσχολικῆς καὶ πρώτης σχολικῆς ζωῆς καὶ νὰ ἀποβῇ πραγματικὸς μαθητὴς.

'Ας παρακολουθήσωμε τίς πρώτες μέρες τοῦ ἐρχομοῦ τῶν παιδιῶν εἰς τὸ σχολεῖο. Σ' αὐτὴ τὴν περίοδον μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ὅλες οἱ πρώτες τάξεις μοιάζουν, γιατί δὲν ἔχουν ἀκόμη δική τους χροιά, δική τους φυσιογνωμία, ἀφοῦ δὲν διαφέρουν μεταξύ τῶν, οὔτε ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐργα-

1. Ξηροτύρη 'Ι.: τὰ παιδιὰ ποὺ πρωτοπηγαίνουν στὸ Δημ. Σχολεῖο. «Χρονικά Π. Σ. Π. Θεσ/κης» Χρ. 12', τεύχ. 67/1963.
Ζαμπετάκη 'Εμ.: 'Απὸ τὴν προσχολικὴν εἰς τὴν σχολικὴν ζωὴν. «Σχολεῖο καὶ Ζωὴ» 'Ετος 12', 138/1964.
Γεωργίου Εὐ. Ψυχικὸ προετοιμασία τοῦ παιδιοῦ γιὰ τὸ σχολεῖο. «Σχολεῖο καὶ Ζωὴ» Τόμ. 10ος, σελ. 328/1962.
Κρέτση 'Αντ.: 'Η μαθητοποίησις τοῦ παιδιοῦ. «Παιδ. καὶ Ψυχολ. 'Επιθεώρησις» 'Ετος Α', τεύχ. 1/1963.

σία, οὔτε ὡς πρὸς τὰς σχέσεις τῶν μὲ τὸ σχολεῖο, πολὺ δὲ περισσότερον ὡς πρὸς τὴν συμπεριφορὰ τῶν παιδιῶν.

Κίνητρο τὰ παιδιὰ στὶς πρώτες σχολικὲς μέρες ἔχουν τὸ παιδικὸ διαφέρον γιὰ νὰ ἐκτελέσουν τὴ σχολικὴ ἐργασία τους ποὺ διδεται ἀπὸ τὸ δάσκαλον καὶ ποὺ ἔχει ἐπικακτικὸ χαρακτήρα φανερό ἢ ἀφανῆ, ἀφοῦ τὰ παιδιὰ τὴν ἐκτελοῦν μὲ ἐπιμέλεια καὶ μεγάλη εὐχαρίστησι². Πῶς δὴ μὲν τὸ παιδί, τί μέσα χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ στὴν ἐργασία του, εἶναι θέμα ἰδιαίτερας ἐργασίας. 'Εμεῖς ἐδῶ ἀρκούμεθα νὰ τονίσωμε ὅτι τὸ παιδί, ψυχολογημένα, ζητᾷ νὰ ἀποτελειώσῃ τὴ δουλειά του, γιατί ἔχει ἀνάγκη τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἐνὸς ἰσχυροῦ βοηθοῦ, ἐνὸς προστάτου καὶ καθοδηγητοῦ, τοῦ διδασκάλου, καὶ γι' αὐτὸ ἐργάζεται, γιὰ νὰ τύχῃ τῆς ἐπιδοκίμασις του.

'Αποτέλεσμα τῆς προσπάθειας αὐτῆς τοῦ παιδιοῦ εἶναι νὰ μὴ διδῇ ἀκόμη σημασία στὴν ἔννοια τῆς δραστηριότητός του, νὰ μὴ σκέπτεται τὴν ἀξία καὶ τὸ σκοπὸ τῆς ἐπιτασσομένης ἐργασίας, ἀλλὰ τὴν ἀπόσπασιν τοῦ ἐπαίνου ἀπὸ τὸν διδάσκαλον. Δεῖγμα φανερό αὐτῆς τῆς τάσεως του, εἶναι μόλις τελειώσῃ ἡ ἐργασία, νὰ σηκώνεται ὁ μικρὸς μαθητὴς νὰ πηγαίνῃ ἀπρόσκλητος στὸ διδάσκαλό του, νὰ ἐπιδεικνύῃ εὐχαρίστως τὸ ἔργο του, τὸ ὁποῖον ἱκανοποιεῖ τὸν ἑαυτό του, καὶ νὰ ζητῇ ἐπιδοκίμασιαν ἀπὸ τὸν διδάσκαλον.

'Ολες αὐτὲς οἱ ἀναφερθεῖσες ἐνέργειες τοῦ μικροῦ μαθητοῦ, προϋποθέτουν ἐνεργητικότητα ζωντανή τοῦ παιδιοῦ, ἐργασίες ἀρκετὲς καὶ ἡλεγμένες μέχρι τώρα ἀπὸ τὸν διδάσκαλον, χωρὶς ἀκόμη νὰ ἔννοῃ τὰ κοινὰ γνωρίσματα ἐπιτυχίας ἢ μὴ τῆς ἐργασίας του, οὔτε ὑπολογίζῃ ἀκριβῶς τὸ τί ἐπιτελοῦν οἱ ἄλλοι συμμαθηταί του. Γράψιμο. Ἰχνογράφημα, ἀντιγραφή τῶν στοιχείων τῶν γραμμάτων, φέρουν πάντοτε τὸ γνώρισμα τῆς προσωπικῆς συμβολῆς, ὁ καθένας ἐνδιαφέρεται ἀποκλειστικὰ μὲ τὴν κυρία του ἐργασία καὶ περιμένει τὴν ἀνταμοιβή.

Εἶναι ἀνάγκη ὁ διδάσκαλος νὰ γνωρίζῃ τίς ψυχολογικὰς καταστάσεις τοῦ παιδιοῦ τῆς ἡλικίας αὐτῆς, μὰ ποὺ θὰ πρέπει νὰ τίς συμπληρώνῃ μὲ τίς σχολικὰς συνήθειες ποὺ πρέπει νὰ ἀποκτᾷ ὁ μαθητὴς, συνήθειες ποὺ τὸς ἔχουν σχέσιν μὲ τὸ πρόβλημα τῆς μαθήσεως³. Τοῦτο τὸ ἐρώτημα τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς συνηθείας εἶναι πολὺ δύσκολο γιὰ τὸν διδάσκαλον καὶ ἀποτελεῖ σπουδαῖο κλάδο τῆς ὅλης ἀγωγῆς καὶ μορφώσεως στὸ δημοτικὸ σχολεῖο.

Οἱ πρώτες μέρες τῆς ζωῆς τοῦ μικροῦ παιδιοῦ περνῶν γρήγορα. Οἱ προσσκήσεις γιὰ τὴ γραφή, τὰ μπαστουνάκια εἰς τὸ τετράδιο ἀντικαθίστανται μὲ φθόγγους καὶ οἱ φθόγγοι ἐνώνονται σιγὰ-σιγὰ καὶ ἀποτελοῦν στανταὶ μὲ φθόγγους καὶ οἱ φθόγγοι ἀρχίζει, μιά ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ τῆ λέξι. Μιά κοινοῦγια ἔτσι περίοδος ἀρχίζει, μιά ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ μαθητὴς προετοιμάζεται σιγὰ-σιγὰ εἰς τὴν σχολικὴν του ζωὴ καὶ διεισδύει μὲ

2. Πετρούλακη Ν.: Ψυχολογία τῆς Προσαρμογῆς. 'Αθῆναι 1961, σελ. 33κ. ε., ὅπου ἀναπτύσσεται τὸ θέμα περὶ κινήτρων.
Παπακωνσταντίνου 'Αθ. Σημειώσεις Ε. Πρ. εἰς Διδ. Μέσης 'Εκπαίδευσιν (ὅπου πρώτος ἐν 'Ελλάδι μᾶς παρουσιάζει τὸ θέμα τῶν κινήτρων ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνθρώπου).
3. Μαργακουδάκη Γ.: Παρώθησις καὶ μάθησις εἰς τὸ σχολεῖον. «Δελτίον Ὑπερεσῆς Μελετῶν καὶ συντονισμοῦ». Τόμ. Ε', τεύχ. VIII, 1962.
Πετρούλακη Ν.: Πηγαὶ καὶ μορφαὶ τῆς μαθήσεως. «Παιδαγ. καὶ Ψυχολ. 'Επιθεώρησις». 'Ετος Α', τεύχ. 5/1963.
Μελανίτου Ν.: α) Τὸ φαινόμενο τῆς κατανοήσεως καὶ οἱ ἀρνητικῶς ἐπιδρῶντες παράγοντες. «Προμηθεύς». 'Ετος ΣΤ', τεύχ. 2/1956.
β) Ψυχολογία τῆς μαθήσεως. 'Αθῆναι 1957.

βήμα σημειωτών εις την έννοια της λέξεως που έδιδάχθη ή κατάφερε να σχηματίση ο ίδιος.

Βέβαια δέν παύει ακόμη ή τάσι του να παρουσιάση άρκετά του έγώ του, να προκαλέση την έπιδοκιμασία του δασκάλου του, όμως συγχρόνως ή έννοια της εργασίας, ο ύπολογισμός και ή δραστηριότης του έδραιώνονται και συνθέτουν ώρισμένο αποτέλεσμα.

Είναι ή κατάσταση αυτή ένα νέο στάδιο, με νέες κατευθύνσεις για το παιδί, με νέες έπιδιώξεις, με καινούργιες ικανοποιήσεις και με πληρέστερη προσαρμογή στο σχολικό περιβάλλον.

Γεγονός είναι ότι και εις την περίπτωσι αυτή που το παιδί βαδίζει προς την έπιτευξι του αποτελέσματος της εργασίας, δέν μπορούμε να ισχυρισθώμε ότι σκοπός της παιδικής ενεργείας είναι ή έπιτευξις αποτελέσματος από την άποψι του πλήρους περιεχομένου. Το έπιζητούμενον κύριον αποτέλεσμα, όπως νοείται από τους ένήλικες, είναι έπιτευγμα που βρίσκεται ακόμη μακριά. Ός τώρα, το αποτέλεσμα λογίζεται αποκλειστικά από το γεγονός που έπετεύχθη. Έτσι, ο μαθητής έφθασε στο σημείο να πετύχη από τα γράμματα μία λέξι. Τουτό είναι το νέο το ενδιαφέρον της σχολικής σότης περιόδου, που δέν είναι δυνατόν να τεθη άπόλυτα μέσα σε χρονικά όρια, μία και έξαρτάται από πολλούς παράγοντας.

Με αυτόν λοιπόν το τρόπον αρχίζει ή περίοδος της σχετικής έγκαταλείψεως της έννοιας του αποτελέσματος από μέρους του μαθητού και το παιδί έναρμονίζεται με την νέα κατάσταση του. Ένδιαφέρεται πιά για την εργασία των άλλων συμμαθητών του και για τα ύπ' εκείνων έπιτευχθέντα αποτελέσματα.

Είναι ή περίοδος τούτη που πολλά προσφέρει στον ικανό διδάσκαλο που θα σπεύση να την έκμεταλλευθί.

Τότε ο διδάσκαλος δύναται να έξελιξη στους μαθητές του την έπιμέλεια, τότε δύναται να έναρμονίση την εργασία του μαθητού έν σχέσει με το πρόβλημα της ευθύνης του, να κεντίση το διαφέρον του μαθητού⁴, να ένισχύση την ευγενή άμιλλα των παιδιών, να παραινέση κατάλληλα την κοινή δραστηριότητα της τάξεως.

Πώς όμως ο διδάσκαλος θα έπιτύχη ούτά ως προς τους μαθητάς του; Είναι δύσκολο έργο να προεξοφλήσωμε μία τελεία έπιτυχία του διδάσκοντος εις ούτή την περίοδο για πολλούς λόγους και ειδικά λόγω της ψυχοσυνθέσεως πολλών παιδιών, της δομής, του φύλου και μάλιστα της πνευματικής των στάθμης⁵. Πάντως εάν ο διδάσκαλος μοθαίνη συστηματικά εις τα παιδιά πως πρέπει να εργάζονται, πως να οίκονομοιν τον χρόνον των έν σχέσει προς την εργασία των, πως να έπιτυγχάνουν καλύτερα αποτελέσματα, εάν θα δίδη θέματα προς εργασία κατανοητά, με καθωρισμένο σκοπό που να χρειάζεται μια προσπάθεια σκέψεως ανάλογη με τις δυνατόεις του παιδιού, τότε και σοβαρά αποτελέσματα σχολικής εργασίας θα παρουσιασθούν και ο ίδιος θα ικανοποιηθί από το έργο του, και το σπουδαιότερο ή τάξι θα φέρη τη σφραγίδα της ιδιαιτέρας προσπάθειας του διδασκάλου που θα είναι το αποτέλεσμα της διδακτικής γνώσεώς του, της ψυχολογικής καταρτίσεώς του, του ζήλου του προς εργασία, με άλλες λέξεις της προσωπικότητός του.

4. Κυριαζοπούλου Γ.: α) Το άμεσο διαφέρον και ή ψυχική μάθησι. «Έπιστημονικόν Βήμα του διδασκάλου». Έτος Α', τεύχ. 5/1984.

β) Παιδικά διαφέροντα. «Έπιστ. Βήμα του Διδ.». Έτος Β', τεύχ. 7-8/1955.

5. Μελανίτου Ν.: Έ. ά., σελ. 265 κέ. (Παράγοντες συντελοούντες εις την έπιτυχί διδασκαλίαν και μάθησιν).

Η χρονική περίοδος μέχρις αυτού του σημείου ίσως να καταλαμβάνη, τον πρώτο μήνα της σχολικής ζωής του παιδιού, ίσως και λίγο άργότερα. Πόσες άπορίες, πόσα θαυμαστικά και πόσα έρωτηματικά στίς τριάντα περίπου αυτές μέρες! Νέα ζωή, νέα πρόσωπα, νέο περιβάλλον, νέα μάθησι, νέα ενεργεια εις το μικρό παιδόκοσμο που αρχίζει την σχολική του ζωή.

Τα τόσα έμπόδια στα πρώτα του αυτά σχολικά βήματα αντιμετώπιζονται από τον ικανό δάσκαλο, τον ψυχολόγο, τον ειδικομένο, που δίδει νόημα στη νέα ζωή του παιδιού και οδηγεί το νέο μαθητή για κατάκτησι γνώσεων, για έξέλιξι δεξιοτήτων, για διαμόρφωσι διαφορόντων μέσα σε χαρωπό, εργατικό και έξελισσόμενο σε σοβαρό σχολικό περιβάλλον.

Έμμ. Ζαμπετάκης

Κουβέντες με ένα φθινοπωριάτικο φύλλο

ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΒΕΛΟΥΔΕΝΙΑ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑ ΤΟΥ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ

Φθινοπωριάζει!...
Είναι ή έποχή της όμίχλης,
της μελαγχολίας και
των ώριμων καρπών.

John Keats

I. Με την είσβολή του φθινοπώρου, το όνειροπόλο καράβι της φαντασίας της μαθητριάς μας του Δ' Γυμνασίου Θηλέων (Άθηνών) άρμένισε και λικνίστηκε σε άλλους κόσμους.

Η έφηβική όνειροπόλησις με τα βελουδένια φτερά της, πέταξε σε κόσμους φθινοπωριάτικων έπιζητήσεων, και συνήψε διάλογον με ένα φθινοπωριάτικο φύλλο.

Άς της δώσωμε τον λόγο και άς συναγάγωμε έν κατακλείδι συμπεράσματα γύρω από τες ψυχολογικο-καλλιτεχνικές έκδηλώσεις της έφηβικής ήλικίας.

II. Α'. «Με ξύπνησε το τίκ-τάκ της βροχής. Έτσι, καθώς προσπαθούσα να άποφύγω τον ένοχλητικό θόρυβό της κλείνοντας σφιχτότερα τα μάτια μου, για να μη ξυλωθώ άπ' τον ύπνο μου.

Σηκώθηκα δύσθυμη και με άργές βαρυστημένες κινήσεις πήγα κι άνοιξα το παράθυρο.

Ένας σπουργίτης τίναξε δυο τρεις φορές τις βρεγμένες φτερούγες του κι ύστερα πέταξε τρομαγμένος πάνω από το καχεκτικό δενδράκι, που κάποιος φιλοπρόδοος δήμαρχος είχε φυτέψει μπροστά άπ' το παράθυρο του σπιτιού μας και που δέν έλεγε να κάμει προκοπή έδώ και τόσα χρόνια.

Έκλεισα γρήγορα το τζάμι, γιατί ή βροχή με πιτσιλίσσε αδιάκριτα στο πρόσωπο και στο ψυχρό φίλημά της ένόμισα κάποιο ρίγος να διατρέχει το κορμί μου.

Β'. Η ματιά μου έκανε το γύρο του έρημου δρόμου και ή μελαγχολία ήρθε και τύλιξε αούθαίρετα με τα γκρίζα πέπλα της την ψυχή μου, ενώ ταυτόχρονα μία πλήξη άνεξήγητη μάζεψε σύννεφα στα μάτια μου, έτοιμα να άναλυθούν σε μία θερμή μπόρα.

"Ήθελα τή στιγμή εκείνη νάχα τή δύναμη νά σκίσω μ' ένα μαχαίρι τὸ γκρίζο ἀτλάζι πού σκέπαζε τὸν οὐρανό.

Ναί, δὲν μπορούσα... Παρ' ὅλο πού νόμιζα πὼς ἡ καταχνιά ἦτανε χαμηλά σχεδὸν καθισμένη στὸ κεφάλι μου, ὅσο κι ἂν πάσχιζα νά τή φτάσω δὲν μπορούσα κι ἔμεινα ἐκεῖ, πίσω ἀπὸ τὸ τζάμι, μὲ τὴ συννεφιά μόνιμα ἐγκατεστημένη μέσα μου καὶ μὲ τὰ μάτια μου γεμάτα βρόχινά προμηνύματα.

Μιά ἀστραπή βία κι ἀναπάντεχα ξέσχισε ξαφνικά τὸ γκρίζο στερέωμα, κι ἐνῶ ἡ καρδιά μου χτύπησε γρηγορότερα ἀπ' τὸ φόβο τῆς καὶ τὰ μάτια μου ἔμειναν καθλωμένα κοιτάζοντας μὲ δέος τὴ δύναμή της, ἕνας λυγμὸς ξέσχισε καὶ τὰ δικά μου στήθη καὶ τὸ κλάμα μου ἄρχισε νά σιγοντάρει τὸ θρήνο τῆς βροχῆς, πού εἶχε ἀρχίσει τώρα νά γίνεται πιὸ θλιβερός, πιὸ λυπημένος.

"Εκλαιγα... Εκλαιγα... ναί... καὶ τὰ δάκρυά μου χωρίζονταν ἀπὸ τὰ δάκρυα τ' οὐρανοῦ μονάχα ἀπ' αὐτὸ τὸ τζάμι τοῦ παραθυριοῦ, πού ἀδιάφορο ἔπαιρνε τὸ λουτρό του μέσα στὰ δάκρυα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ οὐρανοῦ πόνου.

Γ'. Καὶ ξάφνου ἀναρωτήθηκα...

Μὰ γιατί ἐκλαιγε ὁ οὐρανός; "Εκλαιγε ὥρες γιὰ ὥρες καὶ τὸ κλάμα του ἄλλοτε γινόντανε τὸ σιωπηλὸ παράπονο τοῦ ξεμοναχιασμένου ἐκείνου ἀνθρώπου πού κλαίει σιγὰ, γιατί ξεύρει πὼς κι ἂν κλάψει δυνατὰ, κανεὶς δὲν θὰ τὸν ἀκούσει, κι ἄλλοτε γινόντανε δυνατό καὶ ἀπαιτητικὸ κλάμα, πού ἔμοιαζε τῇ συμπεριφορᾷ κάποιου χαϊδεμένου παιδιοῦ, πού θέλει ὅλο τὸν κόσμο δικό του.

Τὴ στιγμή αὐτὴ πού ἦμουν παραδομένη σ' αὐτοὺς τοὺς στοχασμούς, ἕνα ἀνάλαφρο φύλλο, πού ὁ Πλάστης τῷχε βάψει χρυσοκίτρινο καὶ φάνταζε σὰ Βενέτικο χρυσάφι, ἦρθε καὶ κόλλησε, σπρωγμένο ἀπ' τὸν βίαιο νοτιά πάνω στὸ τζάμι, κι ἔτσι—ὅπως εἶχε γαντζωθεῖ—μοῦ φάνηκε πὼς μὲ ἰκέτευε νά τὸ ἀφήσω νά μπεῖ μέσα.

Σκέφτηκα πὼς δὲν θὰ ἦτανε ἄσκημο ἂν τόβαζα ἀνάμεσα στὰ φύλλα κάποιου βιβλίου μου καὶ παίρνοντάς το γρήγορα τὸ σκούπισα ἀπαλά καὶ τὸκλεισα μὲ στοργὴ μέσα στὴ χούφτα μου.

Δ'. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμή ὅλα λές καὶ ἡσύχασαν τριγύρω μου.

Ὁ οὐρανὸς σταμάτησε τὸ ἐπίμονο κλάμα του κι ἕνας λυγμὸς μονάχα ἐφέυγε ἀργὰ ἀργὰ καὶ ρυτίδωνε τὴν γκρίζα ὄψη του.

Κοίταξα γιὰ λίγα λεπτά τὸ φύλλο καὶ κοιτώντας τὸ ἔνοιωπα πὼς δὲν ἦμουν τόσο μόνη, ἀλλὰ πὼς εἶχα μιὰ συντροφιά καὶ μάλιστα φλύαρη.

"Ω, ναί... μὴ σὰς φανῇ παράξενο!

Σὲ λίγη ὥρα εἶχαμε ἀνταμώσει τὴ μελαγχολία μας καὶ συζητούσαμε σὰν παλιοὶ γνῶριμοι.

Στὴν ἀρχὴ φαινότανε λίγο διστακτικὸ, ἀλλ' ὁ πάγος ἔσπασε ἀνάμεσά μας, ὅταν εἶδε μὲ πόσην ἀβρότητα τὸ κρατοῦσα στὰ χέρια μου καὶ πόσο διακριτικὰ τὸ ρωτοῦσαν τὰ μάτια μου γιὰ τὴ ζωὴ του καὶ γιὰ τὲς πετέιές του.

Ε'. «Μὴν περιμένεις πολλὰ πράγματα», μοῦ εἶπε στὴν ἀρχὴ τῆς συνομιλίας μας.

"Εμεῖς τὰ φύλλα, πού ὁ Θεὸς μᾶς καταδίκασε νά ζοῦμε σ' ὅλη μας τὴ ζωὴ καρφωμένα ἀπὸ ἕνα κοτσάνι πάντα στὸ ἴδιο δένδρο, πάντα πάνω στὸ ἴδιο χῶμα καὶ κάτω ἀπ' τὸν ἴδιο ὀρίζοντα, δὲν ἔχομε νά διηγηθοῦμε καὶ πολλὰ πράγματα.

Μὰ... ἀφοῦ ἔχεις τόση ὄρεξη γιὰ κουβέντα, ἀκουσε τὴ σύντομη ἱστοριούλα μου.

Γεννήθηκα μιὰ ἡλιόλουστη ἡμέρα, μιὰ μέρα πού λές κι ὁ Θεὸς εἶχε φιλτράρει τὸν ἀέρα καὶ γι' αὐτὸ μοσχοβολοῦσε τόσο λεπτὰ, γι' αὐτὸ ἦτανε τόσο ἀνάλαφρος σὰ νά μὴν ὑπῆρχε καθόλου.

"Ὅλα ἦτανε χαρούμενα, γαλανὰ, ἀνοιξιὰτικα. Μὲ κόπο ἔσκυβα τὸ μικρὸ κεφαλάκι μου γιὰ νά κοιτάξω τὰ μπουμπούκια τῆς ἀντικρινῆς αὐλῆς κι ἦμουν εὐτυχισμένο ὅταν ἕνα ἀπὸ δαῦτα κουνιόταν ἀνάλαφρα σὰ νά μὲ χαιρετοῦσε.

Τότε τὸν περισσότερό μου καιρὸ τὸν περνοῦσα κοιτάζοντας τὸν ἥλιο πού γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἔβλεπα καὶ πού τὸν λάτρευα σὰν Θεό, γιατί μὲ ζέσταινε καὶ μοῦδινε ζωὴ μὲ τὴ γλυκεῖα θαλπωρὴ του.

Τὰ βράδια κρύωνα πολὺ, κι ὅταν κάποια μέρα ὁ ἥλιος ἄργησε νά ἀνατελεῖ, ἀρρώστησα καὶ κόντεψα νά πεθάνω.

Μὰ... βγήκε ἀργότερα πιὸ ζεστός καὶ μὲ τὰ παρήγορα χάρδια του μὲ ἔφερε ξανά στὴ ζωὴ.

Σιγὰ σιγὰ μεγάλωσα καὶ μαζί μὲ τ' ἄλλα ἀδελφία μου κάναμε μιὰ ὁμπρέλα πού σκίαζε τὸ καλοκαίρι τὰ παιγνίδια τῶν παιδιῶν καὶ φιλοξένοῦσε τὸ βράδυ τὰ ἄστεγα σπουργίτια.

Πολλὲς φορὲς ἡ βραδυνὴ σκιά μας φιλοξένησε καὶ τὸ φεβισμένο ντουέ το τοῦ ἔρωτα, πού κάτω ἀπ' τὸ εὐεργετικὸ σκοτάδι μας, ἐκεῖνος καὶ ἐκείνη, ἄλλαξαν φιλιὰ καὶ ὅρκους αἰώνιας ἀγάπης.

Τὸ φεγγάρι—φιλτρωσιμένο ἀπ' τὰ στενὰ περάσματα πού ἀφίναμε ἐμεῖς τὰ φύλλα μεταξύ μας—τοὺς φωτίζε ἀπαλότερα καὶ ἔτσι κάτω ἀπὸ τὸ λιγοστό, μὰ μοναδικὸ αὐτὸ φῶς, ἀγαπιόντουσαν τέλεια, κι εἶναι ἀπίθανο ἂν θὰ ἔνοιωθαν τόσο ζωηρὴ καὶ ἀληθινὴ τὴν ἀγάπη τους τὴν ἄλλη μέρα, κάτω ἀπὸ τὸ μαρτυρικὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τὴ ρουτίνα τῆς ζωῆς.

"Υστερα μπήκε τὸ φθινόπωρο. Μάταια προσπάθησα νά διατηρήσω τὸ πράσινο χρῶμα μου, πού ἀπ' τὸ καλοκαίρι εἶχε ἀρχίσει νά χάνει τὴν λαμπρότητά του.

"Ενοιώθα νά σβύνει ἡ ζωὴ μου, νά χάνεται ἡ ὁμορφιά μου, καὶ τὸ συναίσθημα αὐτὸ μὲ γέμιζε ἀπόγνωση.

"Ὅταν ἀρχίσουν νά γίνονται γκρίζα τὰ μαλλιά σου, τότε θὰ μὲ καταλάβεις.

Αἱ μέρες περνοῦσαν πάντα αἱ ἴδιες, μελαγχολικές, γκρίζες, ἀπειλητικές.

Φύγανε τὰ πουλιά, πού τὸ καλοκαίρι μᾶς διασκεδάζανε μὲ τὰ τραγούδια τους καὶ πολλοὶ σύντροφοί μου ἔγειραν ἀποθαρρυσμένοι τὸ κεφάλι τους κι ἔπεσαν χάμου στὴ Γῆ.

Ἐγὼ κρατιώμουν! Δὲν ἤθελα νά πεθάνω τόσο γρήγορα.

Τί νά τὸ κάμεις ὁμῶς:

Μπορεῖς νά τὰ βάλεις μ' αὐτὸν τὸν ἄγριο νοτιά;

Τὸ καλοκαίρι μᾶς ἔκανε τὸν φίλο καὶ περνώντας ἀνάμεσά μας, μᾶς ψιθύριζε τραγούδια καὶ ἐρωτόλογα.

Τώρα... πού μᾶς βαρέθηκε, ἔδειξε πόσο ἄξεστος καὶ ἀγενής εἶναι.

Μ' ἔσπρωξε, μ' ἔσπρωξε, μὰ... ἐγὼ κρατιώμουν, δὲν τόβαζα κάτω.

Στὸ τέλος πείσμωνε, καὶ μ' ἕνα δυνατό του φύσημα μὲ πέταξε πάνω σ' αὐτὸ τὸ τζάμι ὁ Ὁθέλλος!

"Ω! κουράστηκα!

Τώρα θέλω νά ἡσυχάσω, νά μὴ θυμᾶμαι τὸ τόσο ἄδοξο τέλος μου.

ΣΤ'. Σώπασε...

Κι ἐγὼ δὲν τοῦ ξαναμίλησα, μονάχα τ' ἄφισα νὰ βουλιάζει μέσα στὴν εὐεργετικὴ λήθη.

Ἕνα βιβλίο φιλοξένησε τὴ θλίψη του καὶ ἔμεινε ἐκεῖ μονάχος του νὰ ἀναλογίζεται παλιές ἀνοιξες, καλοκαίρια, χινόπωρα.

Ἐρριξα μιὰ ματιὰ ἀπὸ τὸ τζάμι ἔξω στὸν οὐρανὸ κι ἀνακάλυψα ἐκεῖ πρὸ τὴν ἀνατολὴ μιὰ γαλάζια λουρίδα ποὺ ὅλο καὶ μεγάλωνε, κι ἀπ' τὸν νοτισμένο δρόμο ἕνας ἀχνὸς ἀνέβαινε ἀργὰ σὰν θυμίαμα πρὸς τὸν Δημιουργὸ τοῦ Σύμπαντος μέσα στὰ πρῶτα φιλιὰ τοῦ ἡλίου, ποὺ ἔβγαине ροδίζοντας τὰ σύννεφα».

Φωφῶ Ρουσάκη
(Ἀπόφοιτος Δ' Γυμνασίου Θηλέων Ἀθηνῶν)

III. Καὶ τώρα... γύρω ἀπὸ τὴν συναγωγὴ ἐπιβεβλημένων συμπερασμάτων, σὰν κάποιου ἐπιβεβλημένου παιδαγωγικοῦ ἀντιλόγου.

Ἐν πρώτοις:

Ἐπειδὴ ἡ ὥς ἄνω ἔκθεσις δὲν παρεδόθη εἰς τὴν ταπεινότητά μας μετὰ τὴν προοπτικὴν τοῦ παιδαγωγικοῦ ἀπορρήτου, ἀλλ' ἦταν ἀπὸ τὲς ἐπιλεγμένες ἀπὸ σειρὰν ἐκθέσεων ποὺ εἶχανε δοθῇ εἰς τὸ μάθημα τῆς Ψυχολογίας μετὰ τὴν εὐκαιρίαν τῆς διαπραγματεύσεως τοῦ κεφαλαίου τῆς ψυχολογίας «περὶ αὐτοπαρατηρησίας καὶ ἑτεροπαρατηρησίας», γι' αὐτὸ ἀνεγράψαμε πληρὲς τὸ ὄνομα τῆς παλαιᾶς ἀποφοίτου τοῦ Γυμνασίου.

Αὐτὰ ἀπὸ ἐντυπωσιακῆς ἀπόψεως.

Ἀπὸ διδακτικῆς ἀπόψεως, συνεδύαζα πάντοτε τὴ διδασκαλίαν ἐκαστοῦ κεφαλαίου τῆς ψυχολογίας καὶ μετὰ σειρὰν ἐκθέσεων, πρὸς διάγνωσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπιζήσεως τοῦ περιεχομένου καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀτομικοῦ ψυχογραφικοῦ δελτίου, τὸ ὁποῖον τηροῦσα γιὰ ὅλα τὰ μέλη τῆς τάξεως.

Αὐτὸ ἦταν ἡ καινούργια ἀπὸ διδακτικῆς ἀπόψεως προοπτικὴ.

Καὶ ὅμως...

Κάποιος συνάδελφος παραξενεύτηκε τόσον πολὺ γιὰ τὴ διδακτικὴν αὐτὴ καινοτομίαν ποὺ ἐφήρμοζα εἰς τὴν ψυχολογίαν, ὥστε παρατήρησε κάποιον μὲρ μετὰ συνοφρυωμένον ὕψος τὰ ἀκόλουθα:

«Οὐφ! καί μένε συνάδελφε. Ἐκθέσεις θὰ ἐφαρμόζομεν τώρα καὶ στὸ μάθημα τῆς ψυχολογίας; Ποῦ ἀκούστηκε αὐτό; Αἱ ἐκθέσεις εἶναι, σύμφωνον μετὰ τὸ ἐπίσημον Πρόγραμμα, μονάχα γιὰ τὸ μάθημα τῶν Νέων Ἑλληνικῶν».

Συνεφώνησα μαζί του διαφωνώντας!

Ἐν τέλει:

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς λογοτεχνικῆς, ἡ ὥς ἄνω ἔκθεσις τῆς μαθητρίας θὰ μπορούσε ἀφ' ἑνὸς νὰ διεκδικήσει τὴν προβαθμίδα εἰδους ψυχολογικῶν ἐκθέσεων Baccalauréat ἐν μικρογραφίᾳ, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι προέρχεται ἀπὸ μαθήτρια τῆς προτελευταίας γυμνασιακῆς τάξεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ μπορούσε νὰ καταλάβει θέσι σὲ σελίδες Νεοελληνικοῦ κειμένου μετὰ τὸν τίτλον: «Κουβέντες μ' ἕνα φθινοπωρινὸ φύλλον».

Εὐριπίδης Σούρλας

ΓΙΑ ἝΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑἶΣΘΗΤΙΚΗΣ ΑἶΩΓΗΣ

Ἡ ΧΡΕΩΚΟΠΙΑ

Στὴν περιοχὴ τῆς Αἰσθητικῆς Ἀγωγῆς τὸ σχολεῖο στάθηκε μιὰ καταδίκη τῆς Τέχνης. Μιὰ ἀνακίνηση τοῦ θέματος αὐτοῦ μετὰ μιὰ τέτοια κατηγορηματικὴ ἀπόφραξη γιὰ ἕνα τόσο μενάλον θέμα, ὅπως εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς Τέχνης σὰν στοιχεῖο ἀγωγῆς, ἐγείρει σοβαρὰ ἐρωτήματα ποῦ, φοβόμενοι, θὰ μείνουν ἀναπάντητα. Γύρω ἀπὸ τὴν «ψυχαγωγικὴν» (ἀγωγή τῆς ψυχῆς) ἀποστολὴ τῆς Τέχνης ἔχουν διατυπωθῇ οἱ πιὸ ἀντιτιθέμενες ἀπόψεις καὶ θεωρίαι μετὰ ἐπικεντρὸν τὸν πλατωνικὸν πάντα ἀντίλογον. Ὁ «ἱερὸς φόβος» τοῦ Πλάτωνος γιὰ τὴν ἀνεξέλεγκτες ἐπεκτάσεις τῆς «θείας μανίας» πέρασε σὲ κατωπινὲς γενεές τῶν διανοητῶν καὶ παιδαγωγῶν μετὰ ἀπρόβλεπτη γιὰ τὸν ἴδιο, ἴσως τὸν Πλάτωνα (ἀνασταλτικὴ πολλὰς φορὲς) κυριαρχικὴ δύναμις, ποὺ καθώριζε συχνὰ τὴν αἰσθητικὴν τοῦ φιλοσοφία. Συναφείς καὶ ἀπὸ ἄλλες αἰτίαι ἀντιδράσεις γύρω ἀπὸ τὴν παιδευτικὴ καθόλου ἀξία τῆς Τέχνης διατυπώνονται ἀκόμη σήμερον ποὺ καθαγιαζονται ἀπὸ τὴν πλατωνικὴν αὐθεντίαν καὶ τὸν σύγχρονον ἐρμητισμὸν (καὶ παραλογισμὸν) τῆς Τέχνης. Ὑπάρχουν ἐκεῖνοι ποῦ, πάντα περίφοβοι γιὰ τὴν κατάλυση τῶν ἀξιών, φοβοῦνται τὸν πρωτοποριακὸν χαρακτήρα τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας. Πολλοὶ εἶναι ἔτοιμοι νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὴν Τέχνην γιὰ τὴν διατήρησιν τοῦ Status Quo, ἐνῶ ἄλλοι δὲν θὰ δίσταζαν νὰ ἐκμεταλλευσθῶν τὴν μαγείαν τῆς γιὰ προπαγάνδα. Τέλος, οἱ ἠθικολόγοι θεωροῦν τὴν Τέχνην μιὰ καθαρὴ διαφθορά.

Πιστεύω πῶς οἱ φόβοι εἶναι ὑπερβολικοί, ὅπως ὑπερβολικὸς ὑπῆρξε καὶ ὁ Πλάτων τόσο στὴν διατύπωση τῶν θεωριῶν του ὅσο καὶ στὴν περιέργη νομοθετικὴν του προσπάθειαν γύρω ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς διδασκαλίας τῆς στοὺς ἰδεατοὺς πολῖτες τῆς «Πολιτείας» του. Ὁ Πλάτων, βέβαιον, ἐγνώριζε τὴν βαθύτερην παιδευτικὴν ἀξίαν τῆς Τέχνης καὶ μὰς ἄφησε μιὰν ἀνεκτίμητην κληρονομίαν ἰδεῶν γύρω ἀπὸ τὴν οὐσίαν τῆς καὶ τὴν σχέσιν τῆς μετὰ τὴν Ἀγωγὴν καὶ ἀκόμη, εἶχε τοὺς λόγους του νὰ νομοθετήσῃ ὅπως ἐνομοθέτησε. Ἡ μεγάλη ἰδέα τοῦ Πλάτωνος βρίσκεται στὴν προσπάθειαν νὰ συμβιβάσῃ τὸν καλλιτέχνην μετὰ τὸν παιδαγωγὸν καὶ, ἀκόμη, νὰ κόμῃ τὸν καλλιτέχνην παιδαγωγὸν καὶ σ' αὐτὸ τὸ δεύτερον σημεῖον ὑπῆρξε ὑπερβολικὸς καὶ, ἴσως, ἀτυγχοῦν. Ἡ ἀνάμιξις τοῦ διδασκισμοῦ στὴν καλλιτεχνικὴν προσπάθειαν θεωρήθηκε (καὶ θεωρεῖται) βεβήλωση τῆς Τέχνης. Πιστεύω πῶς ἡ Τέχνη εἶναι ἀφ' ἑαυτῆς παιδαγωγία, ἀφοῦ τὸ καλλιτεχνικὸν δημιούργημα δὲν ἀποτελεῖ παρὰ τὴν συμβολικὴν ἔκφρασιν τῶν ἐμπειριῶν καὶ βιωμάτων καὶ ἰδεῶν τοῦ καλλιτέχνη. Ὁ ἐνσυνείδητος καὶ προγραμματισμένος διδασκισμὸς ἐκβαρβαρίζει τὴν Τέχνην στὸ ἐπίπεδον τῆς φτηνῆς ἠθικολογίας—ἀπὸ παράδειγμα ἡ κακόγουστη στιχοῦργημένη ἠθικολογία καὶ πατριωτικὴ πολιτικὴ προπαγάνδα. Δὲν πιστεύω ὅμως, ἐδῶ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ δικαιώσῃ τὸν Πλάτωνα ὅτι ἕνα ἔργον Τέχνης καταδιώκεται μετὰ ὅ,τι συνήθως καλοῦμε «καθαρὴν αἰσθητικὴν ἀπόλαυσιν» καὶ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀφυπνίσῃ μέσα μας κάτι ἀπὸ τὴν κοινὴν μας μοῖραν, ἀπὸ τὸν κοινὸν μας ἀνθρωπισμὸν μ' ἄλλα λόγια ὅτι ἡ αἰσθητικὴ ἀπόλαυσις—εἴτε προέρχεται ἀπὸ ἕνα κινεζικὸν ἀριστοῦργημα εἴτε ἀπὸ μιὰν σαιξπηρεῖαν τραγωδίαν—δὲν μὰς κάνει οὔτε καλύτερον οὔτε χειρότερον, ὅτι ἕνα ἱαπωνικὸν βάζον δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐγείρῃ μιὰν αἰσθητικὴν ἀνθρωπιάς τὸ ἴδιον στὸν ἐπιστήμονα ποὺ σχεδιάζει καὶ στὸν Πρόεδρον ποὺ διατάζει καὶ ρίχνει τὴν ἀτομικὴν βόμβαν!

Υπάρχει όμως και ένα άλλο πρόβλημα που κάνει δύσκολο το θέμα μας. Είναι η θέση της Τέχνης στον αιώνα μας. Και εδώ μας ακολουθεί η καταθλιπτική προφητεία μιας άλλης σύθεντίας, του Hegel. Στον αιώνα της 'Επιστήμης είχε πη ο Hegel, η Τέχνη θα πάψει να έχει σύνδεσμο με τις ζωτικές δραστηριότητες του ανθρώπου και θα απωθηθεί σ' ένα περιθώριο όπου θ' αναπτυχθεί σε πλατείς ορίζοντες και ποικιλόμορφες επιτεύξεις. Το κέντρο της ζωής θα καταλάβει η 'Επιστήμη. Οι άνθρωποι θα έξακολουθούν να ζωγραφίζουν και να κάνουν αγάλματα και να γράφουν ποιήματα, αλλά μ' όλη την λαμπρότητά της, μ' όλη την αξιοπρέπεια και την τελειότητα των αρχαίων θεών της και των ιερών προσώπων του Χριστού και της Παρθένου η Τέχνη δεν θα έχει τη δύναμη να μας υποβάλλει σε εύλαβεϊς γονυκλισίες.

Καθώς παρακολουθούμε σήμερα τη φρενίτιδα με την οποία η 'Επιστήμη προάγεται, το ρόλο που παίζει στη ζωή μας, τις πολλαπλές επιπτώσεις που έχει σ' όλα τα πεδία της καλλιτεχνικής δημιουργίας αντιλαμβανόμεθα ότι η ανησυχία του Hegel δεν ήταν τελείως άδικαιολόγητη. Παρά τα μέσα που η ίδια η τεχνική πρόοδος έθεσε στην διάθεσή μας για τη διάδοση (όπως και για την παραγωγή) των καλλιτεχνικών αριστουργημάτων των αιώνων, η Τέχνη μπαίνει στο περιθώριο της δραστηριότητας του ανθρώπου και συχνά θεωρείται σαν μια ιδιομορφία ελάχιστα κολακευτική. Ποτέ οι άνθρωποι σε καμιά εποχή δεν είχαν την εύκαιρία να απολαύσουν τόσο Τέχνη όσο οι άνθρωποι της δικής μας γενιάς με τα εκλαϊκευμένα θέατρα, τα φτηνά βιβλία, τα εύπρόσιτα αντίγραφα των ζωγραφικών πινάκων, τις 'Εκθέσεις, την Τηλεόραση κλπ. 'Αλλά και ποτέ άλλοτε δεν είχε κατηγορηθεί τόσο η Τέχνη για «πεισιθανατισμό»... για διαστροφή, για φθοροποιό επίδραση, για αδυναμία να ωθήσει στα μεγάλα και ύψηλά. Είναι τάχα μόνον ο αναμφισβήτητος έρμητισμός της υπεύθυνος ή και αυτός ο ρυθμός, αυτή η ίδια ατμόσφαιρα της εποχής που έχει μετακινήσει τα κέντρα ενδιαφέροντος του ανθρώπου στην άμεσότητα της ζωής και της ύπαρξέως κατά τρόπο που μια σοβαρή καλλιτεχνική εκδήλωση να μην έχει για τον μέσο άνθρωπο διαφορετική σημασία και σοβαρότερη αξία από μια ποδοσφαιρική συνάντηση ή μια (βασιλική) γαμήλια πομπή;

Αντ. Π. Μπενέκου Β. ΕΔ.
του Παν/μίου του Έδιμβούργου

ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ

Όσοι εκ των κ.κ. συνδρομητών καθυστερούν τας συνδρομάς των παρακαλούνται θερμώς, όπως φροντίσουν δια την αποστολήν των. Η έκδοσις του περιοδικού μας στηρίζεται κυρίως εις τας συνδρομάς των αναγνωστών του.

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ



Η ΕΝΙΑΙΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑΣ Α', Β' ΤΑΞΕΙΣ

Μελετήσας Ικανόν αριθμόν βιβλίων και περιοδικών περί την Ε.Σ.Δ., ήθελον όπως διδάξω εις τας συνδιδασκομένας Α' Β' τάξεις του 3/θς δημοτικού σχολείου Κατοχής Μεσολογγίου με το σύστημα τούτο (Ε.Σ.Δ.).

Σκοπός μου δέ ήτο να πειραματισθώ επί του έν λόγω διδακτικού συστήματος, επ' αγαθών των νεαρών βλαστών της οικογενείας μας, της κοινωνίας μας, της φιλότατης ήμων Πατρίδος και του Έθνους γενικώτερον.

Πρίν αρχίσει το νέον σχολικόν Έτος, είχον προγραμματίσει τας διδακτικές εκείνας ενότητες, αΐτινες έν πολλοίς θα έδιδάσκοντο εις τας ανωτέρω μνημονευόμενας τάξεις. Διά την κατάρτισιν των πιθανών τούτων διδακτικών ενότητων, έλήφθη σοβαρώς υπ' όψιν ή οικογένεια. το σχολείον και το χωρίον εις τα πλαίσια του Ε.Α.Π.

Κατωτέρω θα παραθέσω τας έν λόγω διδακτικές ενότητες πρίν όμως παραθέσω ταύτας, ως και την καταγραφήν των γενικών παρατηρήσεών μου και συμπερασμάτων έκ της εφαρμογής της Ε.Σ.Δ., επιτραπήτω μοι, ίνα εκθέσω ένταύθα περιληπτικήν θεωρητικήν άποψιν της Ε.Σ.Δ. εις τας Α' Β' τάξεις.

Α' Περιληπτική θεωρητική άποψις της Ε.Σ.Δ. εις τας Α' Β' τάξεις.

Το μικρό παιδί βλέπει τον κόσμον υπό το πρίσμα της ολότητος και ουχι κεχωρισμένως. Με την Ε.Σ.Δ. το παιδί δέχεται τα μορφωτικά αγαθά του πολιτισμού φυσικώς και άβιάστως. «Μη βία ώ άριστε, αλλά παίζων τρέφε τους παίδας» (Πλάτων).

Η Ε.Σ.Δ. δίδει στο παιδί χαρά, γέλιο, παιχνίδι. Η Ε.Σ.Δ. είναι ή διδασκαλία εκείνη, που συνδέει σπίτι και σχολείο περισσότερο από πάσαν άλλην διδασκαλίαν, αυτή δέ προϋποθέτει διδάσκαλον με βαθείαν παιδαγωγικήν και ψυχολογικήν μόρφωσιν. Να έχη άρτιον έπιστημονικόν κατάρτισμόν και πολυμέρειαν γνώσεων.

Β'. Πρακτική άποψις της Ε.Σ.Δ.

Συνετάχθη έτήσιον πρόγραμμα πιθανών διδακτικών ενότητων με βάσιν τον χώρο (σπίτι· σχολείον· χωρίο), τον χρόνον (εποχαι έτους...), την

πορείαν ζωής (τροφή· ένδυμασία· ασφάλεια· κατοικία· εργασία κλπ.) και τέλος τὰ εὐκαιριακά γεγονότα.

Τὸ ἐν λόγῳ πρόγραμμα ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ Ε.Σ.Δ. Α' Β' ΤΑΞΕΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΚΑΤΟΧΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ.

1. Προκαταρκτικαὶ ἐργασίαι.

(Ἀπὸ 21—30 Σεπτεμβρίου)

Ἀγιασμός εἰς τὸ σχολεῖον. Ἀνακοινώσεις. Τοποθέτησις ἐπίπλων. Θέσις μαθητῶν. Ἡ πρώτη γνωριμία μετὰ τοὺς μικροὺς μαθητάς. Τὸ σχολεῖον μας. Ἡ αἴθουσα τῆς τάξεως καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἐπιπλα. Αἱ ἄλλαι αἰθούσαι τοῦ σχολείου. Ἡ αὐλὴ τοῦ σχολείου. Τὸ πρῶτον ξεκίνημα τοῦ μαθητοῦ ἀπὸ τοῦ σπίτι εἰς τὸ σχολεῖον. Συμπεριφορὰ τοῦ μαθητοῦ ἐντὸς τοῦ σχολικοῦ περιβάλλοντος καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ. Τὸ ὑπόστεγον τοῦ σχολείου. Προσανατολισμός σχολείου ἀπὸ τὸ χωριό. Τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος. Ἡ ὕδρευσις τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου. Τὰ περιεχόμενα τῆς σάκκας μου. Ἀνακεφαλαίωσις.

2. Τὸ σπίτι μας καὶ ἡ οἰκογένεια.

(Ἀπὸ 1—20 Ὀκτωβρίου)

Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὰς θερινὰς διακοπὰς. Ὁ καυτερός ἥλιος τοῦ καλοκαιριοῦ. Παραθερισμός τῶν μαθητῶν. Θαλάσσια λουτρά εἰς τὸ «Βιόνι» καὶ εἰς τὴν «πλάζ τοῦ Αἰτωλικοῦ». Ἡ ἡλιοθεραπεία σπουδαῖος παράγων ὑγείας. Ἡ γυμναστική. Ἡ οἰκογένεια τοῦ μαθητοῦ. Ὄνομα τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Οἱ ἄλλοι συγγενεῖς. Ἐργασίαι γονέων καὶ λοιπῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Τὸ σπίτι: Ἀνέγερσις οἰκίας. Ἀπαιτούμενα ὕλικά. Ὁ ξυλουργὸς καὶ ἐργασία αὐτοῦ. Ἄλλοι χειροτέχναι κατὰ τὴν οἰκοδόμησιν καὶ ἐργασίαι αὐτῶν. Διακόσμησις καὶ διαίρεσις τῆς οἰκίας. Καθαριότης καὶ ἐπίπλωσις αὐτῆς. Εἶδη οἰκῶν (μονώροφοι· διώροφοι κλπ.). Αἱ κατοικίαι τῶν ἀνθρώπων εἰς παλαιὰν ἐποχὴν. Σύγκρισις ἐκείνων μετὰ τὰς σημερινὰς. Χρησιμότης τῆς οἰκίας, Δωμάτια οἰκίας. Κρεββατοκάμαρα—Τραπεζαρία—Σαλόνι—Ἀποθήκη—Κουζίνα. Ἡ μητέρα στὴν ἀγορά.

Ὁ μπακάλης, ὁ κρεοπώλης, ὁ μανάβης, ὁ ψωμᾶς. Ζῶα τοῦ σπιτιοῦ. Σκύλος—γάτα—ποντικός. Διάφορα ἔντομα. Μύγα, κουνούπι κλπ. Αὐλὴ—κῆπος.

Ἀνακεφαλαίωσις

3. Ἐθνικοθρησκευτικαὶ ἐορταί.

(Ἀπὸ 21—31 Ὀκτωβρίου)

Ὁ Ἅγιος Δημήτριος (Πολιοῦχος τοῦ χωριοῦ). Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἀγ. Δημητρίου. Σχολικαὶ προσευχαί. Ἡ ἐορτὴ τῆς Σημαίας. Σημαιοστολισμός τοῦ σχολείου—ποιήματα—ᾄσματα. Ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου. Προετοιμασία εἰς τὸ σχολεῖον. Ποιήματα—ᾄσματα. Σημαιοστολισμός τοῦ σχολείου καὶ τῶν οἰκῶν. Ἡ ἔννοια τῆς ἐορτῆς διὰ τοὺς Ἕλληνας. Στέψις τοῦ ἡρώου τοῦ χωρίου. Παρέλασις τοῦ σχολείου.

Ἀνακεφαλαίωσις

4. Περιβάλλον καὶ ἐποχὴ.

(Ἀπὸ 1—20 Νοεμβρίου)

Τὸ φθινόπωρον.

Ἐκδρομὴ εἰς τοὺς ἀγρούς. Εἰκὼν τῆς φύσεως κατὰ τὸ φθινόπωρον.

Τὰ ἀποδημητικὰ πουλιά. Τὸ ὄργωμα τῶν ἀγρῶν. Ὁ γεωργὸς καὶ τὰ ἐργαλεῖα τοῦ. Φθινοπωρινὰ ἐργαία. Ἐπίσκεψις ἐλαιῶνος. Τὰ δῶρα τοῦ Φθινοπώρου. Προετοιμασίαι εἰς τὸ σπίτι διὰ τὸν ἐπερχόμενον χειμῶνα. Ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύχτα κατὰ τὸ φθινόπωρον. Οἱ μῆνες τοῦ φθινοπώρου. Αἱ ἡμέραι ἐκάστου καὶ ὁλων μαζί· Ὁ ἄνεμος (χαρταετοί). Ἡ βροχὴ. Ὠφέλεια κλπ.

Ἀνακεφαλαίωσις

5. Ὁ σχολικὸς κῆπος.

(Ἀπὸ 20—30 Νοεμβρίου)

Κηπουρικαὶ ἐργασίαι. Εἶδη σχολικῶν κήπων, χρησιμότης αὐτοῦ. Χρησιμότης αὐτοῦ. Χρησιμοποιούμενα ἐργαλεῖα διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ σχολικοῦ κήπου.

Ἀνακεφαλαίωσις

6. Ὁ Χειμῶν.

(Ἀπὸ 1—10 Δεκεμβρίου)

Γενικὴ εἰκὼν τῆς φύσεως. Ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύχτα κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἐργασίαι κατὰ τὸν χειμῶνα. Σύγκρισις χειμῶνος καὶ φθινοπώρου. Τὸ ψῆχος κατὰ τὸν χειμῶνα. Διάρκεια τοῦ χειμῶνος. Οἱ μῆνες τοῦ χειμῶνος. Μέσα θερμάνσεως. Ἐνδυμασίαι (ὑλαὶ ἐξ ὧν κατασκευάζονται). Ὁ φωτισμός καὶ ἡ φωτιά. Πτωχοὶ καὶ πλούσιοι κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἡ ζωὴ στὸ σπίτι. Βροχὴ—χιόνι—χαλάζι. Οἱ δρόμοι τοῦ χωρίου κατὰ τὸν χειμῶνα.

Ἀνακεφαλαίωσις

7. Θρησκευτικὴ ζωὴ.

(Ἀπὸ 11—23 Δεκεμβρίου)

Τὰ Χριστούγεννα. Προετοιμασίαι εἰς τὸ σπίτι καὶ εἰς τὴν ἀγοράν. Προετοιμασίαι εἰς τὸ σχολεῖον διὰ τὴν Χριστουγεννιάτικην ἐορτὴν. Τὰ Χριστουγεννιάτικα ἔθιμα (Χριστόψωμα· Χριστοκούλουρα· γλυκίσματα κλπ.). Χριστουγεννιάτικαι διηγῆσεις. Τὰ Χριστούγεννα τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν. Ἐπισκέψεις κατὰ τὰ Χριστούγεννα. Τὰ Χριστουγεννιάτικα κάλαντα. Ἡ Πρωτοχρονιά. Ὁ Ἅγιος Βασίλης. Τὰ πρωτοχρονιάτικα ἔθιμα (δῶρα—παιχνίδια—κάλαντα—βασιλόπιττα—εὐχαὶ διὰ τὸ νέον ἔτος).

Ἀνακεφαλαίωσις

8. Τὸ ἡμερολόγιον.

(Ἀπὸ 8—20 Ἰανουαρίου)

Ἀνακοινώσεις ἀπὸ τὰς διακοπὰς τῶν Χριστουγέννων. Τὸ ἡμερολόγιον. Εἶδη ἡμερολογίου. Διαίρεσις τοῦ χρόνου. Οἱ δώδεκα μῆνες τοῦ χρόνου. Αἱ ἑπτὰ ἡμέρες τῆς ἐβδομάδος. Τὸ ὥρολόγιον. Τὸ ταχυδρομεῖον—ὁ ταχυδρόμος—γράμματα—γραμματόσημα.

Ἀνακεφαλαίωσις

9. Τὸ χωριὸ μας.

(Ἀπὸ 21 Ἰανουαρίου ἕως 20 Φεβρουαρίου)

Ἡ Ἐκκλησία, Ἡ πλατεῖα. Ἡ ἀγορά. Οἱ δρόμοι τοῦ χωριοῦ. Ὁ ποταμός Ἀχελῷος (τὰ ὕδατα, τὰ περὶ τὸ χωριὸν ἔλη. Ἐπίσκεψις τούτων. Τὰ

εις τὰ ἔλη ὑπάρχοντα φυτὰ καὶ ζῶα). Ἱστορικοὶ τόποι. Ἀσφάλεια. Τάξεις. Αἱ ἀρχαὶ τοῦ χωρίου (Πρόεδρος — Συμβούλιον). Κοινοτικὸν κατάστημα, διαγωγή τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὰς κοινοτικὰς ἀρχάς (ἀγάπη, συμπάθεια — βοήθεια καὶ συνεργασία τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος ὡς συνεκτικὸς δεσμὸς αὐτῆς). Τὸ Α' δημοτικὸν σχολεῖον. Τὸ Κοινοτικὸν Ἱατρεῖον (Μικρόβια — Ἀσθένειαι. Τὰ μέρη τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ ἡ ὑγεία αὐτῶν). Ἱατροὶ — ἀδελφαί — φαρμακεῖον. Καθαριότης. Καθαρὸς ἀήρ. Ἐξοχή. Τὰ γύρω βουνά. Τὰ μέρη τοῦ ὄρους. Ὁ λόφος καὶ τὰ ἄλλα ὕψωματα. Ἡ πεδιάς τοῦ χωρίου. Προϊόντα. Τὰ ἐρημοκκλήσια τοῦ χωρίου. Ἐπίσκεψις τούτων. Τὰ ἄλλα χωρία τοῦ Δήμου. Ἡ πέριξ τούτων φύσις καὶ αἱ ἀσχολίαι τῶν κατοίκων.

Ἀνακεφαλαίωσις

10. Αἱ ἑορταὶ τῶν Ἀπόκρεω.

(Ἀπὸ 21 — 28 Φεβρουαρίου)

Διάφοροι ἐνδυμασίαι. Ἡθὴ καὶ ἔθιμα. Προσωπίδες, χαρτοπόλεμος, κομφετί. Ἑλληνικοὶ χοροὶ τραγούδια. Ἡ Καθαρὰ Δευτέρα (Κούλουμα). Ἀφίξεις ἐπισκεπτῶν εἰς τὸ χωρίον.

Ἀνακεφαλαίωσις

11. Ἡ Ἀνοιξις.

(Ἀπὸ 1 — 19 Μαρτίου)

Ἐκδρομαὶ εἰς τὴν ἐξοχὴν. Εἰκὼν τῆς φύσεως κατὰ τὴν ἀνοιξιν. Ζῶα — φυτὰ — ἄνθη — φρούτα. Τὰ χελιδόνια. Ἐργασίαι ἐποχῆς. Ὁ σχολικὸς κήπος κατὰ τὴν ἀνοιξιν. Διάρκεια τῆς ἀνοίξεως. Οἱ μῆνες τῆς ἀνοίξεως. Αἱ ἡμέραι ἐκάστου. Σύγκρισις μετὰ τὰς ἄλλας ἐποχάς (χειμῶν — φθινόπωρον). Λαΐκαὶ παροιμίαι διὰ τὴν ἀνοιξιν.

Ἀνακεφαλαίωσις

12. Ἑθνικὴ καὶ θρησκευτικὴ ζωή.

(Ἀπὸ 15 — 24 Μαρτίου)

Ἡ Ἑθνικὴ μας ἑορτή.

Προετοιμασίαι εἰς τὸ σχολεῖον διὰ τὴν πραγματοποιηθησομένην ἑορτήν. Σημαιοστολισμὸς τοῦ σχολείου. Ποιήματα — ᾠδαί. Σημασία τῆς ἑορτῆς. Τὸ κρυφὸν σχολεῖον. Στέψις ἡρώου τοῦ χωρίου. Παρέλασις μαθητῶν. Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Παναγίας.

Ἀνακεφαλαίωσις

13. Τὸ Πάσχα.

(Ἀπὸ 26 Μαρτίου — 26 Ἀπριλίου)

Προετοιμασίαι εἰς τὸ σπίτι καὶ εἰς τὴν ἀγοράν. Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ. Τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ Ἀνάστασις. Ἡθὴ καὶ ἔθιμα κατὰ τὸ Πάσχα.

Ἀνακεφαλαίωσις

14. Ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου.

(Ἀπὸ 22 — 30 Ἀπριλίου)

Ἀνακοινώσεις ἀπὸ τὰς διακοπὰς τοῦ Πάσχα. Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Σχολικαὶ προσευχαί.

Ἀνακεφαλαίωσις

15. Ἡ Πρωτομαγιά — Μάϊος.

(Ἀπὸ 2 — 31 Μαΐου)

Ἀνακοινώσεις ἀπὸ τὴν Πρωτομαγιά. Ἀνθη — στεφάνια. Ἡθὴ καὶ ἔθιμα. Ἀφίξεις ἐπισκεπτῶν εἰς τὸ χωρίον. Ἡ εἰκὼν τῆς φύσεως κατὰ τὸν Μάϊον. Τὰ ἔντομα. Αἱ μέλισσαι, αἱ πεταλοῦδες κλπ. Ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου.

Ἀνακεφαλαίωσις

16. Τὸ καλοκαίρι.

(Ἀπὸ 1 — 15 Ἰουνίου)

Γενικὴ εἰκὼν τῆς φύσεως. Διάρκεια τοῦ θέρους. Οἱ μῆνες τούτου. Αἱ ἡμέραι ἐκάστου. Ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα κατὰ τὸ θέρος. Ἡ θερμότης τοῦ θέρους. Τὰ δῶρα τοῦ θέρους. Ἐνδυμασίαι καὶ ὑπόδησις τοῦ θέρους. Ὁ ὑποδηματοποιός. Ἐκδρομὴ εἰς τοὺς ἀγρούς. Ὁ θερισμός. Ὁ τζίτζικας. Ὁ οὐρανός (ὁ ἥλιος — φεγγάρι — ἄστρα). Ἐργασίαι κατὰ τὸ θέρος. Σύγκρισις τούτου μετὰ τὰς ἄλλας ἐποχάς. Ἡ Πεντηκοστή.

Ἀνακεφαλαίωσις

17. Ἡ ἑορτὴ ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων.

(Ἀπὸ 15 — 23 Ἰουνίου)

Προετοιμασίαι εἰς τὸ σχολεῖον διὰ τὴν δοθησομένην σχολικὴν ἑορτήν. Ἡ σχολικὴ ἑορτή.

Σημείωσις: Εἰς τὸ ἑκτεθὲν πρόγραμμα δὲν περιλαμβάνονται αἱ ἐπεξεργασίαι τῶν ἐκάστοτε ἐκδρομῶν καὶ πολλὰ εὐκαιριακὰ θέματα.

Γ'. Παρατηρήσεις — Συμπεράσματα:

1) Διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ πιθανοῦ προγράμματος διδακτικῶν ἐνοτήτων, ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν κατὰ τὸ δυνατόν καὶ τὸ μορφωτικὸν ὕλικόν, τὸ ὁποῖον προσφέρεται ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐπισήμου ἀναγνωστικοῦ βιβλίου. Τοῦτο δὲ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ ὀφειλόμενον πρὸς τὸν Νόμον σεβασμὸν καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τὴν ὅσον τὸ δυνατόν πληρεστέραν ἐναρμόνισιν πατριδογνωστικοῦ ὕλικου καὶ ἐπισήμου ἀναγνωστικοῦ βιβλίου. Παρὰ ταῦτα ὁμῶς ὑπῆρξαν περιπτώσεις, καὶ δὴ πολλαί, καθ' ἃς δὲν ἠδυνήθη ἐνύφανσις διδασκαλίας ἀναγνώσεως ἐκ τοῦ ἐπισήμου ἀναγνωστικοῦ βιβλίου, εἰς τὴν Ε.Σ.Δ. Παρόμοιον τι συνέβη καὶ μετὰ τὸ μάθημα τῆς ἀριθμητικῆς.

Εἴμεθα ὁμῶς ὑποχρεωμένοι νὰ σεβασθῶμεν τὸ Ε.Α.Π. τοῦ προβλέπει καθ' ἑκάστην ἡμέραν, διδασκαλίαν ἀναγνώσεως εἰς τὰς ὥς εἴρηται τάξεις. Διό, ἐφήρμοσα ἐν προκειμένῳ χαλαράν — μερικὴν Ε.Σ.Δ. καὶ οὐχὶ ὀλικήν — ἀμιγῆ τοιαύτην.

Ἐδῶ εὐλόγως γεννᾶται τὸ ἐρώτημα. Διὰ τί κατὰ τὰς ἡμέρας καθ' ἃς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνυφανθῇ διδασκαλία ἀναγνώσεως ἐκ τοῦ ἐπισήμου ἀναγνωστικοῦ βιβλίου, εἰς τὴν Ε.Σ.Δ. δὲν ἐγένετο χρῆσις ἐλευθέρων ἀναγνωστικῶν βιβλίων τῆς σχολικῆς — μαθητικῆς βιβλιοθήκης, διὰ νὰ ἔχωμεν ἐφαρμογὴν ὀλικῆς — ἀμιγῆς Ε.Σ.Δ. εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως; Ἡ ἀπάντησις μου εἶναι ἡ ἑξῆς:

Ἐὰν ἔπραττον οὕτω, θὰ ἠρχόμην εἰς ἀντίθεσιν μετὰ τὸ ἐπίσημον Κράτος, τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλει διδασκαλίαν ἀναγνώσεως ἐξ ἐπισήμου ἀναγνω-

στικοῦ βιβλίου ἐγκεκριμένου ὑπ' αὐτοῦ καὶ οὐχὶ ἐξ ἐλευθέρων τοιούτων.

Συμπέρασμα: Ἐφαρμογὴ Ε.Σ.Δ. ὑπὸ μορφὴν ἀμιγῆ—ὀλικὴν καὶ οὐχὶ χαλαρὰν—μερικὴν τοιαύτην, εἶναι ἀνέφικτος, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ Ε.Α.Π.

2) Ἡ ἐφαρμογὴ ὀλικῆς—ἀμιγοῦς Ε.Σ.Δ. εἰς συνδιδασκομένας τάξεις Α' Β' εἶναι μᾶλλον δύσκολος ἐὰν ὄχι ἀκατόρθωτος. Διότι τὸ ἀντικείμενον τῆς Πατριδογνωστικῆς ἐνότητος δυνατόν νὰ συνυφαίνεται μὲ κεφάλαιον περιεχόμενον ἐν τῷ ἀναγνωστικῷ Γ' τάξεως, ἐνδέχεται ὅμως νὰ μὴν ὑφίσταται οὐδὲως σχετικὸν κεφάλαιον ἐν τῷ ἀναγνωστικῷ Α' τάξεως καὶ τὰνάπαλιν.

Κατὰ ταῦτα ἐμπίπτομεν πάλιν εἰς τὴν χλιαρὰν—μερικὴν Ε.Σ.Δ. Ἐπίσης ἡ ἐφαρμογὴ ὀλικῆς—ἀμιγοῦς Ε.Σ.Δ. εἰς τὰς συνδιδασκομένας Α' Β' τάξεις καθίσταται ἔτι δύσκολος, ἐὰν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἐν τῇ Α' τάξει (α' ἐξάμηνον) εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ τηρῶμεν αὐστηρῶς τὴν σειρὰν τοῦ ἀναγνωσματορίου διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῶν φθόγγων.

Συμπέρασμα: Ἐφαρμογὴ ἀμιγοῦς Ε.Σ.Δ. εἰς τὰς συνδιδασκόμενας Α', Β' τάξεις εἶναι μᾶλλον ἀνέφικτος.

3) Αἱ πιθαναὶ διδακτικαὶ ἐνότητες ποὺ ἐπρογραμματίσθησαν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ σχολικοῦ ἔτους, ἐδιδάχθησαν ἅπασαι, ἐκτὸς ἀνεπαισθήτων μεταβολῶν, ποὺ λόγῳ παρεμβολῆς εὐκαιριακῶν τινῶν θεμάτων, συνέβαινε ὥστε νὰ ἐξετασθῶσιν αὐταὶ ἐντὸς τῶν χρονικῶν ὁρίων ποὺ ἐπρογραμματίσθησαν π.χ. «τὸ σπῖτι μας καὶ ἡ οἰκογένεια», ἐνῶ ἐπρογραμματίσθη δι' ἐξέτασιν κατὰ τὸ ἀπὸ 1—10 Ὀκτωβρίου χρονικὸν διάστημα, ἐνεκα παρεμβολῆς εὐκαιριακῶν θεμάτων, ἐξεταζομένη διεκόπη αὕτη καὶ ἐσυνεχίσθη βραδύτερον.

4) Ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Ε.Α.Π. προβλεπομένης ὕλης ἐδιδάχθη καὶ ἐτέτερα τοιαῦτα, γεγονός τὸ ὁποῖον εἶχε ὡς ἀπώροτον τὴν διεύρυνσιν τοῦ παρσατατικοῦ κύκλου τῶν μικρῶν μαθητῶν.

5) Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνακεφαλαιώσεως ἐκάστης διδακτικῆς ἐνότητος ἐγένετο προσφυγὴ τῶν μαθητῶν καὶ εἰς ἐλεύθερα ἀναγνώσματα τῆς σχολικῆς—μαθητικῆς βιβλιοθήκης. Ἐν πολλοῖς ἐγένετο χρῆσις τῆς ἀνθολογίας τοῦ κ. Θ. Γιαννοπούλου, τοῦ ἐλευθέρου ἀναγνωστικοῦ Β' τάξεως ὑπὸ Χ. Πάτση, τοῦ τοιοῦτου Α. Κουρτίδου καὶ ἄλλων πολλῶν.

6) Ἀπαιτεῖται πλουσία σχολικὴ—μαθητικὴ βιβλιοθήκη.

7) Τὸ περιεχόμενον τῆς Ε.Σ.Δ. εἶναι βιώματα καὶ ἐποπεῖαι.

8) Ἡ τήρησις ἡμερολογίου ἐργασίας κρίνεται ἀπαραίτητος ἀπὸ τὸν διδάσκαλον τὸν ἐφαρμόζοντα Ε.Σ.Δ.

9) Ἀπαιτεῖται ἐντατικὴ προπαρασκευὴ τοῦ διδασκάλου, ὅστις δεόν νὰ ἔχη ἀρτίαν ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν, βαθεῖαν παιδαγωγικὴν καὶ ψυχολογικὴν μόρφωσιν. Ἀπὸ τὴν προηγουμένην ἡμέραν δεόν νὰ προγραμματίζῃ τὰ μαθήματα ἐκεῖνα, ἅτινα θὰ ἐνυφανθῶσιν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς διδακτικῆς πατριδογνωστικῆς ἐνότητος τῆς ἐπομένης ἡμέρας.

10) Ἡ Ε.Σ.Δ. εἶναι μέθοδος, ἥτις καλλιεργεῖ τὴν αὐτενέργειαν ἐν ὅλῃ τῇ ἐκτάσει. Εἶναι ἡ μέθοδος ποὺ δημιουργεῖ μίαν ἀτμόσφαιραν χαρᾶς, γέλιου καὶ παιχνιδιοῦ, στοιχείων ἀπαραιτήτων διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν νεαρῶν βλαστῶν τῆς οἰκογενείας μας.

Εἶναι ἡ μέθοδος ποὺ δημιουργεῖ λίαν εὐχάριστα συναισθήματα εἰς δικάσκοντα καὶ διδασκόμενους. Εἶναι ἡ μέθοδος ποὺ ὁδηγεῖ εἰς ζωηράν, εὐχάριστον καὶ ἐπιμελημένην ἐργασίαν. Εἶναι ἡ μέθοδος ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν φυσικὴν καὶ ἀβίαστον μετάβασιν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μαθήματος εἰς τὸ ἄλλο.



ΣΧΟΛΕΙΟ & ΟΙΚΟ- ΓΕΝΕΙΑ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΓΟΝΕΩΝ

(Ὅταν πιστεύουν στὰ ψεῦδη τοῦ παιδιοῦ τους καὶ μπροστὰ τοῦ κακοχαρακτηρίζουν τὸ Δάσκαλο).

Ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη, ἡ ὠραιότερη καὶ ἀνώτερη τῆς ἀνθρώπινης διάνοιας (δὲν ἀσχολεῖται μὲ σίδερα καὶ ἀτομικὰ ὄπλα, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ κἀνῃ τὸ «χαριτωμένο πιθηκάκι» πραγματικὸν ἄνθρωπον) ἔχει ὑψωθῇ ἀρκετά, ὥστε νὰ μπορῇ νὰ κατευθύνῃ τὴν ἀνθρωπότητα στὸ ἀκέραιο. Κι ὁμῶς, σήμερα, ὑπάρχουν γονεῖς—δυστυχῶς καὶ ἐγγράμματοι ἀκόμη!—ποὺ ἐγκληματοῦν ἐναντὶ τῶν παιδιῶν τους, τῶν δασκάλων τῶν καί, γενικώτερα, τῆς παιδαγωγικῆς.

Τὰ ἐγκλήματα—ἐκούσια ἢ ἀκούσια ἄσχετον, διότι τὰ ἴδια ὀλέθρια ἀποτελέσματα φέρουν—εἶναι πολλὰ κι ἐγὼ θὰ περιορισθῶ σὲ ἓνα, ποὺ χωρίζεται σὲ τρία ἐπὶ μέρους ἐγκλήματα.

Ὅταν ἐπισκέφθηκα ἓνα φίλο μου σπουδαστὴ τῆς Παιδ. Ἀκαδημίας Λαρίσης, ἔτυχε ἡ μητέρα τοῦ σπιτιοῦ ἐκεῖνου νὰ θέλῃ νὰ κἀνῃ τὴν... δασκάλα στοὺς δασκάλους. Τὸ κοριτσάκι τῆς ἦταν μαθήτρια τῆς ΣΤ' ἐνὸς Δημοτικοῦ Σχολείου τῆς Λαρίσης. Ἡ ὥρα ἦταν 12 καὶ '0' καὶ ἡ μαθήτρια

Τέλος εἶναι ἡ μέθοδος ἐκεῖνη, ὡς καὶ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ παρόντος ἀρθροῦ μνημονεύω, ἥτις συνδέει σπῖτι καὶ σχολεῖο περισσότερο ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην διδασκαλίαν.

Δ'. Γενικὸν συμπέρασμα:

Ἐφήρμοσα τὴν χαλαρὰν—μερικὴν ἐνιαίαν συγκεντρωτικὴν διδασκαλίαν (Ε.Σ.Δ.). Φρονῶ δὲ ὅτι ὀλικὴ—ἀμιγῆς Ε.Σ.Δ. εἰς τὰς ἐν λόγῳ τάξεις, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ Ε.Α.Π., εἶναι ἀδύνατος. Πιστεύω ὅτι ἡ προσπάθειά μου (πείραμα) ἀπέβη λίαν ἐπιτυχὴς διὰ τοὺς μικροὺς μου μαθητάς, οἵτινες πολλὰ καὶ ποικίλλα ἀπεκόμισαν.

Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο, ὅπου εἶναι δυνατὴ αὕτη, νὰ διεξάγῃται ἐπ' ἀγαθῷ τῶν νεαρῶν βλαστῶν τῆς οἰκογενείας μας, τῆς Κοινωνίας μας, τῆς φιλιότητος ἡμῶν Πατρίδος καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ γενικώτερον.

Ἀντώνιος Α. Ἰωάννου
Δημῶς 22ου σχολείου Πατρῶν

δὲν ἦρθε. Πῆγε 12 καὶ 30' καὶ ἀκόμη νὰ φανῇ. 1 μ.μ. τίποτε. Ἡ μητέρα νευρίαζε, φώναζε, πηδοῦσε, ἀλλά... τί μ' αὐτό; Μόλις στίς 2 μ.μ. ἔφτασε καταλερωμένη ἡ μαθήτρια καὶ σὰ «βρεγμένη γάτα». Καὶ ἡ μητέρα ἄρχισε: «Πάλι σήμερα μέχρι τὸ ἡλιοβασίλεμα σὰς κράτησε ὁ δάσκαλος; Δάσκαλος εἶναι αὐτός ἡ... Νύχτα πήρε τὸ δίπλωμα (μᾶλλον θὰ ἐννοοῦσε ὅχι κἀνα δίπλωμα δηγοῦ ἐλκυστήρος, ἀλλὰ τὸ πτυχίο τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ). Θὰ τοῦ μάθω ἐγὼ γράμματα. Θά... Θά... Θά... Τὸν τέτοιο, τὸν πάντοιο, τὸν... τὸν...» κλπ. Ἡ κορούλα της, βρεγμένη γάτα ὡς τὴ στιγμή, τώρα πήρε θάρρος: νάι, μαμά, τέτοιος εἶναι ὁ κύριός μας· αὐτὸ κάνει, ἐκεῖνο δὲν κάνει, τοῦτο, τ' ἄλλο· ὁ δάσκαλός μας εἶναι... Κοκκίνισα, ἀγαπητὴ ἀναγνώστη, ὅταν ἄκουσα τὴ μαθητρίούλα νὰ χαρακτηρίζῃ ἔτσι τὸ δάσκαλό της καὶ μάλιστα αὐτὸν τὸν δάσκαλο ποὺ εἶναι ἐπαγγελματικὰ καὶ κοινωνικὰ ἀρίστα καταρτισμένος (τὸν γνωρίζω προσωπικά). Δὲν ἔφτασε μόνο αὐτό. Ἦλθε στὸ δωμάτιο τοῦ Σπουδαστοῦ καὶ ἄρχισε... θεωρίες καὶ, τὸ σπουδαιότερο, σὲ τόνο Χίτλερ ποὺ μιλοῦσε σὲ Γερμανοὺς ὑποδεκανεῖς. Καὶ ἡ μαθητρίούλα, προβιβασθεῖσα σὲ ἐκπαιδευτικὸ σύμβουλο, δικαίῳνε τίς... θεωρίες τῆς «μαμάς» καὶ τίς... ἐνέκρινε.

Τὸ γεγονός αὐτὸ δὲ γράφτηκε μὲ σκοπὸ νὰ κουρσαστῇ ὁ ἀναγνώστης· γράφτηκε γιὰτὶ συμβαίνει τακτικά, πολὺ τακτικά, καὶ γιὰτὶ θὰ μᾶς βοηθήσῃ σὲ ὀρισμένα συμπεράσματά μας, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ γίνωνται γνωστά.

1. Ἡ «μαμά» ἔχασε—κι ἂν ὅχι, ὅπωςδὴποτε θὰ χάσῃ ὕστερα ἀπὸ δυὸ-τρία παρόμοια—τὴν ἀληθινὴ της ὑπόσταση μπροστὰ στὰ μάτια τῆς «γάτουλας» ποὺ δὲ λέει ψέμματα. Ἡ κοπελίτσα θὰ σκεφθῇ περίπου ἔτσι: μαμάκα μου, ἀφοῦ εὐκολοπιστεύεις τόσο τὰ ψέμματα, καλὴ, πολὺ καλὴ εἶσαι... Ὅταν θὰ κάνω ἀναποδιές—καὶ καταλαβαίνει τίς ἀναποδιές μὲ τὴ βοήθεια τῆς, ἔστω καὶ ὑποτυπώδους, κρίσεώς της καὶ τοῦ συνειρμοῦ τῶν παραστάσεων—θὰ λέω ψέμματα στοὺς γονεῖς καὶ δὲ θὰ δέχομαι παρατηρήσεις. «Περνοῦν» τὰ ψέμματα στὴ μαμά. Τὸ κοριτσάκι, δηλαδή, δὲ θὰ βλέπῃ τὴ μητέρα του ἐξυπνῇ, ὅπως πρωτότερα.

2. Τὸ κοριτσάκι (ἢ τὸ ἀγοράκι) θὰ ἀποκτήσῃ τὴν τάση νὰ λὲψι ψέμματα. Ἀφοῦ ἡ ἐπανάληψι γίνεται καὶ στοὺς μεγάλους συνήθεια, ποὺ δύσκολα νικιέται, πόσο μᾶλλον στὰ μικρά, ποὺ οὔτε κἂν ἔχουν ἐπίγνωση τῶν ἐπιπτώσεων ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν πέρα ἀπ' τὴ σωματικὴ τιμωρία τῶν γονέων τῶν, τὴν ὁποία περιμένουν λόγω τοῦ συνειρμοῦ τῶν παραστάσεων*. Ἀλλὰ ὁ φόβος γιὰ σωματικὴ τιμωρία ἐξαφανίζεται, ἀφοῦ ὁ μικρὸς ξέρει πὼς θὰ «πιᾶσῃ» τὸ ψέμμα στὸ «μπαμπά» ἢ στὴ «μαμά». Ἡ τάση αὕτη θὰ ριζωθῇ πρὶο βαθιὰ ἀργότερα, ὅταν θὰ ἔρχεται πρὶο συχνὰ σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ πεζοδρόμιο.

3. Ἡ μαθητρίούλα, πού, ὡς τότε, λάτρευε κυριολεκτικὰ τὸ δάσκαλο καὶ τὸν θεωροῦσε ὡς τὸν πρῶτο σοφὸ μετὰ τὸ Θεό, τώρα, μὲ τὸ χαρακτηρισμὸ τῆς «μαμάς» καὶ μὲ τὴν ἐπανάληψι τέτοιων χαρακτηρισμῶν, θὰ βλέπῃ τὸ δάσκαλο διαφορετικότερο. Θὰ τὸν λέγῃ «καλόν», ὅχι γιὰτὶ θὰ τὸν θεωρῇ πραγματικὰ καλόν, ἀλλὰ γιὰτὶ δὲν ἐπιτρέπεται—εἶναι ἀναγκασμένο—νὰ τὸν λέγῃ, ὅπως στὴν πραγματικότητα θὰ τὸν βλέπῃ. Ἀμφιβολία, ἀνασφάλεια, ἀταξία, ἀσέβεια, ἴσως καὶ ἀδιαφορία θὰ βασιλεύουν τώρα μέσα της. «Ὁ «μπαμπᾶς» ξέρει πρὶο πολλὰ ἀπ' τὸ δάσκαλό μας· νά, κρατᾷ ὁλόκληρο κατὰστημα ποὺ ἔχει χίλιους δυὸ λογαριασμοὺς ἀριθμῶν μὲ πολλὰ ψηφία».

* Ἀλλωστε, εἶναι σχεδὸν σ' ὅλους μας γνωστὸ, ὅτι ὁ μικρὸς εἶναι ἐγωί-

* «Παιδαγωγικὴ Ψυχολογία», Σ. Παγατάκη.



ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΡΩΣΙΑ

(Ἀπὸ μιὰ συνέντευξη τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως).

Ὁ ὑπουργὸς τοῦ Πολιτισμοῦ τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας (ΡΣΟΣΔ) Ἀλεξέι Ποπώφ ἔδωσε τὴν παρακάτω συνέντευξιν σὲ ἀνταποκριτὴ:

Ερώτηση: Σήμερα εἶδα μεγάλο πλῆθος ἀνθρώπων ποὺ περιμένουν νὰ ἀνοίξῃ τὸ βιβλιοπωλεῖο. Θὰ καταφέρει ἡ χώρα μας νὰ ἔχει ἀφθονία βιβλίων;

Ἀπάντηση: Μοῦ φαίνεται πὼς καὶ ὕστερα ἀπὸ χρόνια δὲ θὰ εἶναι εὐκόλο νὰ βρεῖς κάθε βιβλίο. Τὸ ζήτημα εἶναι ὅτι μαζί μὲ τὴν αὔξησιν τῆς ἐκδοτικῆς δουλειᾶς μὲ γιγάντιους ρυθμοὺς ἀνεβαίνει καὶ τὸ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ καὶ μεγαλώνει ἡ εὐημερία του. Μιὰ βιβλιοθήκη σπιτιοῦ μὲ δεκάδες καὶ ἑκατοντάδες τόμους, εἶναι τώρα συνηθισμένο φαινόμενο σὲ ὁποιαδήποτε σοβιετικὴ οἰκογένεια, εἴτε ἐργάτης εἶναι εἴτε ἀγρότης. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς διανοοῦμενους, δὲν γίνεται συζήτηση.

Ἐδῶ ἀξίζει νὰ κάνουμε μιὰ μικρὴ ἀναδρομὴ στὴν ἱστορία. Στὰ 1713 ἡ μέση κυκλοφορία ἑνὸς βιβλίου στὴ Ρωσία ἦταν 3 χιλ. ἀντίτυπα. Περισσότερα βιβλία ἢ Ρωσία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν μποροῦσε νὰ καταναλώσῃ. Στὰ 1956 ἡ κυκλοφορία ἑνὸς βιβλίου ἔφθασε τὰ 18,6 ἑκατομ. ἀντίτυπα. Τὸ 1958 ἐκδόθηκαν 1.100.000.000 ἀντίτυπα! Μὰ καὶ αὐτὰ εἶναι λίγα.

Ἦταν ἐποχὴ ποὺ ἡ κυκλοφορία ἑνὸς βιβλίου σὲ 3000 ἀντίτυπα θεω-

οῦσε. Ὅταν τοῦ δώσουν «μάτια» μερικοὶ ἐπιτήδειοι, προσπαθεῖ νὰ «ξεφτελίσῃ» ἐκεῖνον ποὺς ὡς τὴ στιγμή θαύμαζε γιὰ τίς γνώσεις του καὶ νὰ γίνῃ αὐτός... ἀνώτερος ἐκείνου μπροστὰ στὰ μάτια τῶν ἄλλων. Τώρα, ἂν τὸ πετυχαίνει στὴν πραγματικότητα, εἶναι ἄλλο ζήτημα. Πάντως εἶναι κακὸ γιὰ τὸ παιδί τὸ νὰ πιστέψῃ αὐτὸ τὸ ἴδιο, ὅτι τὸ πέτυχε. Καὶ ὡς ἐκπαιδευτὴς ἕνας παιδαγωγὸς ἀποτελεσματικὰ ἕνα παιδί μὲ τέτοια πίστη. Θὰ μποροῦσε ἄρα γε νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν κρίσιν τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ;

Ἐγκληματοῦν λοιπὸν οἱ τέτοιοι γονεῖς ἐναντίον τῶν ἐαυτῶν τῶν, τῶν παιδιῶν τῶν, τῶν δασκάλων τῶν καὶ ἐναντίον τοῦ ἔθνους. Τὸ παιδί τους ἀποτελεῖ μιὰ μονάδα, βέβαια· ἀλλὰ οἱ πολλὲς μονάδες συναποτελοῦν τὸ σύνολον τοῦ ΕΘΝΟΥΣ.

Νίκος Πεύκιώτης

ροῦνταν ὄχι ἄσχημη, σὲ 10.000 πολὺ καλὴ καὶ σὲ 30.000 ἐξαιρετικὴ. Σήμε-
ρα κυκλοφορεῖ σὲ 300.000 ἀντίτυπα εἶναι συνηθισμένο γεγονός. Καὶ μὲ
τέτοιο τεράστιο τιρᾶζ, σὲ λίγες μέρες κυριολεκτικὰ μοῦ ἀναφέρουν ὅτι το
βιβλίο πουλήθηκε ὅλο καὶ ἡ ζήτησις ἐξασκοῦνται νὰ εἶναι τεράστια. Σὰν
ἄνθρωπος χαίρομαι γιὰ τέτοιες ἀναφορές, γιατί σ' αὐτές, ὅπως στὴ στα-
γὼνα τοῦ νεροῦ, φαίνεται ἡ ὀρμητικὴ ἀνοδος τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου
τοῦ λαοῦ μας. Σὰν ὑπουργὸς ὁμῶς, νὰ σὰς πῶ τὴν ἀλήθεια, δὲν μοῦ
εἶναι εὐχάριστο ν' ἀκούω παράπονα ὅτι ἡ ἐκδοτικὴ ἐργασία δὲν εἶναι σὲ
θέση νὰ ἱκανοποιήσει πλεῖρα τὴ ζήτησις τῶν ἀναγνωστῶν.

Ἑρώτηση: Τί μέτρα παίρνετε, γιὰ νὰ φθάσει κάθε βιβλίο σὲ ὅλους
τοὺς ἀναγνώστες;

Ἀπάντηση: Σὲ βοήθεια τῶν ἐκδοτικῶν οἴκων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ζη-
τοῦν ὅλο καὶ πλεονέκτα βιβλία, καὶ τῶν ἀναγνωστῶν ποὺ περιμένουν τὸ
βιβλίο, ἔρχονται οἱ βιβλιοθήκες. Σὲ ὅλες τὶς 400.000 μαζικὲς, ἐπιστημο-
νικὲς καὶ τεχνικὲς βιβλιοθήκες τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, ποὺ διαθέτουν
1.500.000.000 τόμους, οἱ ἀναγνώστες διαβάζουν βιβλία δωρεάν. Οἱ βιβλιο-
θήκες εἶναι σκορπισμένες σὲ ὅλη τὴ χώρα, στὶς πόλεις καὶ τὰ χωριά, στὸ
Νότο καὶ στὶς πλεονέκτες ἐπαρχίες. Ὑπάρχουν βιβλιοθήκες πολὺ μικρές,
μὲ μερικὲς χιλιάδες τόμους. Ὑπάρχουν ὁμῶς καὶ τεράστιες, ὅπως ἡ Κρα-
τικὴ βιβλιοθήκη «Λένιν», ποὺ ἔχει 20 ἑκατομ. τόμους βιβλία. Ἡ βιβλιοθήκη
«Σαλτικὸφ—Σταεντρίν», ποὺ διαθέτει πάνω ἀπὸ 12 ἑκατομ. τόμους, ἡ οἱ
ἐπιστημονικὲς βιβλιοθήκες τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ, ὅπου
ὕπάρχουν πάνω ἀπὸ 20 ἑκατομ. βιβλία.

Ἑρώτηση: Πόσοι ἄνθρωποι στὴν ΕΣΣΔ ἐξυπηρετοῦνται ἀπὸ τὶς
βιβλιοθήκες;

Ἀπάντηση: 70.000.000. Μὰ ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς εἶναι τοῦ 1958, ποὺ στὴ
διάρκεια τῆς ἐπταετίας θὰ μεγαλώσει σημαντικὰ. Σημαντικὰ ἐπίσης θὰ με-
γαλώσει καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν βιβλιοθηκῶν, καὶ ἰδιαίτερα στὶς κοινοὺργιες
πόλεις καὶ στοὺς ἐργατικὸς συνοικισμοὺς, στὰ νέα ἔργα τῆς Σιβηρίας καὶ
τῆς Ἀπὼ Ἀνατολῆς καὶ στὶς ἐθνικὲς αὐτόνομες δημοκρατίες.

Ἑρώτηση: Ἐφ' ὅσον γίνηκε λόγος γιὰ τὶς ἐθνικὲς αὐτόνομες δημο-
κρατίες τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας, δὲν θὰ μπορούσατε νὰ μᾶς περιγρά-
ψατε τὴν κατάστασις τῆς ἐκδοτικῆς ἐργασίας σ' αὐτές;

Ἀπάντηση: Στὰ χρόνια τῆς σοβιετικῆς ἐξουσίας ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς
ΕΣΣΔ ἀπόκτησαν τὴ δυνατότητα νὰ ἀναπτύξουν τὸ δικὸ τους ἀνεξάρτητο
πολιτισμό. Μονάχα στὸ ἔδαφος τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας ἀπόκτησαν γρα-
φὴ 36 λαοὶ ποὺ δὲν εἶχαν μέχρι τότε, καὶ μέσα σ' αὐτοὺς οἱ Μπουινάτοι,
οἱ Τσουβάσοι καὶ οἱ Μάροι κλπ. Τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἐκδοτικοῦ ἔργου στὶς αὐ-
τόνομες Δημοκρατίες μπορεῖ νὰ δείξουν οἱ ἀριθμοί: στὸ ἔδαφος τῆς ση-
μερινῆς Μπουριατικῆς Αὐτονομῆς Δημοκρατίας στὰ 1913 ἐκδόθηκαν συν-
ολικὰ 100 ἀντίτυπα βιβλίων, ἐνῶ στὰ 1958 γύρω στὶς 500.000, στὴν Οὐν-
μουρτία στὰ 1913 βγήκαν 300 ἀντίτυπα, ἐνῶ στὰ 1958 γύρω στὰ 1.000.000,
στὴν Τσουβάσια στὰ 1913, βγήκαν 200 ἀντίτυπα καὶ στὰ 1958 πάνω ἀπὸ
1.000.000. Μέσα στὸ καινούργιο ἐφτάχρονο τὸ ποσὸν τῶν βιβλίων θὰ αὐ-
ξηθεῖ ἐδῶ γύρω στὸ διπλάσιο.

Ἐδῶ θέλω νὰ τονίσω τὴ στενὴ ἐπικοινωνία ἀνάμεσα στὴ λογοτε-
χνία τῶν λαῶν τῆς ΕΣΣΔ. Γιὰ παράδειγμα, τὰ ἔργα τοῦ Οὐρανοῦ Τα-
ρός Σιεφταϊένκο ἐκδόθηκαν σὲ 40 γλώσσες τῶν λαῶν τῆς ΕΣΣΔ, τοῦ Οὐζ-
μπέκου συγγραφέα Ἀλσιέρ Νοβότ σὲ 17 γλώσσες, τοῦ Γεωργιανοῦ Ἀκα-
κίου Τσερέλι σὲ 7 γλώσσες καὶ τοῦ Ὀσετίνου Κώστα Χεταγκούροφ σὲ 14.
Στὴν ἐπταετία ποὺ ἄρχισε, οἱ ἐκδοτικοὶ οἴκοι μας θὰ ἀναπτύξουν σὲ πλεονέ-
κτο βαθμὸ τὸ ἔργο τους σ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνση.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ

ΚΙΝΗΣΗ



Σύντομος ὁμιλία πρὸς τοὺς ἐποφοίτους τῆς Ἀνωτέρας Ἐκκλησιαστι-
κῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Προτύπου κ. Δημ.
Παπᾶ.

Τὴν 30ὴν Ἰουνίου ἐ.ε.

Εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσα τοῦ βιβλιοθηκοῦ Προτύπου Σχολείου Ἀνωτέρας
Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης, ἐτελέσθη ἐνώπιον τοῦ Παναγιώ-
τάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, τοῦ Διευθυντοῦ, τῶν Καθηγητῶν, τοῦ
διδασκτικοῦ Προσωπικοῦ τοῦ Προτύπου, τῶν σπουδαστῶν τῆς Σχολῆς καὶ
τῶν μελῶν τῆς Σχολικῆς Ἐφορείας, ἀποχωριστικὴ συγκινητικὴ τελετὴ,
πρὸς τιμὴν τῶν ἀποφοίτων Σπουδαστῶν τῆς Σχολῆς.

Ἐν ἀρχῇ ὁ Παναγιώτατος ὁμιλήσας πρὸς τοὺς ἀποφοίτους καὶ κα-
τόπιν ὁ Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς. Ἀκολούθως ὁ Διευθυντὴς τοῦ Προτύπου κ.
Δημ. Παπᾶς ἀποχαιρέτησεν τοὺς ἀποφοίτους Σπουδαστάς.

Εἶπεν ὁ κ. Παπᾶς

«Στὴ δύσκολη καὶ ἀπαιτητικὴ ἐποχὴ μας, ὑποστηρίζεται ὅτι ἀκείνος,
ποὺ ἀσκεῖ πρωτεύοντα ρόλο καὶ ἔχει ἀποφασιστικὴ ἐπίδραση στὴν ἀνθρώ-
πιν κοινωνία μας, εἶναι ὁ παπὰς καὶ ὁ δάσκαλος. Καὶ πράγματι, ὁ ἱερεὺς,
ὁ ἄξιός τῆς ἀποστολῆς τοῦ λειτουργοῦ τοῦ Ὑψίστου, εἶναι ὁ ἀναντικατά-
στατος πνευματικὸς ἡγέτης καὶ ὁδηγός, γιὰ μικροὺς καὶ μεγάλους. Καὶ ὁ
δάσκαλος, εἶναι ὁ σοβαρότερος καὶ ὁ πλεονέκτος ἀποφασιστικὸς παράγοντας, γιὰ
τὴν διάπλασις τοῦ ἔθνους, εἶναι χωρὶς ὑπερβολή, ἡ ψυχὴ τοῦ ἔθνους.

Μὲ αὐτὴ, τὴν ἰδιότυπην, διπλὴ ἀποστολή, ἀγαπητοὶ μου συνάδελφοι,
ὑστερα ἀπὸ τριετὴ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἐκπαίδευσιν, ἀποχωρίζεσθε ση-
μερα ἀπὸ τὴν Σχολὴν σας.

Καὶ ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἱκανοποίησις ὅλων μας, αὐτὴ τὴ στιγμὴ, εἶναι με-
γάλη.

Πρῶτον, τῆς Σχολῆς. Γιατί σὰς ἔδωκε στὰ τρία χρόνια τῆς φοιτή-

σεώς σας, τὰ οὐσιαστικά καὶ τὰ τυπικά δικαιώματα, γιὰ νὰ ὁρθώσητε τὸ ἐπιστημονικὸ σας ἀνάστημα, καθ' ὅσον ἡ διπλὴ ἀποστολὴ σας, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἱεραποστολικὸ ζήλο, τὴν ὁργανωτικὴν ἱκανότητα καὶ τὴν κοινωνικότητα, χρειάζεται καὶ μιὰ μεγάλη πνευματικὴ συγκρότηση.

Δεύτερο, τοῦ Προτύπου μας. Γιατί, μὲ τὴν παρακολούθηση τῆς ἐργασίας του καὶ τῆς ζωῆς του, ἐπετεύχθη βιωματικῶς ἡ πνευματικὴ σας ἐμπέδωση, ἡ διδακτικὴ καὶ παιδευτικὴ σας κατατόπιση. Στὸ Πρότυπό μας, παρακολουθήσατε τὴν ἐπιδίωξη πρὸς παροχὴ γιῶσεων καὶ ἀνάπτυξη δεξιοτήτων, ἡ ὁποία ἐπιδίωξη ἦταν οὐνοφασμένη μὲ τίς δυνάμεις, κλίσεις καὶ ἐνδιαφέροντα τῶν μικρῶν μαθητῶν μας. Δὲν περιοριστήκαμε στὴ στερεότυπο ἐκτέλεση τοῦ ἀναλυτικοῦ καὶ ὠρολογίου προγράμματος καὶ στὴν ἐφαρμογὴ πενιχρῶν μέσων ἀγωγῆς, γιὰ νὰ σὰς δοθῇ ἔτσι ἡ εὐκαιρία νὰ παρατηρήσητε, νὰ διαπιστώσητε, νὰ κρίνητε καὶ νὰ κρίνητε μὲ σαφεῖς καὶ ἀκριβεῖς ἐντυπώσεις, ὥστε νὰ καταλήξητε σὲ θετικὰ συμπεράσματα, γιὰ τὴν ἐπαγγελματικὴ σας κατάρτιση καὶ σταδιοδρομία, ὡς δάσκαλοι.

Καὶ φυσικά, ἀπὸ ἓνα τέτοιο ὁργανωμένο θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς παιδευτικὸ περιβάλλον καὶ ἐδραζόμενο στὴν ὁρεξὴ καὶ στὸ ζήλο σας, δὲν ἔμπορεῖ παρὰ νὰ ἀναπηδήσῃ ὁ τέλειος τύπος τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ δασκάλου.

Τώρα δμως, ὁρθώνεται σὰν γεγονός, ὅτι σὲ λίγο καιρὸ ἀπὸ σήμερα, θὰ κρατᾶτε στὰ χέρια σας τὸ ἀναμενόμενο χαρτί, ὡς δάσκαλοι τοῦ ἀκριτικοῦ χωριοῦ τῆς Πατρίδος μας. Ἐδῶ, νομίζω, ὅτι ἔχει θέση κι ὁ λόγος μου, καταξιωμένος ἀπὸ τὴν 20χρονη διδασκαλική μου ὑπηρεσία καὶ ἀπὸ τὸν πολὺχρονο μόχθο μου στὸ ὀρεινὸ ἀγροτικὸ σχολεῖο τῆς χώρας μας.

Ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι τὸ ἀκριτικὸ χωριὸ μας, ἔχει τὴ δική του ἰδιουρθμία, τὴ δική του σύνθεση. Γι' αὐτό, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ζωντανούς καὶ καλούς δασκάλους. Ἐπιβάλλει στὸ δάσκαλο, τὸ ἀκριτικὸ χωριὸ, ὑποχρεώσεις, ποὺ πρέπει ἀπόλυτα νὰ ἐκπληρώσῃ στὴν ἀνήσυχη ἐποχὴ μας. Ἐκεῖ δμως, ὁ ἄνθρωπος γίνεται «ὠριμώτερος καὶ χρησιμώτερος ἔθνικα, κοινωνικά καὶ ἐπαγγελματικά». Κατὰ συνέπεια, βεβήγατο θὰ εἶναι, ἀγαπητοί μου, τὸ χρέος σας καὶ μάλιστα στοὺς καιροὺς μας, ποὺ ἡ ἐποχὴ μας καὶ ἡ χώρα μας θέλει τὸ δάσκαλο προσωπικότητα δημιουργικὴ, πλουτισμένη μὲ ἔντονες πνευματικὲς ἀνησυχίες, μὲ ἠθικὴ ἀκτινοβολία, μὲ συναίσθηση τῆς εὐθύνης του, ἀκεραιωμένο ὡς ἄνθρωπο, γνήσιο Ἕλληνα, θετικὸ πορατηρητὴ καὶ ἐρμηνευτὴ τῶν γεγονότων καὶ οὐσιαστικὸ καὶ ἀπροκάλυπτο μορφωτὴ.

Ἀλλό, ἀπὸ προσωπικὴ μου πείρα, τούτῃ τῇ στιγμῇ, θεωρῶ σὰν χρῆσιμο νὰ σὰς τονίσω, ὅτι γιὰ τὸ δάσκαλο ποὺ ἀφιερώνει καὶ ἀναλίσκει τὴ ζωὴ του στὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ μας, ὁ πνευματικὸς μαρασμὸς τῆς στενῆς καὶ περιορισμένης ζωῆς τοῦ χωριοῦ, μπορεῖ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ στὴν πλήρη ἀφομοίωσή του ἀπὸ τὸ περιβάλλον, ποὺ ἔχει παθητικὸ χαρακτήρα καὶ ἐκμηδενίζει τὴν προσωπικότητά του, ὥστε νὰ μὴν μπορῇ νὰ ἐπιδράσῃ εὐεργετικά κι ὠφέλιμα στοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀποτελεῖ τὸν ἠθικὸ ἐμπνευστὴ τους καὶ στοὺς ὠρίμους ποὺ εἶναι ὁ φυσικὸς τους σύμβουλος καὶ ἡγέτης.

Γι' αὐτό, ἐπιβάλλεται, ὅταν θὰ διορισθῇτε ὡς δάσκαλοι τοῦ χωριοῦ μας, ν' ἀντισταθῇτε στὴ μεγάλη ἀφομοιωτικὴ ἐπίδραση τοῦ περιβάλλοντός του καὶ ν' ἀγωνισθῇτε ὡς πνευματικοὶ ἄνθρωποι μέσα σ' ἓνα κλῆμα ποὺ δὲν ἔλκει τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔχει ἔφεση γιὰ αὐτομόρφωση νὰ εὐρύνητε τοὺς πνευματικούς σας ὀρίζοντες, γιὰ νὰ φανῇτε χρήσιμοι στὸ Ἀκριτικὸ χωριὸ μας.

Ἐπὶ πλέον, θὰ πρέπει, νὰ μὴν ἀντιμετωπίσητε, τὸ ἔργο τοῦ δασκά-

λου, ἀποκλειστικά ἀπὸ τὴ στενὴ διδακτικὴ του πλευρά, γιατί δὲν εἶναι μιὰ «στατικὴ φόρμουλα, ἀλλὰ ἓνας ἀένσος προβληματισμὸς ἐπάνω στὴ διαφοροποιημένη πάντοτε πραγματικότητα τοῦ σχολείου καὶ τῆς ζωῆς». Νὰ μὴ σὰς διακρίνει μονόπλευρη προσκόλληση, ἀλλὰ μιὰ ἀδιάκοπη προσπάθεια, καὶ νὰ φωτίζῃ τὴ σχολικὴ σας πράξη τὸ φῶς τῆς ἐπιστημονικῆς θεωρίας. Νὰ σὰς διακρίνῃ τὸ δαιμόνιο τῆς μάθησης καὶ τῆς δράσης καὶ νὰ καταπνίξητε τὸ αἶσθημα τῆς ἡττοπαθείας ποὺ μοιραῖα θὰ σὰς καλλιεργοῦν οἱ ἐξωτερικὲς συνθήκες τῆς ζωῆς σας.

Νὰ σὰς διακρίνῃ πολυμέρεια, ποὺ νὰ πηγάζῃ ἀπὸ τὴν ζωτικὴν ἀνάγκη τοῦ πνεύματός σας. Ἡ ὁποία ν' ἀγκαλιάσῃ, νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ ζήσῃ ὅλη τὴν ἔκταση τῶν προβλημάτων τοῦ ἀποστολικοῦ καὶ κοινωνικοῦ σας ἔργου.

Νὰ μεταβάλητε τὸ Σχολεῖο σας σὲ συγχρονισμένο, δημιουργικὸ καὶ ἀληθινὸ ἐργαστήριό τῆς Παιδικῆς ψυχῆς, γιὰ νὰ προβάλῃ στὴν βίαιστικὴ καὶ δύσκολη ἐποχὴ μας, ὁ νέος καὶ ζωντανός, ὁ ὁμορφος καὶ ἠθικός κόσμος, τοῦ τόπου μας.

Πίστη μου καὶ αἰσιοδοξία μου εἶναι, ὅτι μὲ τὴν τριετὴ ἐκπαίδευση ποὺ ἔχετε, θὰ κατορθώσητε ν' ἀνταποκριθῇτε στὸν ὑψηλὸ προορισμὸ τῆς Σχολῆς σας καὶ στὸ πολὺπλοκο, πολύμορφο καὶ ἰδιότυπο ἔργο σας, ὥστε μέσα στὴ μεγάλη μας διδκὴ οἰκονεία, ὡς ἄτομα μὲ αὐτοσυνείδηση, ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλο, στοὺς δύσκολους καιροὺς μας, ν' ἀγωνισθοῦμε γιὰ τὸ καλὸ τοῦ τόπου μας...

Σπουδαστής

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΥΛΙΑΣ ΜΕ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗ ΤΟΝ κ. ΔΟΥΚΑ ΘΕΟΔΩΡΟΝ

Ἀπὸ διετίας συντελεῖται εἰς τὴν περιφέρειάν μας ἀθορύβως μιὰ γόνιμος καὶ πλουσία ἀπὸ παιδαγωγικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἔθνικης πλευρᾶς ἐκπαιδευτικὴ ἐργασία.

Ἡ νέα αὐτὴ κατάστασις εἶναι δημιούργημα τοῦ ἀφοσιωμένου εἰς τὸ ἔργον του Ἐπιθεωρητοῦ μας κ. Θ. Δούκα, ὁ ὁποῖος μὲ τὰ ἀναμφισβήτητα ἐπιστημονικά καὶ ἐπαγγελματικά του προσόντα καὶ ὑπεράνω ὅλων τὴν τιμὴν, ἀνιδιοτελεῖ καὶ ἀμερόληπτον διοίκησιν, ἐδημιούργησε θεμελιακὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς πνευματικῆς στάθμης τῆς περιφέρειας Πυλίας, ἀπολαμβάνων οὕτω τῆς γενικῆς ἐκτίμησώς.

Ἀποτελεῖ εὐτύχημα διὰ τὴν περιφέρειαν καὶ ἐξαιρετικὴ τιμὴ διὰ τὸν ἴδιον, διότι τὸ κυριαρχοῦν συναίσθημα μεταξὺ τῶν συνεργατῶν του καὶ αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀγάπη.

Ἐνα σχολικὸν ἔτος ἐχρειάσθη ὁ συνετός καὶ καθ' ὅλα νοικοκυρεμένος Ἐπιθεωρητὴς κ. Δούκας Θεόδωρος, διὰ νὰ ἀφυγομετρήσῃ τοὺς συνεργάτας του, νὰ διαγνώσῃ τὰς δυσκολίας καὶ γενικώτερον τὴν ἐκπαιδευτικὴν πραγματικότητα τῆς περιφέρειας.

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ λήγοντος σχολικοῦ ἔτους ἐπρογραμματίσθησαν τρία τοπικά Παιδαγωγικά Συνέδρια, μὲ βασικά θέματα, ἡ θεραπεία τῶν ὁποίων παρέχει ἀξιόλογα στηρίγματα διὰ τὴν ὅλην στρατηγητικὴν καὶ εὐεργετικὴν ἐπιρροή τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ λειτουργοῦ, κατὰ σειράν ὡς κάτωθι:

Τὸ πρῶτον συνέδριον ἐπραγματοποιήθη εἰς τὸ 6]θέσιον Δημοτικὸν Σχολεῖον Πύλου με θέμα: «Ὁ Διδάσκαλος ὡς Διευθυντὴς Δημοτικοῦ Σχολείου. Καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις αὐτοῦ».

Τὸ δεύτερον ἐπραγματοποιήθη εἰς τὸ 1ον 6]σιον Χώρας με θέμα: «Ἡ προσωπικότης τοῦ Διδασκάλου. Φυσικά καὶ ἐπικτήτα προσόντα αὐτοῦ. Ἐπιστημονικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ κατάρτις αὐτοῦ. Ἦθος καὶ συμπεριφορὰ αὐτοῦ ἐν τε τῷ σχολεῖω καὶ τῇ κοινωνίᾳ. Σημασία αὐτῆς διὰ τὴν ἄρτιαν διαπαιδαγώγησιν τῶν τροφίμων τῶν σχολείων καὶ τὴν πολιτιστικὴν βελτίωσιν τῆς κοινωνίας τοῦ Χωρίου».

Τὸ τρίτον συνέδριον ἐπραγματοποιήθη εἰς τὸ 5]θέσιον Λογγᾶς με θέμα: «Τὸ 1]θέσιον Δημοτικὸν Σχολεῖον. Τρόπος ὁργανώσεως καὶ ἀποδοτικῆς λειτουργίας αὐτοῦ».

Ἐκαστον τῶν συνεδρίων τούτων παρηκολούθησαν πλέον τῶν 60 Διδασκάλων. Εἰσηγήθησαν εἰς τὰ θέματα διὰ κλήρου τὴν ἡμέραν τοῦ συνεδρίου οἱ κάτωθι συνάδελφοι:

Εἰς τὸ πρῶτον συνέδριον:

- 1) Καλδῆς βασιλείος τοῦ 2]θεσίου Κυνηγοῦ - Πυλίας καὶ
- 2) Στρόλογγας Εὐάγγελος τοῦ 3]θεσίου Καλλιθέας - Πυλίας.

Εἰς τὸ δεύτερον συνέδριον:

- 1) Πετράτου Μαρίας τοῦ 1ου 6]θεσίου Χώρας καὶ
- 2) Μπάρκας Περικλῆς τοῦ 1ου 6]θεσίου Χώρας.

Εἰς τὸ τρίτον συνέδριον:

- 1) Παυλῆ Ἀναστασία τοῦ 2]θεσίου Βουνσρίων καὶ
- 2) Μάραντος Χαράλαμος τοῦ 5]θεσίου Κορώνης.

Ἐκαστος τῶν εἰσηγητῶν ἀνέπτυξεν ἐξονυχιστικῶς τὰ θέματα τοῦ μέχρι καὶ τῆς τελευταίας λεπτομερείας.

Κατὰ τὴν ἐπακολούθησάν φροντιστηριακὴν ἐργασία ἔλαβον μέρος ἅπαντες οἱ κ.κ. σύεδροι, ἠκούσθησαν προτάσεις καὶ γνώμαι πολῦτιμοι καὶ εἰς τὸ τέλος ἐκάστου συνεδρίου ἐξήχθησαν ὑπὸ τοῦ προδρεόντος τοῦ συνεδρίου Ἐπιθεωρητοῦ κ. Δούκα Θεοδώρου πρακτικὰ καὶ χρήσιμα πορίσματα.

Ἡ προετοιμασία διὰ τὰ ὡς ἄνω Παιδαγωγικὰ συνέδρια καὶ πραγματοποιήσεις τούτων ἀπετέλεσε σταθμὸν διὰ τὴν Περιφέρειαν Πυλίας. Ἡ φιλοτιμία καὶ εὐγενὴς ἄμιλλα ἀπάντων τῶν συναδέλφων ὥθησεν αὐτοὺς νὰ ἀνατρέξουν εἰς βιβλιοθήκας, νὰ ζητήσουν σχετικὴν βιβλιογραφίαν καὶ ν' ἀνταλλάξουν βιβλία, νὰ πλουτίσουν τὴν ἀτομικὴν τῶν βιβλιοθήκην καὶ δι' ὧν αὐτῶν νὰ προβοῦν εἰς ἓνα πλούσιον πνευματικὸν ἀνεφοδιασμόν.

Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω κινήσεως ἐνθαρρύνεται οἰαδήποτε πρωτοβουλία ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἀτομικὴν ἢ γενικὴν βελτίωσιν τοῦ Διδασκάλου.

Παιδαγωγικαὶ συγκεντρώσεις συλλόγων εἰς τὰ πολυθέσια σχολεῖα, συγκεντρώσεις γονέων κατὰ τάξεις καὶ γενικά, διαλέξεις μετὰ Παιδαγωγικόν, Κοινωνικόν καὶ Ἐθνικὸν περιεχόμενον, ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν καὶ τὴν ἀνέγερσιν διδασκτῶν, δειροφυτεύσεις καὶ πλῆθος ἄλλων ἐξωσχολικῶν δραστηριοτήτων, συμπληροῦν τὴν Ἐκπαιδευτικὴν κίνησιν τῆς Περιφέρειας Πυλίας.

Αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τῆς συνεργατικότητος καὶ ἐργατικότητος, ἔχουν καλλιεργηθῇ εἰς πολὺ μεγάλον βαθμόν. Ἐλπίζομεν κατὰ τὸ ἐρχόμενον σχολικὸν ἔτος τὰ Ἐκπαιδευτικά μας ἐπιτεύγματα νὰ εἶναι περισσότερα καὶ



ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

Ἀπὸ τὸ βραβευθέν ἔργον τοῦ διδασκάλου Ἰωάννου Τσιώκου. «Ἡ κακοδαιμονία στὰ ἀγροτικά μας σχολεῖα».

Πράγματι, ὅπως γράφει καὶ ἡ ἀγαπητὴ «Π. Πορεία» σὲ σχετικὸ μετὰ διαγωνισμό ἀρθρο τῆς τῆς θέμα αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ βγῇ ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς καὶ νὰ γραφτῇ ἀπὸ ἀγρότη δάσκαλο.

Ὁ σεβαστὸς μας κ. Ζομπανάκης μάλιστα στὸ ὑπέροχο βιβλίον τοῦ «Προβλήματα τῶν ἀγροτικῶν μας σχολείων» τὸ ἀφιερώνει «Στὸν Ἀποστολικὸ Ἑλληνα δάσκαλο». Μεγάλῃ μας ἡ τιμὴ, μεγάλο καὶ τὸ χρέος.

Ναί, αὐτοὶ ποὺ γεννήθηκαν καὶ ἔζησαν στὰ χωριά, ἔχουν δικαίωμα νὰ τὸ γράφουν. Αὐτοὶ ποὺ γεύονται τὰ φαρμάκια καὶ τίς πίκρες τῶν ἀγροτῶν μας.

Αὐτοὶ ποὺ νοιώθουν καὶ πονοῦν τὴ βασανισμένη ζωὴ τοῦ ζευγολάτη.

Αὐτοὶ ποὺ φτύνουν αἷμα καὶ ραγίζει ἡ καρδιά τους γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα τὰ δυστυχισμένα καὶ ἄξια καλύτερας τύχης Ἑλληνόπουλα, τὴ χρυσὴ ἐλπίδα τοῦ Ἑθνικοῦ ὅπως συνηθίσαιμε νὰ λέμε.

Αὐτοὶ ποὺ τηγανίζονται σ' ἓνα τηγάνι μετὰ τοὺς χωρικοὺς μας. Αὐτοὶ ποὺ μετὰ τὴν ψυχὴν στὰ δόντια «ἀφήνουν» τὸ σακουλάκι μετὰ τὰ φαρμάκια ἔξω στὸ κατώφλι τοῦ σχολείου, καὶ εἰσέρχονται μέσα στὸ Ναὸ τῆς Παιδείας... νὰ ἱεουργήσουν...

Αὐτοὶ, ποὺ ὅπως ἄκουσα πρὸ ὀλίγου στὸ ραδιόφωνο (στὴν ἀσκηση «Γόρδιος Δεσμός») μετὰ τὸ φτωχὸ τοῦ ἐργαστήρι, πλάθουν χρηστοὺς καὶ ὠφέλιμους πολίτες καὶ τοὺς καλλίτερους στρατιώτες τοῦ κόσμου. Ἀχ, νὰ ἔξερε τὸ κράτος τί ἀξίζουν αὐτοὶ οἱ δημοδιδάσκαλοι! Δὲν τὸ ξέρεται τὸ κράτος. Κι ἂν τὸ ξέρεται, κάνει πὼς δὲν τὸ ξέρεται. Κι ἂν τ' ἀκούει, κάνει πὼς δὲν τ' ἀκούει. Κι ἂν τὸ βλέπει, κάνει πὼς δὲν τὸ βλέπει. Κι ὅμως, ὁ δάσκαλος τὰ βλέπει μετὰ πίκρα τὰ καμώματα αὐτὰ τοῦ κράτους. Βλέπει μετὰ λύπη τοῦ ὁ ἐθναπόστολος αὐτὸς πὼς ἄχθος ἀρούρης, τὸ κλωτσοσκούφι, τὸ ἀποπαίδι τῆς Κοινωνίας, τῆς Πολιτείας, τῶν ἰσχυρῶν καὶ τῶν προυχόντων τῶν χωριῶν μας.

Τὰ γνωρίζει ὅλα αὐτὰ ὁ σημερινὸς ἐμπειρὸς καὶ μεγάλος στὴν ψυχὴ καὶ στὸ ἦθος Ἑλληνας δάσκαλος. Καὶ γιὰ χάρι τοῦ λαοῦ ποὺ ξεύρει ὅτι τὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἐκτιμᾷ, ὁ ἀγρότης δάσκαλος γίνεται ἥρωας. Θυσιάζεται. Γίνεται στρατιώτης, αγωνιστής. Γίνεται ἀρχηγός. Γίνεται ἡγέτης τοῦ λαοῦ. Παραμερίζει τίς ἀντιθέσεις, ὑπερπηδᾷ τὰ ἐμπόδια καὶ τίς ἀντιδράσεις καὶ μετὰ τὴν σκαπάνη τῆς προόδου στὸ χέρι κάνει θαύματα. Ἐνώνει τοὺς κατοίκους, ντόπιους καὶ ξενιτεμένους. Προσελκύει τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ σχολείου τους καὶ τοῦ χωριοῦ τους. Φτιάχνει διδασκτῆρια, σχολικοὺς κήπους, βιβλιοθήκες, ὁργανώνει ἐκπολιτικούς συλλόγους καὶ σχο-

νὰ δακιμάσωμεν μεγαλύτεραν χαρὰν ἀπὸ τὸν Ἐπιθεωρητὴν μας κ. Δούκα Θεόδωρον, ὁ ὁποῖος προσφέρων τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς Περιφέρειας κερδίζει, ἂν μὴ τι ἄλλο, τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν συνεργατῶν τοῦ καὶ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς συνειδήσεως ὅτι εὐόρκως ἐκτελεῖ τὸ καθήκον τοῦ.

Περικλῆς Μπάρκας

λικές γιορτές, χορωδίες μαθητών, ομάδες έρυθροσταυριτών, χειροτεχνικές εκθέσεις. Πρωτοστατεί σε κάθε εκπολιτιστικό και κοινωνικό έργο. Φροντίζει για την επιμόρφωση τη δική του και των κατοίκων και φροντίζει για την καλλίτερη ζωή του αγρότη. Ίδρύει νυκτερινές σχολές αναλφαβητών. Φτιάχνει δρόμους, ύδραγωγεία. Κι όλα αυτά τα κατορθώνει ο δάσκαλος, γιατί έχει βοηθό του το λαό μας. Κι ως πένεται αυτός ο λαός. Κι ως είναι «πάντα προδωμένος» κατά τον ποιητή. Κι ως μοχθή. Κι ως ιδρώνει από το πρωί ως βράδυ με το ξεροβόρι του χε μώνα και το λιοπύρι του καλοκαιριού, κι ως σπέρνει κι ως μη θερίζει. Κι ως είναι νηστικός. Κι ως έχει για προσφάι μιά έλθα, ένα κρεμόδι. Αυτός είναι ο δάσκαλος του αγροτικού χωριού. Τόν γνωρίζετε;

Παράδειγμα κακοδαιμονίας

Σημ. Είχα την ύψιστη τιμή να τό κάνη χρονογράφημα ο κ. Π. Παλαιολόγος στο «ΒΗΜΑ». Το παραθέτω. «ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΕΙΔΥΛΛΙΑ» Έξ άφορμής... Έτοι αρχίζουν. «Έξ άφορμής των δσων κατά καιρούς γράφετε διά την κατάστασην του χωριού...» Χρειάζεται άφορμή για τό ξέσπασμα. Πλούσια έκθεση περιστατικών. πού μās παρουσιάλου άνθρωποι, οι όποιοι ζουν κοντά στον κόσμο της υπαίθρου. Δέν πρόκειται πιά για ψυχαγωγία, για άνέσεις, για φωτισμό, για έπάρκεια. Πρόκειται για ζωή και θάνατο. Περιγραφή από δάσκαλο. Καλά πού είναι κι αυτοί. Ούτε οι πόλεις κινούνται προς τό χωριό για να δούνε τί γίνεται, ούτε τό χωριό έχει την εύχέρεια και τη διάθεση να έκφρασθ. Μένει ο δάσκαλος για να χτυπά κάπου κάπου τό καμπανάκι του. Δάσκαλος στο Παλοῦμπα της Γορτυνίας ο κ. Ίω. Τσώκος στέλνει μιά εικόνα. πού την έζησε ο ίδιος, τόσο παραστατικά... Ένας γεωργοκνηνοτρόφος στο χωριό τον καλεί τη νύχτα στο σπίτι του. Με έπιλόχιο πυρετό ή γυναίκα του. Ή πενικιλίνη θα της σώση τη ζωή. Ποιός να κάνη την ένεση : Ή άπάνω της, δάσκαλε. «... Μπαίνω σε μιά τρώγλη μ' ένα μόνο βορεινό δωμάτιο. Πυκνό σκοτάδι. Προσπαθώ ν' ανάψω τό λυχνάρι. Προσπαθώ να βρω τη λεχώ. Τί βλέπω! Σώματα άνακατωμένα. Κεφάλια. χέρια, πόδια, μαλλιά, ράκη, γυμνά μέλη. Άκούω άναπνοές, άναστεταγμούς, ροχαλητά, βογγητά. Καπνός, μαυρίλα, βαρείες άναθυμιάσεις. Ήταν κόλαση του Δάντη: Κάτι χειρότερο. Μιά κότα βγήκε από τό ντουλάπι και άπόθεσε τ' αυγό της. Αυγό για τη λεχώ, σκέπτομαι. Λάθος. Ήταν αυγό για την αγορά φωτιστικού πετρελαίου... Και ο εύτυχής αυτός θνητός στέλνει τέσσερα παιδιά στο σχολείο κι έχει δυο κορίτσια του υπηρέτριες...»... Π. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Και για την άντιγραφη Ί. Τσώκος



**Τά γραφεία του περιοδικού μας
«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»
μεταφέρθηκαν από την όδo Περικλέους
21, στην όδo 'Ακαδημίας 57
Πρώτος Όροφος
Γραφείο 107-108 Τ. Τ. 143
Τηλέφωνο 633.461**

**Νέες εκδόσεις του περιοδικού
ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ 'Ακαδημίας 57 'Αθηναι 143**

Μόλις έκυκλοφόρησε τό έλεύθερο άνάγνωσμα ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ ΚΑΙ BENZINEΣ. Είναι ένα πρωτότυπο διήγησάκι, πού ενθουσιάζει μικρούς και μεγάλους με τό άπλό και ψυχαγωγικό του περιεχόμενο.

Ό άναγνώστης εισάγεται βίβιαστα και εύχάριστα στα μυστικά της έξαγωγής και μεταφοράς των πετρελαίων, πού μαζί με τόν ηλεκτρισμό αποτελούν την τεράστια κινητήρια και εκπολιτιστική δύναμη της σημερινής έποχής στον πλανήτη μας.

Στην άξια του άναγνώσματος προσθέτει ιδιαίτερο θέλητρο ή πλούσια καλαίσθητη και πολύχρωμη εικονογράφηση.

Τά παιδιά της Δ' - Ε' και ΣΤ' τάξεως των δημοτικών μας σχολείων, για τό όποία προορίζεται, θα δοκιμάσουν έξαιρετική χαρά κι' ενθουσιασμό, όταν τό διαβάσουν.

Πωλείται εις όλα τα βιβλιοπωλεία της 15. - και εις τά γραφεία του περιοδικού μας ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ 'Ακαδημίας 57 Α' όροφος τηλ. 633.461.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΔ. ΒΙΒΛΙΩΝ
ΤΜΗΜΑ Σχολ. Βιβλίων
Πληροφορία: Διπλ. Τσιτσάνη
Αριθ. Πρωτ. 12778

Σφ. Αριθμ. 21-11-1963

Πρός
ταίς κ.κ. Γενικούς Έπιθεωρησίας Μ.Ε.
καί Έπιθήςτας Στοιχειώδους

Θέμα: Περί συστάσεως βιβλίου υπό τόν τίτλον «Άγωγή
τοῦ Πολίτου» τοῦ Γεωργίου Ζομπανάκη.

Έχοντες ὅπ' ὄφει τās κειμένες διατάξεις περί διδακτικῶν βιβλίων κλπ. τās διατάξεις τοῦ άρθρου 15 τοῦ Ν. 6911/1933 καί τήν πρότασιν τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου Ἑκπαιδευτικοῦ Προγράμματος τήν περιλαμβανομένην εἰς τήν ὅπ' ἀριθ. 42/5-11-1963 πράξιν αὐτοῦ, ἤν ἀποδεχόμεθα. Συνιστῶμεν τήν προαιρετικήν προμήθειαν τοῦ ὑπό τόν τίτλον «Άγωγή τοῦ Πολίτου» βιβλίου τοῦ Γεωργίου Ζομπανάκη ὑπό τῶν Σχολικῶν Βιβλιοθηκῶν καί τῶν διδασκόντων εἰς τὰ σχολεῖα Μέσης Ἑκπαιδεύσεως ὡς καί ὑπό τῶν μαθητῶν Ε' καί ΣΤ' τάξεων Δημοτικῶν Σχολείων, συμφώνως πρὸς τήν ὡς ἄνω πρῶξιν τοῦ Α.Σ.Ε.Π.

Ὁ Γενικός Γραμματεὺς
Ε. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ

Κοινοποιήσεις:
Διοιν. Διδ. Βιβλίων
Γραφεῖον κ. Γεν. Γραμματέως
κ. Γεωργ. Ζομπανάκη
Βασ. Σοφίας 8 - Ν. Σμύρνη

